

UNIwersytet Łódzki
SZKOŁA DOKTORSKA NAUK SPOŁECZNYCH
WYDZIAŁ NAUK O WYCHOWANIU

Mgr Natalia Woźniak

**Orientacja sprawcza versus wspólnotowa a jakość relacji
osób w związkach międzykulturowych**

Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem:
prof. UŁ, dr hab. Iwony Janickiej
w Instytucie Psychologii
Promotor pomocniczy – dr Mariusz Cieślak

ŁÓDŹ 2025

Spis treści

Streszczenie	5
Abstract	7
Wstęp	9
1. Fenomen związków międzykulturowych	14
2. Główne obszary różnic kulturowych - rola orientacji sprawczej i wspólnotowej	22
3. Różnice kulturowe i ich znaczenie dla bliskiego związku	27
3.1 Problemy związków międzykulturowych	27
3.2 Zalety związków międzykulturowych. Strategie radzenia sobie z różnicami kulturowymi	36
4. Wybrane czynniki jakości bliskich związków	42
4.1 Komunikacja, intymność i zachowania w kłótni wg teorii Kurta Hahlwega	42
4.2 Satysfakcja seksualna - uwarunkowania indywidualne, relacyjne i kulturowe	46
5. Zaufanie jako fundament bliskich relacji	53
6. Poczucie osamotnienia w bliskich związkach - czynniki ryzyka i czynniki chroniące	57
7. Założenia i cel badań własnych	63
7.1 Model badawczy	66
7.2 Pytania i hipotezy badawcze	68
8. Metoda	97
8.1 Zmienne i ich operacjonalizacja	97
8.2 Osoby badane	98
8.3 Narzędzia badawcze	102
8.4 Procedura badawcza	105
8.5 Metody statystycznego opracowania wyników	106
9. Analiza wyników badań własnych	107
9.1 Statystyki opisowe	107
9.2 Orientacje sprawcza i wspólnotowa osób badanych i ich partnerów/partnerek	108
9.2.1 Założenia wstępne	108
9.2.2 Rozkłady zmiennych orientacji sprawczej i wspólnotowej oraz ich postaci niepoahamowanych	112
9.3 Sprawczość i wspólnotowość w związkach międzykulturowych i monokulturowych	118

9.4 Poczucie osamotnienia w związkach międzykulturowych i monokulturowych	127
9.5 Zaufanie w związkach międzykulturowych i monokulturowych	130
9.6 Jakość związków międzykulturowych i monokulturowych	134
9.7 Jakość relacji, poczucie osamotnienia i zaufanie w związkach zgodnych mieszanych i niezgodnych	139
9.8 Satysfakcja seksualna a komunikacja, intymność i zachowania w kłótni	143
9.9 Orientacja sprawcza i wspólnotowa osób badanych i ich partnerów a jakość związku.....	144
9.10 Orientacja sprawcza i wspólnotowa osób badanych i ich partnerów a poczucie osamotnienia w bliskim związku	146
9.11 Orientacja sprawcza i wspólnotowa a zaufanie diadyczne	147
9.12 Poczucie osamotnienia i zaufanie diadyczne a jakość związku	149
9.13 Poczucie osamotnienia i zaufanie jako mediatory zależności pomiędzy orientacją sprawczą i wspólnotową a wymiarami jakości związku	151
9.14 Staż związku jako moderator zależności pomiędzy orientacją a wymiarami jakości związku	164
10. Dyskusja wyników	166
10.1 Ograniczenia badań własnych	182
10.2 Kierunki dalszych badań	184
10.3. Wnioski aplikacyjne	185
Podsumowanie	187
Bibliografia	191
Spis tabel	232
Spis rysunków	236
Aneks	238

Streszczenie

Liczba związków międzykulturowych rośnie. Tendencja ta wynika z dynamicznych przemian społecznych, obejmujących m.in. migrację, rozwój technologiczny, mobilność i turystykę, a także nowe modele życia. Mimo to w badaniach, wciąż poświęca się im zbyt mało uwagi. Jakość związku jest tematem chętnie eksplorowanym - jednak głównie w kontekście monokulturowych relacji romantycznych. Tymczasem badania wykazują, że na poziomy satysfakcji ze związku wpływają nie tylko czynniki relacyjne, lecz także czynniki indywidualne, środowiskowe i kulturowe. To właśnie kultura wyznacza kontekst i kształtuje ramy, w których jednostki formują wzorce zachowań, systemy wartości i obrazy samych siebie.

Dostępne w literaturze doniesienia badawcze, na temat jakości związków międzykulturowych są dość niejednoznaczne. Dane wskazują zarówno na wyższą lub podobną satysfakcję z relacji w związkach międzykulturowych w porównaniu do monokulturowych, jak i - na jej niższe poziomy.

Celem przeprowadzonych badań była ocena jakości związków międzykulturowych. W projekcie uwzględniono orientację sprawczą i wspólnotową partnerów związku w ocenie osób badanych. Ocena jakości związku została ujęta wielowymiarowo, jako zależna od wzajemnej komunikacji, intymności, zachowań w kłótni oraz satysfakcji seksualnej. Zbadano także pośredniczącą rolę poczucia osamotnienia i zaufania między orientacją partnerów a jakością ich związku.

Przeprowadzono badania kwestionariuszowe metodą CAWI. Przeanalizowano dane uzyskane od 853 respondentów w wieku 18-79 lat ($M=31,84$; $SD=11,82$). Wśród badanych było 418 osób w związkach międzykulturowych oraz 435 osób w związkach monokulturowych. Uczestnikami byli Polki i Polacy w trwałych związkach z przedstawicielami łącznie 74 państw - w tym Polski.

W badaniu zastosowano następujące metody: Skale Sprawczości i Wspólnotowości, Skale Niepohamowanej Sprawczości i Niepohamowanej Wspólnotowości, Zrewidowaną Skalę Samotności R-UCLA, Skalę Zaufania Diadycznego, Kwestionariusz Satysfakcji Seksualnej oraz Kwestionariusz Stosunków Partnerskich (PFB).

Okazało się, że osoby w związkach międzykulturowych i monokulturowych nie różnią się znacząco pod względem orientacji sprawczej i wspólnotowej, jak i postrzeganej spójności wskazanych orientacji w związku. W odniesieniu do wymiarów jakości związku, stwierdzono

wyższe poziomy wzajemnej komunikacji, intymności i zachowań w kłótni oraz niższe - satysfakcji seksualnej w związkach międzykulturowych w porównaniu do monokulturowych.

Wyniki badań wykazały, że poczucie osamotnienia oraz zaufanie pełnią rolę mediatorów związków pomiędzy wybranymi orientacjami (oraz ich wybranymi formami krańcowymi) a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną. Ponadto pełnią funkcję dwóch kolejnych szeregowych mediatorów w omawianych zależnościach.

Przeprowadzone badania stanowią wkład w rozwój nauki i poszerzają wiedzę na temat jakości i trwałości związków międzykulturowych. "Mieszanie się" społeczeństw sprzyja integracji, lecz może także prowadzić do wyobcowania z własnej grupy i w konsekwencji do poczucia osamotnienia. Zaproponowane nowe podejście do badań par międzykulturowych może stać się inspiracją dla kolejnych badaczy. Wynikające z badań wnioski mogą stanowić podstawę, zarówno praktycznych rozwiązań pomocowych i prewencyjnych, jak i działań psychoedukacyjnych. Zaadaptowana Skala Zaufania Diadycznego może stanowić użyteczne narzędzie badawcze.

Słowa kluczowe: związki międzykulturowe, jakość związku, orientacja sprawcza, orientacja wspólnotowa

Abstract

Agentic versus communal orientation and the relationship quality in multicultural relationships

The number of multicultural relationships is growing. This trend results from dynamic social changes, including i.a. migration, technological development, mobility and tourism, as well as new life models. Despite this, research still pays insufficient attention to them. The topic of relationship quality is widely studied, but primarily in the context of monocultural romantic relationships. Meanwhile, data shows that relationship satisfaction levels are influenced not only by relational factors, but also by individual, environmental and cultural factors. It is culture that sets the context and shapes the framework in which individuals form behavioral patterns, a value system, and self-image.

The available literature contains ambiguous research reports on the quality of multicultural relationships. The data indicate both higher or similar relationship satisfaction in multicultural relationships compared to monocultural ones, as well as its lower levels.

The aim of the research was to assess the quality of multicultural relationships. The project took into account the agentic and communal orientation of the relationship partners in the assessment of the respondents. The quality of a relationship was assessed in a multidimensional manner, considering it a variable dependent on mutual communication, intimacy, quarrel behaviors, and sexual satisfaction. The mediating role of loneliness and trust, between partners' orientation and the quality of their relationship was also examined.

The questionnaire research was conducted using the CAWI method. Data obtained from 853 respondents aged 18-79 were analyzed ($M=31.84$; $SD=11.82$). The respondents included 418 people in multicultural relationships and 435 people in monocultural relationships. Participants consisted of Polish women and men in long-term relationships with partners representing 74 different countries, including Poland.

The following methods were used the Scale of Agency and Communion, the Scale of Unmitigated Agency and Unmitigated Communion, the R-UCLA Revised Loneliness Scale, the Diadic Trust Scale, the Sexual Satisfaction Questionnaire and the Partnership Relations Questionnaire (PFB).

It turned out that people in multicultural and monocultural relationships do not differ significantly in terms of agentic and communal orientation, as well as the perceived coherence of the indicated orientations in the relationship. In terms of the dimensions of relationship quality, higher levels of mutual communication, intimacy and quarrel behaviors were observed, as well as lower levels of sexual satisfaction in multicultural relationships compared to monocultural ones.

The research results showed that loneliness and trust act as mediators of relationships between selected orientations (and their selected unmitigated forms) and mutual communication, intimacy, quarrel behaviors and sexual satisfaction. Moreover, they act as two serial mediators in the relationships discussed.

The conducted research contributes to the development of science and expands knowledge about the quality and durability of multicultural relationships. “The mixing of” societies promotes integration, but may also lead to alienation from one's own group and, consequently, to loneliness. The proposed new approach to the study of multicultural couples may become an inspiration for subsequent researchers. The conclusions resulting from the research may constitute the basis for both practical helping strategies and preventive solutions, as well as psychoeducational activities. The adapted Diadic Trust Scale can be a useful research tool.

Keywords: multicultural relationships, relationship quality, agentic orientation, communal orientation

Wstęp

Więzi międzyludzkie definiują doświadczenia życiowe człowieka. Co więcej, relacje te są podstawowym źródłem sensu życia, a w konsekwencji dobrostanu psychicznego. Stanowią o tym nie tylko wyniki wielu badań naukowych (które podkreślają znaczenie bliskich relacji jako najważniejszego źródła także przy podziale na dziedziny i sfery życia) jest to także bardzo powszechne, intuicyjne przekonanie laików (por. Debats, 1999; Gold i in., 2024; Lambert i in., 2010; Lambert i in., 2013; Stillman i in., 2009). Większość najważniejszych wydarzeń w życiu jednostki jest bezpośrednio związana - lub zakłada obecność - innych. Szczęście i odnalezienie celu w życiu to dwa najpowszechniejsze pragnienia, którymi kierują się ludzie. Bardzo często cele te zawierają w sobie komponent bycia kochanym (Chen i in., 2022; Gold i in., 2024; Golovchanova i in., 2021; King i Hicks, 2021; Lambert i in., 2013; Machell i in., 2015; Stavrova i Luhmann, 2016).

Wśród znaczących więzi i relacji, szczególną rolę pełnią związki romantyczne. Ich nawiązywanie i utrzymywanie przyczynia się do zdrowia psychicznego i fizycznego oraz dobrostanu jednostki (DeWall i in., 2011; Gómez-López i in., 2019). Zaangażowanie w nie uznawane jest za fundamentalny aspekt ludzkiej natury (DeWall i in., 2011), jedną z najważniejszych ról społecznych późnej adolescencji i wczesnej dorosłości oraz jedno z najważniejszych normatywnych zadań rozwojowych młodych dorosłych (Adamczyk i Segrin, 2015). Miłość wiązana jest z wyższymi poziomami samooceny, bezpieczeństwa, satysfakcji z życia i dobrego samopoczucia oraz realizacją celów indywidualnych i relacyjnych (Adamczyk i Segrin, 2015; Ciairano i in., 2006; Davila i in., 2017; Gómez-López i in., 2019; Kamp Dush i Amato, 2005). Jakość związku partnerskiego lub małżeńskiego jest z kolei istotnym predyktorem m.in. poczucia sensu i satysfakcji z życia, dobrostanu i zdrowia (Chasson i in., 2021; Dyrdał i in., 2011; Flood i Genadek, 2016; From i in., 2025; Gold i in., 2024; Kamp Dush i Amato, 2005; Krok, 2011, 2015), a w przypadku związków małżeńskich wzbogaca ona całą strukturę rodzinną (Plopa, 2005).

Można wyróżnić wiele zmiennych znaczących dla jakości związku - wśród nich m.in. zaufanie i satysfakcję seksualną, uznawane za jedne z najważniejszych czynników powodzenia związku. Zaufanie wskazywane jest jako zmienna utrzymująca szczęśliwe i dobrze funkcjonujące relacje. Na późniejszych etapach związku łączy się ono także z podejmowaniem działań wymagających od partnerów zaangażowania i pewnej dozy ryzyka.

Brak zaufania w relacji prowadzi do jej niestabilności, konfliktów i chęci jej zakończenia (Arikewuyo i in., 2021; Rempel i in., 1985; Simpson, 2007).

Seksualność uznawana jest w literaturze przedmiotu za fundamentalny warunek powodzenia związku, ale i jeden ze sposobów okazywania miłości, troski, zaangażowania i akceptacji (Komorowska-Pudło, 2014; Rostowski, 1987). Doświadczenie bliskości, jest obok zaspokajania potrzeby seksualnej jednym z celów aktywności seksualnej (Janicka, 2006). Z kolei Stevens (2015) uważa ludzką seksualność za centralny element kultury.

Znaczenie podłoża kulturowego dla seksualności można zauważyć chociażby w nastawieniu do podjęcia terapii seksuologicznej. W krajach tradycyjnej kultury muzułmańskiej największą motywacją do jej podjęcia jest chęć utrzymania małżeństwa i posiadania dzieci, co implikuje brak poszukiwania wsparcia i terapii tak długo, jak odbycie stosunku jest możliwe (Yasan i Gürgen, 2009). Dane z tzw. krajów zachodnich, podkreślają natomiast, iż powodami, dla których pacjenci (w tym osoby starsze) poszukują pomocy i terapii seksuologicznej są m.in. uznawanie seksu za istotnego dla jednostki i/lub relacji romantycznej oraz zmartwienie związane z doświadczaniem trudności (Hinchliff i in., 2019).

Choć jakość związku jest tematyką chętnie podejmowaną w badaniach, należy zauważyć, że wciąż mało uwagi poświęca się jej w kontekście związków międzykulturowych. Badania nad satysfakcją w związkach małżeńskich wykazały tymczasem, iż na jej poziom mają wpływ nie tylko czynniki relacyjne, ale także indywidualne czy środowiskowe i kulturowe (Charania i Ickes, 2007; Krok, 2015; Mirecki i in., 2013).

Badając związki romantyczne w kontekście międzykulturowym warto odwołać się do antropologicznego rozumienia kultury. E. Hutchins bowiem traktuje kulturę jako złożony proces poznawczy niemieszczący się w umyśle jednostki, a rozłożony między poszczególne osoby. Te same wpływy, które oddziałują na poszczególne osoby, zmieniają także otoczenie, a zachowanie nie zależy jedynie od cech indywidualnych, ale także systemu społeczno-kulturowego (Milbrath i in., 2009).

Z kolei, z koncepcji modelu kulturowego R. G. D'Andrade wyłania się obraz kultury, która nie składa się ze specyficznych wzorców zachowań, tylko dzielonych przez daną grupę informacji i wiedzy zakodowanych w systemach znaczeń. Istotne z perspektywy omawianych w niniejszej pracy badań, są zastrzeżenia D'Andrade do opisywanej koncepcji. Wiele elementów, które chciałoby się nazwać kulturą nie jest współdzielonych, a sama kultura składa się z czegoś więcej niż tylko wiedzy. Nie jest także jasne gdzie można odnaleźć systemy kulturowe - wewnątrz czy na zewnątrz umysłów jednostek (Milbrath i in., 2009).

Różnice kulturowe w modelach relacji romantycznych okazały się łatwe do dostrzeżenia w grupach adolescentów. Badania wykazały, że kluczową rolę socjalizacyjną dla sposobu randkowania, postrzegania relacji seksualnych i wytwarzania romantycznych skryptów, odgrywają przyjaciele, ale to kultura ma znaczenie dla formowania przekazów, które zostaną od nich otrzymane (Harper i in. 2004; Milbrath i in., 2009; O'Sullivan i Meyer-Bahlburg, 2003). Wyobrażenia o relacjach romantycznych różnią się pomiędzy kulturami ze względu na wartość przypisywaną rodzinie pochodzenia, jej roli w życiu partnerów i autorytetu jaki stanowi, płodności i posiadaniu dzieci (w tym wielkości rodziny), tradycyjnym dla danej społeczności rolom płciowym i znaczeniu ich respektowania, zachowaniom uznawanym przez daną społeczność jako „dobre” czy „poprawne”. Nie bez znaczenia są także postrzegane związki miłości i seksu oraz podejście do dziewictwa, nierzadko związane z podwójnymi standardami względem płci (Milbrath i in., 2009).

Istotnymi zmiennymi stanowiącymi o jakości relacji romantycznych są także czynniki indywidualne, które również można rozpatrywać z perspektywy kulturowej. Kultura dostarcza bowiem ram, w których jednostki rozwijają wzorce zachowań, postawy i wartości oraz samoocenę. Rozważając kwestie kultury i cech indywidualnych, Hofstede i McCrae (2004) podkreślili, iż modele takie jak cechy osobowości - „wielkiej piątki” można uznać za uniwersalne i obecne w każdej kulturze. Biorąc jednak pod uwagę perspektywę etnograficzną, można się zastanawiać nad sposobem w jaki cechy te są w danej kulturze wyrażane oraz jakie zachowania się w nie wpisują - także w odniesieniu do poszczególnych płci - a w konsekwencji, jak cechy te wpływają na relacje romantyczne osób pochodzących z różnych kultur.

Nowatorskiej perspektywy mogą dostarczyć tu orientacje sprawcza i wspólnotowa. Są to wymiary oceny społecznej, które można dodatkowo analizować w kategoriach cech osobowości. Sprawczość i wspólnotowość są osadzone w kulturze. Ponadto, reprezentują konstrukty koncentracji na Ja i celach własnych oraz koncentracji na innych i relacjach społecznych (Abele i Wojciszke, 2007; Aksamit, 2016; Fiske i in., 2007; Judd i in., 2005; Wojciszke, 2005, 2010; Wojciszke i Białobrzeska, 2014; Wojciszke i Cieślak, 2014; Wojciszke i Szlendak, 2010). Mogą zatem stanowić istotny aspekt badań relacji międzykulturowych, jako zmienne naładowane czynnikami indywidualnymi podatnymi na wpływy kultury.

Mając na uwadze globalizację, mieszanie się społeczeństw, łatwy dostęp do podróżowania należy spodziewać się coraz większego osłabiania tych wpływów oraz ich zmiany na skutek pojawiania się nowych modeli.

Polska uznawana jest przez badaczy jako kraj dość spójny i mało zróżnicowany etnicznie. Znajduje to swoje odzwierciedlenie w badaniach krajowych, jak i zagranicznych, w których Polska dalej odbierana jest jako kraj dość homogeniczny (Mayblin i in., 2016).

Jak podaje Moroz (2020) związki międzykulturowe są o wiele rzadsze w społeczeństwach homogenicznych. Ich rozwojowi sprzyjają obszary zaliczane do pogranicza kulturowego - miejsca spotkania i specyficznej formy kontaktów kulturowych. Ludzie je zamieszkujący często mierzą się z wyborami m.in. przynależności do jednej z kultur, ale i funkcjonują uczestnicząc w tradycjach kilku społeczności. Jak podaje badaczka funkcjonowanie takich związków wpisuje się w zjawisko akulturacji, co pozwala na odnoszenie postaw przyjmowanych przez partnerów w związkach międzykulturowych do strategii akulturacyjnych opisanych przez Boskiego (2009). Można wśród nich wymienić marginalizację (uznanie różnic kulturowych za nieistotne i wycofanie się z obu kultur), separację (separowanie się pary od otoczenia lub od kultury partnera/partnerki na rzecz kontaktu z własną), integrację (kontakt i uczestniczenie w kulturze własnej oraz bliski kontakt z kulturą partnera/partnerki) i asymilację (odrzućcenie kultury własnej na rzecz zanurzenia w kulturze partnera/partnerki).

Omawiając kwestie zróżnicowania kulturowego w kontekście relacyjnym, trudno nie odnieść się do tematu osamotnienia. Wykluczenie społeczne i odrzucenie prowadzi do odczuwania niższych poziomów sensu życia i dobrostanu (Adamczyk i Segrin, 2015; Gold i in., 2024; Stillman i in., 2009; Twenge i in., 2003). Brak więzi społecznych jest wiązany z problemami ze zdrowiem psychicznym i fizycznym, słabą regulacją i przystosowaniem (Adamczyk i Segrin, 2015; Baumeister i Leary, 1995). Trudności i niepowodzenia w nawiązywaniu i utrzymywaniu intymnej relacji w okresie wczesnej dorosłości mają negatywne skutki dla samopoczucia jednostki nie tylko w danym okresie, ale także na dalszych etapach życia (Kiecolt-Glaser i Newton 2001).

Celem przeprowadzonych badań była ocena jakości związków międzykulturowych z uwzględnieniem jej wybranych korelatów oraz pośredniczącej roli poczucia osamotnienia i zaufania.

W początkowych rozdziałach pracy omówiono fenomen związków międzykulturowych (rozdział 1). Następnie poruszono główne obszary różnic kulturowych i ich wpływ na związek romantyczny (rozdział 2). Przedstawiono także potencjał bliskich związków międzykulturowych i strategię stanowiącą o satysfakcji ze związku (rozdział 3). Na zakończenie części teoretycznej wskazano istotne zmienne relacyjne - czynniki świadczące o jakości związku według modelu trójczynnika Hahlwega (1996) oraz satysfakcję

seksualną, zaufanie i osamotnienie w kontekście relacyjnym (rozdziały 4, 5 i 6). W rozdziale 7 zaprezentowano problematykę badań własnych - omówiono założenia, model badawczy, pytania i hipotezy badawcze oraz zastosowane metody. Rozdział 8 zawiera wyniki badań własnych, natomiast rozdział 9 - ich omówienie i dyskusję.

1. Fenomen związków międzykulturowych

Wzrost mobilności społeczeństw, rozwój technologii, turystyki rekreacyjno-poznawczej, naukowej oraz zawodowej czy chętnie adaptowane przez młode pokolenia nowe wzorce życia aktywnie przyczyniają się do wzrastającej liczby związków międzykulturowych.

Opisane tendencje obrazują dobrze m.in. dane uzyskane w społeczeństwie japońskim, gdzie zaostrezenie polityki imigracyjnej w 2006 roku (połączone w tym przypadku z próbą rozprawienia się z fałszywymi małżeństwami) doprowadziło do systematycznego spadku liczby międzykulturowych małżeństw - w latach 2013-2016, liczba ta zmniejszyła się o połowę (Jassem-Staniecka, 2018).

Wzrost popularności związków międzykulturowych dobrze obrazują statystyki dotyczące małżeństw. Główny Urząd Statystyczny (2019) podaje, iż bliskie relacje emocjonalne Polaków z cudzoziemcami stają się coraz częstsze, a ich liczba wzrasta znacząco również w grupie mężczyzn, którzy w przeszłości rzadziej niż kobiety decydowali się na zawarcie małżeństwa z obywatelkami innych krajów.

W Polsce, w roku 2010 na małżeństwo z cudzoziemcem zdecydowało się 3595 obywateli, a w roku 2018 liczba ta wzrosła do 5424 (Główny Urząd Statystyczny, 2019). Z kolei w 2022 roku zarejestrowano 5818 takich związków (2533 Polaków i 3285 Polek zawarło małżeństwo z osobami z innego kraju) (Główny Urząd Statystyczny, 2023), a w roku 2023 - 5655 małżeństw z obcokrajowcami (2615 Polaków i 3040 Polek) (Główny Urząd Statystyczny, 2024).

Choć rok 2020 odznaczył się w Polsce spadkiem liczby małżeństw międzykulturowych, związanym z pandemią i ograniczeniem możliwości przemieszczania się, w kolejnych latach powróciła tendencja wzrostowa liczby tego typu małżeństw (Szukalski, 2024).

Związki małżeńskie są przez Polki i Polaków najczęściej zawierane z obywatelami i obywatelkami krajów europejskich i azjatyckich. Wśród kobiet przeważają małżeństwa z Brytyjczykami, Niemcami i Ukraińcami. W 2018 roku stanowiły one kolejno 22%, 13% i 10% małżeństw Polek z cudzoziemcami. Rzadziej, Polki wybierały na współmałżonków Włochów (9%), Hiszpanów (6%), Francuzów (5%) i Turków (5%). 30% stanowią małżeństwa Polek z obywatelami pozostałych krajów europejskich (Główny Urząd Statystyczny, 2019).

Wśród mężczyzn, którzy zawarli małżeństwa z cudzoziemkami w 2018 roku przeważały małżeństwa z Ukrainkami (70%), Białorusinkami (8%) i Rosjankami (6%). Rzadziej, Polacy

decydowali się na związek małżeński z Niemkami (3%), Brytyjkami (2%) i Litwinkami (2%). 9% stanowią małżeństwa Polaków z kobietami będącymi obywatelkami pozostałych krajów europejskich (Główny Urząd Statystyczny, 2019).

Najnowsze dane statystyczne wykazały, że tendencje te nie zmieniają się, a Polki dalej najczęściej wybierają na mężów Anglików, Ukraińców i Niemców. Z kolei Polacy zwykle żenią się z kobietami z Ukrainy, Białorusi i Rosji (Główny Urząd Statystyczny, 2023).

Należy zaznaczyć, iż przedstawione dane dotyczą jedynie małżeństw zawartych w Polsce. Wielu Polaków wchodzi bowiem w związek małżeński za granicą. Każdego roku jest to około 15-18 tysięcy małżeństw, z czego te obywatele Polski z cudzoziemcami stanowią około 40% (Główny Urząd Statystyczny, 2019). Szukalski (2017, 2019, 2024) wskazuje, iż małżeństw międzykulturowych zawieranych poza granicami kraju może być trzy lub czterokrotnie więcej niż tych legalizowanych na terenie Polski.

Związki określane jako międzykulturowe, wielokulturowe, różnokulturowe, mieszane, bikulturowe lub binacjonalne to te zawierane między osobami przynależącymi do odmiennych grup etnicznych i narodowościowych, rasowych, religijnych, a nawet społecznych (Borataw i in., 2021; Falicov, 1995; Gierczyk i Dobosz, 2022; Janicka i Wnuk, 2021; Uhlich i in., 2022). Proponuje się wyróżnianie z tej grupy małżeństw osób o różnych narodowościach i określanie ich jako binacjonalnych (Szukalski, 2013a, 2013b, 2015) lub transgranicznych (Cukras-Stelągowska, 2022).

W literaturze anglojęzycznej występuje także określenie *multiple-heritage couple*, dla którego odpowiednikiem mogłoby być określenie pary o “wielorakim dziedzictwie”. Termin ten odnosi się do związku, w którym występują różnice między partnerami związane z rasą, etnicznością, religią, językiem czy pochodzeniem narodowościowym (Blount i Young, 2015). Biorąc pod uwagę różne cechy partnerów, związki takie można uznawać także za heterogamiczne lub międzykategorialne (Cukras-Stelągowska, 2022).

Chcąc odnieść się do konkretnego aspektu różnic kulturowych możemy mówić m.in. o związkach interrasowych/birasowych/multirasowych czy interetnicznych. Coraz częściej stosowany jest także ogólny termin - małżeństwa/związki mieszane lub wskazany powyżej - *mixed heritage couple*, który uznawany jest za bardziej inkluzywny (Blount i Young, 2015; Uhlich, i in., 2022).

Nietrudno jest więc zauważyć mnogość pojawiających się w literaturze terminów dotyczących danego zjawiska oraz aspektów, pod względem których można je analizować (Blount i Young, 2015). Należy również zaznaczyć, że mimo preferowania przez różnych

badaczy odmiennych terminów, określających partnerów różnej narodowości czy kultury, to zwykle stosowane są one zamiennie.

Analizując literaturę przedmiotu należy mieć ponadto na uwadze, że dane badawcze na temat związków międzykulturowych pochodzą głównie z krajów uznawanych za konwencjonalne miejsca imigracji (Gierczyk i Dobosz, 2022; Roca Girona i in., 2017).

Wśród istotnych aspektów fenomenu związków międzykulturowych można wymienić: (1) zmiany demograficzne, migrację i urbanizację; (2) ekspozycję i kontakt międzykulturowy; (3) rozwój technologii; (4) charakterystykę osób wchodzących w związki międzykulturowe; (5) motywację do ich nawiązywania i atrakcyjność takich związków oraz (6) konsekwencje stereotypów dla dobrostanu par.

Dla Polski, okres poakcesyjny, wiązał się z intensyfikacją przemieszczeń i ułatwieniem procesów migracyjnych, a tym samym - ze wzrostem liczby małżeństw międzykulturowych, który - jak obrazują przedstawione wyżej statystyki demograficzne - postępuje do dziś. Badacze wykazują, iż otwarcie Polski na napływ migrantów i Polaków na ruchy migracyjne pojawiło się równoległe z intensywnym formowaniem nowych wzorców i typów małżeństw oraz odchodzeniem od homogeniczności związków pod względem narodowościowym (Gierczyk i Dobosz, 2022; Slany i in., 2014; Slany i Żadkowska, 2017). Warto zaznaczyć, że liczba małżeństw określanych jako mieszane uznawana jest za wskaźnik integracji i postaw względem siebie społeczności większościowych i mniejszościowych w danym społeczeństwie. Może także stanowić sposób pomiaru zaniku dystansu społecznego (Coleman, 1994; Hergovich i Ortega, 2018; Fryer, 2007; Furtado, 2015; Wong, 2003).

Za proces wspierający mieszanie się społeczeństw można uznać także urbanizację, ułatwiającą mobilność i procesy migracyjne. Specyficznym zjawiskiem jest tutaj urbanizacja transgraniczna, integrująca obszary leżące na terenie państw graniczących (w przypadku granic Polski - m.in. społeczeństwa polskie i niemieckie). Nie bez znaczenia są także przemiany ekonomiczno-gospodarcze związane z globalizacją. Są to procesy, którym nieodłącznie towarzyszą przenikanie się kultur i adaptacja do różnorodności narodowościowej i etnicznej (Benio, 2012; Sadowski, 2011; Yampolsky i Amiot, 2016).

Przedstawione procesy znacznie ułatwiają kontakt z osobami przynależącymi do odmiennych kultur, zawieranie z nimi znajomości - oraz wchodzenie w związki romantyczne. Co więcej, większa liczba imigrantów prowadząca do częstszych codziennych kontaktów sprzyja nie tylko integracji, ale i normalizacji więzi międzygrupowych - także tych intymnych. Badania Mayblin i współpracowniczek (2016) dowodzą, że w społeczeństwie Polskim, atencji wymaga kwestia motywacji społeczeństwa do integracji i istoty towarzyskości.

Duże znaczenie dla wchodzenia w relacje międzykulturowe - romantyczne, ale także znajomości i przyjaźnie - ma bowiem ekspozycja. Kontakt interpersonalny jest podstawą redukcji uprzedzeń (Allport, 1954, za: Mayblin i in., 2016). Zwiększone prawdopodobieństwo zawierania związków międzykulturowych we wczesnej młodości i dorosłości jest powiązane z kontaktem z dzielnicami i szkołami zróżnicowanymi rasowo i etnicznie. Nie jest to zaskakujące, biorąc pod uwagę, iż okres szkolny jest krytycznym czasem pod kątem rozwojowym - a dom i szkoła są miejscami, w których młodzi spędzają najwięcej czasu (Zhang, 2023).

Rozwój nowych technologii doprowadził do zdigitalizowania i przeniesienia do sfery Internetu nawiązywania nowych znajomości i randkowania. Zmieniło to kontekst zapoznawania partnerów - tradycyjnie odbywający się poprzez rodzinę i społeczność, uwzględniając możliwość kontaktu i interakcji z ludźmi zupełnie obcymi. Randkowanie online ogranicza ingerencję bliskich i zapewnia rozszerzone możliwości wyboru przy zachowaniu anonimowości. Należy podkreślić, że rynek matrymonialny w wersji online zapewnia możliwość większej wybiórczości względem pożądanых cech partnerów. Internet stanowi zatem zarówno szansę na popularyzację związków międzykulturowych, jak i ryzyko specyficznych dla kontaktów online form dyskryminacji - np. seksualnego rasizmu (Hergovich i Ortega, 2018; Potarca, 2025).

Dane dowodzą, że randki online (i sam dostęp do Internetu) są przynajmniej częściowo odpowiedzialne za zwiększoną różnorodność społeczeństwa i obserwowany wzrost liczby małżeństw międzyrasowych (Bellou, 2015; Hergovich i Ortega, 2018). Przypuszczalnie trend ten można rozszerzyć ogólnie na związki międzykulturowe, biorąc pod uwagę, iż platformy internetowe wystawiają użytkowników na poznanie ludzi spoza własnych kręgów społecznych.

Związki międzykulturowe rozpowszechnione są szczególnie wśród ludzi młodych, dobrze wykształconych i zamieszkujących większe miasta. Niektóre badania akcentują także cechy takie jak brak silnych przekonań religijnych, pochodzenie z wyższych klas społecznych czy praca w biznesie lub zawodach wymagających wysokich kwalifikacji. Młodsze pokolenia motywują ponadto do akceptacji i zainteresowania związkami międzykulturowymi (Borataw i in., 2021; Field i in., 2013; West i in., 2024; Willson i Jacobson, 1995, za: Field i in., 2013).

To właśnie wcześniejsza ekspozycja na związki międzykulturowe, liberalna ideologia polityczna, chęć poznania innych kultur i wyższy poziom wykształcenia są w literaturze wymieniane jako czynniki ułatwiające powstawanie związków międzykulturowych (Borataw i in., 2021; Djurdjevic i Roca Girona, 2016; Eastwick i in., 2009; Killian, 2001; Lehmler

i in., 2014; O’Leary i Finnäs, 2002). Co ciekawe, wczesne doniesienia badawcze wskazywały na niższe poziomy edukacji jako na predyktory zawierania takich relacji (por. Hwang i in., 1997, za: Silva i in., 2012). Można spekulować, że wyższy poziom wykształcenia jest czynnikiem znaczącym, wspierając otwartość nie tylko poprzez rozwój poznawczy jednostek, ale także ze względu na fakt, iż więcej lat spędzonych na edukacji łączy się z większymi szansami na nawiązanie różnorodnych sieci społecznych i dostępem do networkingu. Podobnie w przypadku raportowanego przez niektóre badania późniejszego zawierania związków małżeńskich przez osoby w relacjach międzykulturowych (por. Nehring i Wang; 2016; Silva i in., 2012). Opóźnienie decyzji o wejściu w bliską stałą relację prowadzi do podejmowania tego postanowienia na podstawie szerszych doświadczeń życiowych, ale też zapewnia więcej sposobności do poznawania osób z innych kultur przed wyborem współmałżonka.

Znaczenie poparcia i akceptacji społecznej dla relacji międzykulturowych było dokumentowane badawczo w znacznej mierze w kontekście związków międzyrasowych. Historycznie można zauważyć dużą koncentrację przeprowadzanych badań z uwzględnieniem różnic rasowych. Pojęcie kultury w badaniach sprowadzono przeważnie do aspektów wyglądu fizycznego, a pojęcia „międzykulturowy” i „międzyrasowy” stawiano niemal na równi (por. Hirschman, 2004a; Zervos i Langlais, 2025; Yurtaeva i Charura, 2024).

Badania te wykazały, że akceptacja rówieśnicza jest dość istotna dla postrzeganej atrakcyjności potencjalnych partnerów - efekt ten uzyskano także dla partnerów innej rasy. Wraz ze wzrostem pozytywnych ocen rówieśników, wzrasta atrakcyjność kandydata. Pozytywne opinie rówieśników są ponadto w stanie zniwelować stronniczość postrzeganej atrakcyjności opartą na rasie. Okazuje się, że romantyczne standardy innych mają duży wpływ na wyznaczanie romantycznych standardów przez jednostki (Lehmiller i in., 2014). Co więcej, przeprowadzone zostały badania nad preferencją własnej rasy w ocenach atrakcyjności, w celu sprawdzenia czy przyczynia się ona do doboru w pary. Dowiodły one jedynie słabego poparcia dla takiej możliwości. Naukowcy podkreślają istnienie zestawu czynników stanowiących o ocenach atrakcyjności, których nie można wyjaśnić w pełni efektem podobieństwa czy preferencją grupy własnej. Spekulują oni, że taki zestaw może być odmienny dla kobiet i mężczyzn (Burke i in., 2013).

Interesującą perspektywę oferują wyniki badania dotyczącego atrakcyjności osób birasowych. Jego autorzy kierowali się hipotezą o cechach birasowych jako o sygnale koalicji, a jej ideą było, że twarze łączące cechy populacji własnej i obcej będą uruchamiać nieświadome pozytywne wnioski o charakterze społecznym i ewolucyjnym. Doniesienia

badawcze sugerują, że cechy twarzy birasowych stanowią oznakę udanej mieszanki genetycznej oraz współpracy w pokoleniu rodziców, a nawet sojuszu międzygrupowego i być może - płynnej asymilacji i harmonii. Konsekwencją jest postrzegana wiarygodność, wartość i potencjał do współpracy u osoby birasowej (Wang i Miller, 2024). Biorąc pod uwagę trendy demograficzne i wzrastającą liczbę związków międzykulturowych, można spodziewać się, że liczba dzieci z takich związków również będzie wzrastać. Skłania to do refleksji nad znaczeniem ich postrzeganej atrakcyjności w społeczeństwie dla integracji międzykulturowej, popularności ale i poparcia, akceptacji oraz normalizacji relacji mieszanych.

Związki międzykulturowe charakteryzuje unikalny potencjał (omówiony szerzej w rozdziale 3.2), który może stanowić o ich atrakcyjności i rosnącym trendzie. Relacje międzykulturowe oferują szansę rozwoju osobistego poprzez kontakt z nowymi perspektywami, światopoglądem, wiedzą i poglądami, których nie doświadczymy w związkach monokulturowych. Należy tu także uwzględnić możliwości samorozwoju pod względem kulturowym i relacyjnym. Pary międzykulturowe odbierają bowiem różnorodność jako perspektywę wzbogacenia związku i odkrywania nowych obszarów, które sprawiają, że będzie on bardziej satysfakcjonujący. Swoje międzykulturowe relacje opisują jako doświadczenia zmieniające tożsamość (Borataw i in., 2021; Cifci, 2023; West i in., 2024; Zervos i Langlais, 2025).

Dane dotyczące powodów wchodzenia w związki z osobami o odmiennej narodowości wskazują na poczucie osamotnienia, potrzebę pomocy lub założenia rodziny, troskę o drugą osobę, komfort, miłość oraz poczucie, że partner relacji jest tą jedyną osobą, z którą jednostka pragnie spędzić resztę życia. Miłość i relacje romantyczne są przy tym wymieniane jako istotne czynniki skłaniające do podjęcia decyzji o migracji. Zdarza się, że zawieranie małżeństw jest niejako wymuszane zajściem w ciążę i chęcią odpowiedniego zajęcia się dzieckiem (Collet, 2012; Gilmartin i Migge, 2013; Gierczyk i Dobosz, 2022; Moses i Woesthoff, 2019; Skowroński i in., 2014; Van Mol i de Valk, 2016).

Specyficzny kontekst motywacji do wejścia w związki międzykulturowe można zaobserwować w krajach azjatyckich. Preferencja do posiadania synów w tej kulturze doprowadziła do dysproporcji płci, która wpływa na trudności w poszukiwaniu partnerów relacji poprzez ograniczoną pulę kobiet w odpowiednim wieku. Powoduje to częstsze poszukiwanie partnerek zagranicznych oraz wywołuje zjawisko „ścisku małżeńskiego” czy też „niedopasowania na rynku małżeńskim” (*marriage squeeze/marriage market mismatch*). Polega ono na pewnego rodzaju wypchnięciu mężczyzn, postrzeganych pod względem standardów azjatyckich jako mniej atrakcyjnych partnerów, co skłania ich do poszukiwania

partnerek poza granicami kraju. W ten sposób związki międzykulturowe w Azji stają się coraz popularniejsze, co wzmacniają także pośrednicy małżeńscy - najczęściej komercyjne agencje i grupy religijne wspierające w doborze małżonków (Lu i Yeung, 2024).

Wiele uprzedzeń względem związków międzykulturowych związanych jest z podejrzeniem, iż wchodzenie w takie relacje jest swego rodzaju strategią ekonomiczną, mającą za zadanie poprawę statusu osoby pochodzącej z kraju uznawanego za mniej zasobny lub zyskania obywatelstwa kraju uznawanego za bardziej zasobny. Pary zmagające się z uprzedzeniami muszą mierzyć się z ocenami, zarzutami braku autentyczności związku, a nawet opiniami, że ich relacja jest skazana na porażkę (Gierczyk i Dobosz, 2022; Moses i Woesthoff, 2019).

Okazało się, że indywidualne preferencje dotyczące wchodzenia w relacje interrasowe są bardziej złożone niż wybory dotyczące poślubienia osoby uznawanej za pochodzącą z wyższej lub niższej klasy społecznej, które na pozór wydają się dość racjonalne. Zaznacza się duże znaczenie roli rodziny i społeczeństwa, które odciskają się na tych wyborach (Moses i Woesthoff, 2019).

Należy jednak dodać, że takie przypadki mają miejsce. Badania Coşkun i Rittersberger-Tılıç (2024) zobrazowały to zjawisko w odniesieniu do migracji małżeńskiej kobiet, które aby osiągnąć awans społeczny „targują się” za pomocą swojego kapitału kulturowego. Za kapitał kulturowy uznawane są wiek, wykształcenie, umiejętności zawodowe czy pracowitość i doświadczenie. Negocjacje te nie ustają niezależnie od statusu małżeńskiego - są formą biernego (ze względu na podejmowanie przez nie tradycyjnych ról kulturowych) przesuwania granic patriarchy. Migracje małżeńskie mogą stanowić dla nich pewien rodzaj zagrożenia - ze względu na ryzyko nierówności władzy w relacji i oczekiwań partnerskich bazujących na stereotypowych rolach płciowych i uległości. Historie kobiet, które zdecydowały się na migrację ukazują, że w związki międzykulturowe wchodzi również na skutek potrzeby wyjazdu z kraju, by pracować lub uciec (także od rodziny) i zmienić swoje życie, gdy w miejscu pochodzenia nie ma już takiej opcji.

Migracja w celach małżeńskich, w przypadku kobiet bywa sposobem na ucieczkę z kraju ojczystego, gdy zderzają się one w nim z opresyjnymi normami płciowymi. Motywacją do takich ucieczek jest także pragnienie odzyskania kontroli nad własnym życiem oraz autonomii (Lu i Yeung; 2024).

Niepokojąca jest jednak tendencja do badań nad związkami międzykulturowymi opierająca się na preferencjach partnerskich związanych ze wzrostem lub spadkiem statusu społecznego na skutek wejścia w relację czy chęcią przyjęcia kultury partnera/partnerki

(por. Carol, 2014; Choi i Tienda, 2017; Kalmijn, 1998; Moses i Woesthoff, 2019). Moses i Woesthoff (2019) argumentują, że takie podejście wiąże się z założeniem, że związki międzykulturowe osób z krajów o odmiennych statusach społecznych nie mogą być autentyczne, a tylko relacje osób do siebie podobnych można uznać za prawdziwe partnerstwo oparte na miłości.

Należy ponadto dodać, że przedstawione ujęcie znacząco ogranicza zakres uzyskiwanych danych dotyczących atrakcyjności związków międzykulturowych i kryteriów doboru partnerów. Wskazuje ono jednocześnie lukę badawczą, którą należałoby wypełnić bardziej kompleksowymi badaniami. Podobnie, większa pula badań koncentruje się na wyzwaniach relacji międzykulturowych bardziej niż na ich zasobach i oferowanych przez nie perspektywach wzrostu indywidualnego i relacyjnego.

Liczba związków międzykulturowych stale wzrasta. Biorąc pod uwagę przemiany społeczne można prognozować, że trend będzie nadal się utrzymywał. Dotyczy to również zmiany zachowań w tym zakresie wśród Polek i Polaków. Istotna jest analiza kontekstu kulturowego i jego znaczenia dla jakości związków. Kultura określa bowiem oczekiwania wobec bliskich relacji, cele którym służą, sposób w jaki jednostki powinny wchodzić w interakcje oraz utrzymywać związek. Wyznacza ponadto normy zachowań, których jednostki powinny przestrzegać (Machette i Cionea, 2023).

Poniżej omówiono istotne zmienne, jakimi mogą być orientacja sprawcza i wspólnotowa.

2. Główne obszary różnic kulturowych - rola orientacji sprawczej i wspólnotowej

Rozpoczynając rozważania nad rolą orientacji sprawczej i wspólnotowej jako różnic kulturowych, warto nawiązać do 6-Wymiarowego Modelu Kultury Narodowej Hofstede (2011). Zakłada on występowanie wymiarów: dystansu władzy, indywidualizmu-kolektywizmu, męskości-kobiecości, unikania niepewności, orientacji długoterminowej-orientacji krótkoterminowej, i pobłażliwości-powściągliwości. W kontekście prezentowanej pracy na szerszą uwagę zasługuje indywidualizm i kolektywizm (stopnie, w jakim ludzie w poszczególnych społeczeństwach są zintegrowani w grupy). W kulturach indywidualistycznych więzi międzyludzkie są luźne. Jednostki odpowiedzialne są za dbanie o siebie i własną, najbliższą rodzinę. W kulturach kolektywistycznych ludzie integrowani są w silne i spójne grupy, chronione bezwarunkową lojalnością, często uwzględniające rozszerzone spojrzenie na rodzinę. Indywidualizm i kolektywizm stanowią o sposobie formowania się więzi, dlatego ocena związków międzykulturowych wymaga uwzględnienia umocowanych kulturowo specyficznych orientacji partnerów takich jak wspólnotowość i sprawczość.

W zależności od kultury, społeczeństwa przypisują odmienne wartości, uznając za bardziej znaczące cechy sprawcze (społeczeństwa indywidualistyczne), bądź wspólnotowe (społeczeństwa kolektywistyczne). Konsekwentnie, członkowie tych grup dostrzegają u siebie wyższe poziomy odpowiednich cech oraz uznają je za bardziej istotne w ich osobistym postrzeganiu (Kosakowska-Berezecka, 2025).

Sprawczość (*competence*, kompetencja) i wspólnotowość (*warmth*, wymiar ciepła) to dwa wymiary oceny społecznej - uniwersalne dla czasu, kultury i miejsca. Napotykając innych, ludzie muszą bowiem określić intencje danej osoby lub grupy oraz jej zdolność do ich realizacji. Tego typu społeczna percepcja jest odzwierciedleniem presji ewolucyjnych związanych z przetrwaniem (Fiske i in., 2007).

Sprawczość i wspólnotowość można zatem uznać za dwa główne aspekty egzystencji oraz wpływające na oceny i zachowania społeczne. Są one uniwersalne dla poznania społecznego - zarówno na poziomie indywidualnym, jak i grupowym. Nie są to kategorie rozłączne - nie implikują więc przeciwstawności. Mogą być ponadto rozumiane jako cechy osobowości (Bakan, 1966, za: Wojciszke i Cieślak, 2014; Fiske i in., 2007; Helgeson, 1994, 2003; Wojciszke, 2005, 2010; Wojciszke i Cieślak, 2014; Wojciszke i Szlendak, 2010).

Sprawczość dotyczy treści związanych ze sprawnością, skutecznością w realizacji celów i strat lub korzyści, które są efektem podejmowanych przez jednostkę czynności. Sprawczość jako cecha osobowości jest więc koncentracją na Ja i własnej osobie jako podmiocie realizującym cele. Dane pozyskane z badań nad postrzeganiem społecznym łączą tę cechę z umiejętnościami, do których zaliczyć można inteligencję, kreatywność, skuteczność czy zręczność (Bakan, 1966, za: Wojciszke i Cieślak, 2014; Fiske i in., 2007; Helgeson, 1994, 2003; Wojciszke, 2005, 2010; Wojciszke i Cieślak, 2014; Wojciszke i Szlendak, 2010).

Jak wskazują Wojciszke i Cieślak (2014), osoby sprawcze reagują na stres zadaniowo, a ich skłonność do depresji czy lęku jest osłabiona, są stabilne emocjonalnie, sumienne i ekstrawertywne. Jednostki sprawcze są ponadto bardziej zadowolone z życia i bliskich związków, które tworzą.

Wspólnotowość odnosi się natomiast do społecznego i moralnego funkcjonowania jednostki oraz strat lub zysków, jakie jego działania przynoszą innym. Jako cecha osobowości dotyczy ona koncentracji na innych oraz relacjach międzyludzkich. Wspólnotowość ujmuje cechy związane z postrzeganiem zamiarem, takie jak szczerość, życzliwość, wiarygodność czy moralność (Bakan, 1966, za: Wojciszke i Cieślak, 2014; Fiske i in., 2007; Helgeson, 1994, 2003; Wojciszke, 2005, 2010; Wojciszke i Cieślak, 2014; Wojciszke i Szlendak, 2010).

Wspólnotowość, podobnie jak sprawczość, sprzyja ekstrawersji i sumienności, jako że są to cechy prowadzące do korzyści własnych, jak i innych osób. Jednostki charakteryzujące się wspólnotowością są ugodowe, a w sytuacjach konfliktowych gotowe do współpracy i kompromisu. Jest to cecha, która hamuje typ zachowania A, emocjonalne reagowanie na stres oraz rywalizację. W związkach, wspólnotowość intensyfikuje doświadczanie intymności, namiętności i zobowiązania oraz koreluje dodatnio z satysfakcją z bliskich relacji (Wojciszke i Cieślak, 2014).

W literaturze wymienia się także postaci krańcowe (niepohamowane) sprawczości oraz wspólnotowości, które skutkują niepożądanymi konsekwencjami dla jednostki. Konsekwencjami pierwszej z krańcowych orientacji - niepohamowanej sprawczości - są zanegowanie relacji z innymi i ignorowanie ich celów, opór przed poszukiwaniem wsparcia, wdawanie się w konflikty, destruktywne zachowania naznaczone dominacją, czy zimnym traktowaniem innych, a także ogólny negatywny stosunek do ludzi. Osoby cechujące się niepohamowaną sprawczością nie posiadają również umiejętności społecznych - m.in. zwierzenia się, okazywania emocji, wspierania innych (Bakan, 1966, za: Wojciszke i Cieślak, 2014; Helgeson, 1994, 2003; Wojciszke i Cieślak, 2014; Wojciszke i Szlendak, 2010).

Osoby o niepohamowanej sprawczości charakteryzują się silną skłonnością do rywalizacji w sytuacjach konfliktowych. Nie są one ugodowe, a ich skłonność do dostosowania się, współpracy czy kompromisu jest ograniczona. Jest to zachowanie znacząco odmienne od prezentowanego przez osoby charakteryzujące się sprawczością w postaci umiarkowanej, które mają osłabioną skłonność do unikania i dostosowania się, jednak nie są wiedzione maksymalizacją własnych zysków (Wojciszke i Cieślak, 2014).

Niepohamowana wspólnotowość wiąże się z koncentracją na innych i relacjach, silną do tego stopnia, że realizacja własnych celów zostaje zaprzestana, a sprawczość jednostki zanegowana. Destruktywne zachowania związane z niepohamowaną wspólnotowością pojawiają się najczęściej w bliskich związkach i polegają na nadopiekuńczości, nadmiernej kontroli partnerki lub partnera czy nadmiernym wkraczaniem w życie bliskiej osoby. Jednostki cechujące się niepohamowaną wspólnotowością nie otrzymują wsparcia społecznego - najczęściej się go niedomagając (Bakan, 1966, za: Wojciszke i Cieślak, 2014; Helgeson, 1994, 2003; Wojciszke i Cieślak, 2014; Wojciszke i Szlendak, 2010). Helgeson i Fritz (1998; 2000) wykazały ponadto, iż niepohamowana wspólnotowość obniża satysfakcję w związku i satysfakcję z życia.

Osoby o niepohamowanej wspólnotowości mają skłonność do reagowania na stres w sposób emocjonalny i unikowy. W sytuacjach konfliktowych skupiają się na zachowaniach prowadzących do porzucenia własnych celów - bez względu na to czy przyniesie to korzyści innym czy nie. Osoby te charakteryzuje ponadto obniżona samoocena (Wojciszke i Cieślak, 2014).

Krańcowe postaci orientacji sprawczej i wspólnotowej mają także niepożądane skutki zdrowotne i prowadzą do pogorszenia zdrowia psychicznego. W przypadku niepohamowanej sprawczości jednostka może przejawiać skłonności do używek oraz wzorzec zachowania A. W sytuacji kontroli sprawczości jednostka może także doświadczyć depresji. W przypadku niepohamowanej wspólnotowości jednostka może zmagać się z depresją i zwiększoną podatnością na stres, skłonnością do lęków i neurotyczności (Helgeson, 1994, 2003; Wojciszke i Cieślak, 2014; Wojciszke i Szlendak, 2010).

Wyniki badań dowodzą, że osądy dotyczące wspólnotowości są pierwotne. Wspólnotowość jest nie tylko oceniana przed sprawczością, ale także jej ocenie przypisuje się większe znaczenie w kontekście reakcji afektywnych i behawioralnych. Jak wskazują Fiske i współpracownicy (2007), jest to rozsądne z perspektywy ewolucjonistycznej. Zamiar jednostki do dobrego lub złego uczynku jest ważniejszy dla przetrwania, niż to czy dana osoba może podjąć działania z nim związane. Osądy związane z wspólnotowością

determinują ponadto tendencje do bliskości lub unikania (*approach-avoidance tendencies*). Jest więc zasadnym, iż poprzedzają osądy związane z kompetencją i sprawczością (Cacioppo i in., 1997; Fiske i in., 2007; Peeters, 2002).

W rozważaniach dotyczących sprawczości i wspólnotowości, które odnaleźć można w literaturze pojawia się także propozycja ich rozumienia jako odpowiedników męskości i kobiecości. Jest to jednak porównanie wysoce niejasne. Różnice pomiędzy męskością a kobiecością mogą być bowiem rozumiane przynajmniej w czterech kontekstach - różnic obiektywnych, subiektywnych, stereotypu deskryptywnego i stereotypu normatywnego (Wojciszke i Cieślak, 2014; Wojciszke i Szlendak, 2010).

Warto także zaznaczyć, iż męskość i kobiecość są społecznie postrzegane jako dwie rozłączne i przeciwstawne kategorie (Wojciszke i Cieślak, 2014; Wojciszke i Szlendak, 2010), natomiast jak wskazano powyżej, sprawczość i wspólnotowość wzajemnie się nie wykluczają.

Dowodzono, że sprawczość i wspólnotowość to cechy przypisywane uniwersalnie do poszczególnych płci. Mężczyźni są stereotypowo uznawani za zorientowanych na siebie, kobiety - za zorientowane na innych. Sprawczość jest nie tylko wiązana z męskością, ale także mężczyźni postrzegają samych siebie jako bardziej sprawczych niż kobiety. Podobnie - wspólnotowość kojarzona jest z kobiecością i to kobiety opisują siebie jako bardziej wspólnotowe niż mężczyźni. Ponadto, mężczyźni mierzą się z silną presją, by konformistycznie podążać za normami związanymi z posiadaniem cech i wartości o charakterze sprawczym oraz unikaniem kobiecości. W społeczeństwie kobiecość postrzegana jest jako swego rodzaju predyspozycja, podczas gdy męskość - coś co należy wypracować, zdobyć i utrzymać. Istotna jest także kwestia stereotypów płciowych. Zakładają one pewne zestawy cech przypisywane poszczególnym płciom - przy czym można zauważyć tendencję, iż cechy te stają się pewnego rodzaju wymaganiami względem jednostek (Cuddy i in., 2015; Kosakowska-Berezecka i in., 2022; 2024; Prentice i Carranza, 2002; Vandello i Bosson, 2013).

Kosakowska-Berezecka i współpracownicy (2024; 2025) podkreślają jednak, że badania dotyczące sprawczości i wspólnotowości wśród kobiet i mężczyzn przeprowadzono głównie w krajach zachodu - gdzie cechy indywidualistyczne są bardziej pożądaną niż cechy wspólnotowe. Co więcej, dane dotyczące sprawczości i wspólnotowości u kobiet i mężczyzn zostały zebrane dość dawno - w okresie, który nie odzwierciedla obecnych zmian w rolach i stereotypach płciowych. Tymczasem badania Eagly i współautorów dowodzą, iż stereotypy elastycznie reagują na zmiany społeczne. W literaturze przedmiotu pojawiła się hipoteza kulturowej moderacji stereotypów płciowych. Zakładała ona przypisywanie mężczyznom

cech bardziej pożądanym w danym społeczeństwie. Współczesne badania udowodniły, że choć kulturowa moderacja wskazanych cech istnieje, to jej zasięg jest ograniczony. W kulturach kolektywistycznych cechy wspólnotowe są przypisywane mężczyznom w większym stopniu, niż w kulturach indywidualistycznych - jednak nie tak silnie jak kobietom. W kulturach indywidualistycznych cechy wspólnotowe przypisywane są rzadziej obu płciom - dalej jednak w mniejszym stopniu mężczyznom niż kobietom. Wymiar indywidualizmu-kolektywizmu nie wykazuje ponadto zależności ze sprawczością (Cuddy i in., 2015; Eagly i in., 2020; Kosakowska-Berezecka i in., 2022; 2025).

Co ciekawe badania wykazały, iż dla niektórych osób - w szczególności kobiet, których tradycyjne role płciowe kładą większy nacisk na cechy związane ze wspólnotowością niż sprawczością - odkrywanie w innych wymiaru ciepła stanowi jeszcze większy priorytet. W ujęciu tradycyjnym cechy wspólnotowe mają większy wpływ na życie kobiet, cechy sprawcze - mężczyzn. Orientacja kolektywistyczna kładzie ponadto nacisk na wymiar społeczno-moralny, podczas gdy orientacja indywidualistyczna akcentuje wymiar sprawczy (Abele, 2003, za: Fiske i in., 2007; Wojciszke, 1997).

Teoria ról społecznych dopatruje się korzeni stereotypów płciowych w podziale pracy. Ze względu na fakt, iż historycznie to mężczyźni dłużej są uczestnikami płatnej siły roboczej oraz pełnią role przywódcze pojawiło się przekonanie, iż to szczególnie oni są posiadaczami cech sprawczych. Kobiety natomiast odpowiadały za wypełnianie obowiązków domowych, a gdy rozpoczęły pracę - miała ona charakter usługowy i wymagała umiejętności społecznych. Tak powstało przekonanie, iż posiadają one cechy głównie wspólnotowe (Bosak i in., 2008; Eagly i in., 2000).

Sprawczość i wspólnotowość to zmienne uniwersalne kulturowo, osadzone mocno w kulturze i przez nią modyfikowane. Ocena związków międzykulturowych wymaga zatem uwzględnienia specyficznych orientacji partnerów takich jak poziom wspólnotowości i sprawczości. Orientacja sprawcza i wspólnotowa są interesujące ze względu na ich aspekt kulturowy biorąc pod uwagę przynajmniej częściową zgodność treściową (przy jednoczesnych różnicach semantycznych) z męskością-kobiecością, indywidualizmem-kolektywizmem, orientacją zadaniową-orientacją relacyjną (*task- versus relational orientation*), kompetencją-moralnością (*competence-morality*) (Abele i Wojciszke, 2007; Bakan, 1966, za: Wojciszke i Cieślak, 2014; Fiske i in., 2007; Judd i in., 2005; Wojciszke i Białobrzeska, 2014).

3. Różnice kulturowe i ich znaczenie dla bliskiego związku

Kultura pochodzenia może odgrywać znaczną rolę dla tworzenia się bliskich relacji wpływając na formowanie się przekonań i założeń jednostki dotyczących istotnych wymiarów życia, podejmowanych i pełnionych przez nią ról, przyjmowanych wartości, a także sposobu funkcjonowania w związkach. Ludzie mają tendencję do zakładania, że ich wartości kulturowe są reprezentatywne, przedstawiają to, co powinno być uznawane za prawdę lub np. właściwy sposób postępowania (Baker i in., 2022; Waldman i Rubalcava, 2005).

Hohmann-Marriott i Amato (2008) zidentyfikowali pięć czynników, które mogą wpłynąć na jakość związków wielokulturowych. Są to: skomplikowane historie związków, różnice dostępności zasobów socjoekonomicznych, rozbieżne postawy i wartości, obniżone zewnętrzne wsparcie społeczne oraz dodatkowe różnice, takie jak posiadanie więcej niż jednego pola różnic kulturowych.

Doniesienia dotyczące satysfakcji partnerskiej w związkach wielokulturowych są zróżnicowane. Wyniki badań zwracają uwagę na niższą satysfakcję w związkach wielokulturowych w porównaniu z monokulturowymi, m.in. obrazując różnice w jakości tych związków wskaźnikami rozwodów - wyższymi dla małżeństw interetnicznych (Blount i Young, 2015; Bramlett i Mosher, 2002; Hohmann-Marriott i Amato, 2008; Fu, 2006; Fu i in., 2001).

Inne badania zakładają podobną lub wyższą satysfakcję w związku u par międzykulturowych w porównaniu z parami monokulturowymi (Blount i Young, 2015; Bux i Seiffge-Krenke, 2010; Froidevaux i Campos, 2023; Hohmann-Marriott i Amato, 2008; Negy i Snyder, 2000; Troy i in., 2006).

3.1 Problemy związków międzykulturowych

Dla bliskich relacji duże znaczenie mogą mieć różnice orientacji partnerów - rozbieżności między niezależnością i indywidualizmem (zaznaczającymi wyjątkowość jednostki, postrzeganie związku jako przestrzeni, w której partnerzy mogą zaspakajać swoje indywidualne potrzeby oraz dążyć do samorealizacji), a współzależnością i kolektywizmem (kładącymi nacisk na więź społeczną, zaznaczając przy tym istotę społeczności, do której para przynależy i zakładając koncentrację na wypełnianiu przypisanych ról kulturowych) (Baker

i in., 2022; Boiger, 2019, za: Uhlich i in., 2022; Hofstede, 2011; Triandis, 2001; Waldman i Rubalcava, 2005).

Problemy w związku międzykulturowym mogą pojawić się na poziomie wyobrażeń i oczekiwań związanych z wykonywaniem obowiązków domowych czy podejmowanym zatrudnieniem. Nie bez znaczenia będzie hierarchia wynikająca z założeń kulturowych np. przyznawanie pierwszeństwa karierze zawodowej jednego z partnerów. Są one częstym źródłem stresu dla kobiet w związkach z mężczyznami przynależącymi do kultur wysoce związanych z dominującą pozycją osób płci męskiej. Kwestie te często nie stanowią problematycznych tematów dla partnerów ceniących indywidualizm i egalitaryzm (Boratav i in., 2021; Bustamante i in., 2011; Bystydziński, 2011; Cools, 2006; Cukras-Stelągowska, 2022; Daneshpour, 2003; Jassem-Staniecka, 2018; Petronoti i Papagaroufali, 2006; Seto i Cavallaro, 2007).

Różnice między indywidualizmem a wspólnotowością mogą odzwierciedlać się w samym poglądzie na małżeństwo. Wśród kultur indywidualistycznych będzie on związany z prywatną decyzją pary - dwóch jednostek, które same zdecydowały o wyborze siebie nawzajem na partnerów relacji - i będzie koncentrował się wokół pojęcia miłości. Po ślubie oczekiwane jest rozwijanie własnej jednostki rodzinnej i rozluźnienie powiązań z rodziną pochodzenia. Wśród kultur kolektywistycznych poglądy związane z małżeństwem są skoncentrowane na lojalności i zbiorowej odpowiedzialności. Małżeństwo jest często odbierane jako wyraz zobowiązania z akcentem na historię i tradycję obu rodzin (Campos i Kim, 2017; Machette i Cionea, 2023; Schug i in., 2010).

Trudności dla związków międzykulturowych mogą być także związane z jakością komunikacji. Wynika to z różnic językowych, ale także kulturowych niuansów - tematów, które można poruszać vs tematów, których powinno się unikać; stylów ekspresji; stopnia otwartości (Boratav i in., 2021; Bustamante i in., 2011; Cools, 2006; Machette i Cionea, 2023; Soliz i in., 2009; Ting-Toomey, 2011).

Jest to bardzo istotne w przypadku par, których pochodzenie kulturowe zróżnicowane jest ze względu na orientację indywidualistyczną lub kolektywistyczną. Priorytet, jaki dla poszczególnych jednostek w relacji, będą stanowić autonomia lub zależność będzie odzwierciedlał się w sferze językowej. Mając na uwadze satysfakcję w związku, ważne jest, by partnerzy byli zdolni rozmawiać o tych różnicach, a przede wszystkim byli ich świadomi - wyraźnie zaznaczonej w języku indywidualistów granicy między "ja" i "my" oraz głębszego znaczenia "oni" w języku kolektywistów, w którym słowo to ma również charakter centralny

i związane jest z dalszą rodziną czy grupą towarzyską (Borataw i in., 2021; Kagitcibasi, 2005; Ting-Toomey, 2011).

Różnice w stylach komunikacji pojawiają się choćby w kontekście intymnych interakcji. Indywidualiści preferują bezpośrednie i otwarte porozumiewanie się, podczas gdy kolektywiści faworyzują komunikaty niebezpośrednie, oparte na domniemaniu (Gudykunst i Matsumoto, 1996; za: Uhlich i in., 2022).

Zorientowanie jednostki na indywidualizm bądź kolektywizm odzwierciedla się także w sposobie rozumienia związku i wyobrażeniach o nim. Osoby pochodzące z kultur indywidualistycznych cenią sobie autonomię w związku, a uznawanie własnych potrzeb rozumieją jako zdrowe. Zwierzenia są dla nich sposobem na stworzenie bliskości i intymności. Postrzegają negocjacje i rozwiązywanie konfliktów jako mechanizm pozwalający na zachowanie balansu między - czasem bardzo odmiennymi - potrzebami. Co więcej, partnerzy mogą względnie swobodnie zakończyć relację, dlatego regularne okazywanie zaangażowania jest dla nich bardzo ważne (Canary i in., 1995; Kito, 2005; Schug i in., 2010; Uhlich i in., 2022).

Orientacja zależna, typowa dla osób przynależących do kultur kolektywistycznych zakłada natomiast przywiązywanie większej wagi do potrzeb i oczekiwań innych - włączając w to nie tylko najbliższą rodzinę, ale i szerszą sieć społeczną. Za funkcjonalne uznają oni dostosowywanie związku do wskazanych potrzeb i oczekiwań - jest to odbierane jako przejaw lojalności względem rodziny i innych ważnych osób oraz związane z poczuciem zobowiązania do takich decyzji. Duże znaczenie ma zaakceptowanie związku przez rodzinę. Ponadto, bardzo często stosowaną strategią zachowania harmonii w związku jest unikanie konfliktów (Morling i in., 2002; Rothbaum i in., 2002; Uhlich i in., 2022).

Wyniki badań podkreślają, że duże znaczenie dla jakości relacji i satysfakcji w związku wielokulturowym ma konstelacja płci. Wskazują one również na tendencję kobiet do raportowania niższej satysfakcji partnerskiej oraz częstszej inicjacji rozpadu związku. Dlatego jednym z czynników uznawanych za predyktor satysfakcji w związku jest poziom akulturacji partnerki (Abu-Rayya, 2007; Dribe i Lundh, 2012; Kim i in., 2012; Pettit i Bloom, 2012; Uhlich i in., 2022).

Akulturation wiązana jest bowiem z mniej konserwatywnymi postawami wobec ról płciowych. Mężczyźni czerpią zazwyczaj więcej korzyści z ról płciowych, dlatego mogą być niechętni do przyjęcia egalitarnych postaw. Może prowadzić to do wzmożonej rozbieżności i konfliktów w związku - zwłaszcza z partnerką ze społeczności zachodniej. Kobiety

natomiast łatwiej adaptują się do nowej kultury i wykazują wyższy poziom akulturacji od mężczyzn (Kim i in., 2012; Negy i Snyder, 2000; Uhlich i in., 2022).

Doniesienia z badań Fujino (1997) pokazują jednak, iż poziom akulturacji nie jest predyktorem związków wielokulturowych, podobnie jak nie istnieją związane z nim różnice płciowe. Zgodnie z przytoczonymi wynikami najsilniejszymi predyktorami związków międzykulturowych są bliskość i atrakcyjność fizyczna (Vaquera i Kao, 2005).

Na drodze par międzykulturowych może występować wiele trudności. Pary raportowały wspomniane wcześniej postawy rodziny i przyjaciół (negatywne reakcje, zaniepokojenie przyszłością pary, brak wsparcia i akceptacji, odrzucenie i odseparowanie) oraz doświadczenia społeczne w miejscach publicznych (spojrzenia, epitety, wrogość, dyskryminacja, przemoc). Przekładają się one także na problemy pojawiające się na późniejszych etapach życia pary - jednym z podawanych przykładów jest opieka nad starzejącymi się krewnymi, którzy w przeszłości okazali się niewspierający (Kenney i Kenney, 2012; Poulsen, 2003).

Badania wykazały, że poza zaznaczonym brakiem akceptacji ze strony rodziców dla relacji międzykulturowej, pary uznawały za problematyczne kwestie przestrzegania przez teściów granic prywatności (stopień ich zainteresowania związkiem dziecka może być także warunkowany kulturowo). Zachowania postrzegane jako nadmiarowe i intruzywne w kulturze jednostki mogą okazać się typowe i normalne w kulturze partnera/partnerki (Machette i Cionea, 2023).

Religia, rasa i etniczność to trzy główne kategorie wyróżniające grupy w złożonych społeczeństwach. Do każdej z nich przynależy określony zbiór wartości kulturowych, dlatego też ludzie decydujący się na wejście w związek z osobą, która przynależy do odmiennej grupy często naruszają kryteria i kombinacje podziałów (Janicka i Wnuk, 2021; Miluska, 2018; Waldman i Rubalcava, 2005).

Religia jest jedną z istotnych części kultury mających udział w formowaniu norm, standardów i przekonań moralnych dotyczących związków romantycznych i seksualności. Można przypuszczać, iż różnice związane z normami religijnymi mogą być czynnikiem osłabiającym satysfakcję partnerską (Laumann i in., 1994, za: Uhlich, 2022; Wilox i in., 2004).

Religijność ma wpływ na to w jaki sposób rozwijał się będzie związek. Jej wysoki stopień nie zależy od liczby partnerów, z którymi dana osoba wchodziła w relacje romantyczne. Inaczej przedstawia się sytuacja w przypadku kontaktów intymnych w tych związkach. Wyniki badań wykazały niższy stopień tychże u osób bardzo religijnych.

Konserwatywne wartości związane z religią mogą oddziaływać na chęć jednostki do wszelkiego rodzaju okazywania uczuć (Bearman i Brücker, 2001; Vaquera i Kao, 2005).

Różnice na tle religijnym mogą okazać się znaczącą przeszkodą dla związku w sytuacjach dotyczących wychowywania dzieci, rodzinnych tradycji, kontaktów z rodzicami i rodzinami pochodzenia partnerów, a także osobistych wartości religijnych/duchowych zderzających się z ich tradycyjną wersją (Serlin, 2004).

Co więcej, partnerzy mogą czuć się bardzo zobowiązani do przestrzegania nakazów religijnych, świąt i restrykcji dietetycznych, uczestnictwa w obrzędach i rytuałach (Blount i Young, 2015; Weld i Eriksen, 2006). Mogą obawiać się o partnera/partnerkę i dzieci - o to, że poprzez brak tej samej wiary osoby, które kochają nie zostaną ocalone, ale ukarane; o to, że partner/partnerka odwiedzie dzieci od wiary (Weld i Eriksen, 2006).

Moroz (2014) zaznacza jednak, że związki międzykulturowe osób o dwóch odmiennych religiach, ale i sama łatwość zawierania małżeństw z osobami innego wyznania oraz nieuwzględnianie opinii duchownych w tej kwestii mogą stanowić przejaw tendencji do procesów sekularyzacji w społeczeństwie.

Choć mogłoby się wydawać, iż w obecnych czasach związki interrasowe nie powinny wzbudzać zbyt dużych kontrowersji, badania wykazały, iż dla sporej części społeczeństwa zaakceptowanie tego typu relacji bywa trudne, a pary interrasowe muszą mierzyć się z brakiem wsparcia i akceptacji oraz uprzedzeniami. Związki międzyrasowe zostały bardzo dobrze przebadane na gruncie amerykańskim, gdzie za przełomowy uznawany jest rok 1967, w którym zapadł wyrok w sprawie Loving vs. Virginia - legalizujący małżeństwa międzyrasowe we wszystkich stanach. Należy jednak podkreślić, że małżeństwa te są chronione prawem federalnym dopiero od 2022 roku (Wang i Miller, 2024).

Liczba par wielokulturowych zwiększa się, a wraz z tym wzrostem zmieniają się sposoby postrzegania tego typu związków. Temat ten jednak dalej spotyka się ze sprzeciwem i wzbudza kontrowersje. Wiele z nich dotyczy geograficznej lokalizacji, statusu socjo-ekonomicznego i poziomu wykształcenia pary (Kenney i Kenney, 2012; Passel i in., 2010; Zebroski, 1999).

Jak podaje Yancey (2003) mimo braku empirycznych dowodów popierających założenia *jungle fever* - stereotypu zakładającego, iż osoby, które wchodzą w związki międzyrasowe kierują się pragnieniem doświadczenia seksu z osobą o odmiennej rasie - niektórzy badacze wskazują, iż to właśnie seksualność jest głównym podłożem atrakcyjności tego typu związków. Wyniki badań autora wykazały brak lub małe wsparcie dla hipotezy o istnieniu

jungle fever, stereotypu, który prawdopodobnie zrodził się z historycznych barier dotyczących interracialowych związków seksualnych.

Problem uprzedzeń jakie dotyczą pary międzyrasowe zaznaczył się bardzo wyraźnie w 2016 roku w społeczeństwie Amerykańskim, gdy kilka renomowanych marek i firm zdecydowało się na wyemitowanie reklam portretujących interracialowe rodziny. Negatywne reakcje nawołujące m.in. do bojkotowania proponowanych przez nie produktów i usług pojawiły się niedługo po transmisji i/lub publikacji materiałów (Bhat i in., 2018). Podkreśla to aktualność problemów związanych z uprzedzeniami na tle rasowym, które w momencie rozpoczęcia związku rozszerzają się na partnera/partnerkę relacji, jak i na sam związek. Badacze (m.in. Foeman i Nance, 1999; 2002) zwracają uwagę na istotę dostrzeżenia społecznego kontekstu zainteresowania jednostki osobą odmiennej rasy. Ma to wpływ na formowanie się związku oraz jego dobrostan.

Wyniki badań Foeman i Nance (1999; 2002) dowiodły bowiem, iż samo okazanie zainteresowania osobą przynależącą do innej rasy może być ryzykowne i wiązać z konsekwencjami wynikającymi choćby z różnic interpretacyjnych takich zachowań. Autorki wskazują, iż zainteresowanie mężczyzny rasy czarnej kobietą rasy białej może zostać uznane za odrzucenie przez niego standardów piękna własnej rasy oraz oznakę, iż mężczyzna nienawidzi samego siebie. Zainteresowanie mężczyzny rasy białej okazywane wobec kobiety rasy czarnej może być natomiast interpretowane w kategoriach fetyszyzmu lub jako ekspresja konfliktów o charakterze neurotycznym.

Okazuje się, że nawet grupa uznawana za najbardziej liberalną - adolescenci - rzadko przyznaje się do związku międzyrasowego swojej rodzinie i przyjaciołom oraz jest mniej chętna do publicznego okazywania uczuć będąc w tego typu związkach, czy rozmów z bliskimi i znajomymi o swoim życiu uczuciowym. Jest także mniej prawdopodobne, iż adolescenci w związkach interracialowych poznają rodziców partnera/partnerki (Bhat i in., 2018; Wang i in., 2006; Vaquera i Kao, 2005).

Nie są to przesłanki zwiększające szanse nawiązania strukturalnego zaangażowania - odnoszącego się do nieodwracalnej inwestycji w relację, trudności z zakończeniem związku i presji społecznej, by w nim pozostać - lub moralnego zaangażowania - związanego z uznawaniem wartości spójności, stabilności relacji i poczucia obowiązku pozostania z partnerką/partnerem (Bhat i in., 2018; Wang i in., 2006; Vaquera i Kao, 2005).

Sam fakt silnej dezaprobaty ze strony otoczenia może sprawić, iż partnerzy w związku będą widzieć mniej barier powstrzymujących przed rozwiązaniem relacji, a jeśli rodzina i przyjaciele prezentują postawy przeciwko związkom międzyrasowym, to para może mieć

nawet poczucie bycia zachęcaną i nakłanianą do zakończenia związku (Gurung i Duong, 1999; Wang i in., 2006).

Zgodnie z wynikami badań Wang i in (2006) rzadziej mierzą się z zakłóceniami i problemami w związku osoby o wyższej samoocenie i pozytywnej osobowości, gotowe do publicznego okazania romantycznych uczuć w stosunku do partnera/partnerki, które doznają w większym stopniu seksualnej intymności oraz mają za sobą doświadczenia seksualne.

Czynniki indywidualne, relacyjne i związane z siecią społeczną (*network factors*) nie odpowiadają za różnice w trwałości związków intra- i interrasowych. Prawdopodobnie adolescenti przynależący do innych grup rasowych nie otrzymują wsparcia w procesie przystosowywania się do wzajemnych kultur, posiadając przy tym inne przekonania, wyobrażenia i normy związane z romantycznymi relacjami. Niewykluczone, iż mogą oni mierzyć się z podobnymi trudnościami i barierami co osoby w małżeństwach międzyrasowych (Wang i in., 2006).

Harris i Kalbfleisch (2000), badając związki międzyrasowe i postawy względem nich, dali uczestnikom szansę wytłumaczenia, dlaczego chcieliby - lub nie - nawiązać relację z osobą innej rasy. Wśród odpowiedzi negatywnych wyraźnie zaznaczyły się czynniki zewnętrzne. Jedynie kilka odpowiedzi dotyczyło braku postrzeganej atrakcyjności osób przynależących do innych ras. Pozostałe powody dotyczyły strachu przed zawodem rodziców lub nawet możliwością, iż wyrzekną się uczestnika/uczestniczki jako dziecka, strachu przed reakcją przyjaciół i obcych osób oraz obawą utraty pracy i ograniczenia rozwoju kariery.

Podobnie jak w przypadku związków interrasowych czy partnerów wyznających odmienne religie, pary zróżnicowane pod kątem pochodzenia etnicznego mogą doświadczyć dysharmonii dotyczących wartości, gustów czy stylów komunikacji. Mogą one także spotkać się z brakiem wsparcia i akceptacji rodziny, bliskich i otoczenia (Bucx i Seiffge-Krenke, 2010).

W związkach interetnicznych konflikty często pojawiają się na tle różnic kulturowych i wyzwań związanych z ustaleniem tożsamości jako pary biletnicznej, sposobów wychowywania dzieci, nieprzyjemnych doświadczeń związanych z ujawnieniem związku, jak i samych negocjacji z tym związanych (Bell i Hastings, 2015; Brummett i Steuber, 2015; Inman i in., 2011; McElroy-Heltzel i in., 2018; Negy i Snyder, 2000; Reiter i Gee, 2008).

Badania wykazały, iż relacje międzyetniczne trwają krócej, doświadczają częstszych zakończeń związku, a partnerzy w nich pozostający częściej unikają konfliktowych tematów i postrzegają samych siebie w bardziej negatywny sposób niż w przypadku intra-etnicznych związków (Reiter i Gee, 2008; Shulman i Scharf, 2000). Dane dotyczące niższej jakości

związków między-etnicznych nie są jednak spójne. Wyniki badań Bucx'a i Seiffge-Krenke (2010) nie potwierdziły tych doniesień. Nie wykazały one również niższych samoocen partnerów.

Co ciekawe, badania Negy'ego i Snydera (2000) wskazały na wyższą satysfakcję partnerską wśród związków interetnicznych i niższy dystres w małżeństwie niż wśród związków monoetnicznych, ale przy tym wyższe poziomy stresu dotyczące spraw związanych z dziećmi.

Warto przy tym zaznaczyć, że odmienność na tle etnicznym często wiąże się także z odmiennością na tle rasowym, a wielu autorów pisząc o związkach między-etnicznych, koncentruje się właśnie na grupie par między-rasowych. Ponadto, terminy takie jak *związki interrasowe* i *związki interetniczne* bywają stosowane zamiennie.

Co więcej, Waldman i Rubalcava (2005) podkreślają, iż popularna - zarówno w literaturze naukowej, jak i mediach - koncentracja na religii, rasie i etniczności, towarzysząca rozważaniom nad związkami międzykulturowymi nie ujmuje złożoności indywidualnego, ludzkiego sposobu doświadczania kultury i jej roli w rozwoju człowieka.

W literaturze wykorzystano dwie teorie starając się wytłumaczyć motywy stojące za powodami wejścia w związki międzyrasowe. Pierwsza z nich, teoria strukturalna zakłada, iż na utrzymanie oraz samą inicjację i rozwój związku mają wpływ zarówno obustronne zainteresowanie, jak i czynniki demograficzne, m.in. zawód, status społeczny, edukacja itp. Druga z teorii - teoria motywacji rasowej zakłada natomiast, że to właśnie różnice na tle rasowym są powodem, dla którego przynajmniej jedna z osób pozostających w związku postrzega partnerkę lub partnera jako atrakcyjniejszego (Harris i Kalbfleisch, 2000).

Istnieje także wiele mitów dotyczących przyczyn, dla których jednostka może chcieć rozpocząć związek międzykulturowy - wśród nich: chęć podniesienia statusu, dominacji, ciekawości, uzyskania obywatelstwa oraz wyraz buntu czy niskiej samooceny. Przedstawiają one osoby w związkach wielokulturowych jako niedojrzałe lub wiedzione korzyścią osobistą (Blount i Young, 2015; Foeman i Nance, 1999; Kenney i Kenney, 2012).

Zgodnie z przyjmowanymi mitami i stereotypami osoby wchodzące w związki międzykulturowe opisywane są jako dysfunkcyjne, próbujące czegoś dowieść, jako osoby o ukrytych motywach - poszukujące egzotyki, kierujące się seksualną ciekawością i rozwiązłością. Wspomniane mity dotyczą także dzieci par wielokulturowych, co przekłada się na związany z perspektywą potomstwa wzmożony stres partnerów - którego i tak doświadczają, szczególnie pary międzyrasowe, wiedząc, iż ich dziecko będzie przynależało przynajmniej do dwóch ras i funkcjonowało w rasowo spolaryzowanym społeczeństwie.

Mity i stereotypy dotyczące dzieci wskazują, że będą one zaniepokojone i skonfundowane oraz będą mierzyć się z problemami natury psychologicznej (Foeman i Nance, 1999; Kenney i Kenney, 2012; Yancey, 2003).

Badania dowodzą, że związki międzykulturowe, w porównaniu do monokulturowych, charakteryzują się większym ryzykiem stresujących przeszkód, niepowodzenia, zakończenia związku (a w przypadku małżeństw - rozvodu) oraz prezentują generalnie niższy poziom satysfakcji w związku. Ponadto udokumentowano, iż muszą często zmierzyć się z dodatkowymi trudnościami na poziomie społecznym takimi jak rasizm instytucjonalny, społeczne napiętnowanie i brak akceptacji. Wykazano również, iż problemy mogą pojawiać się na poziomie relacji rodzinnych czy związanym ze sprawami intymnymi, dynamiką związku i sposobami jego funkcjonowania (Bhugra i De Silva, 2000; Skowroński i in., 2014).

Bhugra i De Silva (2000) wśród specyficznych stresorów, z którymi mogą mierzyć się takie pary, wymienili także poczucie utraty własnego Ja czy stany zwątpienia powstałe ze względu na doświadczane przez partnerów różnice. Autorzy zasygnalizowali ponadto, iż rozwój związku może być zakłócony konfliktami związanymi z odmiennością pochodzenia i doświadczeń.

Partnerzy o odmiennym stopniu asymilacji i akulturacji mogą doświadczyć nieporozumień i obaw związanych z wartością kultury. Wiąże się to również z różnicami światopoglądowymi (Kenney i Kenney, 2012; Negy i Snyder, 2000; Passel i in. 2010).

Natomiast inne badania zwracają uwagę na pozytywne aspekty związków międzykulturowych. Wynikają one z tendencji partnerów do koncentracji na obopólnie postrzeganej atrakcyjności, która zainicjowała związek i cechach dla nich wspólnych, takich jak wiek, edukacja czy status ekonomiczny. Natomiast różnice związane z rasą czy etnicznością nie są traktowane jako ważne (Borataw i in., 2021; Killian, 2001).

Okazuje się również, że związki wielokulturowe wcale nie są bardziej problematyczne od związków homogenicznych. Problemy, wyzwania i obawy, z jakimi zmagają się heterogeniczne pary są podobne do tych, które napotykają na swojej drodze pary homogeniczne. Aspekt kulturowy może wpływać na sposób postrzegania, negocjowania i rozwiązywania problemu napotykanego przez partnerów. Badania wykazują, iż w przypadku wszelkiego rodzaju niepowodzeń, pary interrasowe mogą być równie samowystarczalne, co partnerzy przynależący do tej samej rasy (Kenney i Kenney, 2012; Machette i Cionea, 2023; Negy i Snyder, 2000; Wehrly i in., 1999; Yancey, 2003).

Różnice kulturowe mogą być dla pary źródłem różnorodnych problemów. Ostateczny wpływ tych różnic nie będzie wiązał się ze znaczącymi konsekwencjami dla dynamiki

związku. Będą one stanowić większy problem dla sposobu, w jaki para będzie wchodziła w interakcje społeczne (Kenney i Kenney, 2012; Wehrly i in., 1999). Co ciekawe, z badań Jassem-Staniecka (2018) wynika, że osoby będące w związkach międzykulturowych za główną przyczynę konfliktów małżeńskich uznają różnice psychologiczne między sobą a partnerem/partnerką lub różnice psychologiczne w połączeniu z kulturowymi, nie wysuwając samych różnic kulturowych na pierwszy plan.

Omawiając trudności/wady związków międzykulturowych łatwo zauważyć, że część aspektów tych relacji (jak i wyników badań) jest niejednoznaczna. Trudności mogą okazać się paradoksalnie zaletą związku, polem dla rozwoju i wzrostu. Duże znaczenie w tym przypadku będzie miało postrzeganie przez partnerów występujących różnic i ich interpretacja.

3.2 Zalety związków międzykulturowych. Strategie radzenia sobie z różnicami kulturowymi

Pomimo wymienionych wcześniej różnic i wynikających z nich problemów należy zwrócić jednak uwagę, iż związki międzykulturowe charakteryzuje specyficzny dla takich par potencjał oraz zasoby.

Osoby będące w związkach wielokulturowych, w porównaniu do monokulturowych, cechują się większym stopniem akceptacji, szacunku, tolerancji i różnicowania siebie od drugiej osoby oraz wyższym stopniem zaangażowania. Mogą się także poszczycić wyższą aprobatą dla różnic. Związki międzykulturowe pozwalają na zdobycie wielu kulturowych punktów widzenia poprzez doświadczanie i integrację odmiennych systemów wartości. Dzięki nim osoby pozostające w relacji nabywają nowe kompetencje poprzez uczestnictwo w nieznanym dotąd obyczajach, tradycjach, obrzędach, etc. Poszerzenie sieci społecznych wiąże się też z lepszymi szansami na znalezienie zatrudnienia (Bhugra i De Silva, 2000, Bhugun, 2019; Furtado i Theodoropoulos, 2010; Gius, 2013; Hergovich i Ortega, 2018; Ting-Toomey, 2011).

Wiedza dzielona i wymieniana z partnerką/partnerem w życiu codziennym powoduje, że osoby w związkach międzykulturowych są bardziej świadome problemów związanych z rasizmem, nierównością, relacją władzy, dyskursami politycznymi oraz praktyk przypisywania tożsamości “podrzędnych innych” stanowiących konkurencję¹.

¹ Wiąże się to z przekonaniem, że dana grupa mniejszościowa chce przejąć zasoby lub w pewien sposób zapanować nad grupą większościową - por. założenia dotyczące stereotypu spiskowego (Kofta, 2001; Wojciszke, 2011).

Pary międzykulturowe krytycznie kwestionują i opierają się stereotypowym reprezentacjom obcokrajowców, które często budowane są i narzucane poprzez praktyki wyznaczania granic moralnych, kulturowych oraz ekonomicznych (Djurdjevic i Roca Girona, 2016).

Partnerzy planujący zawarcie małżeństwa zazwyczaj przygotowują się do tego w sposób bardziej gruntowny niż w przypadku związków monokulturowych. Natomiast dzieci ze związków międzykulturowych cechują większe możliwości i korzyści związane z przynależnością do dwóch kultur, świadomością kulturową, kompetencjami kulturowymi, możliwościami zatrudnienia, a nawet z kulturą jedzenia. Istnieją także doniesienia, iż dzieci par międzykulturowych czerpią korzyści z przewagi dostępnego im kapitału ludzkiego. Do korzyści tych należy redukcja wskaźnika porzucania szkoły średniej przez chłopców. Badania nad dobrostanem behawioralnym dzieci z małżeństw intrarasy i interrasowych nie wykazały różnic w tym zakresie (Bhugra i De Silva, 2000, Bhugun, 2019, Duncan i Trejo, 2011; Hergovich i Ortega, 2018; Jassem-Staniecka, 2018; Pearce-Morris i King, 2012; Ting-Toomey, 2011).

Odmienne dziedzictwo kulturowe może sprzyjać wszechstronnym stylom rodzicielstwa, zakładającym udział obu partnerów, których perspektywy relacji partnerskiej się uzupełniają. Mogą oni wносить odmienne pomysły, opinie i zachowania przyczyniające się do bardziej kreatywnych rozwiązań w momencie zderzenia się z problemową sytuacją (Henricksen i Paladino, 2009, za: Blount i Young, 2015).

Choć, jak wspomniano powyżej rozwój jednostek pozostających w związkach międzykulturowych może zostać zakłócony specyficznymi czynnikami, to właśnie ten typ związku daje więcej szans i sposobności do wzrostu (Bhugra i De Silva, 2000).

Poznanie innych kultur, a co za tym idzie, zdobycie międzykulturowej wiedzy to tylko jeden z wielu aspektów ułatwiających podjęcie decyzji o zawarciu małżeństwa mieszanego. Okazuje się, że wiedza ta postrzegana jest nawet jako fundamentalne osiągnięcie związane z poczuciem samo-umocnienia, spełnienia i wzrostu. Proces transformacji psychologicznej i intelektualnej opisywany jest, przez badanych partnerów, jako zabawne oraz wzbogacające doświadczenie (Djurdjevic i Roca Girona, 2016).

Związki międzykulturowe mogą przyczynić się także do poszerzenia wiedzy o sobie. Obserwowanie różnych wartości i zachowań, które uwarunkowane są kulturowo może zachęcić jednostkę do ponownego przemyślenia własnego Ja i własnej kultury (Djurdjevic i Roca Girona, 2016). Samopoznanie - wraz z adaptacją, otwartością i chęcią do komunikacji - wymieniane jest także jako jeden z niezbędnych składników strategii, na których opierają się jednostki starając się radzić sobie z napotykanymi wyzwaniami (Machette i Cionea, 2023).

Specyficzne dla związków międzykulturowych są związki międzyrasowe, gdzie różnice między partnerami mogą być wyraźniej związane z odbiorem społecznym. Przyglądając się badaniom strategii, które prowadzą do sukcesu związków międzyrasowych (sposobów, w jakich stają się one funkcjonalne oraz powodów ich stałego wzrostu), Foeman i Nance (1999) zaproponowały specyficzne stadia rozwoju relacji, które para musi przepracować. Badaczki uwzględniły także stadia typowe dla par monokulturowych. W późniejszych pracach (Foeman i Nance, 2002) zostały one przedstawione także jako model komunikacji par międzyrasowych.

Wśród wskazanych stadiów można wymienić: świadomość rasową (*racial awareness*), radzenie sobie (*coping*), pojawienie się tożsamości (*identity emergence*) oraz utrzymanie (*maintenance*). Warto zaznaczyć, iż na różnych etapach swojego życia para może powrócić do któregoś z etapów (Foeman i Nance, 1999; Foeman i Nance, 2002; Vaquera i Kao, 2005).

Stadium świadomości rasowej jest czasem, w którym para się poznaje (w tym - odkrywa zainteresowanie sobą nawzajem i możliwość pojawienia się intymnego zaangażowania), odkrywa łączące partnerów podobieństwa i dzielące ich różnice, rozwija przekonanie, iż związek jest możliwy, a sukces tej fazy stanowi o początku budowania zaufania i dialogu między partnerami. W tym czasie osoby pozostające w związku najprawdopodobniej rozwiną świadomość istnienia przynajmniej czterech perspektyw - ich własnej, partnerki/partnera, własnej grupy rasowej, grupy rasowej partnerki/partnera. Będą one wpływać na podejmowane przez parę decyzje, nawet jeśli nie będzie ona skłonna do rozmów na ten temat lub nawet, gdy nie uzna jednej (lub kilku) z perspektyw. Zachowania komunikacyjne, za pomocą których partnerzy w relacji operują przez to stadium, związane są z wrażliwością oraz wzajemnym zainteresowaniem. Należy przy tym zwrócić uwagę, iż pary międzyrasowe często muszą mierzyć się ze społecznym kontekstem własnego zainteresowania drugą osobą, a etap świadomości rasowej jest właśnie momentem formułowania w jaki sposób będą oni je okazywać w społeczeństwie. Wrażliwość rozwijana przez partnerów często związana jest z miejscem, jakie w hierarchii i postrzeganiu społecznym zajmuje każda z reprezentowanych ras oraz z odmienną perspektywą partnerki/partnera dotyczącą niektórych kwestii, która może wywołać uczucie dyskomfortu. Można zatem stwierdzić, iż omawiane stadium zawiera w sobie pod-fazę wrażliwości rasowej. Pozostawi ona po sobie ślad w partnerach w postaci wglądu, który prawdopodobnie zmieni ich sposób postrzegania niektórych kwestii - bez względu na późniejszy kierunek rozwoju relacji. Kolejny etap zakłada radzenie sobie pary z definicjami społecznymi rasy. Jego przejście jest często narzucane parze przez nieakceptujące społeczeństwo, ale (pomimo tego, że wzajemne zainteresowanie partnerów

może być bardziej skomplikowane ze względu na ich kulturową odmienność) może przy tym popchnąć parę w kierunku głębszego zaangażowania. Faza radzenia sobie jest dla pary czasem rozwoju strategii reaktywnych i proaktywnych, odpowiednich reakcji oraz nauki prowadzenia rozmów i negocjacji dotyczących sytuacji, które zagrażają relacji i mogą być dla partnerów krzywdzące. Przpracowanie tych problemów przybliża do siebie parę i sprawia, iż zaczyna ona tworzyć własną kulturę. Partnerzy uczą się zwracać do siebie nawzajem w celu uzyskania nowych perspektyw oraz izolować się od ludzi i sytuacji postrzeganych jako szkodliwe. Izolacja ma także na celu zabezpieczenie związku przed wpływami zewnętrznymi. Wśród strategii komunikacji z osobami z zewnątrz, stosowanymi często przez pary interrasowe można wymienić unikanie międzyrasowych potyczek słownych, stosowanie humoru, wyrażanie się w sposób, który ukrywa emocje zamiast je ujawniać, adresowanie pytań dotyczących lojalności rasowej poprzez deeskalację lub w sposób wymierny. Stadium pojawienia się tożsamości to dla pary, jak i współtworzących ją jednostek, czas redefinicji, czas przejmowania kontroli nad obrazami samych siebie. Konfiguracja rasowa związku nie jest postrzegana jako przeszkoda, ale jako zaleta. Nawet jeśli para będzie siebie postrzegać jako wyjątkową lub inną, to będzie uznawać swój związek jako istniejący na własnych prawach i zasadach - nie godząc się z reprezentacją krzywego obrazu tego, co inni uznają za pożądane. Z kolei stadium utrzymania to etap, na którym para posiada efektywne strategie i perspektywy. Może być to moment, w którym partnerzy będą się czuli pobudzeni do dzielenia się własnymi poglądami. W ciągu ich wspólnego życia mogą zachodzić fluktuacje potrzeby koncentracji na rasie czy rozwoju jako pary międzyrasowej (Foeman i Nance, 1999; Foeman i Nance, 2002).

Łączenie się przeciwko negatywnym reakcjom społecznym, doświadczenia związane z presją społeczną, stresem wynikającym z negatywnych mitów, stereotypów i piętna mogą skutkować silniejszą więzią. Zgodnie z doniesieniami z niektórych badań, umiejętność radzenia sobie z odrzuceniem powoduje, że pary stają się bardziej odporne (Blount i Young, 2015; Byrd i Garwick, 2006; Negy i Snyder, 2000).

Pary międzykulturowe posiadają zazwyczaj większe zdolności dostosowania się do innych oraz radzenia sobie z niejednoznacznymi sytuacjami. Wynika to z doświadczeń wyniesionych z własnej relacji (negocjacji w związku z wyjątkowym zapleczem kulturowym, zdolnościami językowymi, etnicznością czy religijnością) (Blount i Young, 2015).

Skupienie się na podobieństwach związanych ze światopoglądem, wartościami czy stylem życia może przyczynić się do przekierowania uwagi na tworzenie płaszczyzny

porozumienia i percepcji wewnątrzgrupowej; odciągając ją od dzielących partnerów różnic (Boratav i in., 2021; Petronoti i Papagaroufali, 2006; West i in., 2009; West i in., 2014).

Ponadto, badania Wang i in. (2006) dotyczące związków międzyrasowych wykazały, iż czynniki takie jak publiczne okazywanie zaangażowania, intymność seksualna, jak i fakt odbycia inicjacji seksualnej mają znacząco pozytywny wpływ na stabilność relacji, a adolescentzi o podanych zasobach są mniej narażeni na zakończenie relacji. Pozytywny wpływ na stabilność związków interrasowych wśród adolescentów mają także: chęć do rozmowy z matką na tematy dotyczące partnerki/partnera, znajomość przyjaciół i rodziców partnerki/partnera.

Badania wykazały, iż wysoka jakość relacji wiąże się z wieloma pozytywnymi emocjami i uczuciami, które w konsekwencji mogą mieć znaczący wpływ na każdy związek. Wśród nich można wymienić zaufanie, poczucie bezpieczeństwa, zrozumienie, opiekę, przebaczenie (Clark i in., 1986; McCullough, 2000; Farooqi, 2014; Feeney, 1999).

Bez względu na to czy związek jest homo- czy heterogeniczny, w każdym z nich para doświadczy konfliktów. Umiejętności i cechy takie jak elastyczność, wrażliwość, empatia, zdrowe zarządzanie konfliktem i zdolność do prowadzenia konstruktywnych kłótni oraz omawiania różnic dzielących partnerów mają znaczący wpływ na satysfakcję partnerską - szczególnie w przypadku związków wielokulturowych (Boratav i in., 2021; Inman i in., 2011; Ting-Toomey, 2011).

Wśród zidentyfikowanych strategii, pozytywnie wpływających na satysfakcję w związku międzykulturowym wymienić można zdolność do polegania na sobie nawzajem, humor, elastyczność względem ról płciowych, szacunek do kultury, ale także kulturowe przeformułowanie, ujawnianie przed samym sobą własnych postaw, doświadczeń i sposobów radzenia sobie oraz świadomość różnic dzielących partnerów. Z badań wynika, iż postrzegane przez partnerów podobieństwo światopoglądów i wartości wpływa pozytywnie nie tylko na satysfakcję w związku, ale i elementy z nią związane - komunikację, wzajemne zrozumienie, zaangażowanie i wiarę w relację (Boratav i in., 2021; Inman i in., 2011).

Znaczącą rolę może odgrywać zwierzanie się z własnych postaw i przekonań, osobistych doświadczeń i stylów radzenia sobie, a pojawiające się na tym polu różnice powinny zostać dostrzeżone, przyjęte i zaakceptowane. Świadomość tych różnic może okazać się źródłem osobistego wzrostu, rozwinąć u partnerów wiedzę i kompetencje kulturowe (*cultural literacy*) oraz stać się przyczyną kwestionowania ograniczeń przyswojonych systemów i wierzeń kulturowych (Boratav i in., 2021; Foeman i Nance, 2002; Inman i in., 2011; Soliz i in., 2009).

Badania dowodzą, iż to na ile partnerzy czują się ze sobą bezpiecznie jako jednostki i jako para decyduje o sukcesie związku międzyrasowego. Każde z nich musi się przy tym cechować silną koncepcją własnego Ja (włączając w to silną rasową koncepcję Ja), mieć jasność co do tego kim są oraz dlaczego są razem, rozumieć wpływy rasizmu i przywilejów oraz rolę jaką każde z tych zjawisk pełni w ich życiu (Ware, 2002; za: Kenney i Kenney, 2012, Wehrly i in., 1999).

Choć wiele związków międzykulturowych napotyka na swojej drodze specyficzne stresory, nietrudno zauważyć, że doświadcza także wielu unikatowych szans rozwoju (nie tylko jako para, ale także rozwoju indywidualnego, jako jednostka). Ponadto strategie radzenia sobie z różnicami prowadzące do integracji związku można w większości uznać za uniwersalne, zwłaszcza jeśli aspekty kulturowe zostaną uznane za element tożsamości osoby i wspólnie tworzonej tożsamości związku („my”).

Jak wykazano powyżej, różnice kulturowe mogą prowadzić do problemów w bliskich związkach, ale też stanowić o ich zaletach, a nawet większej integracji. Wyniki badań w tym zakresie nie są jednoznaczne. Te aspekty relacji międzykulturowych, które powszechnie uznawane są za trudności, niektórzy partnerzy będą postrzegać jako zalety. Warto dodać, że choć zróżnicowanie pod względem przekonań i wartości wiąże się z większym ryzykiem konfliktów (Bhugra i De Silva, 2000; Skowroński i in., 2014), to odmiennosc lub postrzegana przez niektórych uczestników badań „egzotyczność” partnerów jest czynnikiem pociągającym, a nawet wzmacniającym rozwój związku i nadającym parze poczucie wyjątkowości, jedności i tożsamości (Ketay i in., 2020, za: Uhlich, 2022; Yancey, 2003).

4. Wybrane czynniki jakości bliskich związków

Jakość bliskich relacji może być rozumiana jako subiektywnie postrzegany przez jednostkę poziom zadowolenia lub satysfakcji ze związku. Zagadnienie to angażuje uwagę badaczy wielu dyscyplin - m.in. psychologii czy socjologii - ze względu na uznawanie subiektywnej, globalnej oceny relacji za ostatni element na drodze do rozpadu związku (Fincham i Rogge, 2010; Jacobson, 1985, za: Fincham i Rogge, 2010; Jarecka, 2022; Szlendak, 2015).

Wielowymiarowe ujęcie jakości związku zakłada jej zależność przede wszystkim od wielu zmiennych relacyjnych. Nie bez znaczenia są również zmienne indywidualne, szczególnie wspomniane wcześniej (rozdział 2) - orientacja sprawcza i wspólnotowa. W tym rozdziale omówiono wybrane zmienne relacyjne traktowane jako uniwersalne dla wszystkich związków, które nie są obojętne dla budowania bliskości i wzajemnej zależności partnerów oraz są ważne dla ich satysfakcji z relacji.

4.1 Komunikacja, intymność i zachowania w kłótni wg teorii Kurta Hahlwega

Wśród zmiennych relacyjnych duże znaczenie przypisuje się komunikacji partnerów (Kaźmierczak i Plopa, 2012; Ryś i in., 2019), ich bliskości emocjonalnej – miłości, intymności (Lafontaine i Dandurand, 2013; Ryś i in., 2019; Wojciszke, 2006), zaangażowaniu (Janicka i Szymczak, 2017; Stanley i Markman, 1992), a także satysfakcji seksualnej (Janicka i Cieślak, 2020; Nomejko i Dolińska-Zygmunt, 2014).

Za szczególnie trafny oraz zweryfikowany w badaniach przeprowadzonych w 10 europejskich krajach (Hinz i in., 2001) uznano trójczynnikiowy model jakości związku Hahlwega (1996) obejmujący: wzajemną komunikację, intymność i zachowania konfliktowe, które mogą zarówno wpływać na integrację partnerów, jak i stanowić zagrożenie dla związku. Dobrze wpisuje się on w ocenę związków mono- i międzykulturowych.

Wzajemna komunikacja pełni szczególną rolę, umożliwiając partnerom umacnianie ich więzi emocjonalnej, współdziałanie. Pozwala na łatwiejsze zrozumienie i poznanie siebie nawzajem. Istotnymi komponentami, stanowiącymi o jakości komunikacji są otwartość, emocjonalna bliskość i empatia, związana z wzajemnym słuchaniem oraz dobo-

odpowiednich komunikatów werbalnych i pozawerbalnych (Harwas-Napierała, 2014; Janicka, 2008; Jarecka, 2022; Kaźmierczak i Plopa, 2012; Ryś i in., 2019).

Wzajemna komunikacja charakteryzuje się omawianiem z partnerem/partnerką tematów dotyczących życia codziennego, zawodowego, wspólnego planowania, a także szczerości w ujawnianiu własnych uczuć i przemyśleń (Hahlweg, 1996; Janicka, 2008). Zadaniem komunikacji jest nie tylko wymiana informacji. Wpływa ona również na jakość związku poprzez definiowanie, przez partnerów, występujących problemów, negocjacje, nieustanne kreowanie tożsamości - swojej, jak i związku (Kaźmierczak i Plopa, 2012).

Głównym zadaniem komunikacji w związku powinno być wsparcie dla drugiej osoby - zapewnienie osobie partnerskiej poczucia szacunku, docenienia i troski. Wzór komunikacyjny pary winien umożliwiać partnerom wzajemne zrozumienie i doświadczenie intymności. Jasność i zrozumiałość otrzymywanych wiadomości ma tutaj duże znaczenie (Kaźmierczak i Plopa, 2012). Różnice w stylach komunikacyjnych mogą pełnić znaczącą rolę w związkach międzykulturowych prowadząc - w przypadku zbyt dużych rozbieżności - do poczucia niezrozumienia i frustracji oraz utrudniając dojście do porozumienia w sytuacjach konfliktowych. Stanowią one przy tym większą przeszkodę dla relacji niż różnice językowe (Jassem-Staniecka, 2018).

Wyróżnia się wiele rodzajów zagrożeń dla poprawnej komunikacji. Są to m.in. (1) występujące u jednostki lub obu partnerów relacji tendencje do oceniania, nakazywania czy radzenia; (2) koncentracja jedynie na pozytywnych bądź negatywnych cechach rozmówcy czy formach jego/jej zachowań; (3) chęć uniknięcia konfliktów oraz ograniczona otwartość bliskiej osoby w relacji; (4) negatywna postawa, która może przejawiać się jako wyolbrzymianie niepowodzeń, okazywanie zniecierpliwienia i gniewu, słuchanie selektywne i unikanie kontaktu oraz brak troski o pełne zrozumienie drugiej osoby (Kaźmierczak i Plopa, 2012).

Jedną z form zaangażowanej komunikacji jest odkrywanie się - proces, w którym partnerzy ujawniają informacje o sobie. Należy zauważyć, iż brak wzajemności może być w tym przypadku interpretowany jako doświadczenie problemów w związku. Wzajemność w odkrywaniu się może zostać naruszona poprzez różnice w kobiecych i męskich tendencjach do ujawniania się. Wspomniane różnice płciowe mogą wynikać z odmiennych doświadczeń związanych z socjalizacją w zakresie orientacji interpersonalnych. Dziewczęta uspołeczniane są do odkrywania się w celu tworzenia bliskich relacji, chłopcy natomiast - do niezależności i autonomii (odkrywanie się więc jest przejawem słabości) i już to samo w sobie stanowi

odmienne orientacje kulturowe utrudniające dotrzymanie wzajemności w zakresie ujawniania (szczególnie dla mężczyzn) (Janicka i Niebrzydowski, 1994; Kaźmierczak i Płopa, 2012).

Zróżnicowane formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej odzwierciedlają ponadto poziom intymnej bliskości między partnerami. Ujawnianie siebie, przejawianie poczucia zrozumienia i odpowiedzialność za bliską osobę to strategie pomagające wzbudzić i utrzymać intymność (Rostowska i Rostowski, 2014).

Umiejętności komunikacyjne mają duże znaczenie dla dobrostanu związku. Mandal i Lip (2022) wykazali, że wzajemną komunikację i zrozumienie w relacjach romantycznych ułatwia okazywanie i wyrażanie emocji, wynikające z umiejętności rozpoznawania i opisywania przez partnerów swoich myśli i emocji.

Intymność jest buforem stresów pojawiających się w bliskich relacjach. Można zdefiniować ją jako szczególną więź emocjonalną i seksualną partnerów, która wraz z miłością decyduje o sile związku. Szczególnie ważne dla satysfakcji partnerów z relacji są doświadczenia związane z bliskością emocjonalną, samoujawnianiem (*self-disclosure*) i wzajemnym poczuciem więzi. Intymność jest ponadto zmienną o podłożu neurohormonalnym - poziom wydzielanej oksytocyny koreluje dodatnio z poczuciem zaufania i więzi (Jarecka, 2022; Lafontaine i Dandurand, 2013; Milek i in., 2015; Rostowska i Rostowski, 2014; Wojciszke, 2006).

W literaturze akcentuje się dwa aspekty intymności - intymność emocjonalną (*emotional intimacy*) oraz intymność seksualną (*sexual intimacy*). Intymność emocjonalna rozumiana jest jako doświadczanie bliskości uczuć oraz możliwości i wolności do dzielenia się nimi oraz własnymi przemyśleniami otwarcie w atmosferze wsparcia, autentyczności i zrozumienia, pozbawionej defensywności. Intymność seksualna definiowana jest natomiast jako ogólne doznawanie uczucia, dotyku, fizycznej bliskości czego wyrazem jest aktywność seksualna (za: Lafontaine i Dandurand, 2013).

Osiągnięcie intymności może być postrzegane jako warunek tworzenia znaczących i satysfakcjonujących więzi między jednostkami, co w konsekwencji prowadzi do wielu korzyści. Jak podaje Bowlby (1969/82; Lafontaine i Dandurand, 2013), intymność w związkach romantycznych uznawana jest za jedną z największych wartości ludzkiej egzystencji oraz imperatyw prawidłowego funkcjonowania. Doniesienia badawcze wykazują, iż jej wysoki poziom jest silnym predyktorem zdrowia fizycznego, dobrostanu psychicznego i satysfakcji ze związku (Hook i in., 2003; Lafontaine i Dandurand, 2013).

Do oceny nasilenia konfliktów brane są pod uwagę **zachowania w kłótni**, do których prowadzą zazwyczaj antagonistyczne postawy i oczekiwania partnerów czy niewłaściwa

interpretacja wzajemnych zachowań (Hahlweg 1996; Janicka, 2008; Jankowska, 2016; Jarecka, 2022). Jak wykazały, Ryś i in. (2019), konflikty pojawiają się także w związkach, w których partnerzy są do siebie dobrze nastawieni i mają pozytywne intencje. Nieporozumienia mogą wynikać m.in. z przemęczenia, nadmiaru obowiązków. Ponadto, konflikty mogą pełnić zarówno rolę pozytywną (np. skutkując wzmocnieniem związku, wzrostem zaufania), jak i negatywną (np. wywołując poczucie osamotnienia).

Konflikty w bliskich związkach są nieuniknione - im bliższy związek tym większe ryzyko ich pojawienia się. Mają one niekorzystny wpływ na seksualność partnerów oraz ich satysfakcję ze związku. Krótkotrwałe i słabe konflikty - w przeciwieństwie do długotrwałych i destrukcyjnych - mogą mieć konstruktywny charakter i przyczyniać się do rozwiązywania problemów. W tym przypadku można odwołać się do cyrkularnego rozumienia przyczynowości - wysoka jakość związku ułatwia rozwiązywanie konfliktów, ale jednocześnie prawidłowe ich rozwiązywanie i dobra komunikacja podwyższają jakość relacji (Birditt i in., 2010; Janicka, 2008; Janicka, 2016; Jarecka, 2022; Manalel i in., 2019; Ryś i in., 2019). Twórczy charakter konfliktu, interakcja, w której partnerzy są otwarci na potrzeby drugiej osoby powoduje, iż style komunikacji, które nie niszczą intymnych podstaw związku zostają wzmocnione (Każmierczak i Plopa, 2012; Plopa, 2005).

Klasyfikując konflikty można także odnieść się ponownie do aspektu komunikacji jako czynnika jakości związku. Destrukcyjne konflikty charakteryzują się bowiem zachowaniami takimi jak jawnie negatywne reakcje na pojawiający się problem, krzyki, obelgi, krytycyzm, wojowniczość i pogarda. Zachowania unikowe w konflikcie zakładają odłączenie się od konfliktu lub danej osoby i mogą polegać na opuszczeniu sytuacji lub zachowaniu ciszy, co może prowadzić do ostracyzmu. Konflikty konstruktywne zakładają z kolei pojawienie się zachowań takich jak spokojne dyskusje dotyczące problemu, jawnie pozytywne reakcje i aktywne słuchanie (Birditt i in., 2010).

Wymienione determinanty relacyjne są powiązane. Komunikowanie uczuć - werbalne, jak i niewerbalne - jest przejawem intymności. Nieodpowiedni dobór komunikatów jest natomiast przejawem konfliktów. Same kłótnie stanowią stymulowaną negatywnymi emocjami komunikację. Intymność z kolei przejawia się we wspólnych rozmowach - komunikacji w sferach emocjonalnej, poznawczej i zadaniowej, poświęcaniu czasu bliskiej osobie i zainteresowaniu partnerką/partnerem. Bliskość partnerów jest jedną ze zmiennych warunkujących tworzenie więzi, rozwiązywanie konfliktów i gotowość do przebaczenia

(Birditt i in., 2010; Hassebrauck i Fehr, 2002; Janicka, 2006; Jankowska, 2016; Jarecka, 2022; Manalel i in., 2019; Ryś i in., 2019).

Bliskie, intymne relacje są związane także z kontaktami seksualnymi partnerów. Satysfakcja seksualna uznawana jest za istotny predyktor jakości związku (Butzer i Campbell, 2008; Hassebrauck i Fehr, 2002; Janicka, 2006; Janicka i Cieślak, 2020; Sprecher i Cate, 2004).

4.2 Satysfakcja seksualna - uwarunkowania indywidualne, relacyjne i kulturowe

Satysfakcja seksualna bywa definiowana jako odczucie przyjemności związane z osiągnięciem orgazmu, jednak podejście to uznawane jest za zbyt redukcjonistyczne (Dundon i Rellini, 2010; Plopa, 2017; Scott i in., 2012). Na gruncie polskim, ujmowana jest także jako postawa wyrażana poprzez - związane z własną atrakcyjnością seksualną, seksem i seksualnymi partnerami - myśli, zachowania i emocje (Kucharski i Rzepa, 2017; Nomejko i in., 2012; Żak-Łykus i Nawtat, 2013).

Satysfakcja seksualna jest odpowiedzią afektywną, która powstaje na skutek subiektywnej ewaluacji pozytywnych i negatywnych aspektów relacji seksualnej (Lawrance i Byers, 1995; za: Sánchez-Fuentes in., 2014). Można ją zatem odnieść do zadowolenia partnerów z jakości życia seksualnego (Janicka, 2008). Jak wykazały jednak Nomejko i Dolińska-Zygmunt (2015), jej indywidualny charakter rodzi trudność definiowania satysfakcji seksualnej. Jest ona jednym z istotnych elementów ludzkiej seksualności (za: Sánchez-Fuentes i in., 2014), uznawanym za seksualne prawo człowieka (World Health Organization, 2010) i jedną z najistotniejszych zmiennych opisujących całość życia seksualnego jednostki (Mandal i Kocur, 2015). O satysfakcji z życia seksualnego można także mówić jako o kluczowym czynniku ogólnej jakości życia (Sánchez-Fuentes i in., 2014). Satysfakcja seksualna decyduje o ocenie własnego stanu zdrowia - psychicznego i fizycznego - oraz jakości więzi z partnerką/partnerem (Dundon i Rellini, 2010; Plopa, 2017; Scott i in., 2012).

Wyróżnia się dwa wymiary satysfakcji seksualnej - indywidualny (subiektywne zadowolenie z życia seksualnego, ustosunkowanie do aktywności i możliwości realizowania potrzeb seksualnych oraz stanu emocjonalnego będącego reakcją na zaspokajanie seksualnych pragnień) oraz relacyjny (ewaluacja aspektów relacji seksualnej) (Janicka, 2008; Janicka

i Jarecka, 2025; Nomejko i Dolińska-Zygmunt, 2014; Sánchez-Fuentes i in., 2014; Ziherl i Masten, 2010).

Wśród czynników mających wpływ na poziom osiągnięcia satysfakcji seksualnej wymieniane są: czynniki biologiczne (genetyka, hormony, anatomia, fizjologia, neuroprzekaźniki), psychiczne (rozwój psychoseksualny, oczekiwania i potrzeby seksualne, postawy, postrzeganie siebie, kreatywność erotyczna, osobowość i relacje partnerskie) oraz społeczno-kulturowe (normy, edukacja, moda, stereotypy, role płciowe, sztuka erotyczna, pornografia) (Lew-Starowicz, 2010; Sánchez-Fuentes i in., 2014).

Istnieją doniesienia, które dowodzą, że partnerzy mogą być ogólnie usatysfakcjonowani swoim związkiem, będąc jednocześnie nieusatysfakcjonowanymi relacją seksualną. Mogą być oni także usatysfakcjonowani relacją seksualną przy braku satysfakcji ze związku (Birnbaum i in., 2006; Butzer i Campbell, 2008; Edwards i Booth, 1994; za: Butzer i Campbell, 2008; Kaplan, 1974, za: Butzer i Campbell, 2008). Powyższą niespójność odczuć partnerów można rozważać w kontekście przywiązania.

Przeprowadzono wiele badań dotyczących satysfakcji z życia seksualnego i rodzaju przywiązania. Osoby cechujące się przywiązaniem bezpiecznym zostały uznane za jednostki o bardziej udanych doświadczeniach seksualnych i wyższej satysfakcji seksualnej w związku. Zazwyczaj czują się komfortowo z własną seksualnością, są otwarte na seksualną eksplorację i czerpią przyjemność z różnych aktywności seksualnych, odbywają kontakty seksualne w relacjach z partnerami/partnerkami, a także seks, który jest wzajemnie inicjowany. Doświadczą pozytywnych i namiętnych emocji związanych z kontaktami seksualnymi. Osoby o przywiązaniu lękowym mają natomiast tendencję do nadmiernej aktywacji systemu przywiązania przez co mogą one wykorzystywać seks do podniesienia własnej samooceny, zapewnienia sobie poczucia bycia pożądanym i chcianym, redukcji niepewności oraz wytworzenia intensywnej bliskości, przy jednoczesnej niskiej skuteczności negocjacji seksualnych. Dla osób o przywiązaniu unikającym celem jest dezaktywacja obaw związanych z przywiązaniem poprzez próbę zdystansowania się od aktywności seksualnych i angażowanie w związki seksualne tylko wtedy, gdy intymność jest mało prawdopodobna. Postrzegają one bliskie związki seksualne jako niekomfortowe i niewdzięczne (*unrewarding*), w powiązaniu z ogólnym dyskomfortem jaki wywołuje u nich intymność i pragnienie unikania bliskości. Gdy osoby o przywiązaniu unikowym angażują się w kontakty seksualne często towarzyszą im pozarelacyjne motywy. Takie osoby są mniej skłonne do czerpania przyjemności z czułych przyjemności tj. przytulania czy pocałunków oraz intymnych pozycji seksualnych (Birnbaum, 2007; Birnbaum i in., 2006; Butzer i Campbell, 2008; Cooper

i in., 2006; za: Birnbaum i in., 2006; Davis i in., 2004; Feeney i in., 1999; Feeney i Noller, 2004; Mikulincer i Shaver, 2007; Schachner i Shaver, 2004; Tracy i in., 2003; Brennan i in., 1998, za: Birnbaum i in., 2006).

Pozytywny związek wykazano także dla roli liberalnych postaw seksualnych z satysfakcją seksualną - osoby, które wykazują takie postawy doświadczają swojej seksualności bez poczucia winy, co powiązane jest ze wzrostem satysfakcji z życia seksualnego (Hurlbert i in., 1993, za: Sánchez-Fuentes i in., 2014). Wysoka samoocena jest z kolei związana z mniejszą ilością rozpraszających myśli podczas seksu, co również wpływa na wyższą satysfakcję seksualną (Janicka i Jarecka, 2025; Pujols i in., 2010; Sánchez-Fuentes i in., 2014).

Okazuje się, że profile seksualne usatysfakcjonowanych kobiet i mężczyzn są podobne, przy czym można wyróżnić pewne czynniki o szczególnym znaczeniu dla każdej płci. Częstotliwość otrzymywania seksu oralnego to czynnik o mniejszym znaczeniu dla kobiet niż dla mężczyzn, co można po części tłumaczyć stałością orgazmu - kolejnym predyktorem istotnym dla kobiet. Częstotliwość seksu oralnego i orgazmów mogą, w przypadku kobiet, w dużej mierze się pokrywać. Istotny predyktor satysfakcji seksualnej stanowi ponadto stałość orgazmu - bardziej zmienna w przypadku kobiet niż mężczyzn (Frederick i in., 2016; Garcia i in., 2014).

Wysoki poziom satysfakcji seksualnej związany jest z wyższą jakością i stabilnością relacji (Butzer i Campbell, 2008; Janicka, 2006; Janicka i Cieślak, 2020; Sprecher i Cate, 2004). Jak wykazali Hassebrauck i Fehr (2002), seksualność jest głównym komponentem prototypu jakości związku.

Czynniki relacyjne, takie jak wysoka satysfakcja w związku, komunikacja partnerska czy seksualna asertywność są związane z większą satysfakcją z życia seksualnego (Haavio-Mannila i Kontula, 1997; Henderson i in., 2009; MacNeil i Byers, 2009; Sánchez-Fuentes i in., 2014). Poczucie bliskości emocjonalnej z partnerem jest natomiast wskazywane jako zmienna najważniejsza dla zadowolenia seksualnego kobiet, podczas gdy zdrowie psychiczne, częstość aktywności seksualnej oraz atrakcyjność seksualna partnera/partnerki wymieniane są jako czynniki istotne dla obu płci. Nie bez znaczenia jest także atrakcyjność własnego ciała. Najczęściej wyższe oceny własnego ciała u obu płci współwystępują z wyższą satysfakcją seksualną. Osoby o niskiej ocenie własnego ciała łączą natomiast satysfakcję seksualną z seksualizacją wyglądu (Bancroft i in., 2011; Janicka i Jarecka, 2025; Mandal i Kocur, 2015).

Literatura przedmiotu dostarcza danych na temat znaczenia konstruktywnej komunikacji dla satysfakcji seksualnej. Z teorii Cupach i Metts (1991; za MacNeil i Byers, 2009) wynika,

iż istnieją dwa sposoby, poprzez które, komunikacja seksualna wpływa na satysfakcję seksualną. Pierwszym z nich jest zwierzanie się z potrzeb seksualnych, tego czego dana osoba chciałaby seksualnie doświadczyć, a czego nie, co w rezultacie prowadzi do wyższej satysfakcji seksualnej. Zwierzanie się z własnych preferencji seksualnych wzmacnia natomiast intymność oraz satysfakcję z relacji, która także przyczynia się do wyższej satysfakcji seksualnej. Zostało to potwierdzone w późniejszych doniesieniach badawczych (Montesi i in., 2010), wskazujących, iż ludzie stosujący techniki komunikacji seksualnej są na ogół bardziej zadowoleni ze swojego życia seksualnego.

Badania Frederick i współpracowników (2016) wykazały, że satysfakcja seksualna i utrzymanie namiętności były wyższe u osób, które uprawiały seks najczęściej, otrzymywały więcej seksu oralnego, miały bardziej regularne orgazmy i włączały większą różnorodność aktywności komunikacji seksualnej i budowania nastroju. Ponadto, podważyły one założenia o szybkiej redukcji poziomu namiętności w związkach, wykazując, iż namiętność odpowiednio pielęgnowana może pozostawać w relacji bardzo długo.

Sánchez-Fuentes i in. (2014) podali, że na satysfakcję seksualną wpływają także czynniki uznawane za bardziej dystalne - związane ze społecznym i kulturowym środowiskiem jednostki. W porównaniu do aspektów fizjologicznych czy psychologicznych satysfakcji seksualnej, jej aspekty kulturowe są najrzadziej poruszane w literaturze (Neto, 2012; Plopa, 2017; Schwartz i Young, 2009; Shahvari i in., 2015). Tymczasem oddziaływanie kultury nawet na pozaseksualne sfery życia jednostki może przekładać się na jej satysfakcję z życia seksualnego. Dobrze obrazują to badania małżeństw m.in. badania Jassem-Stanieckiej (2018) kobiet z kultur zachodnich z Japończykami, w których jedna z uczestniczek wywiadów wskazała na japońską kulturę pracy (kojarzoną najczęściej z długimi godzinami pracy - często także nadgodzinami, restrykcyjną hierarchią, ale i środowiskiem szacunku i harmonii) jako odbierającą energię i czas niezbędny do formowania seksualnej więzi.

Badania Aumer (2014) dokumentują, że to jak kobieta postrzega samą siebie - jako osobę zależną lub niezależną - jest istotnym czynnikiem dla sposobu, w jaki będzie postrzegać się jako osobę seksualną w związku. Można na tej podstawie przypuszczać, iż podłoże kulturowe może mieć duże znaczenie dla sposobu, w jaki ludzie postrzegają siebie seksualnie.

Badania przyzwalających postaw względem seksu dowiodły, że są one silniejsze u mężczyzn niż u kobiet - zwłaszcza, gdy badane było podejście do seksu w związkach nieformalnych. Co ciekawe, zaobserwowano w tym aspekcie odmienności kulturowe, ale wykazano je jedynie w przypadku mężczyzn - grupie, którą można zróżnicować względem

etniczności. Najbardziej permissywne postawy wykazują Afroamerykanie. Na kolejnych miejscach plasują się mężczyźni Biali, następnie - Latynosi. Najmniej przyzwalającymi postawami cechują się Azjaci. Należy jednak podkreślić, że nie wszystkie badania ujawniły tę zależność (Sprecher i in., 2013).

Kobiety, które porównywały retrospektywnie życie seksualne w momencie badania oraz na początku swoich relacji wskazały na aspekty, które oceniły jako lepsze po czasie. Są to mniejsze zahamowanie, więcej pojedynczych i wielokrotnych orgazmów oraz większe poczucie emocjonalnej więzi, niż na początku związku. Sugeruje się, że wiele kobiet, wraz z czasem trwania związku zyskuje możliwość uprawiania seksu kiedy chce, a nie z poczucia obowiązku (Frederick i in., 2016). Biorąc pod uwagę kulturowe oczekiwania względem płci i wiążące się z nimi mniejsze przyzwolenie w stosunku do kobiet dla aktywności i inicjatywy seksualnej, zwłaszcza przedmałżeńskiej, można spekulować, że wraz z czasem trwania związku, kobiety wyzwalały się z kulturowo uwarunkowanych ograniczeń seksualnych.

Co więcej, doniesienia o mniejszej niespójności orgazmów (tzw. *orgasm gap* czy luka orgazmowa, różnica częstotliwości orgazmów - badana najczęściej między mężczyznami i kobietami) męskich, niezależnie od orientacji seksualnej, w porównaniu do kobiecych uzasadnia się nie tylko różnicami fizjologicznymi poszczególnych płci, ale także utrwalonymi kulturowo rolami płciowymi, które promują męską aktywność seksualną i przyjemność (Garcia i in., 2014).

Wiele wskazuje na to, iż na same postawy, przekonania i zachowania seksualne ma wpływ akulturacja. Badania udokumentowały, że osoby konserwatywne seksualnie, w wyniku akulturacji posiadały więcej postaw permissywnych. Zmniejszyło się prawdopodobieństwo negatywnych postaw wobec osób homoseksualnych czy aktywności takich jak masturbacja lub seks oralny. Kobiety o wyższym stopniu akulturacji z większym prawdopodobieństwem miały kilku partnerów seksualnych i nosiły przy sobie prezerwatywy (Leiblum i in., 2003; Marin i Marin, 1992; Meston i in., 1998).

Mając na uwadze przytoczone dane związane z głównymi obszarami różnic kulturowych i ich znaczeniem dla bliskiego związku, istotnymi zmiennymi dla satysfakcji seksualnej okazują się także wsparcie społeczne i religia. Kultura może chociażby określać różnice płciowe związane z satysfakcją seksualną czy nawet postawami wobec seksualności lub zachowań z nią związanych. Badania wykazały m.in. większe przyzwolenie na masturbację czy przedmałżeński seks wśród mężczyzn niż wśród kobiet, co łatwo odnieść do formowanych w kulturze europejskiej norm i obyczajów kulturowych wspierających mężczyzn i ich potrzeby seksualne, których zaspokojenie uznawane było za konieczne do

prawidłowego funkcjonowania, podczas gdy potrzeby seksualne kobiet spotykały się z negatywnym odbiorem. Choć można zaobserwować przynajmniej częściowe obniżenie restrykcyjnych postaw wobec kobiecej seksualności, postawy związane z przyznawaniem mężczyznom większego przyzwolenia na aktywność seksualną niż kobietom są wciąż aktualne (Kucharski i Rzepa, 2017; Sánchez-Fuentes i in., 2014).

Czynniki takie jak wsparcie społeczne, dobre relacje z dziećmi i rodziną oraz wysoki status socjoekonomiczny są łączone z wysokim poziomem satysfakcji z życia seksualnego. Wyniki badań dowiodły, że stres związany z pracą, finansami i sprawami rodzinnymi ma negatywny wpływ na satysfakcję seksualną (Henderson i in., 2009; Ji i Norling, 2004; Lau i in., 2005; Sánchez-Fuentes i in. 2014).

Badania Ji i Norling (2004) udokumentowały, że dla społeczeństwa Chińskiego, którego tradycja i patriachalność nadal pełnią znaczącą rolę, podział obowiązków domowych jest słabym predyktorem satysfakcji seksualnej w porównaniu z wynikami uzyskanymi dla społeczeństw Zachodu.

Czynnikiem brany pod uwagę w badaniach tłumaczących poziom satysfakcji z życia seksualnego jest także religia. Okazuje się, że seks jest o wiele ważniejszy i częściej poruszany w większości tradycji religijnych, niż wiele innych tematów (Regnerus, 2007). Jednak wyższy poziom religijności związany jest z niższą satysfakcją seksualną (Higgins i in., 2010). Ponadto doniesienia badawcze Woo i in. (2012) wskazały, że religijność w połączeniu z poczuciem winy o podłożu seksualnym prowadzi do obniżenia pożądania seksualnego. Inne badania nie potwierdziły różnic w poziomach satysfakcji seksualnej w związku z religijnością (Davidson i in., 1995; za: Sánchez-Fuentes i in., 2014).

Co ciekawe, ze względu na fakt, iż niektóre religie są popularniejsze w odpowiednich grupach kulturowych badania wykazały, iż na seksualność ma wpływ wymuszona interakcja kultury i religii (Ahrold i Meston, 2010; McCree in., 2003; Woo i in., 2012). Rygorystyczne religijne wychowanie w judaizmie, katolicyzmie i protestantyzmie jest związane z różnymi rodzajami dysfunkcji seksualnych. Osoby niereligijne, prezentują natomiast większą liczbę doświadczeń seksualnych i częstszą aktywność masturbacyjną niż osoby identyfikujące się jako wyznawcy wymienionych religii (Leiblum i in., 2003; Pluhar i in., 1998; Woo i in., 2012).

Religijność może przejawiać się na wiele sposobów - jako uczestnictwo w nabożeństwach, wewnętrzna religijność (rozumiana jako osobiste postrzeganie wpływu jakiej religii ma na życie jednostki, zaangażowanie religijne, którego nie można społecznie zaobserwować), duchowość, fundamentalizm religijny i - biorąc pod uwagę rosnący wpływ

religii new-age i grup duchowych - wiara w fenomeny paranormalne (Ahrold i in., 2011; Hirschman, 2004b; Woo i in., 2012).

Wyższe poziomy uczestnictwa w nabożeństwach, wewnętrznej religijności, duchowości i fundamentalizmu religijnego wiążą się z bardziej konserwatywnymi postawami wobec seksu. W przypadku fundamentalizmu religijnego, konserwatywne postawy związane są zazwyczaj z rolami płciowymi (Ahrold i in., 2011; Ahrold i Meston, 2010; Beckwith i Morrow, 2005; Davidson i in., 2004; za: Woo i in., 2012).

Wiara w fenomeny paranormalne wiązana jest w literaturze z większym zainteresowaniem partnerami, z którymi można nawiązywać krótkoterminowe relacje seksualne (Weiss i in., 2004; Woo i in., 2012).

Ostatecznie należy stwierdzić, że satysfakcja seksualna jest złożonym konstruktem uwarunkowanym przez wiele czynników biologicznych, indywidualnych, relacyjnych i kulturowych. W kontekście kulturowym duże znaczenie ma liberalność i elastyczność wobec postaw, wartości i oczekiwań związanych z seksualnością. Konstrukst ten wymaga dalszych badań uwzględniających kontekst kulturowy. Jest on bowiem niewystarczająco identyfikowany w ocenie zachowań i satysfakcji seksualnej osób pozostających w relacjach międzykulturowych.

5. Zaufanie jako fundament bliskich relacji

Zaufanie to pojęcie szerokie, nie posiadające wspólnej definicji, która byłaby zaakceptowana przez ogół badaczy. W psychologii jest wiele opisów zaufania. Dotyczą one zakładanej gotowości osoby ufającej na podatność zranienia oraz posiadania pozytywnych oczekiwań w stosunku do osoby lub grupy, której się ufa (Wade i Robinson, 2012).

Larzelere i Huston (1980) definiują zaufanie jako wiarę jednostki w uczciwość drugiej osoby. Murray i współpracownicy (2009, 2011) konceptualizują je natomiast jako proces zachodzący w diadzie i odzwierciedlający się w sposobach reagowania partnera. Przejawia się ono zatem przekonaniem jednostki o zaangażowaniu partnera w relację, o jego oddaniu i trosce.

Badania Uysal i współpracowników (2012) wskazały na związki między zatajaniem informacji przez partnerów relacji a zaufaniem. Przekonanie o tym, że partner coś ukrywa skutkuje obniżeniem zaufania. Dowiedziono, że jest ono predyktorem większego ukrywania się (*self-concealment*) partnera - z kolei wyższy poziom ukrywania się jednostki przekładał się na obniżone zaufanie partnera.

Zaufanie można także określać jako poczucie komfortu - lub niepokoju (w przypadku jego niskich poziomów) w obecności partnera. Jest ono podstawowym przeczuciem o zysku lub stracie w sytuacji zależności od partnera. Większe poziomy zaufania, sygnalizując możliwość zysku, pozwalają na uwolnienie się od obaw i prób obrony siebie, pozwalają na zbliżenie się do partnera. Niskie poziomy zaufania, sygnalizując możliwość straty, mają odwrotny efekt - sprawiają, że jednostka koncentruje się na obronie siebie i unikaniu partnera (Deutsch, 1973, za: Simpson, 2007; Holmes i Rempel, 1989; Wieselquist i in. 1999).

W niektórych przypadkach, zaufanie może być rezultatem przekonań i wyznania, sposobem na potwierdzenie czy weryfikację opinii (Wade i Robinson, 2012), co jest znaczące ze względu na kontekst prezentowanych, w niniejszej pracy, badań.

Powracając do znaczenia zaufania dla relacji międzyludzkich, należy zaznaczyć, iż może być ono postrzegane jako fundament zaangażowania i satysfakcji, współpracy oraz tempa inicjowania przyszłych prawdopodobnych relacji (Balliet i Van Lange, 2013), a jego utrata może skutkować zakończeniem już istniejących (Lewicki i Bunker, 1996; Robinson, 1996; za: Balliet i Van Lange, 2013). Co ciekawe, w zaufanie pobudza prawą brzuszno-przyśrodkową korę przedczołową - obszar odpowiedzialny za zmniejszanie odczuwanego bólu sytuacjach wykluczenia społecznego (Yanagisawa i in., 2011).

W kontekście bliskich relacji zaufanie można zdefiniować jako uogólnione pozytywne oczekiwanie, a także jedną z najbardziej pożądanых cech związku. Jak podaje Deutsch (1973, s.149, za: Wojciszke, 2006) jest to *“pewność, że ze strony innego człowieka spotka nas raczej to, czego pragniemy, niż to, czego się obawiamy”*.

Dla osób będących w związku owe pozytywne oczekiwanie jest związane z troską partnera/partnerki o ich dobro oraz zaspokajanie potrzeb. Przewidywalność zachowań partnera jest warunkiem koniecznym zaufania, a uzgodnienie tej kwestii uznawane jest za pierwszy etap formowania zaufania w związku. W przypadku, gdy jednostka nie postrzega zachowań partnera/partnerki jako przewidywalnych, odczuwa ona niepewność, nieufność i lęk. Gdy zachowania partnerki/partnera zostaną uznane za przewidywalne, jednostka ustala czy bliska jej osoba jest godna zaufania i czy, na podstawie jej cech, może uznać, iż jest ona dobrym człowiekiem. Ostatnim etapem formowania zaufania w związku jest z kolei przeświadczenie, iż partner/partnerka jest do nas przywiązany/a (Wojciszke, 2006).

Zaufanie i miłość są ze sobą powiązane - namiętna miłość staje się bardziej dojrzała wraz ze wzmocnieniem zaufania. Pomiędzy małżonkami zaufanie buduje się ze wspólnego zadowolenia oraz pewności relacji poprzez bliskość i niezawodność (Rempel i in., 1985).

Doniesienia badawcze Kardan-Souraki i współpracowników (2016) udowadniają, że na skutek wzajemnego zaufania, dzielenia się swoimi myślami, uczuciami i przeżyciami, partnerzy wzmacniają komunikację intymną. Odkrywanie siebie i empatyczna reakcja na partnera mogą zatem zwiększać intymność w związku.

Zaufanie odgrywa znaczącą rolę w każdym z wymiarów małżeńskiej intymności - seksualnym, emocjonalnym, relacyjnym, rekreacyjnym i społecznym (Dessyrianti i Setiawan, 2023). Jest konieczne w podejmowaniu decyzji o stosunkach seksualnych z partnerami i zaangażowaniu seksualnym. W kontekście seksualnym wpływa ono na decyzje związane ze stosowaniem prezerwatyw i ryzyka wynikającego z podejmowanych aktywności seksualnych (Goldenberg i in., 2015). Koresponduje z intymnością emocjonalną, będąc podstawą wrażliwości na partnera. Partnerzy uczestniczą - razem, ale i osobno - w życiu społecznym. Stąd niskie poziomy zaufania mogą skutkować podejrzeniami względem zakresu znajomości partnerów (Asif i Saim, 2018).

Zaufanie jest predyktorem satysfakcji w związku, a nawet może być jego (związku) najważniejszym elementem (Juarez i Pritchard, 2012; Wieselquist, 2009). Pełni kluczową rolę w utrzymaniu satysfakcjonujących relacji romantycznych, pogłębianiu intymności i zapewnianiu ciągłości związku (Kremer i in., 2016; Larzelere i Huston, 1980; Yılmaz i in., 2023).

Zaufanie diadyczne odnosi się do postrzeganego zaangażowania partnerki/partnera w relację (Hansen, 1985), jest związane z miłością i intymnością odkrywania się (*self-disclosure intimacy*). Istnieje tak długo jak jednostka uznaje partnera za uczciwego i życzliwego (Larzelere i Huston, 1980).

Interesującą koncepcję stanowi dwuprocesowy model zaufania i samoobrony w związkach (*dual process model of trust and self-protection in relationships*) zaproponowany przez Murray i współpracowników (2011). Zakłada on dwie formy zaufania - impulsywną (względnie nieświadomą) i rozważną (*reflective*; względnie świadomą). Zaufanie impulsywne odpowiada bezpośredniemu skojarzeniu z obecnością partnera - bycie w jego obecności aktywuje reakcję oceniającą, a skojarzenie afektywne sygnalizuje o możliwości pozytywnych lub negatywnych wzmocnień. Zaufanie rozważne odpowiada świadomym i przemyślanym przekonaniom na temat własnej wartości w oczach partnera - sygnalizuje o możliwości pozytywnych lub negatywnych wzmocnień na skutek zależności od niego. Odnosi się ono do przekonań o trosce i zaangażowaniu partnera obecnie i w przyszłości.

Szczęście i powodzenie związku może być zakłócone, gdy zaufanie nie stanowi fundamentu relacji. Problemy z zaufaniem w bliskich związkach prowadzą do nieufności, osłabienia komunikacji i nieporozumień (Urahmah i in., 2024).

Badania wykazują, że doświadczenie wydarzeń takich jak zakończenie związku czy rozwód lub separacja rodziców może wpływać na obniżone zaufanie w relacjach diadycznych (Roth i in., 2014; Oldehinkel i in., 2008; Størksen i in., 2006; Yılmaz i in., 2023).

Niewierność, przemoc w związku, surowe traktowanie ze strony partnera, bark akceptacji ze strony rodziców to przykłady doświadczeń traumatycznych, które prowadzą do zaburzeń zaufania w bliskim związku. Mogą one przyczyniać się do trudności z ujawnianiem swoich uczuć, czy zmiany postaw i przekonań dotyczących małżeństwa lub opóźniania decyzji o jego zawarciu (Urahmah i in., 2024).

Doniesienia badawcze wskazują na negatywne związki zaufania diadycznego i zazdrości. Kremer i współpracownicy (2016) wykazały, że uczestnicy badania o niskim zaufaniu diadycznym przejawiali większą podejrzliwość względem relacji partnerów z potencjalnymi konkurentami i byli bardziej skłonni do reagowania (w sposób jawny lub ukryty). Badaczki wyjaśniają te zależności odwołując się do kontekstu społeczno-kulturowego. Okazuje się, że funkcjonalne lub dysfunkcjonalne zachowania w reakcji na zazdrość wynikają z niskiego zaufania partnerskiego i mogą być próbą uniknięcia negatywnych konsekwencji oraz zachowania dobrego wizerunku rodziny (poprzez uniknięcie zdrady, a tym samym wstydu i kompromitacji). Kognitywne i behawioralne przejawy zazdrości, u osób o niskim zaufaniu

diadycznym można także uznać za efekt lęku przed izolacją i osamotnieniem w kolektywistycznym społeczeństwie, jakim w tym przypadku była Turcja.

Wyniki powyższych badań dowodzą, iż w zaufaniu mogą pojawiać się niuanse kulturowe. Zaufanie to zmienna ważna dla bliskich związków, uznawana za jej fundament. W związkach międzykulturowych narażonych na specyficzne stresory (w tym wykluczenie) może mieć ona szczególne znaczenie. Jak wykazano w kolejnym rozdziale zaufanie jest zmienną szczególnie ważną ze względu na jej powiązania z osamotnieniem.

6. Poczucie osamotnienia w bliskich związkach - czynniki ryzyka i czynniki chroniące

Osamotnienie jest uniwersalnym doświadczeniem o subiektywnej naturze. Jest pojęciem złożonym, o cechach zarówno emocjonalnych, jak i poznawczych. Osamotnienie jest związane z nieprzyjemnymi stanami afektywnymi będącymi konsekwencją rozbieżności pożądanego jakości i liczby utrzymywanych związków i relacji, z ich postrzeganiem lub rzeczywistym stanem, swoistymi brakami, które jednostka w nich odnajduje, ich dostępnością. Dotyka ono podstawowych potrzeb ludzkich, jakimi są interakcja i relacje z innymi oraz znaczącego wpływu, jaki relacje te wywierają na zdrowie i dobrostan człowieka (Baumeister i Leary, 1995; Beutel i in., 2017; Ercole i Parr, 2020; Peplau i Perlman, 1982; Rotenberg, 1999, za: Ercole i Parr, 2020).

Należy przy tym zauważyć, iż izolacja społeczna w znaczeniu fizycznej samotności nie jest jednoznaczna z poczuciem osamotnienia. Wyniki badań dokumentują bowiem, iż ludzie są w stanie nie doświadczać osamotnienia przebywając w odosobnieniu (a nawet odczuwać zadowolenie z tego stanu), jak i doświadczać osamotnienia w otoczeniu innych. Spora ilość relacji interpersonalnych nie gwarantuje satysfakcji z nich. Ponadto, izolacja społeczna jest konstruktem możliwym do zbadania i zmierzenia, w sposób obiektywny, jeśli zostanie zdefiniowana liczbą kontaktów jednostki z innymi. Osamotnienie należy odróżnić od samotności prowadzącej w sposób konstruktywny do kreatywności i osobistego rozwoju, wspomagając m.in. innowacyjne i twórcze myślenie oraz tworząc sposobność do pogłębienia samoświadomości i samodoskonalenia (Ercole i Parr, 2020; Pufal-Struzik, 2017; Tilvis i in., 2011).

Co więcej, Pufal-Struzik (2017) odróżnia samotność od osamotnienia, wskazując, iż w przypadku osób dorosłych samotność jest często wyborem podjętym przez jednostkę w odniesieniu do wartości wyższych (m.in. oddaniu się twórczości artystycznej czy pozostaniu w relacji ze względu na dobro dziecka), podczas gdy osamotnienie pojawia się najczęściej na skutek sytuacji losowej.

Warto odwołać się przy tym do kategoryzacji osamotnienia na rozwojową, sytuacyjną i wewnętrzną. Zakłada ona, że optymalny rozwój zapewnia jednostce balans między dwiema potrzebami - intymności i przynależności (niezbędnych do rozwoju siebie jako istoty społecznej) oraz indywidualizmu (potrzebnego do rozwoju własnego Ja i wymagającego odosobnienia). Brak wskazanego balansu prowadzi do osamotnienia rozwojowego. Jako

czynniki ryzyka tego typu osamotnienia wymienia się zatem deficyty rozwojowe, niepełnosprawność fizyczną lub psychiczną, czy ubóstwo. Osamotnienie sytuacyjne jest natomiast powiązane z czynnikami środowiskowymi (prowadzą one w dużej mierze do osamotnienia w starości), podczas gdy osamotnienie wewnętrzne - z niskimi samooceną i poczuciem własnej wartości (Tiwari, 2013).

Samotność dzieci i młodzieży także można rozpatrywać w trzech aspektach - emocjonalnym (związanym z negatywną oceną siebie i poczuciem winy), społecznym (poczuciem bycia niezauważonym, lekceważonym) i egzystencjalnym (brakiem integracji ze światem, identyfikacji z wartościami). Przyczyn samotności dzieci i nastolatków należy upatrywać zwykle w środowisku rówieśniczym (Dołęga, 2003; Pufal-Struzik, 2017).

Analiza socjologiczna przemian współczesnego społeczeństwa wskazuje na kilka przyczyn samotności, osamotnienia i izolacji społecznej - m.in. zmniejszenie znaczenia kolektywistycznych wzorców życia i grup społecznych o charakterze wspólnotowym, na rzecz relacji przelotnych i formalnych, przeniesienie części aktywności do sfery wirtualnej, zmiany w życiu rodzinnym (Żurek, 2021).

Warto zwrócić uwagę na klasyfikację Weissa, który pojmując osamotnienie w kategorii deficytu i biorąc pod uwagę wyjątkowość różnego typu relacji społecznych wyróżnił dwa jego typy. Pierwszy z nich, osamotnienie izolacji społecznej czy osamotnienie strukturalne - które badacze nazywają również izolacją społeczną (*the loneliness of social isolation, structural loneliness, social isolation*). Jest on związany z brakiem szerszego kręgu przyjaciół i znajomych - grupy, która mogłaby nadać jednostce poczucie przynależności, bycia częścią społeczności. Kategoria ta zakłada osamotnienie na skutek izolacji od pierwotnych więzi instytucjonalnych. Weiss rozpoznał osamotnienie izolacji społecznej u zamężnych kobiet po przeprowadzce. Mimo szczęścia w związku, małżeństwo nie stanowiło dla nich zabezpieczenia przed osamotnieniem. Drugi typ to osamotnienie izolacji emocjonalnej lub osamotnienie emocjonalne (*the loneliness of emotional isolation, emotional loneliness*), będące rezultatem rozbieżności postrzeganego idealnego i aktualnego poziomu relacji społecznych. Osoby, których ono dotyka cierpią z powodu pustki i niepewności oraz poczucia, iż nie mają się do kogo zwrócić w związku z utratą lub brakiem partnera/partnerki, a więc prawdziwie intymnej więzi. Relacje z przyjaciółmi i znajomymi stanowią niewystarczającą kompensację. Ten typ osamotnienia został rozpoznany u samotnych rodziców - większość grupy zakończyła nieszczęśliwe małżeństwo (Weiss, 1973; za: Dykstra i Fokkema, 2007; Green i in., 2001; Stack, 1998).

Osamotnienie można interpretować jako zjawisko ogólne lub wieloczynnikowe - w odniesieniu do symptomów odczuwanych przez jednostkę. Możemy wyróżnić podział dwuczynnikowy i trójczynnikowy. Ujęcie dwuczynnikowe opisuje poczucie osamotnienia w kategoriach (1) braku bliskich, intymnych relacji oraz (2) braku sieci społecznej (Wilson i in., 1992; za: Kwiatkowska i in., 2018).

Trójczynnikowa charakterystyka osamotnienia jest podejściem bardziej kompleksowym, ujmując je w kategoriach (1) braku więzi społecznych i poczucia identyfikacji z grupą (więź intymna - *intimate connectedness*), (2) poczucia samotności w świecie, odrzucenia i uwięzienia w samotności (więź relacyjna - *relational connectedness*) oraz (3) braku sieci społecznych, kontaktu z ludźmi, którzy zapewniliby jednostce poczucie bezpieczeństwa i wsparcia (więź zbiorowa - *collective connectedness*) (Austin, 1983; Kwiatkowska i in., 2018).

Wymiar więzi intymnej odnosi się do doświadczeń i przekonań jednostki związanych z jej wartością społeczną, satysfakcji z Ja społecznego na głęboko indywidualnym poziomie. Badania z udziałem osób w średnim wieku i starszych wykazały, iż przekonania te są związane z byciem w związku małżeńskim lub życiem z partnerem. Może się to wiązać z uznaniem małżeństwa za zapewnienie o tym jak wartościowa jest jednostka (Hawkley i Cacioppo, 2010; Hawkley i in., 2012; Leary i in., 1995). Wiąż relacyjna powiązana jest z poczuciem bliskości i wsparcia, doświadczeniem własnej wartości społecznej w diadycznych relacjach przyjacielskich. Wymiar ten reprezentowany jest liczbą krewnych i bliskich przyjaciół, z którymi jednostka często się kontaktuje (Hawkley i in., 2012). Z kolei wiąż zbiorowa jest czynnikiem identyfikacji zbiorowej, przynależności do grupy i spójności, związanym z liczbą grup, z którymi dana osoba dobrowolnie się związała. Wymiar ten wiąże się ze stopniem satysfakcji z uczestnictwa w grupach mających znaczenie dla jednostki (Hawkley i Cacioppo, 2010; Hawkley i in., 2012).

Warto zaznaczyć, iż dane uzyskane z badań empirycznych dowodzą, że osoby osamotnione, nawet w sytuacji braku odrzucenia, postrzegają się jako odrzucone, lub spodziewają się, iż mogą zostać odrzucone w przyszłości (Jones i in., 1981, za: Bangee i in., 2014; London i in., 2007; Qualter i Munn, 2005). Jest to zaledwie jedna z konsekwencji poznawczych związanych z osamotnieniem. Ludzie osamotnieni, tłumaczą swój świat społeczny w nawiązaniu do bodźców związanych z zagrożeniem (Cacioppo i in., 2000; Jones i in., 1981, za: Bangee i in., 2014). Wskazując przyczyny wykluczenia społecznego, cechują się oni większą tendencją do obwiniania siebie, niż ludzie nieosamotnieni (Solano, 1987; za:

Bangee i in., 2014; Qualter i Munn, 2002). Charakteryzują się oni również większą zdolnością do przywoływania wydarzeń społecznych (Bangee i in., 2014; Gardner i in., 2005).

Wśród czynników ryzyka wystąpienia poczucia osamotnienia wymieniane są poczucie niezrozumienia przez najbliższych, życie w samotności, niski status materialny, niska jakość relacji, depresja, wdowieństwo, niskie poczucie satysfakcji ze związków i relacji. Mają one większe znaczenie dla poczucia osamotnienia niż liczba znajomych (Kim, 1999; Savikko i in., 2005; Tilvis i in., 2011).

Okazuje się również, że poczucie osamotnienia jest związane z negatywnymi ocenami innych w wymiarze atrakcyjności, wsparcia, kompetencji komunikacyjnych, pożądanego społecznego i zaufania (Givertz i in., 2013; Qualter i in., 2009; Qualter i in., 2013; Rotenberg i in., 2004; Rotenberg i in., 2010; Spithoven i in., 2017; Troop-Gordon i Ladd, 2005). Nie są jednoznaczne wyniki dotyczące powiązania między osamotnieniem a zaufaniem. W literaturze przedmiotu można znaleźć doniesienia o roli niskich poziomów zaufania jako czynnika wywołującego podatność na samotność lub pozostawanie w stanie osamotnienia (Qualter i in., 2013; Rotenberg i in., 2010; Spithoven i in., 2017), jak i ukazujące niskie poziomy zaufania jako konsekwencję osamotnienia - zostały one stwierdzone u osób m.in. chronicznie osamotnionych (Qualter i in., 2013; Spithoven i in., 2017).

Dane te są istotne w świetle przytoczonych informacji dotyczących trudności, z jakimi spotykają się pary międzykulturowe. Upoważnia to do wnioskowania, że osoby przebywające w tego typu związkach narażone są na kontakt z wieloma czynnikami ryzyka. Ma to duże znaczenie. Doniesienia z dotychczas przeprowadzonych badań dowodzą bowiem, iż osamotnienie jest nie tylko korelatem czy konsekwencją niskiej satysfakcji w związku, ale może być też jej predyktorem. Mellor i in. (2008) uzyskali w swoich badaniach wyniki dokumentujące dodatni związek potrzeby poczucia przynależności z osamotnieniem. Potwierdzają one również negatywny związek satysfakcji w związku z osamotnieniem i słaby ujemny związek poczucia przynależności z satysfakcją partnerską.

Istnieją doniesienia dokumentujące występowanie poczucia osamotnienia u osób postrzegających własny związek jako mało satysfakcjonujący (Ayalon i in., 2013; Gierveld i in., 2009; Givertz i in., 2013; Hsieh i Hawkley, 2018; Janicka, 2004; Knoke i in., 2010; Moorman, 2016; Mund i Johnson, 2020; Stokes, 2017a, 2017b).

Badania Lawal i Okereke (2020) przeprowadzone wśród par kohabitujących studentów wykazały, iż niskie osamotnienie społeczne i satysfakcja z życia seksualnego były najsilniejszymi predyktorami satysfakcji w związku.

Wiele badań dowodzi, że ludzie dążą do wyboru partnerów o zbliżonym poziomie osamotnienia do własnego, a samo bycie w związku wiąże się z niższym poziomem osamotnienia w porównaniu z sytuacją, w której dana osoba nie posiada partnerki/partnera. Do czynników związanych z niskim stopniem osamotnienia można zaliczyć także posiadanie dzieci, większą liczbę rodzeństwa oraz lat spędzonych na edukacji, które odgrywają szczególną rolę dla zmniejszania poczucia osamotnienia u mężczyzn (Cacioppo i in., 2013; Distel i in., 2010; Dykstra i Fokkema 2007; Flora i Segrin, 2000; Green i in., 2001; Luhmann i Hawkey 2016; Mund i Johnson, 2020; Stack 1998; Tornstam 1992, za: Mund i Johnson, 2020).

Osamotnienie jest niezwykle stresujące w związkach intymnych, gdyż wywołuje ono niespójność dotyczącą oczekiwań związanych z byciem w tego typu relacjach a rzeczywistością. Może mieć ono wtedy znaczący wpływ na dobrostan fizyczny, emocjonalny i duchowy jednostki (Flora i Segrin, 2000; Rokach i in., 2022).

Wyniki badań dotyczące poczucia osamotnienia w małżeństwach i bliskich związkach wskazują, iż istotnymi czynnikami chroniącymi przed jego wystąpieniem są: intymność emocjonalna (w tym odgrywanie przez współmałżonka roli powiernika), komunikacja, spójność małżeńska, satysfakcja ze związku. Podkreślić należy także znaczenie ogólnej oceny funkcjonowania małżeństwa i zgody co do wyznawanych wartości (Barbour, 1993; Hawkey i in., 2008; Sha'ked, 2015).

Istotne znaczenie jakości związku dla poczucia osamotnienia obrazują badania mężów i żon przeprowadzone przez Janicką (2004). Wykazały one, iż wraz ze wzrostem niezadowolenia z małżeństwa, wzrasta poczucie osamotnienia. Choć osoby pozostające w związkach małżeńskich charakteryzowały się niższym osamotnieniem niż te bez partnerki/partnera, to niezadowolenie ze związku sprawia, iż zarówno żonaci mężczyźni, jak i mężatki czują się bardziej samotni. Co ciekawe, badania wykazały ponadto, iż niezadowolone ze związku kobiety charakteryzuje niższe poczucie osamotnienia niż kobiety niebędące w związku. Doświadczają one w mniejszym stopniu deprivacji kontaktu społecznego, braku poczucia znaczących związków z innymi oraz sytuacyjnego poczucia osamotnienia. Mężczyźni niezadowoleni z małżeństwa również doświadczają osamotnienia w mniejszym stopniu niż ci pozostający bez partnerki, jednak jedynie w odniesieniu do wymiaru deprivacji kontaktu społecznego.

Osamotnienie może wpływać nie tylko na własną satysfakcję w związku, ale i satysfakcję partnera/partnerki. Co ciekawe, badania potwierdziły również związek rozbieżności partnerów pod względem poczucia osamotnienia z niższą satysfakcją partnerską

u kobiet. Kobiety raportowały wyższą satysfakcję w związku, gdy para cechowała się wysokim lub niskim poczuciem osamotnienia, niż w przypadku, gdy partnerzy cechowali się średnim osamotnieniem. Natomiast mężczyźni deklarowali niższy poziom satysfakcji wtedy, gdy czuli się bardziej samotni - bez względu na stopień poczucia osamotnienia partnerek (Mund i Johnson, 2020).

Wśród cech osamotnienia w bliskim związku można wymienić wycofanie również emocjonalne, brak uwagi, obniżenie własnej satysfakcji i jakości związku, pustkę emocjonalną i zaniedbanie partnera i obojętność. Gdy nie są one odpowiednio zaadresowane mogą skutkować współwystępowaniem osamotnienia m.in. z depresją i frustracją (Sha'ked, 2015).

Przedstawione wyniki badań wskazują, że poczucie osamotnienia obojga, a nawet jednego z partnerów stanowi zagrożenie dla ich związku. Może mieć to szczególne znaczenie dla związków międzykulturowych, w których ze względu na okoliczności (np. przeprowadzkę do innego kraju, odrzucenie przez rodzinę, rasizm) częściej pojawia się poczucie osamotnienia związane z oderwaniem od sieci społecznej i brakiem bliskich więzi. Okoliczności te mogą również sprzyjać osamotnieniu w relacji z partnerem/partnerką. Osamotnienie relacyjne może być szczególnie trudne. Należy przypuszczać, że silna więź partnerska powinna łagodzić i kompensować inne rodzaje osamotnienia.

7. Założenia i cel badań własnych

Na skutek dynamicznych przemian społecznych - m.in. migracji i mieszania się grup, zintensyfikowanych przez globalizację i współczesne ruchy ludnościowe (Hruzd-Matuszczyk, 2021), liczba związków międzykulturowych wzrasta. Tendencję tę można zaobserwować nawet w krajach, które tak jak Polska, uznawane są za dość homogeniczne etnicznie i jednolite pod względem narodowościowym. Implikuje to potrzebę głębszego zapoznania się z tym zjawiskiem oraz zebrania informacji niezbędnych dla badanego obszaru.

Jak wykazano we wcześniejszych rozdziałach, jakość związku jest tematyką chętnie podejmowaną w badaniach. Należy jednak zauważyć, iż wciąż mało uwagi poświęca się jej w kontekście związków międzykulturowych. Ponadto, analiza literatury wykazała, że dostępne na ten temat dane są dość niejednoznaczne. Istnieją bowiem zarówno doniesienia badawcze wskazujące na wyższą lub podobną satysfakcję z relacji w związkach międzykulturowych (Blount i Young, 2015; Bucx i Seiffge-Krenke, 2010; Hohmann-Marriott i Amato, 2008; Negy i Snyder, 2000; Troy i in., 2006), jak i wyniki podające, że jest ona niższa w porównaniu do monokulturowych (Blount i Young, 2015; Bramlett i Mosher, 2002; Hohmann-Marriott i Amato, 2008; Fu, 2006; Fu i in., 2001).

Celem badań była ocena jakości związków międzykulturowych z uwzględnieniem orientacji sprawczej i wspólnotowej partnerów. Zastosowano wielowymiarowe podejście do oceny jakości związku, uznając ją jako zależną od wzajemnej komunikacji, intymności i zachowań konfliktowych oraz uwzględniając satysfakcję seksualną. Przyjęto, że poczucie osamotnienia i zaufanie mogą pośredniczyć między orientacją partnerów a jakością ich związku.

Do oceny jakości bliskich związków wybrano, trójwymiarowy model Hahlwega (1996) - wzajemną komunikację partnerów, intymność i zachowania w klótni. Wymiary te zostały potwierdzone jako znaczące w dotychczasowych badaniach. Są także uznawane za wzajemnie powiązane (Birditt i in., 2010; Hassebrauck i Fehr, 2002; Hinz i in., 2001; Janicka, 2006; Jankowska, 2016; Jarecka, 2022; Manalel i in., 2019; Ryś i in., 2019). Wzajemna komunikacja w związku umożliwia partnerom nawiązanie bliskiej więzi, tworzenie i negocjowanie relacji oraz rozumienie siebie nawzajem. Jest istotna dla kreowania wspólnej tożsamości jako związku - w tym także jako związku międzykulturowego (Harwas-Napierała, 2014; Janicka, 2008; Jarecka, 2022; Kaźmierczak i Płopa, 2012; Ryś i in., 2019).

Intymność jest szczególną więzią emocjonalną i seksualną partnerów oraz jednym z wyznaczników siły związku. Jest silnym predyktorem dobrostanu psychicznego i satysfakcji z relacji. Jej osiągnięcie uznawane jest w literaturze za warunek do tworzenia znaczących więzi (Jarecka, 2022; Lafontaine i Dandurand, 2013; Milek i in., 2015; Rostowska i Rostowski, 2014; Wojciszke, 2006).

Konflikty w bliskich związkach są nieuniknione - o ich znaczeniu dla relacji decyduje ich charakter. Konflikty konstruktywne mogą przyczyniać się do rozwoju relacji i rozwiązywania problemów, podczas gdy destruktcyjne, długotrwałe konflikty prowadzą do obniżonej satysfakcji z relacji (Birditt i in., 2010; Janicka, 2008; Janicka, 2016; Jarecka, 2022; Manalel i in., 2019; Ryś i in., 2019).

Komunikacja osób o odmiennej narodowości może być zakłócona m.in. przez różnice językowe, specyficzne kulturowe tabu - tematy, których w danych kulturach nie powinno się poruszać czy różne wzorce komunikacyjne. Jest to istotne biorąc pod uwagę, iż intymność przejawia się w komunikacji i wspólnych rozmowach (może zatem nie być efektywna), a nieodpowiedni dobór komunikatów prowadzi do kłótni. Mając jednak świadomość różnic o podłożu kulturowym (ewentualnych nieporozumień na tym gruncie), pary te mogą przykładać większą wagę do jakości komunikacji oraz dogłębnego omawiania pojawiających się problemów i trudności.

Liczne badania dokumentują, że oprócz wymienionych wskaźników, niezbędna dla oceny jakości związku jest również satysfakcja seksualna partnerów. Oprócz poczucia bliskości, więzi psychologicznej obejmuje ona także aspekt biologiczny – satysfakcję fizyczną - orgazm. Jest ważnym predyktorem trwania bliskich związków (Davis in., 2006; Plopa, 2017; Yeh i in., 2006). Istnieją doniesienia badawcze wskazujące na satysfakcję seksualną jako na najważniejszy czynnik zadowolenia ze związku (Józefacka i in., 2023). Uznano zatem, że w badaniach własnych o jakości związku będą decydowały wzajemna komunikacja, intymność i zachowania w kłótni oraz satysfakcja seksualna.

Podłoże kulturowe może odgrywać znaczącą rolę, która determinuje stopień, w jakim partnerzy będą w stanie znaleźć punkty odniesienia do siebie nawzajem w relacji. Istotne mogą tu okazać się różnice pomiędzy niezależnością a współzależnością oraz indywidualizmem a kolektywizmem. Podczas gdy niezależność i indywidualizm kładą nacisk na wyjątkowość jednostki; współzależność i kolektywizm akcentują jej więź społeczną. Orientacje partnerów - niezależna/indywidualistyczna lub współzależna/kolektywistyczna - i możliwe różnice między nimi mają wpływ na sposoby postrzegania związku oraz negocjacji relacji partnerskiej, relacji z rodzinami pochodzenia oraz relacji z grupą społeczną.

Wyobrażenia i oczekiwania związane z wykonywaniem domowych obowiązków i zatrudnieniem także mogą być rozbieżne (Boratav i in., 2021; Bustamante i in., 2011; Bystydzinski, 2011; Cools, 2006; Daneshpour, 2003; Hofstede, 2011; Petronoti i Papagaroufali, 2006; Seto i Cavallaro, 2007; Triandis, 2001; Uhlich i in., 2022).

Jak argumentują Waldman i Rubalcava (2005), dorastanie w określonym kontekście kulturowym wpływa na sposób doświadczania i reagowania na siebie nawzajem w związku. W sytuacji, gdy kulturowe założenia i przypuszczenia są odmienne, może dojść do zakłócenia harmonii związku.

Sprawczość i wspólnotowość to wymiary oceny społecznej. Są one uniwersalne dla miejsca, czasu i kultury oraz postrzegane jednoznacznie pozytywnie. Sprawczość odnosi się do skuteczności zadaniowej, natomiast wspólnotowość do funkcjonowania w relacjach społecznych. Istotny może okazać się tu kontekst kulturowy - choć obie cechy uznawane są za pożądane, to jednak miejsce pochodzenia i wyznawane wartości mogą sprawiać, iż jedna ze wskazanych orientacji będzie wartościowana wyżej od drugiej (Wojciszke, 2010).

Istotne dla powodzenia bliskich relacji jest również zaufanie partnerów i poczucie osamotnienia w związku. Zaufanie i poczucie osamotnienia mogą stanowić ważną zmienną pośredniczącą między orientacją partnerów a podanymi wyżej wymiarami jakości relacji.

Zaufanie jest jednym z najważniejszych zasobów psychologicznych. W bliskich związkach wiązane jest ono z wiarą w zaangażowanie partnera w relację (Murray i in., 2011; Murray i Holmes, 2009). Badania wykazały, że zaufanie jest wymagane do tworzenia i podtrzymywania trwałych relacji (Simpson, 2007; Wade i Robinson, 2012). Osoby ujawniające wzajemne zaufanie są bardziej skłonne do działań na rzecz drugiej osoby i częściej dążą do kompromisowego i konstruktywnego rozwiązywania konfliktów, niż te z niskim zaufaniem (Balliet i Van Lange, 2013; Karantzas i in., 2014; Shallcross i Simpson, 2012). Zaufanie uznawane jest za fundament bliskich relacji, warunkuje ich jakość i jest związane z zaangażowaniem w związek (m.in. Balliet i Van Lange, 2013; Juarez i Pritchard, 2012; Kremer i in., 2016; Larzelere i Huston, 1980; Lewicki i Bunker, 1996; Robinson, 1996; za: Balliet i Van Lange, 2013; Wieselquist, 2009; Yılmaz i in., 2023). Natomiast asymetryczne zaufanie ma konsekwencje negatywne dla relacji (Korsgaard i in., 2014).

Większe ryzyko osamotnienia związane jest ze specyficznymi wyzwaniami relacyjnymi, rodzinnymi czy społecznymi, właściwymi dla związków międzykulturowych (czynniki ryzyka osamotnienia - por. Givertz i in., 2013; Qualter i in., 2009; Qualter i in., 2013; Rotenberg i in., 2004; Rotenberg i in., 2010; Spithoven i in., 2017; Troop-Gordon i Ladd, 2005; specyficzne wyzwania związków międzykulturowych - por. Bhugra i De Silva, 2000;

Kenney i Kenney, 2012; Negy i Snyder, 2000; Passel i in. 2010; Skowroński i in., 2014). Nie oznacza to jednak, że nie dotyczy ono par monokulturowych (Janicka, 2004; Kim, 1999; Savikko i in., 2005; Tilvis i in., 2011).

Poczucie osamotnienia jest bardzo stresujące w bliskich relacjach przecząc wyobrażeniom związanym z byciem w związku. Wyniki badań dotyczące osamotnienia i satysfakcji ze związku wskazują zarówno, iż poczucie osamotnienia może być konsekwencją niskiej satysfakcji w związku, jej korelatem lub predyktorem (Flora i Segrin, 2000; Mellor i in., 2008; Lawal i Okereke, 2020; Rokach i in., 2022).

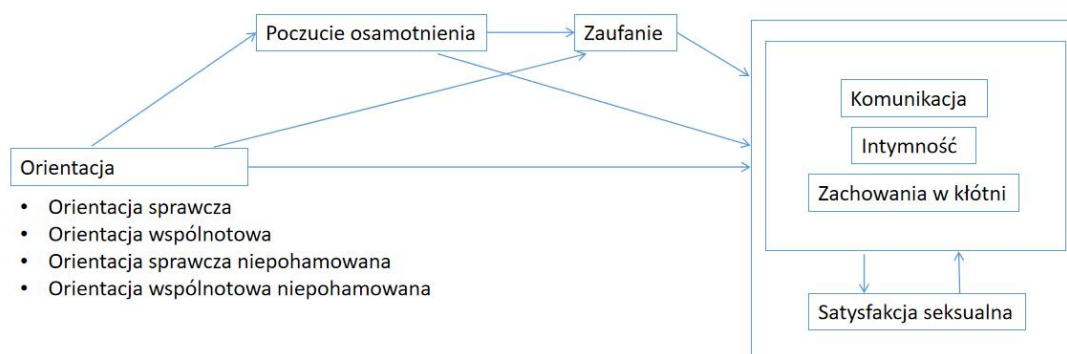
Co istotne w odniesieniu do przeprowadzonego badania, wśród zmiennych znaczących dla poczucia osamotnienia w bliskich związkach badacze wymieniają m.in. Intymność i komunikację, a także - co ważne z perspektywy kulturowej - zgodność pod względem wyznawanych wartości (Barbour, 1993; Hawkley i in., 2008; Sha'ked, 2015). Można na tej podstawie prognozować, że poczucie osamotnienia będzie wyraźniej określać związki międzykulturowe, co nie oznacza, że nie występuje również w związkach monokulturowych.

7.1 Model badawczy

W oparciu o założenia zawarte w literaturze przedmiotu stworzono model przedstawiony na rysunku 1.

Rysunek 1

Model zależności testowanych w badaniu

Zmienne socjodemograficzne: płeć, staż związku

Uznaje się, że indywidualne cechy partnerów mogą być powiązane z oceną jakości związku. Charakterystyka związku zależy od cech partnerów oraz unikalnych wzorców, formujących się na skutek przenikania się tych cech. Cechy indywidualne mogą wpływać m.in. na sposób wchodzenia w interakcje partnerskie czy osiąganie celów i zaspokajanie potrzeb (także indywidualnych). Warto dodać, że partnerzy wnoszą do swoich relacji pewne standardy, przy czym wspólny dobrostan jest większy, gdy związek te standardy przewyższy (Finkel i in., 2017). Dlatego w badaniach własnych przyjęto model zależności między zmiennymi indywidualnymi – orientacją sprawczą i wspólnotową a zmiennymi relacyjnymi stanowiącymi o jakości związku.

Zgodnie z przedstawionymi na rysunku założeniami wzajemna komunikacja, intymność i zachowania w kłótni, a także satysfakcja seksualna mogą zależeć od orientacji partnerów (np.: Moroń, 2015; Mosher i Danoff-Burg, 2005; Wojciszke, Cieślak, 2014), ich zaufania (np.: Arikewuyo i in., 2021; Balliet i Van Lange, 2013; Dindia i Fitzpatrick, 1985; Hahlweg, 1996; Janicka, 2016; Lewicki i Bunker, 1996; Towner i in., 2015) i poczucia osamotnienia (np.: Barbour, 1993; Chen i Feeley, 2014; Hawkey i in., 2008; Lawal i Okereke, 2020; Sha'ked, 2015). Nie bez znaczenia jest również zmienna formalna - staż związku.

Staż w związku, zaufanie oraz poczucie osamotnienia mogą pełnić rolę zmiennych pośredniczących między orientacją partnerów a podanymi wyżej wymiarami określającymi jakość związku. Model zakłada, iż poczucie osamotnienia i zaufanie mogą stanowić mediatory - testując także występowanie mediacji podwójnej. Natomiast staż związku jest zmienną socjodemograficzną, moderującą zależność między poszczególnymi zmiennymi. Zgodnie z dotychczasowymi badaniami istnieje związek między satysfakcją seksualną, a pozostałymi wymiarami jakości bliskiej relacji tj. komunikacją partnerów, intymnością i zachowaniami w kłótni (Birditt i in., 2010; Byers, 2011; Faulkner i Lannutti, 2010; Haavio-Mannila i Kontula, 1997; Henderson i in., 2009; Janicka, 2008; Janicka, 2016; Jarecka, 2022; MacNeil i Byers, 2009; Mallory, 2022; Manalel i in., 2019; Rubin i Campbell, 2012; Ryś i in., 2019; Sánchez-Fuentes i in., 2014). Stąd uwzględniono w modelu również taką zależność. Kierunek tej zależności może być dwustronny.

7.2 Pytania i hipotezy badawcze

W oparciu o przesłanki teoretyczne i empiryczne postawiono następujące pytania i hipotezy badawcze. Do niektórych pytań nie sformułowano hipotez z uwagi na eksploracyjny charakter badań. Dotyczy to pytań: 3 oraz 8 - 13.

Pytanie 1. Czy w parach międzykulturowych częściej występują różnice orientacji między partnerami, niż w parach monokulturowych?

Hipoteza 1. W parach międzykulturowych częściej występują różnice orientacji między partnerami, niż w parach monokulturowych.

Pytanie 2 Czy orientacja sprawcza i wspólnotowa różnicują osoby ze związków międzykulturowych i monokulturowych?

Hipoteza 2. Orientacja sprawcza i wspólnotowa różnicują osoby badane ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 2.1 Orientacja sprawcza różnicuje osoby ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 2.1.1 Orientacja sprawcza różnicuje kobiety ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 2.1.2 Orientacja sprawcza różnicuje mężczyzn ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 2.2 Orientacja wspólnotowa różnicuje osoby ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 2.2.1 Orientacja wspólnotowa różnicuje kobiety ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 2.2.2 Orientacja wspólnotowa różnicuje mężczyzn ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Pytanie 3. Czy orientacja sprawcza niepohamowana i wspólnotowa niepohamowana różnicują osoby ze związków międzykulturowych i monokulturowych?

Choć sprawczość i wspólnotowość to kategorie/wymiary uniwersalne kulturowo i niewykluczające się wzajemnie (Fiske i in., 2007), warto mieć na uwadze, iż mogą one różnie wpływać na egzystencję jednostki, biorąc pod uwagę wartości kultywowane w danej społeczności. Odmienne grupy kulturowe mogą bowiem wykazywać preferencję względem jednej ze wskazanych orientacji (Kagitcibasi, 2005).

W swoich badaniach, Wojciszke i Białobrzeska (2014; por. Abele i Wojciszke, 2007; Bakan, 1966, za: Wojciszke i Cieślak, 2014), odnosząc się do doniesień badawczych Fiske i współpracowników (2007) oraz Judda i współpracowników (2005), związanych z opisanymi wymiarami, wskazali, iż rozróżnienie sprawczość-wspólnotowość występuje także pod innymi nazwami m.in. indywidualizm-kolektywizm, orientacja zadaniowa-orientacja relacyjna (*task- versus relational orientation*), intelektualnie-społecznie dobry-zły (*intellectually-socially good-bad*), kompetencja-moralność (*competence-morality*). Należy przy tym mieć na uwadze zarówno różnice semantyczne wymienionych wymiarów, jak i ich istotne pokrycie znaczeniowe.

Zasadnym zatem zdaje się założenie o orientacjach sprawczej i wspólnotowej jako czynnikach różnicujących osoby ze związków mono- i międzykulturowych. Cechy i działania składające się na sprawczość (m.in. ambicja, kompetencja, dominacja, niezależność, skuteczność w osiąganiu celów, dążenie do indywidualizacji i samorealizacji) i wspólnotowość (współpraca, ciepło, troska, współzależność, dążenie do integracji) (Abel i Wojciszke, 2007) korespondują bowiem z założeniami kulturowymi indywidualizmu i kolektywizmu.

Biorąc jednak pod uwagę mieszanie się społeczeństw, akulturację czy choćby możliwe podobieństwo kultur partnerów różnice w prezentowanych przez nich poziomach sprawczości i wspólnotowości (wynikające ściśle z czynników kulturowych) mogą być osłabione lub nie występować wcale.

Istotnym elementem może być także zależność partnera migrującego od partnera będącego obywatelem państwa, które zamieszkują lub będącego bardziej zaznajomionym z kulturą danego miejsca. Jest to sytuacja, która może wpłynąć na dynamikę i układ sił w związku, a nawet negatywnie oddziaływać na postrzeganie własnej tożsamości - zwłaszcza w kontekście ról płciowych - osoby zależnej. Natomiast u osoby bardziej autonomicznej może to skutkować poczuciem niepewności i niekompetencji (Hoogenraad, 2021; Hsu, 2001; Rosenblatt, 2009; Yurtaeva i Charura, 2024). Nasuwa się przypuszczenie, że sytuacja taka może sprzyjać nasileniu się cech związanych ze sprawczością i wspólnotowością partnera, który w danym okresie wkłada więcej pracy w zapewnienie bytu związku.

W prezentowanych rozważaniach należy odnieść się także do krańcowych postaci sprawczości i wspólnotowości czyli ich form niepohamowanych. Niepohamowana sprawczość i niepohamowana wspólnotowość to postaci negatywne wiążące się z bardzo silną koncentracją na celach, które prowadzą do szkodliwych zachowań i konsekwencji. W przypadku niepohamowanej sprawczości jest to nadmierna koncentracja na sobie i celach własnych, w przypadku niepohamowanej wspólnotowości - na innych ludziach. Nie sprzyja to bliskim związkom i może prowadzić do destruktywnych zachowań i dezintegracji relacji (Wojciszke i Szlendak, 2010). Należy oczekiwać, że tego rodzaju orientacje będą występowały w słabym nasileniu w bliskich związkach międzykulturowych i monokulturowych, jednak dotychczasowe wyniki badań nie upoważniają do sformułowania hipotezy do pytania 3.

Pytanie 4. Czy poczucie osamotnienia różnicuje osoby ze związków międzykulturowych i monokulturowych?

Hipoteza 4. Poczucie osamotnienia różnicuje osoby ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 4.1 Osoby ze związków międzykulturowych wykazują wyższe poczucie osamotnienia niż osoby ze związków monokulturowych

Hipoteza 4.1.1 Poczucie osamotnienia różnicuje kobiety ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 4.1.2 Poczucie osamotnienia różnicuje mężczyzn ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Poczucie osamotnienia może występować u osób, które odczuwają niezrozumienie lub brak akceptacji przez najbliższych (Janicka, 2004; Kim, 1999; Savikko i in., 2005; Tilvis i in., 2011). W związkach międzykulturowych może zaistnieć wiele czynników zakłócających komunikację wynikających z różnic językowych czy przekonań i założeń podświadomie uznawanych za oczywiste i niewymagające dowodu, a uformowanych kulturowo, prowadząc do nieporozumień. Podobne zależności - izolację emocjonalną od bliskich, poczucie osamotnienia - wykazano m.in. w badaniach nad osobami doświadczającymi niepełnosprawności i ich partnerami pełniącymi również rolę opiekunów (Korporaal i in., 2008; Tough i in., 2018).

Wyniki badań nad poczuciem osamotnienia podają różnice w jego rozumieniu i postrzeganiu wśród różnych kultur, przy czym wiele z tych doniesień można odnieść do

teorii indywidualizmu i kolektywizmu. Wiele wskazuje na to, że dla osób z kultur indywidualistycznych bliskie relacje są swego rodzaju osiągnięciem. Związki i przyjaźnie stanowią element niezależnego i pełnego życia. Poczucie osamotnienia pojawia się zwykle wtedy, gdy związek nie spełnia oczekiwań. Natomiast, dla osób z kultur kolektywistycznych opinia innych jest istotną częścią własnej tożsamości, a akceptacja społeczna stanowi czynnik znaczący dla poczucia osamotnienia. Brak takiej akceptacji może prowadzić do poczucia osamotnienia, co nie prognozuje dobrze dla związku. Kolektywiści dorastają w otoczeniu bliskiej i dalszej rodziny i często polegają na niej przez cały okres swego życia (Yum, 2003). Można zatem przypuszczać, iż kultura ma znaczenie dla formowania się określonych oczekiwań w stosunku do relacji romantycznych, odmiennego pozycjonowania związku, sposobów komunikowania się, a także negocjacji w związku. Zderzenie odmiennych kultur może sprzyjać osamotnieniu wynikającemu z poczucia niezrozumienia przez partnera/kę.

Pytanie 5. Czy zaufanie różnicuje osoby ze związków międzykulturowych i monokulturowych?

Hipoteza 5. Zaufanie różnicuje osoby ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 5.1 Osoby ze związków międzykulturowych deklarują niższe zaufanie niż osoby w związkach międzykulturowych.

Hipoteza 5.1.1 Zaufanie różnicuje kobiety ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 5.1.2 Zaufanie różnicuje mężczyzn ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Odwołując się do definicji zaufania Rottera (1971; za: Różycka, 2012), poszczególne jednostki można różnicować na podstawie skłonności do okazywania zaufania ze względu na różnorodność doświadczeń bogatych we wzmocnienia - pozytywne, jak i negatywne. Zaufanie można także rozumieć jako stosunek, jaki jednostka przejawia w relacji interpersonalnej do drugiej osoby. Stanowi ono wtedy proces wymiany, która oparta jest na wzajemnej ewaluacji.

Zorientowanie jednostki na indywidualizm bądź kolektywizm odzwierciedla się m.in. w sposobie rozumienia związku i wyobrażeniach o nim - może ono zatem zakłócać wskazany proces ewaluacji szczególnie w związkach tworzonych przez jednostki o odmiennych orientacjach - zróżnicowanych na wymiarze indywidualizmu-kolektywizmu, a więc

preferujących odmienne style komunikacji i zarządzania konfliktami, odmienne odbierających przejawy bliskości i nastawionych na proces wymiany w bliskiej relacji, a także odmienne postrzegających znaczenie rodziny i społeczności dla związku (Canary i in., 1995; Kito, 2005; Morling i in., 2002; Rothbaum i in., 2002; Schug i in., 2010; Uhlich i in., 2022).

Badania Williamson i współpracowników (2012) nad przejawami wsparcia w parach Amerykańskich i Chińskich wykazały różnice w zachowaniach - nawet przy kontroli poziomu satysfakcji z relacji zaobserwowano, że pary chińskie prezentowały więcej zachowań negatywnych, podczas gdy liczba zachowań pozytywnych nie różniła się między grupami. Uzyskane wyniki badań nad moderującą rolą kultury na skojarzenia zachowania i satysfakcji sugerują, że zarówno na prezentację, jak i ocenę zachowań w związkach romantycznych może wpływać kontekst kulturowy. W odniesieniu do par międzykulturowych można zatem spekulować o znaczeniu kontekstu kulturowego na ocenę jakości związku, a także o wynikających z niego różnicach w ilości otrzymywanych pozytywnych i negatywnych wzmocnień.

Pytanie 6. Czy jakość związku (wzajemna komunikacja, intymność, zachowania w kłótni) różnicuje osoby ze związków międzykulturowych i monokulturowych?

Hipoteza 6. Wymiary jakości związku (wzajemna komunikacja, intymność i zachowania w kłótni) różnicują osoby ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 6.1 Wzajemna komunikacja różnicuje osoby ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 6.1.1 Wzajemna komunikacja różnicuje kobiety ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 6.1.2 Wzajemna komunikacja różnicuje mężczyzn ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 6.2 Intymność różnicuje osoby ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 6.2.1 Intymność różnicuje kobiety ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 6.2.2 Intymność różnicuje mężczyzn ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 6.3 Zachowania w kłótni różnicują osoby ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 6.3.1 Zachowania w kłótni różnicują kobiety ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 6.3.2 Zachowania w kłótni różnicują mężczyzn ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Pytanie 7. Czy satysfakcja seksualna różnicuje osoby ze związków międzykulturowych i monokulturowych?

Hipoteza 7. Satysfakcja seksualna nie różnicuje osób ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 7.1 Satysfakcja seksualna nie różnicuje kobiet ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Hipoteza 7.2 Satysfakcja seksualna nie różnicuje mężczyzn ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Jak wykazano w części teoretycznej, literatura przedmiotu nie oferuje jednoznacznego stanowiska na temat oceny jakości relacji przez osoby będące w związkach międzykulturowych. Część doniesień badawczych dokumentuje niższą jakość związku u par o odmiennym podłożu kulturowym (Blount i Young, 2015; Bramlett i Mosher, 2002; Hohmann-Marriott i Amato, 2008; Fu, 2006; Fu i in., 2001), podczas gdy inne badania wskazują na podobne, a nawet wyższe jej poziomy w porównaniu do relacji monokulturowych (Blount i Young, 2015; Bucx i Seiffge-Krenke, 2010; Froidevaux i Campos, 2023; Hohmann-Marriott i Amato, 2008; Negy i Snyder, 2000; Troy i in., 2006).

Na uwagę zasługują poszczególne wymiary jakości związku. Wzajemna komunikacja jest jednym z najskuteczniejszych sposobów radzenia sobie w romantycznych relacjach, zwłaszcza w momencie zderzenia różnic między partnerami (które ujawniają się we wszystkich związkach - nie tylko międzykulturowych, ale i monokulturowych). Okazuje się, że zagrożeniem dla komunikacji emocji mogą stać się różnice językowe, które w konsekwencji prowadzą do frustracji i nieporozumień. W przypadku braku umiejętności w posługiwaniu się wspólnym językiem może to doprowadzać do kłótni. Posługiwanie się językiem obcym może być z drugiej strony elementem ułatwiającym komunikację, postrzeganym przez partnerów jako czynnik pomagający w omawianiu trudnych emocjonalnych tematów, a czasem nawet wyzwalający. Nie bez znaczenia są także sposoby

okazywania uczuć - osoby z krajów ukierunkowanych na wartości indywidualistyczne często preferują komunikaty werbalne i deklaracje, podczas gdy osoby z krajów ukierunkowanych na wartości kolektywistyczne - okazywanie uczuć poprzez czyny. Różnice kulturowe mogą ponadto zaznaczać się wyraźnie w komunikacji między osobami z kultur wysokiego kontekstu (w których komunikacja jest często pośrednia, oparta na wskazówkach niewerbalnych) a osobami z kultur niskiego kontekstu (w których komunikacja jest bezpośrednia). W takich sytuacjach nietrudno o nieporozumienia czy błędy interpretacyjne. Do trudności mogą ponadto prowadzić różnice w stosowaniu uprzejmości, humoru czy sarkazmu (Dhital, 2023; Hofstede, 2011). W kontekście związków romantycznych może być to czynnik znaczący nie tylko dla komunikacji uczuć, ale i budowania intymności. Warto dodać, iż porównanie definicji miłości między przedstawicielami poszczególnych państw wykazało, iż nie w każdym środowisku jako element rdzenia tego pojęcia uwzględniana jest przyjaźń między partnerami. Różnice w ekspresji i rozumieniu miłości związane są także z podejściem partnerów do konfliktów (co przez niektórych badaczy uznawane jest za dowód specyfiki kulturowej emocji; por. Yurtaeva i Charura, 2024), a w konsekwencji - z jakością relacji (Fonseca i in., 2020; Karandashev, 2015; de Munck i in., 2011; Yurtaeva i Charura, 2024).

Rozważając satysfakcję seksualną w związkach międzykulturowych warto odnieść się do czynników wyróżnionych przez Haavio-Mannilę i Kontulę (1997). Autorzy za kluczowe uznali kontekst środowiska społecznego (*social background*; m.in. otrzymana edukacja seksualna, religia, w której jednostka została wychowana, atmosfera otaczająca temat seksualności), osobiste przekonania związane z seksem (m.in. znaczenie satysfakcji seksualnej w porównaniu do pozostałych aspektów życia, asertywność seksualna, percepcja siebie jako partnerki/a seksualnej/go), więzi emocjonalne między partnerami, techniki i praktyki seksualne oraz orgazm (wymiar definiowany częstotliwością kończenia zbliżeń orgazmem).

Nie trudno jest zauważyć na jak wiele, z wymienionych czynników, może mieć wpływ kultura. Nie bez znaczenia jest choćby wpływ religii - różnice norm religijnych partnerów mogą osłabiać satysfakcję ze związku (Laumann i in., 1994, za: Uhlich, 2022; Wilox i in., 2004). Istnieją też badania, które nie wykazały różnic w poziomach satysfakcji seksualnej w związku z religijnością (za: Sánchez-Fuentes i in., 2014). Warto ponownie podkreślić, że w większości tradycji religijnych seks jest częściej i wyraźniej poruszany niż wiele innych tematów (Regnerus, 2007).

Duże znaczenie dla satysfakcji seksualnej może mieć komunikacja. Jak zaznaczono w teoretycznej części pracy, intymne interakcje to sfera związku, w której łatwo zauważyć różnice w stylach komunikacji (bezpośrednie, otwarte komunikaty indywidualistów vs niebezpośrednie komunikaty i preferencja pozostawienia przestrzeni na domniemanie kolektywistów), co może oddziaływać także na ogólną satysfakcję ze związku (Gudykunst i Matsumoto, 1996; za: Uhlich i in., 2022).

Można zauważyć, że brak jest jednoznacznych rezultatów z badań dotyczących satysfakcji seksualnej partnerów w związkach międzykulturowych i monokulturowych. Okazuje się natomiast, że satysfakcję seksualną wyraźniej określają różnice indywidualne partnerów – np.: styl przywiązania (Birnbau, 2007; Birnbau i in., 2006; Butzer i Campbell, 2008; Davis i in. 2004; Feeney i in., 1999; Feeney i Noller, 2004; Mikulincer i Shaver, 2007; Schachner i Shaver, 2004; Tracy i in., 2003) i ocena siebie (m.in. Ashkinazi i in., 2024; van den Brink i in., 2018; Nomejko i Dolińska-Zygmunt, 2014, 2019), a także czynniki relacyjne - jakość związku oraz związane ze zmianami rozwojowymi - wiek czy staż związku (Janicka, 2006; Janicka, 2008, Janicka i Cieślak, 2020; Jarecka, 2022; Sánchez-Fuentes i in., 2014).

Pytanie 8. Czy czynniki świadczące o jakości związku - wzajemna komunikacja, intymność, zachowania w kłótni i satysfakcja seksualna różnicują wybrane typy związków (związki zgodne sprawcze, zgodne wspólnotowe, zgodne mieszane i niezgodne)?

Pytanie 9. Czy czynniki świadczące o jakości związku -wzajemna komunikacja, intymność, zachowania w kłótni i satysfakcja seksualna różnicują wybrane typy związków (związki zgodne sprawcze niepohamowane, zgodne wspólnotowe niepohamowane, zgodne mieszane niepohamowane i niezgodne niepohamowane)?

Pytanie 10. Czy poczucie osamotnienia różnicuje wybrane typy związków (związki zgodne sprawcze, zgodne wspólnotowe, zgodne mieszane i niezgodne)?

Pytanie 11. Czy poczucie osamotnienia różnicuje wybrane typy związków (związki zgodne sprawcze niepohamowane, zgodne wspólnotowe niepohamowane, zgodne mieszane niepohamowane i niezgodne niepohamowane)?

Pytanie 12. Czy zaufanie różnicuje wybrane typy związków (związki zgodne sprawcze, zgodne wspólnotowe, zgodne mieszane i niezgodne)?

Pytanie 13. Czy zaufanie różnicuje wybrane typy związków (związki zgodne sprawcze niepohamowane, zgodne wspólnotowe niepohamowane, zgodne mieszane niepohamowane i niezgodne niepohamowane)?

Jednym z najsilniejszych czynników stanowiących o jakości relacji romantycznej jest podobieństwo partnerów. Doniesienia badawcze dokumentują jego silne pozytywne związki z atrakcyjnością i satysfakcją. Okazuje się, że postrzegane, przez partnerów, podobieństwo zmniejsza ich niepewność we wzajemnych interakcjach. Podobne pragnienia i zainteresowania ułatwiają parom wspólne spędzanie czasu. Badania wykazały, że podobieństwo partnerów zmniejsza ryzyko dezintegracji związku (Burleson i in., 1994; Froidevaux i Campos, 2023; Morry, 2005).

Jak podaje Wojciszke (2006) przewidywalność zachowań partnerki/partnera jest istotna dla budowania związku - jej ocena jest pierwszym etapem formowania zaufania w związku i dopiero, gdy jest ona osiągnięta, jednostka decyduje czy ufać drugiej osobie, co dopełnione jest na ostatnim etapie poczuciem przywiązania partnera do niej. Konsekwencjami braku przewidywalności zachowań bliskiej osoby są uczucie niepewności, nieufności i lęku. Można zatem przypuszczać, że w przypadku odmiennej orientacji u partnerów, ich zachowania stają się mniej przewidywalne obniżając zaufanie, a tym samym wzmacniając negatywną korelację niezgodności orientacji z jakością związku.

Dotychczasowe wyniki badań nie upoważniają do sformułowania hipotez do pytań 8-13.

Pytanie 14. Czy występuje związek satysfakcji seksualnej z wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w klótni?

Hipoteza 14. Występuje związek satysfakcji seksualnej ze zmiennymi jakości relacji - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w klótni.

Hipoteza 14.1 Występuje pozytywny związek satysfakcji seksualnej z wzajemną komunikacją.

Hipoteza 14.2 Występuje pozytywny związek satysfakcji seksualnej z intymnością

Hipoteza 14.3 Występuje negatywny związek satysfakcji seksualnej z zachowaniami w klótni.

Istotnym elementem relacji oraz satysfakcji seksualnej jest umiejętność i możliwość komfortowej rozmowy z partnerem/ką o seksualnych potrzebach. Prowadzenie rozmów o seksualności w relacji jest pozytywnie związane z satysfakcją seksualną i satysfakcją ze związku (Byers, 2011; Faulkner i Lannutti, 2010; Haavio-Mannila i Kontula, 1997; Henderson i in., 2009; MacNeil i Byers, 2009; Mallory, 2022; Sánchez-Fuentes i in., 2014).

Nie bez znaczenia jest także intymność. Doniesienia badawcze Rubina i Campbella (2012) wykazały, że codzienny wzrost intymności przewidywał większą namiętność, satysfakcję seksualną i większe prawdopodobieństwo seksu.

Jak wskazują wyniki badań, konflikty mają niekorzystny wpływ na seksualność partnerów oraz ich satysfakcję ze związku. Długotrwałe przejawianie destrukcyjnych zachowań konfliktowych nie przyczynia się do rozwiązywania problemów (Birditt i in., 2010; Janicka, 2008; Janicka, 2016; Jarecka, 2022; Manalel i in., 2019; Ryś i in., 2019).

Pytanie 15. Czy istnieje zależność między orientacją sprawczą a zmiennymi jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 15. Istnieje zależność między orientacją sprawczą a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 15.1 Istnieje pozytywna zależność między orientacją sprawczą a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 15.2 Istnieje pozytywna zależność między orientacją sprawczą a intymnością.

Hipoteza 15.3 Istnieje negatywna zależność między orientacją sprawczą a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 15.4 Istnieje pozytywna zależność między orientacją sprawczą a satysfakcją seksualną.

Pytanie 16. Czy istnieje zależność między orientacją wspólnotową a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 16. Istnieje zależność między orientacją wspólnotową a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 16.1 Istnieje pozytywna zależność między orientacją wspólnotową a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 16.2 Istnieje pozytywna zależność między orientacją wspólnotową a intymnością.

Hipoteza 16.3 Istnieje negatywna zależność między orientacją wspólnotową a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 16.4 Istnieje pozytywna zależność między orientacją wspólnotową a satysfakcją seksualną.

Pytanie 17. Czy istnieje zależność między orientacją sprawczą niepohamowaną a zmiennymi jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 17. Istnieje zależność między orientacją sprawczą niepohamowaną a zmiennymi jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i z satysfakcją seksualną.

Hipoteza 17.1 Istnieje negatywna zależność między orientacją sprawczą niepohamowaną a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 17.2 Istnieje negatywna zależność między orientacją sprawczą niepohamowaną a intymnością.

Hipoteza 17.3 Istnieje pozytywna zależność między orientacją sprawczą niepohamowaną a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 17.4 Istnieje negatywna zależność między orientacją sprawczą niepohamowaną a satysfakcją seksualną.

Pytanie 18. Czy istnieje zależność między orientacją wspólnotową niepohamowaną a zmiennymi jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i z satysfakcją seksualną?

Hipoteza 18. Istnieje zależność między orientacją wspólnotową niepohamowaną a zmiennymi jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 18.1 Istnieje negatywna zależność między orientacją wspólnotową niepohamowaną a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 18.2 Istnieje negatywna zależność między orientacją wspólnotową niepohamowaną a intymnością.

Hipoteza 18.3 Istnieje pozytywna zależność między orientacją wspólnotową niepohamowaną a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 18.4 Istnieje negatywna zależność między orientacją wspólnotową niepohamowaną a satysfakcją seksualną.

Rozważając powiązania orientacji sprawczej i wspólnotowej ze zmiennymi świadczącymi o jakości związku i satysfakcją seksualną w związkach między- i monokulturowych warto odwołać się do danych wskazujących na jednoznaczne pozytywne postrzeganie obu orientacji pośród kultur, przy jednoczesnym różnorodnym ich wartościowaniu,

zakładającym przykładanie większej wagi do jednej z nich (Wojciszke, 2010). Wskazuje to na ich - przynajmniej częściowe - kulturowe uwarunkowanie. Co więcej, sprawczość jest elementem stereotypu męskości, podczas gdy wspólnotowość - stereotypu kobiecości (Glick i in., 2004; Glick, Fiske, 2001; Wojciszke i Szlendak, 2010), co może odzwierciedlać się w różnym stopniu w rolach i oczekiwaniach płciowych.

Elastyczność względem postaw dotyczących ról i oczekiwań płciowych (ale też otwartość na ich przeoczenie, niedostrzeganie) jest wymieniana w literaturze jako jeden ze sposobów radzenia sobie par międzykulturowych ze stresorami o charakterze kulturowym. Jako niezwykle istotny element uznaje się wytworzenie własnej, trzeciej kultury stanowiącej mieszankę perspektyw obu partnerów i zapewniającej komfortową dynamikę związku (Bustamante i in., 2011; Crippen i Brew, 2007; Kuramoto, 2017; Yurtaeva i Charura, 2024).

Doniesienia badawcze wskazują na pozytywny związek orientacji sprawczej i wspólnotowej z zadowoleniem z bliskich związków, przy czym wspólnotowość wykazuje dodatkowo pozytywną korelację z intymnością (Wojciszke i Cieślak, 2014). Najbardziej pożądane cechy potencjalnego partnera są z natury zakorzenione w sprawczości i wspólnotowości. Ponadto, sprawczość i wspólnotowość okazały się równie ważne w długotrwałych związkach (Moron, 2015).

Sprawczość i wspólnotowość mają znaczenie dla mechanizmów obronnych. Wykazano, że osoby przypisujące sobie więcej cech związanych ze sprawczością mają tendencję do stosowania strategii zarządzania konfliktem związanych z kierowaniem agresywnych impulsów w stronę innych oraz przypisywania im niepożądanych cech, przy jednoczesnej mniejszej skłonności do przypisywania negatywnych cech i uczuć sobie. W przypadku osób przypisujących sobie więcej cech wspólnotowych tendencje te są odwrotne (Diehl i in., 2004). Można zatem przypuszczać, iż choć obie te orientacje związane są z pozytywnymi reakcjami w sytuacjach trudnych (np. asertywność w przypadku sprawczości, empatia - wspólnotowości), to ich wysokie natężenie może mieć negatywny wpływ na zachowania konfliktowe w bliskich relacjach. Może to implikować także negatywne skutki wysokiego natężenia tych orientacji dla wzajemnej komunikacji w związku, choć szkodliwe zachowania i dynamika komunikacyjna wiązane są raczej z ich niepohamowanymi formami (Helgeson i Fritz, 2000).

Natomiast, niepohamowana sprawczość i niepohamowana wspólnotowość wiązane są z negatywnymi zachowaniami, szczególnie w przypadku sytuacji konfliktowych. Dla niepohamowanej sprawczości są to rywalizacja, brak skłonności do współpracy, kompromisu i dostosowania, zimne traktowanie oraz negatywny stosunek do innych, a więc działania

nastawione na maksymalizację własnego zysku. W przypadku niepohamowanej wspólnotowości zachowania te są głównie związane z rezygnacją z własnych celów. Niepohamowana wspólnotowość wiąże się ponadto z destruktywnymi zachowaniami w bliskich związkach m.in. nadmierną kontrolą i nadopiekuńczością (Wojciszke i Cieślak, 2014). Nie są to warunki pozwalające na prowadzenie konstruktywnych konfliktów. Nie sprzyjają one także wzajemnej komunikacji czy rozwojowi intymności w relacji.

Badania Shoikhedbrod i współpracowników (2023) dokumentują, że podczas gdy seksualna wspólnotowa siła (*sexual communal strength*), definiowana motywacją do zaspokajania wzajemnych potrzeb seksualnych jest związana z większą satysfakcją i pożądaniem wśród par, to niepohamowana seksualna wspólnotowość (zaspokajanie potrzeb seksualnych partnera kosztem własnym) może je pomniejszać. W kontekście seksualności, osoby ukierunkowane wspólnotowo mogą ponadto przyczyniać się do wzmocnienia poczucia sprawczości seksualnej partnerów. Doniesienia badawcze Mosher i Danoff-Burg (2005) wykazały natomiast pozytywne związki sprawczości z satysfakcją ze związków romantycznych i seksualnych. Sprawczość niepohamowana okazała się znacząca dla negatywnych zachowań seksualnych zarówno kobiet jak i mężczyzn - m.in. dla akceptacji przemocy w związku i relacjach seksualnych.

Pytanie 19. Czy występuje zależność między orientacją sprawczą i wspólnotową a poczuciem osamotnienia?

Hipoteza 19.1 Występuje negatywna zależność między orientacją sprawczą a poczuciem osamotnienia.

Hipoteza 19.2 Występuje negatywna zależność między orientacją wspólnotową a poczuciem osamotnienia.

Pytanie 20. Czy występuje zależność między niepohamowanymi orientacjami - sprawczą i wspólnotową a poczuciem osamotnienia?

Hipoteza 20.1 Występuje pozytywna zależność między orientacją sprawczą niepohamowaną a poczuciem osamotnienia.

Hipoteza 20.2 Występuje pozytywna zależność między orientacją wspólnotową niepohamowaną a poczuciem osamotnienia.

Odwołując się do charakterystyki orientacji sprawczej (koncentracji na sobie, skuteczności w dążeniu do własnych celów, działaniach przynoszących podmiotowi korzyści)

i wspólnotowej (koncentracji na relacjach interpersonalnych, celach innych ludzi) (Abele i Wojciszke, 2007; Wojciszke i Białobrzeska, 2014; Wojciszke i Cieślak, 2014; Wojciszke i Szlendak, 2010) można założyć, iż sprawczość będzie łączyć się z wyższym poziomem osamotnienia niż wspólnotowość. Warto jednak wziąć pod uwagę, iż cechy związane ze sprawczością wpisują się bardziej w opis samotności związanej z indywidualizmem, samorozwojem i kreatywnością, niż osamotnienia jako mniejszej liczby i niższej jakości kontaktów interpersonalnych, niż pożądana przez jednostkę (Ercole i Parr, 2020; Pufal-Struzik, 2017; Tilvis i in., 2011). Doniesienia badawcze wykazały ponadto pozytywną korelację sprawczości i wspólnotowości z zadowoleniem z bliskich relacji. Sprawczość koreluje pozytywnie także z ekstrawersją, która ułatwia nawiązywanie kontaktów (Wojciszke i Cieślak, 2014). Można zatem przypuszczać, iż umiarkowane poziomy orientacji sprawczej i wspólnotowej będą stanowiły czynnik chroniący przed osamotnieniem, a dopiero ich postaci niepoohamowane, związane z destruktywnymi zachowaniami opisanymi powyżej będą sprzyjać doświadczaniu wyższych poziomów poczucia osamotnienia.

Pytanie 21. Czy istnieje zależność między orientacją sprawczą i wspólnotową a zaufaniem?

Hipoteza 21. Występuje pozytywna zależność między orientacją sprawczą i wspólnotową a zaufaniem. Związki te są silniejsze dla orientacji wspólnotowej.

Hipoteza 21.1 Występuje pozytywna zależność między orientacją sprawczą i zaufaniem.

Hipoteza 21.2 Występuje pozytywna zależność między orientacją wspólnotową i zaufaniem.

Pytanie 22. Czy istnieje zależność między orientacją sprawczą niepoohamowaną i wspólnotową niepoohamowaną a zaufaniem?

Hipoteza 22. Występuje negatywna zależność między orientacją sprawczą niepoohamowaną i wspólnotową niepoohamowaną a zaufaniem.

Hipoteza 22.1 Występuje negatywna zależność między orientacją sprawczą niepoohamowaną i zaufaniem.

Hipoteza 22.2 Występuje negatywna zależność między orientacją wspólnotową niepoohamowaną i zaufaniem.

Decyzje o działaniu na korzyść innej osoby często są pochodną zaufania. Okazuje się, że zaufanie, jak i orientacja prospołeczna - konstrukt o składowych zbieżnych ze

wspólnotowością - wywodzą się z przekonania o życzliwości innych (Ashraf i in., 2006; Balliet i Van Lange, 2013; Jasielska i Rajchert, 2020; Johnson i Mislin, 2011).

Gotowość na podatność na zranienie oraz założenie o pozytywnych intencjach drugiej osoby są istotnymi elementami koncepcji zaufania (Wade i Robinson, 2012). Korespondują one ze sposobem rozumienia wspólnotowości jako cech istotnych dla zawierania i utrzymywania relacji, troszczenia się o dobro innych (Abele i Wojciszke, 2007; Wojciszke i Białobrzeska, 2014). Wysokie wartościowanie autonomii i realizacji własnych celów, charakterystyczne dla osób sprawczych mogą być znaczące dla wspomnianej gotowości na zranienie, choć otwartość na komunikowanie i omawianie własnych potrzeb powinny być elementami korzystnymi dla formowania się zaufania w bliskich związkach. Trzeba przy tym zaznaczyć, że to forma niepohamowana sprawczości prowadzi do negatywnego stosunku do innych (Wojciszke, Cieślak, 2014; Wojciszke, Szlendak, 2010). Należy zatem przypuszczać pozytywne związki między orientacją sprawczą i wspólnotową a zaufaniem oraz negatywne dla ich wysokich poziomów - postaci niepohamowanych.

Kolejne pytania badawcze wymagały porównania orientacji sprawczej i wspólnotowej osób badanych i ich partnerów/partnerek (w perspektywie respondentów). Poziomy poszczególnych orientacji zostały ocenione na podstawie wyniku surowego, uzyskanego przez osobę badaną na odpowiadającym im skalach. Pozwoliło to na wyróżnienie trzech grup natężenia orientacji - sprawczej, wspólnotowej i mieszanej. Następnie, określono konstelacje orientacji w związku.

Zestawienie uzyskanych wyników pozwoliło na ustalenie grup związków: zgodnych sprawczych, zgodnych wspólnotowych, zgodnych niepohamowanych sprawczych, zgodnych niepohamowanych wspólnotowych, zgodnych mieszanych, zgodnych niepohamowanych mieszanych, niezgodnych i niezgodnych niepohamowanych. Dokładne zasady i kryteria podziału oraz rozkład grup w związkach międzykulturowych i monokulturowych przedstawiono w rozdziale 9.2.

Pytanie 23. Czy istnieje zależność między poczuciem osamotnienia a zmiennymi jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 23. Istnieje zależność między poczuciem osamotnienia a zmiennymi jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 23.1 Istnieje negatywna zależność między poczuciem osamotnienia a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 23.2 Istnieje negatywna zależność między poczuciem osamotnienia a intymnością.

Hipoteza 23.3 Istnieje pozytywna zależność między poczuciem osamotnienia a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 23.4 Istnieje negatywna zależność między poczuciem osamotnienia a satysfakcją seksualną.

Pytanie 24. Czy istnieje zależność między zaufaniem a zmiennymi jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością i zachowaniami w kłótni oraz satysfakcją seksualną?

Hipoteza 24. Istnieje zależność między zaufaniem a zmiennymi jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 24.1 Istnieje pozytywna zależność między zaufaniem a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 24.2 Istnieje pozytywna zależność między zaufaniem a intymnością.

Hipoteza 24.3 Istnieje negatywna zależność między zaufaniem a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 24.4 Istnieje pozytywna zależność między zaufaniem a satysfakcją seksualną.

Wśród czynników chroniących przed wystąpieniem osamotnienia relacyjnego wymienia się komunikację, intymność, satysfakcję ze związku i małżeńską spójność. Nie bez znaczenia są także ogólna ocena funkcjonowania związku i zgodność wyznawanych wartości. Wyniki badań przeprowadzonych wśród studentów dowodzą ponadto, iż najsilniejszymi predyktorami satysfakcji w związku są osamotnienie społeczne i satysfakcja seksualna (Barbour, 1993; Hawkey i in., 2008; Lawal i Okereke, 2020; Sha'ked, 2015). Poczucie osamotnienia jest związane z postrzeganiem własnej świadomości relacyjnej (*relationship awareness*) jako niższej, co z kolei prowadzi do częstszych konfliktów w relacji i niższego zaufania. Partnerzy w czasie nieporozumień, konfliktu i kłótni doświadczają negatywnych emocji i rozbieżności między oczekiwaniami a rzeczywistym obrazem związku, co może skutkować ograniczaniem kontaktów i poczuciem osamotnienia. Efekt ten staje się wyraźniejszy wraz ze wiekiem. Momenty konfliktowe mogą nasilać poczucie rozbieżności między oczekiwaniami a rzeczywistym obrazem związku, a w konsekwencji prowadzić do nasilenia samotności (Chen i Feeley, 2014; Saenz, 2021; Sease i in., 2024).

Zaufanie i satysfakcja seksualna są jednymi z kluczowych czynników związków romantycznych. Badania nad rolą zaufania w bliskich relacjach dokumentują znaczące

konsekwencje jego niskiego poziomu (zmniejszenie zaangażowania, intymności i trwałości związku) oraz jego utraty, które mogą prowadzić do zakończenia związku. Zaufanie sprzyja stabilności związku, jego dobrej jakości i efektywnej komunikacji, jest fundamentem zaangażowania. Osoby ufające partnerom w relacji są bardziej skłonne do dzielenia się swoimi uczuciami i przemyśleniami, odnajdują w związku poczucie bezpieczeństwa i przynależności. Zaufanie i intymność są przy tym ściśle powiązanymi czynnikami, które uzupełniają się budując więzi i wzmacniając jakość relacji partnerskiej (Arikewuyo i in., 2021; Balliet i Van Lange, 2013; Lewicki i Bunker, 1996; Robinson, 1996; za: Balliet i Van Lange, 2013; Tianqi i Jinhao, 2024; Towner i in., 2015).

Negatywne komunikaty werbalne, krytyka, wypominanie błędów, zachowania przymusowe, tak charakterystyczne dla złej komunikacji sprawiają, iż przekaz partnera/partnerki dekodowany jest jako bardziej negatywny niż zamierzono, a sama komunikacja ograniczana jest poprzez brak akceptacji i zaufania (Dindia i Fitzpatrick, 1985; Gottman, 1979; Hahlweg, 1996; Janicka, 2016).

Pytanie 25. Czy poczucie osamotnienia stanowi mediator związku między orientacją sprawczą a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 25. Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 25.1 Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 25.1.1 Wraz ze wzrostem orientacji sprawczej poziom poczucia osamotnienia będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na wyższą wzajemną komunikację.

Hipoteza 25.2 Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą a intymnością.

Hipoteza 25.2.1 Wraz ze wzrostem orientacji sprawczej poziom poczucia osamotnienia będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na wyższą intymność.

Hipoteza 25.3 Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 25.3.1 Wraz ze wzrostem orientacji sprawczej poziom poczucia osamotnienia będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na mniej zachowań w kłótni.

Hipoteza 25.4 Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą a satysfakcją seksualną.

Hipoteza 25.4.1 Wraz ze wzrostem orientacji sprawczej poziom poczucia osamotnienia będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na wyższą satysfakcję seksualną.

Pytanie 26. Czy poczucie osamotnienia stanowi mediator związku między orientacją wspólnotową a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 26. Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 26.1 Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 26.1.1 Wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej poziom poczucia osamotnienia będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na wyższą wzajemną komunikację.

Hipoteza 26.2 Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową a intymnością.

Hipoteza 26.2.1 Wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej poziom poczucia osamotnienia będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na wyższą intymność.

Hipoteza 26.3 Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 26.3.1 Wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej poziom poczucia osamotnienia będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na mniej zachowań w kłótni.

Hipoteza 26.4 Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową a satysfakcją seksualną.

Hipoteza 26.4.1 Wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej poziom poczucia osamotnienia będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na wyższą satysfakcję seksualną.

Pytanie 27. Czy poczucie osamotnienia stanowi mediator związku między orientacją sprawczą niepohamowaną a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 27. Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą niepohamowaną a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 27.1 Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą niepohamowaną a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 27.1.1 Wraz ze wzrostem orientacji sprawczej niepohamowanej poziom poczucia osamotnienia będzie wzrastał, co w konsekwencji będzie się przekładać na niższą wzajemną komunikację.

Hipoteza 27.2 Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą niepohamowaną a intymnością.

Hipoteza 27.2.1 Wraz ze wzrostem orientacji sprawczej niepohamowanej poziom poczucia osamotnienia będzie wzrastał, co w konsekwencji będzie się przekładać na niższą intymność.

Hipoteza 27.3 Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą niepohamowaną a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 27.3.1 Wraz ze wzrostem orientacji sprawczej niepohamowanej poziom poczucia osamotnienia będzie wzrastał, co w konsekwencji będzie się przekładać na więcej zachowań w kłótni.

Hipoteza 27.4 Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą niepohamowaną a satysfakcją seksualną.

Hipoteza 27.4.1 Wraz ze wzrostem orientacji sprawczej niepohamowanej poziom poczucia osamotnienia będzie wzrastał, co w konsekwencji będzie się przekładać na niższą satysfakcję seksualną.

Pytanie 28. Czy poczucie osamotnienia stanowi mediator związku między orientacją wspólnotową niepohamowaną a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 28. Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową niepohamowaną a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 28.1 Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową niepohamowaną a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 28.1.1 Wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej niepohamowanej poziom poczucia osamotnienia będzie wzrastał, co w konsekwencji będzie się przekładać na słabszą wzajemną komunikację.

Hipoteza 28.2 Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową niepohamowaną a intymnością.

Hipoteza 28.2.1 Wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej niepohamowanej poziom poczucia osamotnienia będzie wzrastał, co w konsekwencji będzie się przekładać na niższą intymność.

Hipoteza 28.3 Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową niepohamowaną a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 28.3.1 Wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej niepohamowanej poziom poczucia osamotnienia będzie wzrastał, co w konsekwencji będzie się przekładać na więcej zachowań w kłótni.

Hipoteza 28.4 Poczucie osamotnienia jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową niepohamowaną a satysfakcją seksualną.

Hipoteza 28.4.1 Wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej niepohamowanej poziom poczucia osamotnienia będzie wzrastał, co w konsekwencji będzie się przekładać na niższą satysfakcję seksualną.

Badania wskazują, że samotność ma wpływ na poznanie społeczne jednostki - ludzie mogą postrzegać innych jako ciepłych i opiekuńczych lub zimnych kierując się wcześniejszymi doświadczeniami lub aktualnymi preferencjami (Cacioppo i in., 2005; Peplau i Perlman, 1982; Ybarra, Chan, 2023). Poczucie osamotnienia jest zjawiskiem zróżnicowanym. Można odczuwać je na podstawie braku bliskości emocjonalnej, ale także poczucia, że ogólnie nie pasuje się do innych lub nie ma grupy, do której można należeć (Hawkley i in., 2005).

Wyniki badań wskazują na rolę osamotnienia społecznego i satysfakcji z życia seksualnego jako najsilniejszych predyktorów oceny jakości związku (Lawal i Okereke, 2020). Doniesienia badawcze wykazały ponadto związek poczucia osamotnienia i negatywnej oceny innych na wymiarach istotnych dla zadowolenia z relacji - kompetencji komunikacyjnych partnera/ki, jego/jej atrakcyjności, wsparcia, pożądania społecznego i zaufania - przy czym poziom zaufania spada wraz ze wzrostem osamotnienia (Betts

i in., 2015; Givertz i in., 2013; Qualter i in., 2009; Qualter i in., 2013; Rotenberg i in., 2004; Rotenberg i in., 2010; Spithoven i in., 2017; Troop-Gordon i Ladd, 2005).

Ma to duże znaczenie. Doniesienia z dotychczas przeprowadzonych badań dowodzą bowiem, iż osamotnienie jest nie tylko korelatem czy konsekwencją niskiej satysfakcji w związku, ale może być też jej predyktorem. Dostępne są wyniki wskazujące na dodatni związek potrzeby poczucia przynależności z osamotnieniem. Potwierdzają one również negatywny związek satysfakcji ze związku z osamotnieniem i poczuciem przynależności (Mellor i in., 2008).

Ponadto, wyniki badań Knoke i współpracowników (2010) wykazały, że emocjonalne osamotnienie jest jednym z najważniejszych czynników wpływających negatywnie na stabilność i jakość małżeństwa. Zgodnie z wynikami badań predyktorami relacji romantycznych są wiek, brak emocjonalnego osamotnienia i umiejętność bycia samemu (*competence of being alone*). Osoby doświadczające braku emocjonalnej bliskości i intymności oceniały swoje relacje negatywnie pod względem komunikacji, małżeńskiego szczęścia, wzajemności i miłości. Ich relacje miały zazwyczaj ograniczony czas trwania.

Pytanie 29. Czy zaufanie stanowi mediator związku między orientacją sprawczą a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 29. Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 29.1 Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 29.1.1 Wraz ze wzrostem orientacji sprawczej poziom zaufania będzie wzrastał, co w konsekwencji będzie się przekładać na lepszą wzajemną komunikację.

Hipoteza 29.2 Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą a intymnością.

Hipoteza 29.2.1 Wraz ze wzrostem orientacji sprawczej poziom zaufania będzie wzrastał, co w konsekwencji będzie się przekładać na większą intymność.

Hipoteza 29.3 Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 29.3.1 Wraz ze wzrostem orientacji sprawczej poziom zaufania będzie wzrastał, co w konsekwencji będzie się przekładać na mniej zachowań w kłótni.

Hipoteza 29.4 Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą a satysfakcją seksualną.

Hipoteza 29.4.1 Wraz ze wzrostem orientacji sprawczej poziom zaufania będzie wzrastał, co w konsekwencji będzie się przekładać na wyższą satysfakcję seksualną.

Pytanie 30. Czy zaufanie stanowi mediator związku między orientacją wspólnotową a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 30. Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 30.1 Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 30.1.1 Wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej poziom zaufania będzie wzrastał, co w konsekwencji będzie się przekładać na lepszą wzajemną komunikację.

Hipoteza 30.2 Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową a intymnością.

Hipoteza 30.2.1 Wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej poziom zaufania będzie wzrastał, co w konsekwencji będzie się przekładać na wyższą intymność.

Hipoteza 30.3 Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 30.3.1 Wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej poziom zaufania będzie wzrastał, co w konsekwencji będzie się przekładać na mniej zachowań w kłótni.

Hipoteza 30.4 Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową a satysfakcją seksualną.

Hipoteza 30.4.1 Wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej poziom zaufania będzie wzrastał, co w konsekwencji będzie się przekładać na wyższą satysfakcję seksualną.

Pytanie 31. Czy zaufanie stanowi mediator związku między orientacją sprawczą niepohamowaną a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 31. Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą niepohamowaną a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 31.1 Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą niepohamowaną a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 31.1.1 Wraz ze wzrostem orientacji sprawczej niepohamowanej poziom zaufania będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na słabszą wzajemną komunikację.

Hipoteza 31.2 Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą niepohamowaną a intymnością.

Hipoteza 31.2.1 Wraz ze wzrostem orientacji sprawczej niepohamowanej poziom zaufania będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na niższą intymność.

Hipoteza 31.3 Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą niepohamowaną a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 31.3.1 Wraz ze wzrostem orientacji sprawczej niepohamowanej poziom zaufania będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na więcej zachowań w kłótni.

Hipoteza 31.4 Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą niepohamowaną a satysfakcją seksualną.

Hipoteza 31.4.1 Wraz ze wzrostem orientacji sprawczej niepohamowanej poziom zaufania będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na niższą satysfakcję seksualną.

Pytanie 32. Czy zaufanie stanowi mediator związku między orientacją wspólnotową niepohamowaną a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 32. Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową niepohamowaną a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 32.1 Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową niepohamowaną a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 32.1.1 Wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej niepohamowanej poziom zaufania będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na gorszą wzajemną komunikację.

Hipoteza 32.2 Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową niepohamowaną a intymnością.

Hipoteza 32.2.1 Wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej niepohamowanej poziom zaufania będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na niższą intymność.

Hipoteza 32.3 Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową niepohamowaną a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 32.3.1 Wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej niepohamowanej poziom zaufania będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na wzrost zachowań w kłótni.

Hipoteza 32.4 Zaufanie jest zmienną mediującą związek między orientacją wspólnotową niepohamowaną a satysfakcją seksualną.

Hipoteza 32.4.1 Wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej niepohamowanej poziom zaufania będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na niższą satysfakcję seksualną.

Doniesienia badawcze akcentują kluczową rolę zaufania w utrzymywaniu funkcjonalnych relacji romantycznych, pogłębianiu intymności i zapewnianiu ciągłości związku. Wpływa ono pozytywnie na satysfakcję z relacji. Jego brak może natomiast prowadzić do reakcji negatywnych i kłamstw, postrzeganej niskiej jakości związku, a nawet lęku przed przywiązaniem (Campbell i in., 2010; Laborde i in., 2014; Larzelere i Huston, 1980; Simpson, 2007; Towner i in., 2015; Uysal i in., 2012; Yılmaz i in., 2023).

Jak wykazano powyżej zaufanie koresponduje z konceptualizacją orientacji wspólnotowej jako konstrukt związany z troską o dobro innych i założeniem o ich dobrych zamiarach. Powinien współgrać także z elementami orientacji sprawczej, związanymi z gotowością do komunikacji własnych potrzeb (Abele i Wojciszke, 2007; Ashraf i in., 2006; Balliet i Van Lange, 2013; Jasielska i Rajchert, 2020; Johnson i Mislin, 2011; Wade i Robinson, 2012; Wojciszke i Białobrzeska, 2014; Wojciszke i Cieślak, 2014; Wojciszke i Szlendak, 2010). Zaufanie może zatem stanowić ważną zmienną pośredniczącą i wzmacniającą zależność między orientacją partnerów a wzajemną komunikacją i intymnością oraz osłabiającą zależność między orientacją partnerów a zachowaniami w kłótni. Można przypuszczać, iż kierunek opisanych zależności w przypadku sprawczości i wspólnotowości niepohamowanych będzie odwrotny.

Pytanie 33. Czy poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją sprawczą a czynnikami jakości związku - komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 33. Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją sprawczą a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 33.1 Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją sprawczą a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 33.2 Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją sprawczą a intymnością.

Hipoteza 33.3 Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją sprawczą a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 33.4 Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją sprawczą a satysfakcją seksualną.

Pytanie 34. Czy poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją wspólnotową a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 34. Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją wspólnotową a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 34.1 Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją wspólnotową a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 34.2 Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją wspólnotową a wzajemną intymnością.

Hipoteza 34.3 Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją wspólnotową a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 34.4 Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją wspólnotową a satysfakcją seksualną.

Pytanie 35. Czy poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją sprawczą niepohamowaną a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 35. Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją sprawczą niepohamowaną a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 35.1 Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją sprawczą niepohamowaną a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 35.2 Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją sprawczą niepohamowaną a intymnością.

Hipoteza 35.3 Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją sprawczą niepohamowaną a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 35.4 Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją sprawczą niepohamowaną a satysfakcją seksualną.

Pytanie 36. Czy poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją wspólnotową niepohamowaną a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 36. Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją wspólnotową niepohamowaną a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 36.1 Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją wspólnotową niepohamowaną a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 36.2 Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją wspólnotową niepohamowaną a intymnością.

Hipoteza 36.3 Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją wspólnotową niepohamowaną a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 36.4 Poczucie osamotnienia i zaufanie, w podwójnym modelu, pełnią rolę mediacyjną dla związku między orientacją wspólnotową niepohamowaną a satysfakcją seksualną.

Jak wykazano powyżej poczucie osamotnienia związane jest z negatywną oceną kompetencji komunikacyjnych innych, ich atrakcyjności, udzielanego wsparcia, pożądania społecznego i zaufania. Wykazano ponadto, iż wraz ze wzrostem osamotnienia spada poziom zaufania (Betts i in., 2015; Givertz i in., 2013; Qualter i in., 2009; Qualter i in., 2013;

Rotenberg i in., 2004; Rotenberg i in., 2010; Spithoven i in., 2017; Troop-Gordon i Ladd, 2005). Osoby, które czują się osamotnione raportują niższą świadomość relacyjną w związkach. Mniejsza uważność w relacji wiązana jest także z konfliktami i niższym zaufaniem do partnera/ki (Sease i in., 2024).

Pytanie 37. Czy staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją sprawczą a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 37. Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją sprawczą a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 37.1 Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją sprawczą a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 37.2 Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją sprawczą a intymnością.

Hipoteza 37.3 Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją sprawczą a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 37.4 Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją sprawczą a satysfakcją seksualną.

Pytanie 38. Czy staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją wspólnotową a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 38. Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją wspólnotową a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 38.1 Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją wspólnotową a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 38.2 Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją wspólnotową a intymnością.

Hipoteza 38.3 Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją wspólnotową a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 38.4 Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją wspólnotową a satysfakcją seksualną.

Pytanie 39. Czy staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją sprawczą niepohamowaną a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 39. Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją sprawczą niepohamowaną a czynnikami jakości związku wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 39.1 Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją sprawczą niepohamowaną a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 39.2 Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją sprawczą niepohamowaną a intymnością.

Hipoteza 39.3 Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją sprawczą niepohamowaną a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 39.4 Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją sprawczą niepohamowaną a satysfakcją seksualną.

Pytanie 40. Czy staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją wspólnotową niepohamowaną a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną?

Hipoteza 40. Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją wspólnotową niepohamowaną a czynnikami jakości związku - wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Hipoteza 40.1 Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją wspólnotową niepohamowaną a wzajemną komunikacją.

Hipoteza 40.2 Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją wspólnotową niepohamowaną a intymnością.

Hipoteza 40.3 Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją wspólnotową niepohamowaną a zachowaniami w kłótni.

Hipoteza 40.4 Staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją wspólnotową niepohamowaną a satysfakcją seksualną.

Dotychczasowe badania wykazały, że wraz ze wzrostem stażu w bliskim związku wzrasta podobieństwo partnerów względem postaw i emocji oraz ich współzależność (Acitelli i in., 2001; Anderson i in., 2003). Ponadto, Arriaga (2001) sugeruje znaczenie tworzenia się, wraz z czasem wspólnego życia, orientacji prorelacyjnej (*prorelationship orientation*),

zakładając, że powstaje ona u par, które zdobyły umiejętność synchronizowania swoich zachowań w adaptacyjny sposób, co pozwala na utrzymanie ich związku. Pary, którym się to nie udaje z większym prawdopodobieństwem kończą relacje. Warto jednak zaznaczyć, że istnieją również badania (Freeman i in., 2023) wskazujące, że wraz ze wzrostem stażu związku obniża się jego jakość i satysfakcja seksualna.

Ponadto długość związku to jeden z czynników powiązanych ze skryptami (intrapsychicznymi, płciowymi, interpersonalnymi i kulturowymi) dotyczącymi oczekiwań i wzorców zachowań seksualnych, komunikacją, zaangażowaniem i intymnością w relacjach romantycznych. Ludzie pozostający dłużej w związku lepiej rozumieją swoje preferencje seksualne i odczuwają większy komfort rozmawiając o nich z partnerami (Faulkner i Lannutti, 2010; Lantagne i Furman, 2017; Mallory, 2022; Masters i in., 2013).

Powracając do definicji zaufania jako stosunku jednostki w relacji do drugiej osoby, będącym wymianą opartą na wzajemnej ewaluacji partnerów (Rotter, 1971; za: Różycka, 2012) oraz doniesień o utracie zaufania jako czynniku, który może doprowadzić do terminacji relacji (Lewicki i Bunker, 1996; Robinson, 1996; za: Balliet i Van Lange, 2013) można przypuszczać, że występuje związek między stażem wspólnego życia partnerów a zaufaniem.

8. Metoda

8.1 Zmienne i ich operacjonalizacja

Wskaźniki wyróżnionych zmiennych ważnych dla realizacji celu badań oraz narzędzia ich pomiaru zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1

Badane zmienne i ich wskaźniki

Zmienne	Wskaźniki	Narzędzia badawcze
Zmienne zależne		
➤ Jakość związku: – wzajemna komunikacja, – intymność, – zachowania w kłótni.	Wynik, to suma punktów uzyskanych w poszczególnych skalach. Im wyższy wynik, tym większe nasilenie danej zmiennej.	Kwestionariusz Stosunków Partnerskich PFB Kurta Hahlwega (1996), w polskiej adaptacji Iwony Janickiej (2008).
➤ Satysfakcja seksualna	Wynik, to suma uzyskanych punktów. Im wyższy wynik, tym większe nasilenie danej zmiennej.	Kwestionariusz Satysfakcji Seksualnej Agnieszki Nomejko i Grażyny Dolińskiej-Zygmunt (2014).
Zmienne niezależne		
➤ Orientacja sprawcza i wspólnotowa	Wynik, to średnia arytmetyczna punktów uzyskanych w poszczególnych skalach. Im wyższy wynik, tym większe nasilenie danej zmiennej.	Skale Sprawczości i Wspólnotowości oraz Skale Niepohamowanej Sprawczości i Niepohamowanej autorstwa Bogdana Wojciszke i Moniki A. Szlendak (2010).
Zmienne pośredniczące		
➤ Poczucie osamotnienia	Wynik, to suma uzyskanych punktów. Im wyższy wynik, tym większe nasilenie danej zmiennej.	Zrewidowana Skala Samotności R-UCLA Daniela W. Russella, Letitii A. Peplau i Carolyn E. Curtony (1980) - Podskala poczucia braku

Zmienne	Wskaźniki	Narzędzia badawcze
		kontaktu z innymi (zmodyfikowana na potrzeby badania) - w polskiej adaptacji Marii M. Kwiatkowskiej, Radosława Rogoży i Katarzyny Kwiatkowskiej (2018).
➤ Zaufanie	Wynik, to suma uzyskanych punktów. Im wyższy wynik, tym większe nasilenie danej zmiennej.	Skala Zaufania Diadycznego Roberta E. Larzelere i Teda L. Hustona (1980), w polskiej adaptacji Natalii Woźniak, Mariusza Cieślaka i Iwony Janickiej (2025).

Zmienne socjodemograficzne

➤ Wiek	Wskaźniki zamieszczone w ankiecie.	Ankieta socjodemograficzna w opracowaniu własnym.
➤ Płeć		
➤ Wykształcenie		
➤ Kraj pochodzenia partnera/partnerki		
➤ Typ związku		
➤ Staż związku		
➤ Posiadanie (i liczba dzieci)		
➤ Wyznanie własne		
➤ Wyznanie partnera/partnerki		
➤ Język komunikacji z partnerem/partnerką		

Źródło: opracowanie własne

8.2 Osoby badane

Uczestnikami badań byli Polki i Polacy pozostający w trwałych związkach z osobami innej narodowości (międzykulturowych) oraz w związkach z osobami narodowości polskiej (monokulturowych). Uczestnicy badania pozostawali w związkach z przedstawicielami łącznie 74 państw - w tym Polski.

W badaniu wzięło udział 869 osób. Wykluczono 16 osób (9 nie spełniało kryteriów włączenia do badań, a 7 ze względu na braki w wypełnionych kwestionariuszach). Ostatecznie do analiz zakwalifikowano wyniki uzyskane od 853 osób w wieku 18-79 lat

($M=31,84$; $SD=11,82$). Wśród badanych było 418 osób (217 kobiet i 201 mężczyzn) w związkach międzykulturowych oraz 435 osób (255 kobiet i 180 mężczyzn) w związkach monokulturowych. Wszystkie osoby badane zamieszkiwały na terenie Polski. Staż związków międzykulturowych wynosił od 6 do 600 miesięcy ($M=77,35$; $SD=99,06$), a monokulturowych od 6 do 800 miesięcy ($M=78,68$; $SD=103,90$).

Wśród osób pozostających w związkach międzykulturowych, 275 respondentów (66,27%) było w związkach z obywatelami krajów znajdujących się na terenie Europy (Austrii, Białorusi, Bułgarii, Czech, Danii, Finlandii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Irlandii, Litwy, Niemiec, Norwegii, Portugalii, Rumunii, Serbii, Słowacji, Szwecji, Ukrainy, Węgier, Wielkiej Brytanii, Włoch). Z kolei, 143 respondentów (33,73%) pozostawało w związkach z obywatelami krajów pozaeuropejskich (Algierii, Afganistanu, Arabii Saudyjskiej, Armenii, Australii, Azerbejdżanu, Bangladeszu, Chile, Chin, Chorwacji, Cypru, Czadu, Dominikany, Egiptu, Gruzji, Indii, Iraku, Iranu, Japonii, Jemenu, Jordanii, Kamerunu, Kanady, Kazachstanu, Kenii, Konga, Korei, Kuby, Libanu, Libii, Maroka, Nepalu, Nigerii, Pakistanu, Panamy, Peru, Portugalii, Republiki Południowej Afryki, Rosji, Stanów Zjednoczonych, Syrii, Tanzanii, Tajlandii, Tunezji, Turcji, Ugandy, Uzbekistanu, Wenezueli, Wietnamu, Zjednoczonych Emiratów Arabskich).

Zmienne dotyczące wieku, wykształcenia badanych oraz formy i stażu związków międzykulturowych i monokulturowych prezentują tabele 2, 3, 4 i 5.

W tabeli 2 przedstawiono dane dotyczące wieku osób badanych.

Tabela 2

Wiek osób badanych

	Grupa				<i>U</i>	<i>p</i>
	Zw. międzykulturowe		Zw. monokulturowe			
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>		
Wiek	34,33	11,83	29,47	11,37	121401,00	0,001

M – wartość średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *U* – wartość testu U Manna-Whitneya; *p* – istotność statystyczna

Wiek różnicował osoby pozostające w związkach między- i monokulturowych. Istotnie starsze okazały się osoby pozostające w związkach międzykulturowych.

W tabeli 3 przedstawiono rozkład wykształcenia osób badanych.

Tabela 3*Wykształcenie osób badanych*

Wykształcenie	Grupa					
	Zw. międzykulturowe		Zw. monokulturowe		Ogółem	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
podstawowe	15	3,6	7	1,6	22	2,6
średnie	158	37,8	185	42,5	343	40,2
wyższe	245	58,6	243	55,9	488	57,2
Ogółem	418	100	435	100	853	100

n – liczba osób badanych; % - procent grupy

W obu grupach przeważały osoby z wykształceniem wyższym, ale też średnim.

W tabeli 4 przedstawiono rozkład danych dotyczących formy związków osób badanych.

Tabela 4*Forma związków osób badanych*

Związek	Grupa					
	Zw. międzykulturowe		Zw. monokulturowe		Ogółem	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
małżeński	171	41,0	100	23,0	271	31,8
kohabitacyjny	246	59,0	335	77,0	581	68,2

n – liczba osób badanych; % - procent grupy

Większość osób badanych pozostawała w związkach kohabitacyjnych.

W tabeli 5 przedstawiono dane dotyczące stażu związku osób badanych.

Tabela 5*Staż związku osób badanych*

Zmienne	Grupa				U	p
	Zw. międzykulturowe		Zw. monokulturowe			
	M	SD	M	SD		
Staż związku	77,35	99,06	78,68	103,90	88567,50	0,514

M – wartość średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *U* – wartość testu U Manna-Whitneya; *p* – istotność statystyczna

Staż nie różnicował związków międzykulturowych i monokulturowych.

Można uznać, że osoby badane z obu grup są homogeniczne pod względem płci, wykształcenia i formy związku. W obu grupach przeważają kobiety nad mężczyznami, osoby z wykształceniem wyższym i średnim oraz w związkach kohabitacyjnych. Średni staż związku jest porównywalny i wynosi – dla par międzykulturowych – 77,35 (SD=99,06), a dla monokulturowych - 78,68 (SD =103,90). Nie różnicuje on badanych grup. Jedyną zmienną różnicującą istotnie osoby badane ze związków międzykulturowych i monokulturowych jest wiek - osoby w związkach międzykulturowych okazały się starsze.

Tabela 6 przedstawia charakterystykę pozostałych zmiennych socjodemograficznych. Ma ona charakter poglądowy, mając na uwadze kontekst kulturowy przeprowadzonego badania.

Tabela 6*Charakterystyka wybranych zmiennych socjodemograficznych (N=853)*

Zmienne socjodemograficzne		Osoby w związkach międzykulturowych		Osoby w związkach monokulturowych	
		n	%	n	%
Posiadanie dzieci/liczba (N=849)	Ile osób badanych miało dzieci	207	49,5	210	48,2
	Średnia liczba dzieci	1,30		1,69	
	Ile osób badanych nie miało dzieci	209	50,0	223	51,2
Religia/wyznanie partnerów	Podobna	248	59,3	343	78,9
	Różna	170	40,7	92	21,1

Język komunikowania się partnerów	polski	168	40,2	435	100
	angielski	135	32,3		
	inny	115	27,5		

Udział osób badanych z dziećmi i bez dzieci okazał się podobny. Więcej partnerów pozostających w związkach międzykulturowych różniło się religią/wyznaniem, niż tych w związkach monokulturowych. W związkach międzykulturowych jako język komunikacji dominował polski i angielski.

8.3 Narzędzia badawcze

Do badań wykorzystano odpowiednie narzędzia kwestionariuszowe oraz ankietę socjodemograficzną.

Skale do pomiaru orientacji sprawczej i wspólnotowej

Skale Sprawczości i Wspólnotowości, jak i Skale Niepohamowanej Sprawczości i Niepohamowanej Wspólnotowości zostały stworzone przez Bogdana Wojciszke i Monikę Szlendak (2010).

a) Skale Sprawczości i Wspólnotowości

Narzędzie składa się z 30 cech - 15 charakterystycznych dla sprawczości (np.: skuteczny/a; ambitny/a) i 15 dla wspólnotowości (np.: *uczynny/a; opiekuńczy/a*). Uczestnicy otrzymali odpowiednio zmodyfikowaną instrukcję wypełnienia skali. Mieli oni dokonać podwójnej oceny - dotyczącej sprawczości i wspólnotowości własnej oraz partnera/partnerki. Osoby badane deklarowały w jakim stopniu dana cecha opisuje ich oraz ich partnerów na 7-stopniowej skali Likerta, gdzie 1 oznaczało *zdecydowanie nie*, a 7 - *zdecydowanie tak*.

Skale Sprawczości i Wspólnotowości to narzędzie trafne i rzetelne. Współczynnik α Cronbacha dla Skali Sprawczości wynosi $\alpha=0,90$, natomiast dla Skali Wspólnotowości $\alpha=0,92$ (Wojciszke, Szlendak, 2010).

b) Skale Niepohamowanej Sprawczości i Niepohamowanej Wspólnotowości

Narzędzie składa się z 22 stwierdzeń - 11 odnoszących się do niepohamowanej sprawczości (przykłady stwierdzeń: *Skupiam się na realizacji swoich zadań tak bardzo, że zapominam o reszcie świata; Kiedy pracuję, nie pozwalam innym, by mi przerywali*) i 11 - do

niepohamowanej wspólnotowości (*Zawsze stawiam potrzeby innych przed własnymi; Nie potrafię odmówić, kiedy ktoś prosi mnie o pomoc*). Wypełniając Skale Niepohamowanej Sprawczości i Niepohamowanej Wspólnotowości badani ponownie otrzymali odpowiednio zmodyfikowaną instrukcję wypełniania skal i mieli za zadanie ustosunkować się podwójnie do twierdzeń - w odniesieniu do siebie i w odniesieniu do partnerki/partnera. Uczestnicy badania deklarowali swoje postawy i percepcję postaw partnera/ki na 7-stopniowej skali Likerta, gdzie 1 oznaczało *zdecydowanie nie*, a 7 - *zdecydowanie tak*.

Skale Niepohamowanej Sprawczości i Niepohamowanej Wspólnotowości to narzędzie trafne i rzetelne. Współczynnik α Cronbacha dla Skali Niepohamowanej Sprawczości wynosi $\alpha=0,73$, natomiast dla Skali Niepohamowanej Wspólnotowości $\alpha=0,86$ (Wojciszke, Szlendak, 2010).

Zrewidowana Skala Samotności R-UCLA

Zrewidowana skala samotności R-UCLA (Russell i in., 1980) w adaptacji Marii Magdaleny Kwiatkowskiej, Radosława Rogoży i Katarzyny Kwiatkowskiej (2018) została wykorzystana do pomiaru poczucia osamotnienia. Skala obejmuje trzy podskale - poczucia braku kontaktu z innymi, zerwania więzi społecznych i braku przynależności do grupy społecznej. Narzędzie składa się z 20 stwierdzeń, do których badany ma za zadanie ustosunkować się na 4-stopniowej skali Likerta, gdzie 1 oznaczało *nigdy*, a 4 - *często*.

Jest to narzędzie trafne i rzetelne. Współczynnik ω McDonalda dla podanej podskali wynosi $\omega=0,90$ (Kwiatkowska i in., 2018).

Do badań własnych wykorzystano podskalę do badania poczucia braku kontaktu z innymi, która obejmuje 10 stwierdzeń. Dotyczą one poczucia samotności, odrzucenia i wycofania. Zawarte w niej stwierdzenia zostały zmodyfikowane tak, aby odnosiły się do relacji z partnerem/partnerką (np.: *Brakuje mi towarzystwa mojego partnera/mojej partnerki; Czuję się odizolowana/y od mojego partnera/mojej partnerki*).

Skala Zaufania Diadycznego

Skala Zaufania Diadycznego stworzona przez Roberta E. Larzelere i Teda L. Hustona (1980), w adaptacji Natalii Woźniak, Mariusza Cieślaka i Iwony Janickiej (2025), została wykorzystana do pomiaru poziomu zaufania do partnera/partnerki. Skala składa się z 5 stwierdzeń (np.: *Czuję, że mogę całkowicie zaufać mojemu partnerowi/mojej partnerce; Mój partner/moja partnerka jest naprawdę szczery/a w swoich obietnicach*), do których

respondenci ustosunkowywali się na 7-stopniowej skali Likerta, gdzie 1 oznaczało *zdecydowanie nie*, a 7 - *zdecydowanie tak*.

Skala jest trafna i rzetelna. Współczynnik α Cronbacha dla podanego narzędzia wynosi $\alpha=0,93$ (Woźniak i in., 2025).

Kwestionariusz Satysfakcji Seksualnej

Kwestionariusz Satysfakcji Seksualnej Agnieszki Nomejko i Grażyny Dolińskiej-Zygmunt (2014), to narzędzie, które posłużyło do pomiaru satysfakcji seksualnej. Zawiera on 10 twierdzeń (np.: *Seks jest dla mnie źródłem przyjemności*, *Myślę o sobie jako o kiepskim partnerze seksualnym*). Osoby badane miały za zadanie ustosunkować się do nich na 4-stopniowej skali Likerta, na której 1 oznaczało *zupełnie tak nie jest*, a 4 - *zdecydowanie tak jest*.

Teoretyczny rozkład wyników zawiera się w przedziale 10–40. Metoda jest trafna i ma zadowalającą rzetelność (alfa Cronbacha wynosi 0,83) (Nomejko i Dolińska-Zygmunt, 2014).

Kwestionariusz Stosunków Partnerskich (PFB)

Kwestionariusz Stosunków Partnerskich stworzony przez Kurta Hahlwega (1996) w adaptacji Iwony Janickiej (2008) został wykorzystany do pomiaru satysfakcji partnerskiej. Narzędzie składa się z 30 twierdzeń. Uczestnicy badania mieli za zadanie ustosunkować się do nich na 4-stopniowej skali Likerta, gdzie 0 oznaczało *nigdy/bardzo rzadko*, a 3 - *bardzo często*.

Kwestionariusz służy do oceny trzech wymiarów jakości związku - wzajemnej komunikacji (np.: *On/ona mówi mi otwarcie o swoich myślach i uczuciach*; *Razem uzgadniamy wspólne plany na przyszłość*), intymności (np.: *On/ona przytula mnie*; *On/ona dotyka mnie czule, głaszcząc mnie delikatnie*) i zachowań w kłótni (np.: *On/ona przypomina mi błąd, który kiedyś, w przeszłości popełniłam/popełniłem*; *On/ona klóci się ze mną o byle drobiazgi*). Każda z podskal odpowiadających wymienionym wymiarom zawiera 10 stwierdzeń. Maksymalna wartość możliwa do osiągnięcia przez osobę badaną wynosi 30, a minimalna 0 dla każdej ze skal.

Kwestionariusz zawierał dodatkowe pytanie polegające na ocenie relacji z partnerem/partnerką na 6-stopniowej skali Likerta, gdzie 0 oznaczało *bardzo nieszczęśliwe*, a 5 - *bardzo szczęśliwe*. (*Jak ocenia Pani/Pan swoje relacje z partnerem/partnerką?*). Uzyskane, szczegółowe wyniki badań pozwalają również na diagnozowanie zaburzeń w relacjach między partnerami (Hinz i in., 2001).

Narzędzie jest trafne i rzetelne - przy czym rzetelność Kwestionariusza Partnerstwa oceniano za pomocą współczynnika α Cronbacha. Badane trzy wymiary charakteryzowały się zadowalającą spójnością wewnętrzną i wyniosły: 0,85 (wzajemna komunikacja), 0,83 (intymność) i 0,89 (zachowanie w kłótniach) (Janicka, 2021).

Ankieta socjodemograficzna w opracowaniu własnym (Załącznik 7)

Ankieta socjodemograficzna, zawierała pytania dotyczące płci, wieku, wykształcenia, narodowości partnera/partnerki, stażu i rodzaju związku (małżeństwo/związek partnerski), posiadania (i liczby) dzieci, wyznania i wyznania partnera/partnerki i języka komunikacji z partnerem/partnerką.

8.4 Procedura badawcza

Badanie zostało przeprowadzone metodą CAWI (Computer-Assisted Web Interview). Przygotowany zestaw kwestionariuszy, w postaci formularza online, został udostępniony wraz z zaproszeniem do badań. Przed przystąpieniem do wypełniania kwestionariuszy, respondenci zostali zapoznani z celem badania oraz poinformowani o jego anonimowości i naukowym charakterze. Zostali oni poproszeni o wyrażenie dobrowolnej i świadomej zgody na uczestniczenie w procesie badawczym. Dopiero po jej wyrażeniu i potwierdzeniu swojej pełnoletności, mieli możliwość zapoznania się z instrukcjami do poszczególnych części badania oraz udzielenia odpowiedzi na zawarte w kwestionariuszach pytania. Badani najpierw wypełniali ankietę socjodemograficzną a następnie metody kwestionariuszowe.

Przyjęte kryteria włączenia do badań to: pełnoletność osób badanych, ich heteroseksualność, polskie obywatelstwo, pozostawanie w bliskim związku emocjonalnym – małżeńskim lub partnerskim (minimum 6 miesięcy) z partnerem/partnerką innej narodowości lub narodowości polskiej oraz zamieszkiwanie na terenie Polski.

Zaproszenia do udziału w badaniu zostały zamieszczone na portalach społecznościowych - ze szczególnym uwzględnieniem grup zrzeszających osoby będące w związkach międzykulturowych. Część badania została zrealizowana także przy pomocy Ogólnopolskiego Panelu Badawczego Ariadna.

Przeprowadzenie badania w formie elektronicznej, jak i skorzystanie z pomocy panelu badawczego, pozwoliło na dotarcie do większej grupy badanej, a także zapewnienie respondentom poczucia komfortu i większej anonimowości podczas odpowiadania na pytania

Projekt badania został przedstawiony Komisji do Spraw Etyki Badań Uniwersytetu Łódzkiego - otrzymał opinię pozytywną (Uchwała Nr.2/KEBN-UŁ/II/2022-23).

8.5 Metody statystycznego opracowania wyników

W celu sprawdzenia hipotez oraz znalezienia odpowiedzi na pytania badawcze przeprowadzono szereg analiz statystycznych, które rozpoczęto od wykonania statystyk opisowych dla poszczególnych zmiennych oraz testu normalności rozkładu Shapiro-Wilka. Wykonane zostały również odpowiednie analizy porównawcze i analizy korelacji.

W głównej części obliczeń, zasadniczym krokiem było przeprowadzenie analiz mediacyjnych, w których poczucie osamotnienia i zaufanie zostały ujęte jako mediatory. Zbadano ponadto występowanie wskazanych zmiennych w roli mediatorów w modelu podwójnym. Analizy wykonano dla związku poszczególnych orientacji (sprawczej, wspólnotowej, sprawczej niepohamowanej i wspólnotowej niepohamowanej osób badanych i postrzeganego poziomu tych orientacji u ich partnerów/partnerek) i wskaźników jakości związku. Jako wskaźniki jakości związku przyjęto, zgodnie z modelem Hahlwega (1996), wzajemną komunikację, intymność i zachowania w kłótni. W prezentowanych badaniach model ten został uzupełniony o satysfakcję seksualną.

Analizy moderacyjne zostały przeprowadzone dla poszczególnych orientacji i wskaźników jakości związku. z uwzględnieniem stażu związku jako moderatora.

9. Analiza wyników badań własnych

9.1 Statystyki opisowe

W tabeli 7 przedstawiono statystyki opisowe dla analizowanych zmiennych, tj. wartości średnie, odchylenia standardowe, minimalne i maksymalne wyniki, miary skośności i kurtozy oraz wartości testu Shapiro-Wilka, weryfikującego założenie o normalnym rozkładzie analizowanych zmiennych.

Tabela 7

Statystyki opisowe dla analizowanych zmiennych

Zmienne	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>min</i>	<i>max</i>	<i>S</i>	<i>K</i>	<i>S-W</i>	<i>p</i>
Sprawczość osoby badanej	75,86	12,80	15	105	-0,24	0,94	0,98	0,001
Wspólnotowość osoby badanej	81,53	13,64	18	105	-0,95	2,10	0,95	0,001
Sprawczość partnera/ki	78,69	15,09	15	105	-0,62	0,83	0,97	0,001
Wspólnotowość partnera/ki	79,95	14,48	15	105	-0,63	0,93	0,97	0,001
Niepohamowana sprawczość osoby badanej	44,78	10,73	11	77	0,14	0,50	0,99	0,004
Niepohamowana wspólnotowość osoby badanej	49,08	11,21	11	77	-0,32	0,82	0,98	0,001
Niepohamowana sprawczość partnera/ki	46,95	10,71	11	77	0,05	0,21	0,99	0,002
Niepohamowana wspólnotowość partnera/ki	45,95	12,09	11	77	-0,05	0,12	0,99	0,011
Poczucie braku kontaktu	20,43	7,27	10	40	0,58	-0,62	0,95	0,001
Zaufanie	27,00	6,32	5	35	-0,79	0,56	0,94	0,001
Satysfakcja seksualna	30,36	6,05	10	40	-0,32	-0,36	0,97	0,001
Komunikacja	23,55	7,05	0	40	-0,31	0,43	0,99	0,001
Intymność	24,40	6,89	0	40	-0,36	0,40	0,99	0,001
Zachowania w kłótni	11,94	9,13	0	40	0,62	-0,47	0,96	0,001

M – wartość średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *min* – wartość minimalna; *max* – wartość maksymalna; *S* – miara skośności; *K* – miara kurtozy; *S-W* – wartość testu Shapiro-Wilka; *p* – istotność statystyczna

Odnotowano istotne statystycznie odchylenia od rozkładu normalnego w przypadku wszystkich analizowanych zmiennych, wobec tego kolejne analizy zostały przeprowadzone w oparciu o nieparametryczne metody statystyczne, a analiza mediacji – w oparciu o metodę bootstrappingu.

9.2 Orientacje sprawcza i wspólnotowa osób badanych i ich partnerów/partnerek

Sprawczość i wspólnotowość to wymiary oceny społecznej, które uznano za istotne dla prezentowanych badań, ze względu na ich aspekt kulturowy. Choć są one postrzegane jednoznacznie pozytywnie, w zależności od kultury i wyznawanych przekonań mogą być w różny sposób wartościowane. W pracy odniesiono się także do krańcowych postaci sprawczości i wspólnotowości czyli ich form niepohamowanych, uznawanych za negatywne i prowadzące do szkodliwych i destruktywnych zachowań (Wojciszke, 2010; Wojciszke i Szlendak, 2010).

9.2.1 Założenia wstępne

W przeprowadzonych badaniach, wskaźnikami orientacji osób badanych były wyniki Skal Sprawczości i Wspólnotowości oraz Skal Niepohamowanej Sprawczości i Niepohamowanej Wspólnotowości (Wojciszke i Szlendak, 2010). Respondenci uzupełniali każde z narzędzi dwa razy - w odniesieniu do siebie i do partnera/partnerki. Pozwoliło to na dodatkową ocenę poziomu orientacji sprawczej i wspólnotowej (oraz ich wymiarów krańcowych) partnerów/partnerek w percepcji uczestników badania.

Poziomy poszczególnych orientacji zostały ocenione na podstawie wyniku surowego, uzyskanego przez osobę badaną na odpowiadającym im skalach (por. tabela 8). Przedziały wyników określono opierając się na, zaproponowanej przez autorów narzędzi, 7-stopniowej skali Likerta. Uczestnicy wykorzystywali ją, ustosunkowując się do poszczególnych twierdzeń. Zgodnie ze skalą: 1-3 to wyniki niskie, 4 - przeciętne, a przedział 5-7 to wyniki wysokie. Wyniki uzyskane przez każdą z osób badanych podzielono przez liczbę stwierdzeń danej skali, co pozwoliło na określenie odpowiednich przedziałów. Kryteria te zastosowano także do oceny orientacji partnerów/partnerek w perspektywie osób badanych.

Tabela 8

Przedziały wyników dla orientacji sprawczej, wspólnotowej, niepożamowanej sprawczej i niepożamowanej wspólnotowej

	Orientacja sprawcza/wspólnotowa	Orientacja sprawcza/wspólnotowa	niepożamowana
wyniki niskie	0 - 52	0 - 38	
wyniki średnie	53 - 67	39 - 49	
wyniki wysokie	68 - 105	50 - 77	

Założono, iż każda z osób badanych (oraz ich partnerów/partnerek) może charakteryzować się jedną z podanych orientacji: sprawczą, wspólnotową lub mieszaną. W tabeli 9 zaprezentowano kryteria podziału respondentów oraz ich partnerów/partnerek.

Tabela 9

Kryteria podziału respondentów oraz ich partnerów/partnerek pod względem orientacji

Orientacja	Kryteria doboru
Orientacja sprawcza	➤ Wysoki wynik sprawczości i niski wynik wspólnotowości ➤ Wysoki wynik sprawczości i średni wynik wspólnotowości
Orientacja wspólnotowa	➤ Wysoki wynik wspólnotowości i niski wynik sprawczości ➤ Wysoki wynik wspólnotowości i średni wynik sprawczości
Orientacja mieszana	➤ Wysokie wyniki w obu skalach ➤ Średnie wyniki w obu skalach ➤ Niskie wyniki w obu skalach ➤ Średni wynik wspólnotowości i niski wynik sprawczości ➤ Niski wynik wspólnotowości i średni wynik sprawczości

Następnie, określono konstelacje orientacji w związku. Związki tworzone przez respondentów zostały podzielone na: zgodne sprawcze, zgodne wspólnotowe, zgodne mieszane oraz niezgodne. Podział ten został dokonany na podstawie postrzeganej oceny spójności orientacji osób badanych oraz ich partnerów/partnerek (por. tabela 10).

Tabela 10*Kryteria oceny postrzeganej spójności orientacji osób badanych i ich partnerów/partnerek*

Orientacja	Kryteria doboru
Związek zgodny sprawczy	➤ Osoba badana o orientacji sprawczej i partner/ka o orientacji sprawczej
Związek zgodny wspólnotowy	➤ Osoba badana o orientacji wspólnotowej i partner/ka o orientacji wspólnotowej
Związek zgodny mieszany	➤ Osoba badana o orientacji mieszanej i partner/ka o orientacji mieszanej
Związek niezgodny	➤ Osoba badana o orientacji sprawczej i partner/ka o orientacji wspólnotowej ➤ Osoba badana o orientacji sprawczej i partner/ka o orientacji mieszanej ➤ Osoba badana o orientacji wspólnotowej i partner/ka o orientacji sprawczej ➤ Osoba badana o orientacji wspólnotowej i partner/ka o orientacji mieszanej ➤ Osoba badana o orientacji mieszanej i partner/ka o orientacji sprawczej ➤ Osoba badana o orientacji mieszanej i partner/ka o orientacji wspólnotowej

W podobny sposób przypisano respondentów i ich partnerów/partnerki do określonych orientacji krańcowych: sprawczej niepoahamowanej, wspólnotowej niepoahamowanej i mieszanej niepoahamowanej (por. tabela 11).

Tabela 11*Kryteria podziału respondentów oraz ich partnerów/partnerek pod względem orientacji form krańcowych*

Orientacja	Kryteria doboru
Orientacja sprawcza niepoahamowana	➤ Wysoki wynik sprawczości niepoahamowanej i niski wynik wspólnotowości niepoahamowanej ➤ Wysoki wynik sprawczości niepoahamowanej i średni wynik wspólnotowości niepoahamowanej
Orientacja wspólnotowa niepoahamowana	➤ Wysoki wynik wspólnotowości niepoahamowanej i niski wynik sprawczości niepoahamowanej ➤ Wysoki wynik wspólnotowości niepoahamowanej i średni wynik

sprawczości niepohamowanej

Orientacja mieszana niepohamowana	➤ Wysokie wyniki w obu skalach ➤ Średnie wyniki w obu skalach ➤ Niskie wyniki w obu skalach ➤ Średni wynik wspólnotowości niepohamowanej i niski wynik sprawczości niepohamowanej ➤ Niski wynik wspólnotowości niepohamowanej i średni wynik sprawczości niepohamowanej
-----------------------------------	---

Określono także konstelacje orientacji niepohamowanych w związku. Związki tworzone przez respondentów zostały podzielone na: zgodne sprawcze niepohamowane, zgodne wspólnotowe niepohamowane, zgodne mieszane niepohamowane oraz niezgodne niepohamowane. Podział ten został dokonany na podstawie oceny postrzeganej spójności orientacji osób badanych oraz ich partnerów/partnerek (por. tabela 12).

Tabela 12

Kryteria oceny postrzeganej spójności orientacji form krańcowych osób badanych i ich partnerów/partnerek

Orientacja	Kryteria doboru		
Związek zgodny niepohamowany	sprawczy	➤	Osoba badana o orientacji sprawczej niepohamowanej i partner/ka o orientacji sprawczej niepohamowanej
Związek zgodny niepohamowany	wspólnotowy	➤	Osoba badana o orientacji wspólnotowej niepohamowanej i partner/ka o orientacji wspólnotowej niepohamowanej
Związek zgodny niepohamowany	mieszany	➤	Osoba badana o orientacji mieszanej niepohamowanej i partner/ka o orientacji mieszanej niepohamowanej
Związek niezgodny niepohamowany		➤	Osoba badana o orientacji sprawczej niepohamowanej i partner/ka o orientacji wspólnotowej niepohamowanej
		➤	Osoba badana o orientacji sprawczej niepohamowanej i partner/ka o orientacji mieszanej niepohamowanej
		➤	Osoba badana o orientacji wspólnotowej niepohamowanej i partner/ka o orientacji sprawczej niepohamowanej
		➤	Osoba badana o orientacji wspólnotowej niepohamowanej i partner/ka o orientacji

- mieszanej niepohamowanej
- Osoba badana o orientacji mieszanej niepohamowanej i partner/ka o orientacji sprawczej niepohamowanej
- Osoba badana o orientacji mieszanej niepohamowanej i partner/ka o orientacji wspólnotowej niepohamowanej

9.2.2 Rozkłady zmiennych orientacji sprawczej i wspólnotowej oraz ich postaci niepohamowanych

W tabeli 13 przedstawiono rozkład orientacji kobiet i mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych.

Tabela 13

Orientacja kobiet i mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych

Związki	Orientacja	Kobiety		Mężczyźni		Ogółem	
		<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
międzykulturowe	sprawcza	8	5,0	6	3,2	14	4,0
	wspólnotowa	25	15,7	14	7,4	39	11,2
	mieszana	126	79,2	168	89,4	294	84,7
	Ogółem	159	100	188	100	347	100
monokulturowe	sprawcza	5	3,8	9	6,3	14	5,1
	wspólnotowa	39	29,5	26	18,1	65	23,6
	mieszana	88	66,7	109	75,7	197	71,4
	Ogółem	132	100	144	100	276	100
Ogółem	sprawcza	13	4,5	15	4,5	28	4,5
	wspólnotowa	64	22,0	40	12,0	104	16,7
	mieszana	214	73,5	277	83,4	491	78,8
	Ogółem	291	100	332	100	623	100

n – liczba osób; % - procent grupy

Większość osób badanych, kobiet i mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych (84,7%) i monokulturowych (71,4%) charakteryzowała się orientacją mieszaną. Udział osób wspólnotowych był większy w związkach monokulturowych (23,6%), niż międzykulturowych (11,2%). Natomiast niewiele osób badanych przypisywało sobie cechy właściwe dla orientacji sprawczej (4% osób ze związków międzykulturowych i 5,1% ze związków monokulturowych).

W tabeli 14 przedstawiono rozkład orientacji partnerów i partnerek osób badanych pozostających w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych. Orientacja partnerów i partnerek była oceniana przez osoby badane.

Tabela 14

Orientacja partnerów i partnerek w percepcji osób badanych pozostających w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych

Związki	Orientacja	Partnerki		Partnerzy		Ogółem	
		<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
międzykulturowe	sprawcza	11	6,9	9	4,8	20	5,8
	wspólnotowa	7	4,4	6	3,2	13	3,7
	mieszana	141	88,7	173	92,0	314	90,5
	Ogółem	159	100	188	100	347	100
monokulturowe	sprawcza	19	14,4	10	6,9	29	10,5
	wspólnotowa	12	9,1	34	23,6	46	16,7
	mieszana	101	76,5	100	69,4	201	72,8
	Ogółem	132	100	144	100	276	100
Ogółem	sprawcza	30	10,3	19	5,7	49	7,9
	wspólnotowa	19	6,5	40	12,0	59	9,5
	mieszana	242	83,2	273	82,2	515	82,7
	Ogółem	291	100	332	100	623	100

n – liczba osób; % - procent grupy

Większość osób badanych - kobiet i mężczyzn (82,7%), pozostających w związkach międzykulturowych i monokulturowych postrzegało orientację partnera/partnerki jako orientację mieszaną. Jako bardziej wspólnotowi i sprawczy oceniani byli partnerzy/partnerki w związkach monokulturowych (16,7% i 10,5%), niż międzykulturowych (3,7% i 5,8%).

W tabeli 15 przedstawiono rozkład orientacji w parach tworzonych przez osoby badane, kobiety i mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych.

Tabela 15

Układ orientacji w parach tworzonych przez osoby badane, kobiety i mężczyzn, pozostających w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych

Związki	Orientacja	Kobiety		Mężczyźni		Ogółem	
		<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
międzykulturowe	zgodna sprawcza	4	2,5	2	1,1	6	1,7
	zgodna wspólnotowa	1	0,6	1	0,5	2	0,6
	zgodna mieszana	116	73,0	157	83,5	273	78,7
	niezgodna	38	23,9	28	14,9	66	19,0
	Ogółem	159	100	188	100	347	100
monokulturowe	zgodna sprawcza	0	0,0	0	0,0	0	0,0
	zgodna wspólnotowa	5	3,8	9	6,3	14	5,1
	zgodna mieszana	73	55,3	79	54,9	152	55,1
	niezgodna	54	40,9	56	38,9	110	39,9
	Ogółem	132	100	144	100	276	100
Ogółem	zgodna sprawcza	4	1,4	2	0,6	6	1,0
	zgodna wspólnotowa	6	2,1	10	3,0	16	2,6
	zgodna mieszana	189	64,9	236	71,1	425	68,2
	niezgodna	92	31,6	84	25,3	176	28,3
	Ogółem	291	100	332	100	623	100

n – liczba osób; % - procent grupy

Większość osób badanych, kobiet i mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych (78,7%) i monokulturowych (55,1%) postrzegało orientację własną i partnera/partnerki jako zgodną mieszaną.

W tabeli 16 przedstawiono rozkład orientacji niepoahamowanej kobiet i mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych.

Tabela 16

Orientacja niepohamowana kobiet i mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych

Związki	Orientacja niepohamowana	Kobiety		Mężczyźni		Ogółem	
		<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
międzykulturowe	sprawcza	29	13,4	23	11,4	52	12,4
	wspólnotowa	69	31,8	42	20,9	111	26,6
	mieszana	119	54,8	136	67,7	255	61,0
	Ogółem	217	100,0	201	100,0	418	100,0
monokulturowe	sprawcza	27	10,6	38	21,1	65	14,9
	wspólnotowa	106	41,6	57	31,7	163	37,5
	mieszana	122	47,8	85	47,2	207	47,6
	Ogółem	255	100,0	180	100,0	435	100,0
Ogółem	sprawcza	56	11,9	61	16,0	117	13,7
	wspólnotowa	175	37,1	99	26,0	274	32,1
	mieszana	241	51,1	221	58,0	462	54,2
	Ogółem	472	100,0	381	100,0	853	100,0

n – liczba osób; % - procent grupy

Większość osób badanych, kobiet i mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych charakteryzowała się orientacją mieszaną niepohamowaną (61%). Najwięcej osób pozostających w związkach monokulturowych także charakteryzowało się orientacją mieszaną niepohamowaną (47,6%). Warto jednak zwrócić uwagę, że znaczący udział kobiet ze związków monokulturowych (41,6%) cechuje również niepohamowana wspólnotowość.

W tabeli 17 przedstawiono rozkład orientacji niepohamowanej partnerów i partnerek osób badanych pozostających w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych.

Tabela 17

Orientacja niepohamowana partnerów i partnerek w percepcji osób badanych pozostających w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych

Związki	Orientacja niepohamowana	Partnerki		Partnerzy		Ogółem	
		<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
międzykulturowe	sprawcza	47	21,7	29	14,4	76	18,2
	wspólnotowa	40	18,4	34	16,9	74	17,7
	mieszana	130	59,9	138	68,7	268	64,1
	Ogółem	217	100	201	100	418	100
monokulturowe	sprawcza	74	29,0	32	17,8	106	24,4
	wspólnotowa	45	17,6	63	35,0	108	24,8
	mieszana	136	53,3	85	47,2	221	50,8
	Ogółem	255	100	180	100	435	100
Ogółem	sprawcza	121	25,6	61	16,0	182	21,3
	wspólnotowa	85	18,0	97	25,5	182	21,3
	mieszana	266	56,4	223	58,5	489	57,3
	Ogółem	472	100	381	100	853	100

n – liczba osób; % - procent grupy

Większość osób badanych, kobiet i mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i monokulturowych postrzegało orientację partnera/partnerki jako mieszaną niepohamowaną (64,1% i 50,8%). Osoby badane ze związków monokulturowych częściej oceniały swoich partnerów/ki jako niepohamowanych sprawczo i niepohamowanych wspólnotowo (24,4% i 24,8), niż ci ze związków międzykulturowych (18,2% i 17,7%).

W tabeli 18 przedstawiono rozkład układu orientacji niepohamowanej w parach tworzonych przez osoby badane, kobiety i mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych.

Tabela 18

Układ orientacji niepohamowanej w parach tworzonych przez osoby badane, pozostające w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych

Związki	Orientacja niepohamowana	Kobiety		Mężczyźni		Ogółem	
		<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
międzykulturowe	zgodna sprawcza	11	5,1	8	4,0	19	4,5
	zgodna wspólnotowa	20	9,2	14	7,0	34	8,1
	zgodna mieszana	86	39,6	108	53,7	194	46,4
	niezgodna	100	46,1	71	35,3	171	40,9
	Ogółem	217	100	201	100	418	100
monokulturowe	zgodna sprawcza	20	7,8	26	14,4	46	10,6
	zgodna wspólnotowa	9	3,5	6	3,3	15	3,4
	zgodna mieszana	72	28,2	51	28,3	123	28,3
	niezgodna	154	60,4	97	53,9	251	57,7
	Ogółem	217	100	201	100	418	100
Ogółem	zgodna sprawcza	20	4,2	14	3,7	34	4,0
	zgodna wspólnotowa	40	8,5	40	10,5	80	9,4
	zgodna mieszana	158	33,5	159	41,7	317	37,2
	niezgodna	254	53,8	168	44,1	422	49,5
	Ogółem	472	100	381	100	853	100

n – liczba osób; % - procent grupy

Większość kobiet w związkach międzykulturowych (46,1%) postrzegało orientację niepohamowaną własną i partnera jako niezgodną. Większość mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych (53,7%) tworzyła pary o orientacji niepohamowanej zgodnej mieszanej. Większość osób badanych pozostających w związkach monokulturowych tworzyło pary o orientacji niepohamowanej niezgodnej (57,7%), natomiast w związkach międzykulturowych dominowała orientacja niepohamowana zgodna mieszana (46,4%).

Podsumowanie

Przedstawione dane pozwalają stwierdzić, że rozkłady osób badanych będących w związkach międzykulturowych i monokulturowych nie różnią się znacząco pod względem postrzegania orientacji sprawczej i wspólnotowej (oraz ich postaci krańcowych) - własnej

i partnera/partnerki. Wyniki wskazują na podobieństwo grup także w postrzeganiu spójności orientacji sprawczej i wspólnotowej w związku. Dane dotyczące postrzegania spójności krańcowych form orientacji w związku przedstawiają podobieństwo kobiet w związkach międzykulturowych do osób w związkach monokulturowych w badanym obszarze. Pozwala to na odrzucenie hipotezy 1. Co ciekawe, osoby ze związków międzykulturowych, odnosząc się do orientacji niepohamowanych oceniły swoje związki jako zgodne w większym stopniu niż respondenci ze związków monokulturowych, którzy w większości ocenili swoje związki jako niepohamowane niezgodne. Ponadto to osoby ze związków monokulturowych w większym stopniu przypisywały swoim partnerom cechy krańcowe (sprawczość niepohamowaną i/lub wspólnotowość niepohamowaną). Częściej postrzegali także siebie, jak i partnerów/partnerki jako wspólnotowych.

Uzyskane wyniki skłaniają ku stwierdzeniu, iż osoby ze związków międzykulturowych częściej uznają swoje związki za zgodne mieszane, niż osoby ze związków monokulturowych. Należy dodać, że ewentualne różnice postrzeganej orientacji własnej i partnerów są częściej obserwowane u kobiet. Natomiast orientacja wspólnotowa jest częściej przypisywana partnerom/partnerkom w związkach monokulturowych. Choć sprawczość i wspólnotowość to zmienne, które w zależności od kultury mogą być wartościowane w różny sposób, prezentowane badanie sugeruje, że nie muszą one różnicować związków między- i monokulturowych. Cechy wpisujące się w orientację wspólnotową mogą mieć jednak większe znaczenie u osób pozostających w związkach monokulturowych.

9.3 Sprawczość i wspólnotowość w związkach międzykulturowych i monokulturowych

W tabeli 29 przedstawiono średnie wartości analizowanych zmiennych - orientacji sprawczej i wspólnotowej oraz ich form krańcowych, otrzymane w grupie osób pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie osób pozostających w związkach monokulturowych.

Tabela 19

Orientacja sprawcza i wspólnotowa oraz ich formy niepohamowane u osób w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya)

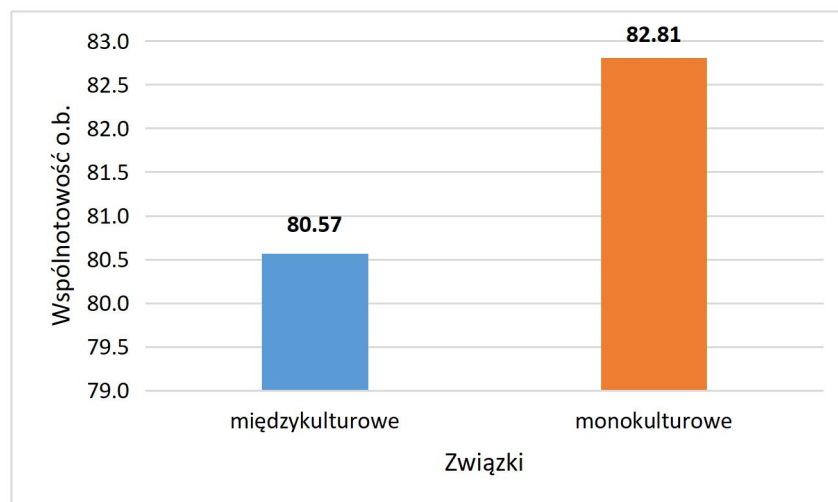
Zmienne	Związki				U	p
	międzykulturowe		monokulturowe			
	M	SD	M	SD		
Sprawczość osoby badanej	76,73	13,45	74,82	11,86	43936,00	0,077
Wspólnotowość osoby badanej	80,57	14,22	82,81	12,76	43004,50	0,029
Sprawczość partnera/ki	80,54	14,40	76,42	15,63	40830,50	0,002
Wspólnotowość partnera/ki	80,57	14,59	79,24	14,29	45525,50	0,290
Niepohamowana sprawczość osoby badanej	47,27	11,24	42,40	9,73	67578,50	0,001
Niepohamowana wspólnotowość osoby badanej	50,09	11,80	48,12	10,60	82158,00	0,015
Niepohamowana sprawczość partnera/ki	48,39	11,22	45,54	10,09	76547,50	0,001
Niepohamowana wspólnotowość partnera/ki	48,02	11,66	44,04	12,25	74115,00	0,001

M – wartość średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *U* – wartość testu U Manna-Whitneya; *p* – istotność statystyczna

Stwierdzono, że wyższy poziom orientacji wspólnotowej charakteryzuje osoby w związkach monokulturowych ($p < 0,05$), niż w związkach międzykulturowych (por. rys. 2).

Rysunek 2

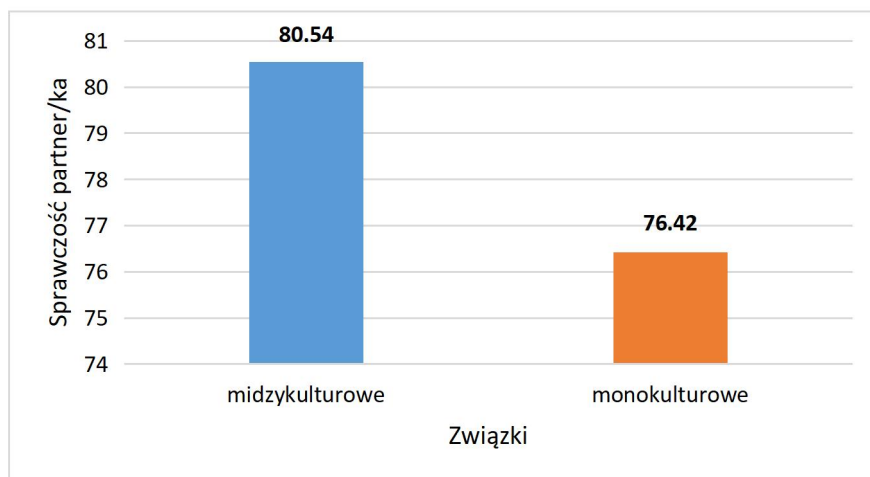
Porównanie wyników orientacji wspólnotowej w grupie osób pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie osób pozostających w związkach monokulturowych

Sprawczość partnerów/partnerek osób badanych była istotnie większa ($p < 0,05$) w grupie pozostających w związkach międzykulturowych, w porównaniu do monokulturowych (por. rys. 3).

Rysunek 3

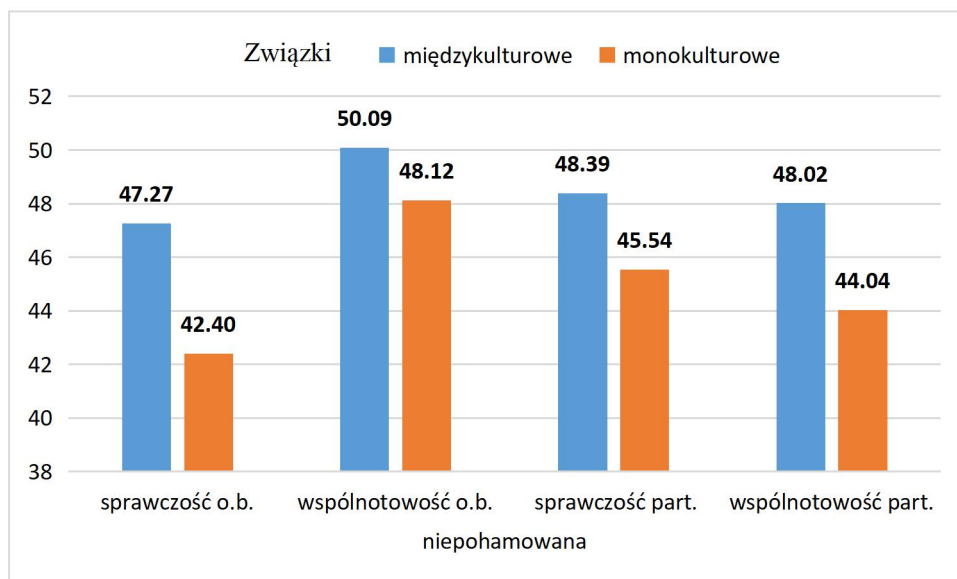
Porównanie wyników sprawczości partnerów/partnerek w grupie osób pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie osób pozostających w związkach monokulturowych

Stwierdzono również, że poziom niepohamowanej sprawczości osób badanych i ich partnerów/partnerek oraz niepohamowanej wspólnotowości osób badanych i ich partnerów/partnerek był istotnie statystycznie większy ($p < 0,01$ oraz $p < 0,05$) w grupie osób pozostających w związkach międzykulturowych, w porównaniu do osób w związkach monokulturowych (por. rys. 4).

Rysunek 4

Porównanie wyników orientacji niepohamowanej osób badanych i ich partnerek/partnerów pomiędzy grupą osób pozostających w związkach międzykulturowych i grupą osób pozostających w związkach monokulturowych

Sprawdzono jak badani - kobiety i mężczyźni oceniają sprawczość i wspólnotowość własną oraz swoich partnerów i partnerek

W tabeli 20 przedstawiono średnie wartości analizowanych zmiennych otrzymane w grupie kobiet pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie kobiet pozostających w związkach monokulturowych.

Tabela 20

Orientacja sprawcza i wspólnotowa oraz ich formy niepoahamowane u kobiet w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya)

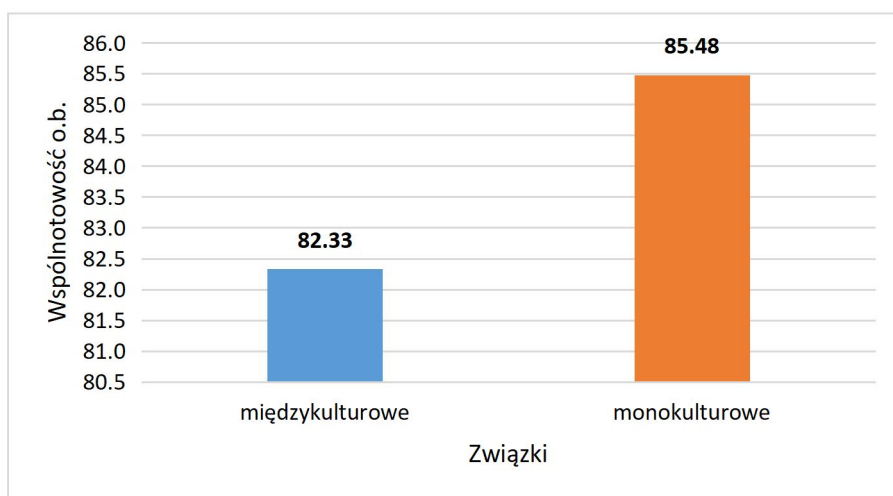
Zmienne		Związki				U	p
		międzykulturowe		monokulturowe			
		M	SD	M	SD		
Sprawczość kobiet		76,21	11,60	73,29	11,11	9337,50	0,105
Wspólnotowość kobiet		82,33	12,98	85,48	10,81	8887,00	0,024
Sprawczość partnerów		81,49	13,56	80,40	14,65	10153,00	0,633
Wspólnotowość partnerów		80,48	13,65	78,05	15,18	9668,00	0,248
Niepoahamowana sprawczość kobiet		44,31	10,44	40,41	9,36	21538,50	0,001
Niepoahamowana kobiet	wspólnotowość	49,10	11,26	49,58	10,44	26787,00	0,551
Niepoahamowana partnerów	sprawczość	46,38	11,47	46,32	10,28	27220,00	0,762
Niepoahamowana partnerów	wspólnotowość	45,25	11,74	42,23	12,52	23450,50	0,004

M – wartość średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *U* – wartość testu U Manna-Whitneya; *p* – istotność statystyczna

Stwierdzono, że orientacja wspólnotowa kobiet była istotnie statystycznie większa ($p < 0,05$) w grupie kobiet pozostających w związkach monokulturowych, niż kobiet w związkach międzykulturowych (por. rys. 5).

Rysunek 5

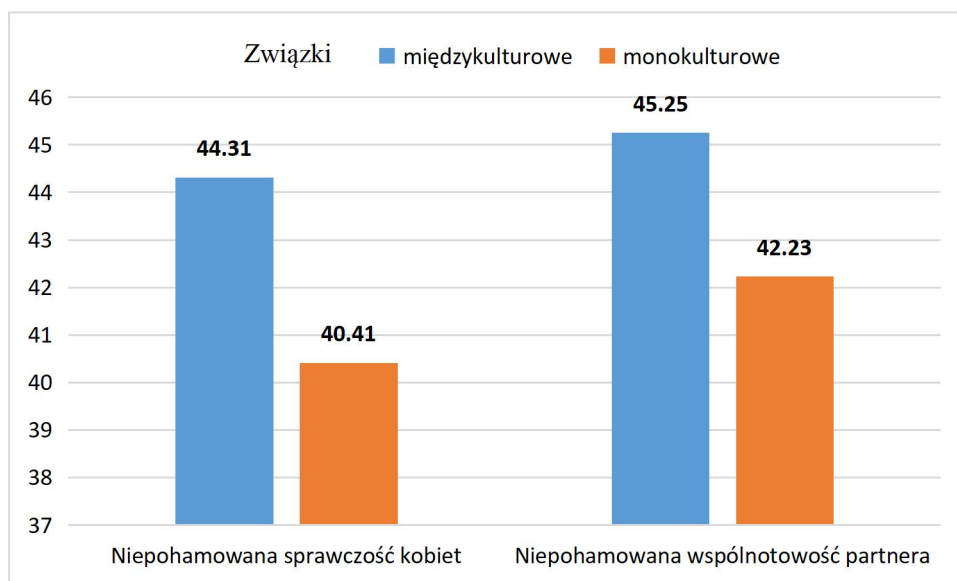
Porównanie wyników orientacji wspólnotowej w grupie kobiet pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie kobiet pozostających w związkach monokulturowych

Uzyskane wyniki upoważniają do stwierdzenia, że kobiety w związkach międzykulturowych są bardziej niepoohamowanie sprawcze niż kobiety w związkach monokulturowych ($p < 0,01$). Oceniają one ponadto swoich partnerów jako bardziej niepoohamowanie wspólnotowych ($p < 0,01$) (por. rys. 6).

Rysunek 6

Porównanie wyników orientacji niepoohamowanej kobiet i ich partnerów pomiędzy grupą kobiet pozostających w związkach międzykulturowych i grupą kobiet pozostających w związkach monokulturowych

Zaprezentowano wyniki sprawczości i wspólnotowości badanych mężczyzn oraz ich oceny dotyczące sprawczości i wspólnotowości partnerek.

W tabeli 21 przedstawiono średnie wartości analizowanych zmiennych otrzymane w grupie mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie mężczyzn pozostających w związkach monokulturowych.

Tabela 21

Orientacja sprawcza i wspólnotowa oraz ich formy niepoahamowane u mężczyzn w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya)

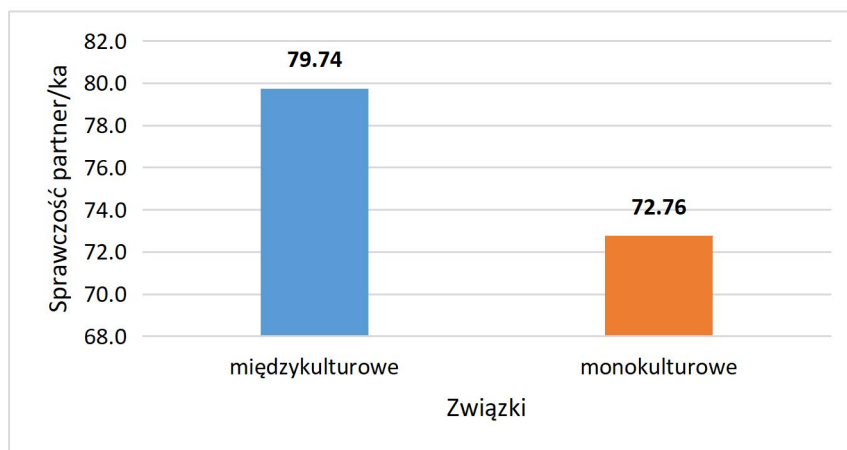
Zmienne	Związki				U	p
	międzykulturowe		monokulturowe			
	M	SD	M	SD		
Sprawczość mężczyzn	77,16	14,85	76,23	12,37	12797,00	0,394
Wspólnotowość mężczyzn	79,09	15,06	80,37	13,90	12776,50	0,381
Sprawczość partnerek	79,74	15,07	72,76	15,65	10094,50	0,001
Wspólnotowość partnerek	80,65	15,38	80,33	13,39	13138,00	0,646
Niepoahamowana sprawczość mężczyzn	50,46	11,21	45,22	9,58	13060,50	0,001
Niepoahamowana wspólnotowość mężczyzn	51,16	12,30	46,05	10,51	13431,00	0,001
Niepoahamowana sprawczość partnerek	50,56	10,54	44,44	9,74	12104,00	0,001
Niepoahamowana wspólnotowość partnerek	51,02	10,82	46,61	11,40	14394,00	0,001

M – wartość średnia; SD – odchylenie standardowe; U – wartość testu U Manna-Whitneya; p – istotność statystyczna

Uzyskane wyniki upoważniają do stwierdzenia, że badani mężczyźni ze związków międzykulturowych oceniają swoje partnerki jako bardziej sprawcze, niż ci pozostający w związkach monokulturowych ($p < 0,01$) (por. rys. 7).

Rysunek 7

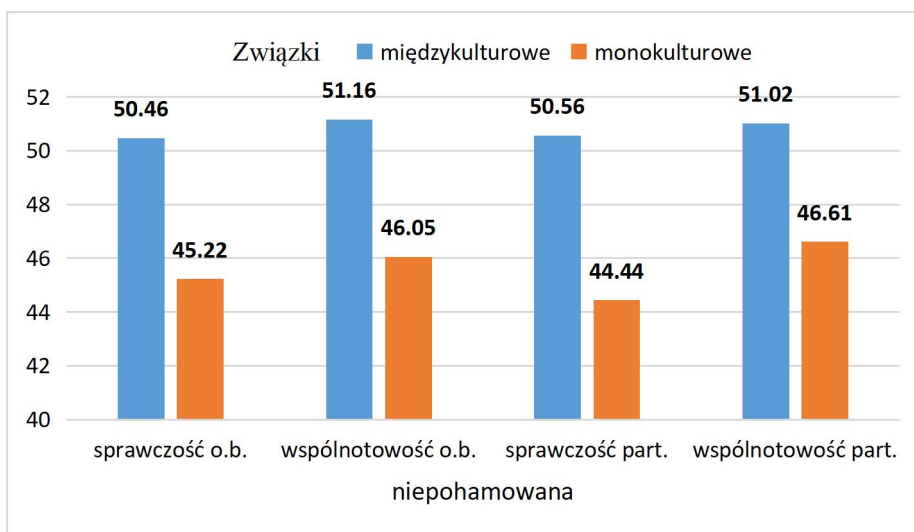
Porównanie wyników orientacji wspólnotowej w grupie mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie kobiet pozostających w związkach monokulturowych

Stwierdzono również, że niepoahamowana sprawczość i niepoahamowana wspólnotowość badanych mężczyzn i ich partnerek były istotnie statystycznie wyższe w związkach międzykulturowych, niż monokulturowych ($p < 0,01$) (por. rys. 8).

Rysunek 8

Porównanie wyników orientacji niepoahamowanej badanych mężczyzn i ich partnerek w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych

Podsumowanie

Osoby w związkach międzykulturowych uzyskały istotnie niższe wyniki dotyczące orientacji wspólnotowej (potwierdzono hipotezę 2.2). Natomiast orientacja sprawcza nie różnicowała osób ze związków międzykulturowych i monokulturowych (odrzucono hipotezę 2.1). Okazało się również, że osoby ze związków międzykulturowych ujawniają istotnie wyższe orientacje niepohamowane - sprawczą i wspólnotową, w porównaniu do osób ze związków monokulturowych. Wyniki tych orientacji (w obu grupach) nie są wysokie - mieszczą się w obszarze przeciętnych.

Uzyskane dane sugerują, że osoby w związkach międzykulturowych bardziej postrzegają partnerów/partnerki jako sprawczych. Wyniki wskazują ponadto na istotnie wyższą niepohamowaną sprawczość, jak i niepohamowaną wspólnotowość u partnerów/partnerek osób pozostających w związkach międzykulturowych niż monokulturowych.

Analiza różnic poszczególnych orientacji u kobiet i mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i monokulturowych dostarczyła dodatkowych danych.

Dane uzyskane z analiz przeprowadzonych z podziałem na płeć wykazały, że orientacja wspólnotowa różnicuje kobiety ze związków międzykulturowych i monokulturowych (potwierdzono hipotezę 2.2.1), co jednak nie dotyczy grupy mężczyzn (odrzucono hipotezę 2.2.2). Orientacja sprawcza okazała się nie różnicować respondentów ze związków międzykulturowych i monokulturowych (odrzucono hipotezę 2.1 oraz hipotezy szczegółowe 2.1.1 i 2.1.2). Co jednak ciekawe, postrzeganie partnerów/partnerek jako bardziej sprawczych przez osoby pozostające w związkach międzykulturowych (wykazane dla całej grupy), przy podziale na płeć ujawniło się jedynie w grupie mężczyzn. Płeć może być zatem znacząca dla postrzegania osób partnerskich względem badanych cech - orientacji sprawczej i wspólnotowej oraz ich postaci krańcowych. Możliwe, że kobiety i mężczyźni w większym stopniu zwracają uwagę na specyficzne zestawy cech wpisujące się w poszczególne orientacje lub poszukują ich u swoich bliskich.

9.4 Poczucie osamotnienia w związkach międzykulturowych i monokulturowych

Poczucie osamotnienia jest trudnym doświadczeniem w bliskich relacjach - szczególnie w związkach romantycznych. Dotychczasowe doniesienia badawcze wskazują, że wśród zmiennych znaczących dla poczucia osamotnienia w bliskich związkach można wymienić zmienne istotne z perspektywy kulturowej m.in. zgodność pod względem wyznawanych wartości (Barbour, 1993; Hawkley i in., 2008; Sha'ked, 2015).

Przeprowadzono analizy w celu weryfikacji założenia, że poczucie osamotnienia będzie wyraźniej określać związki międzykulturowe w porównaniu ze związkami monokulturowymi. W tabeli 22 przedstawiono średnie wartości zmiennej dotyczącej osamotnienia jako poczucia braku kontaktu czy niewystarczającego kontaktu z partnerem otrzymane w grupie osób pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie osób pozostających w związkach monokulturowych.

W prezentowanych badaniach wskaźnikiem poczucia osamotnienia w związku była skala poczucia braku kontaktu z innymi będąca częścią Zrewidowanej Skali Samotności R-UCLA (Russell i in., 1980) w polskiej adaptacji Kwiatkowskiej, Rogoży i Kwiatkowskiej (2018). Skala została zmodyfikowana na potrzeby badania tak, by odnosiła się do relacji partnerskich.

Z uwagi na to, że badane były osoby pozostające w związku romantycznym, nazwa wspomnianej podskali została odpowiednio sprofilowana - poczucie osamotnienia jako brak oczekiwanego kontaktu z partnerem/partnerką. Odnosi się do doświadczenia deficytu bliskości, zainteresowania.

Tabela 22

Poczucie osamotnienia jako brak oczekiwanego kontaktu z partnerem/ką u osób w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya)

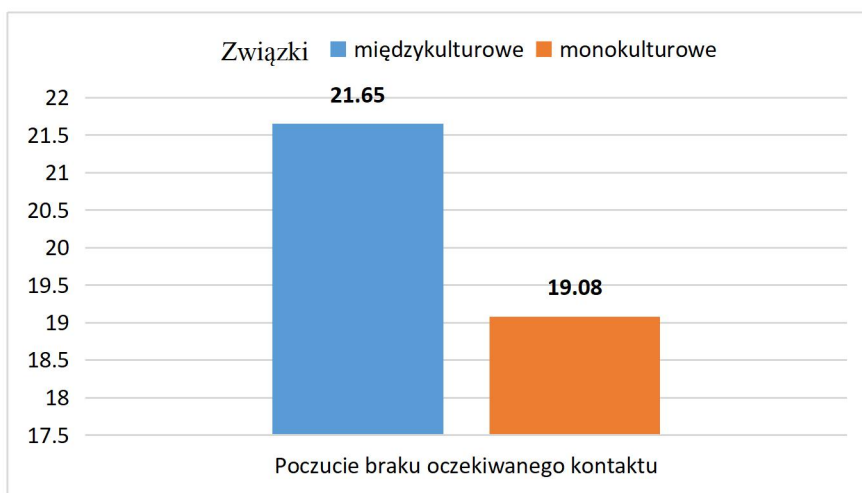
Zmienna	Związki				U	p
	międzykult.		monokult.			
	M	SD	M	SD		
Poczucie braku kontaktu	21,65	7,57	19,08	6,67	73271,50	0,001

M – wartość średnia; SD – odchylenie standardowe; U – wartość testu U Manna-Whitneya; p – istotność statystyczna

Poczucie braku kontaktu tj. oczekiwanego zainteresowania i bliskości partnera/partnerki było istotnie statystycznie większe w grupie osób pozostających w związkach międzykulturowych ($p < 0,01$) (por. rys. 9).

Rysunek 9

Porównanie wyników poczucia braku oczekiwanego kontaktu z partnerem pomiędzy grupą osób pozostających w związkach międzykulturowych i grupą osób pozostających w związkach monokulturowych

W tabeli 23 przedstawiono średnie wartości zmiennej poczucie braku oczekiwanego kontaktu z partnerem otrzymane w grupie kobiet pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie kobiet pozostających w związkach monokulturowych.

Tabela 23

Poczucie braku oczekiwanego kontaktu z partnerem u kobiet w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya)

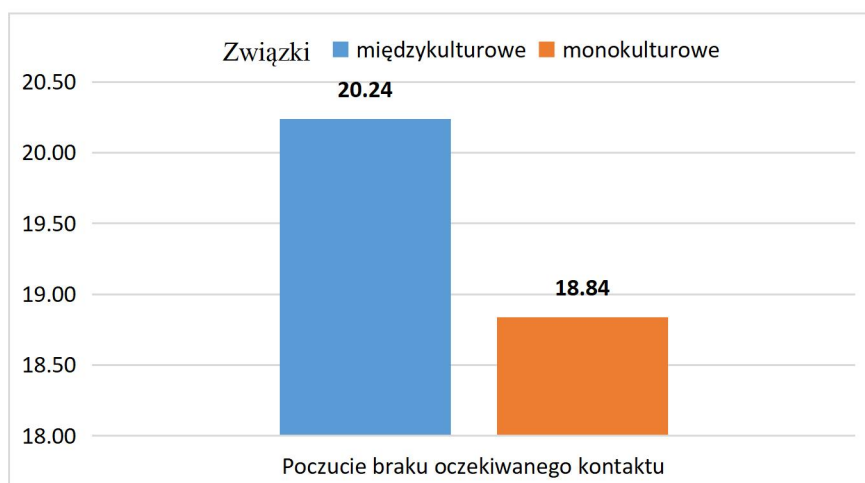
Zmienna	Związki				U	p
	międzykult.		monokult.			
	M	SD	M	SD		
Poczucie braku kontaktu	20,24	7,10	18,84	6,76	24594,00	0,037

M – wartość średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *U* – wartość testu U Manna-Whitneya; *p* – istotność statystyczna

Poczucie braku oczekiwanej bliskości z partnerem było istotnie statystycznie większe w grupie kobiet pozostających w związkach międzykulturowych ($p < 0,05$) (por. rys. 10).

Rysunek 10

Porównanie wyników poczucia braku oczekiwanego kontaktu z partnerem pomiędzy grupą kobiet pozostających w związkach międzykulturowych i grupą kobiet pozostających w związkach monokulturowych

W tabeli 24 przedstawiono średnie wartości zmiennej poczucie braku oczekiwanego kontaktu z partnerką otrzymane w grupie mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie mężczyzn pozostających w związkach monokulturowych.

Tabela 24

Poczucie braku oczekiwanego kontaktu z partnerką u mężczyzn w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analiza testem U Manna-Whitneya)

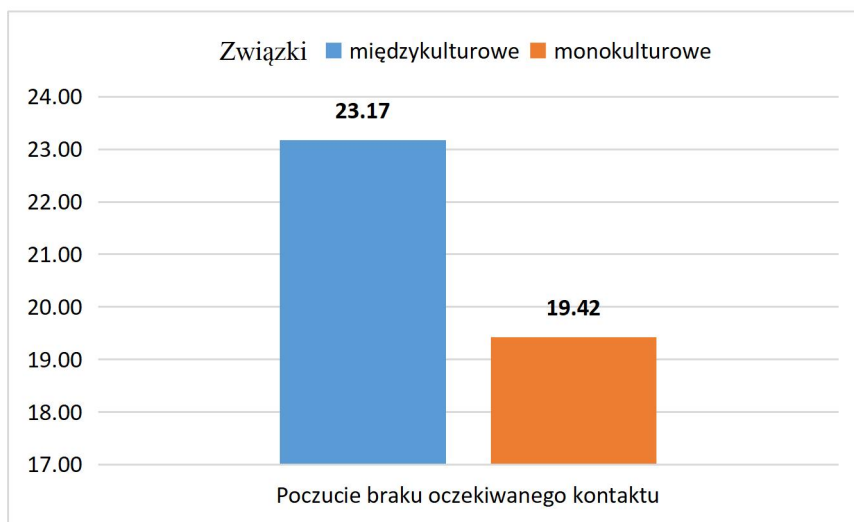
Zmienna	Związki				U	p
	międzykult.		monokult.			
	M	SD	M	SD		
Poczucie braku kontaktu	23,17	7,78	19,42	6,54	13017,50	0,001

M – wartość średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *U* – wartość testu U Manna-Whitneya; *p* – istotność statystyczna

Poczucie braku oczekiwanego kontaktu z partnerką było bardziej nasilone ($p < 0,01$) w grupie mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych (por. rys. 11).

Rysunek 11

Porównanie wyników poczucia braku oczekiwanego kontaktu z partnerką w grupie mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie mężczyzn pozostających w związkach monokulturowych

Podsumowanie

Przeprowadzone analizy doprowadziły do weryfikacji hipotez badawczych. Uzyskane dane pozwoliły na potwierdzenie hipotezy mówiącej o poczuciu osamotnienia jako zmiennej różnicującej osoby w związkach międzykulturowych i monokulturowych (hipoteza 4.). Potwierdzono także hipotezę szczegółową (hipoteza 4.1), zakładającą występowanie wyższego poziomu poczucia osamotnienia u osób ze związków międzykulturowych. Różnice te potwierdzono dla wyróżnionych grup płciowych (potwierdzono hipotezy 4.1.1 i 4.1.2). Należy wnioskować, że osoby w związkach międzykulturowych są bardziej narażone na poczucie osamotnienia związane z brakiem oczekiwanego zainteresowania i bliskości ze strony osoby partnerskiej, niż te w związkach monokulturowych.

9.5 Zaufanie w związkach międzykulturowych i monokulturowych

Zaufanie jest zmienną wymienianą wśród najważniejszych zasobów psychologicznych - w tym zmiennych istotnych dla powodzenia związków romantycznych. Jest ono niezbędne w budowaniu i utrzymywaniu relacji (Murray i in., 2011; Murray i Holmes, 2009; Simpson, 2007; Wade i Robinson, 2012). Przeprowadzono analizy w celu zweryfikowania założenia, że

zaufanie będzie wyraźniej określać związki monokulturowe w porównaniu ze związkami międzykulturowymi.

Wskaźnikiem zmiennej zaufanie w prezentowanym badaniu były wyniki uzyskiwane przez osoby badane na Skali Zaufania Diadycznego (Larzelere i Huston, 1980) w polskiej adaptacji Woźniak, Cieślaka i Janickiej (2025).

Wyniki dotyczące średnich wartości zmiennej zaufanie otrzymane w grupie osób pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie osób pozostających w związkach monokulturowych, zostały zaprezentowane w tabeli 25.

Tabela 25

Zaufanie u osób w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya)

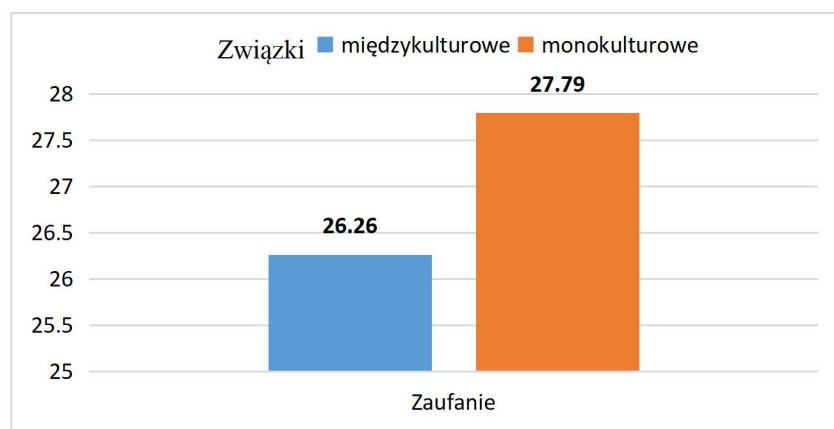
Zmienna	Związki				U	p
	międzykult.		monokult.			
	M	SD	M	SD		
Zaufanie	26,26	6,44	27,79	6,14	77348,50	0,001

M – wartość średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *U* – wartość testu U Manna-Whitneya; *p* – istotność statystyczna

Zaufanie było istotnie statystycznie większe w grupie osób pozostających w związkach monokulturowych ($p < 0,01$) (por. rys. 12).

Rysunek 12

Porównanie wyników zaufania pomiędzy grupą osób pozostających w związkach międzykulturowych i grupą osób pozostających w związkach monokulturowych

W tabeli 26 przedstawiono średnie wartości zmiennej zaufanie otrzymane w grupie kobiet pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie kobiet pozostających w związkach monokulturowych.

Tabela 26

Zaufanie u kobiet w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya)

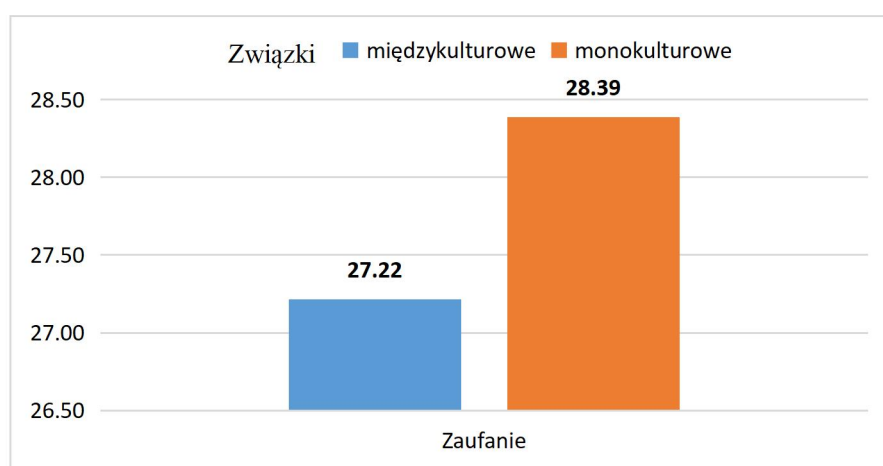
Zmienna	Związki				U	p
	międzykult.		monokult.			
	M	SD	M	SD		
Zaufanie	27,22	6,30	28,39	6,07	24314,50	0,023

M – wartość średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *U* – wartość testu U Manna-Whitneya; *p* – istotność statystyczna

Zaufanie było istotnie statystycznie większe w grupie kobiet pozostających w związkach monokulturowych ($p < 0,05$) (por. rys. 13).

Rysunek 13

Porównanie wyników zaufania pomiędzy grupą kobiet pozostających w związkach międzykulturowych i grupą kobiet pozostających w związkach monokulturowych

W tabeli 27 przedstawiono średnie wartości zmiennej zaufanie otrzymane w grupie mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie mężczyzn pozostających w związkach monokulturowych.

Tabela 27

Zaufanie u mężczyzn w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya)

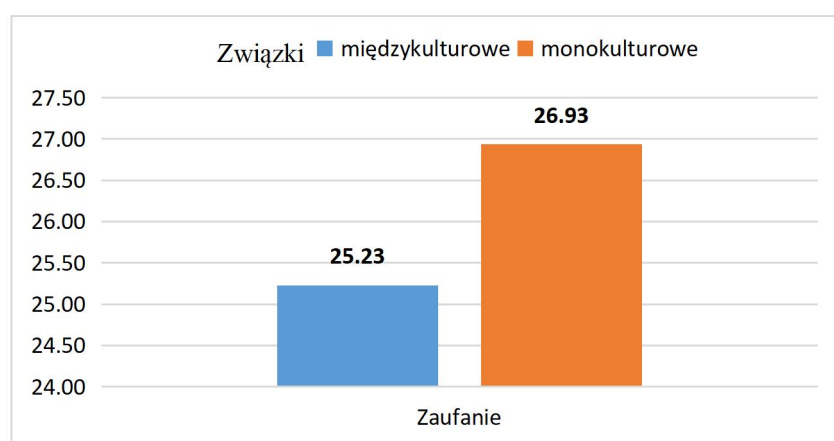
Zmienna	Związki				U	p
	międzykult.		monokult.			
	M	SD	M	SD		
Zaufanie	25,23	6,44	26,93	6,15	15131,00	0,006

M – wartość średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *U* – wartość testu U Manna-Whitneya; *p* – istotność statystyczna

Zaufanie było istotnie statystycznie większe w grupie mężczyzn pozostających w związkach monokulturowych ($p < 0,01$) (por. rys. 14).

Rysunek 14

Porównanie wyników zaufania w grupie mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie mężczyzn pozostających w związkach monokulturowych

Podsumowanie

Wyniki przeprowadzonych analiz umożliwiają przyjęcie hipotezy zakładającej, że zaufanie jest zmienną różnicującą osoby w związkach międzykulturowych i monokulturowych (hipoteza 5). Została potwierdzona również hipoteza szczegółowa, wskazująca, iż osoby ze związków międzykulturowych deklarują niższy poziom zaufania niż osoby w związkach monokulturowych (hipoteza 5.1). Istotne różnice o podobnym kierunku zaobserwowano również między porównywanymi grupami kobiet i mężczyzn. Upoważnia to do przyjęcia hipotez szczegółowych (5.1.1 i 5.1.2). Należy wnioskować, że zaufanie

diadyczne jest zasobem łatwiej dostępnym dla osób w związkach monokulturowych, niż dla osób w związkach międzykulturowych.

9.6 Jakość związków międzykulturowych i monokulturowych

W przeprowadzonych badaniach o ocenie jakości związków stanowiły wzajemna komunikacja, intymność i zachowania w kłótni. Są to wymiary uznane za znaczące dla bliskich relacji. Stanowią o satysfakcji w związku i wzajemnie na siebie oddziałują (Birditt i in., 2010; Hassebrauck i Fehr, 2002; Hinz i in., 2001; Janicka, 2006; Jankowska, 2016; Jarecka, 2022; Manalel i in., 2019; Ryś i in., 2019). W prezentowanych badaniach wskaźniki jakości związku uzupełniono o satysfakcję seksualną - zmienną będącą istotnym predyktorem nie tylko jakości relacji romantycznej, ale i ogólnej jakości życia (Sánchez-Fuentes i in., 2014).

Wskaźnikami zmiennych: komunikacja, intymność i zachowania w kłótni były wyniki uzyskiwane przez respondentów w Kwestionariuszu Stosunków Partnerskich (Hahlweg, 1996) w polskiej adaptacji Janickiej (2008). Wskaźnikiem zmiennej satysfakcja seksualna były wyniki uzyskane w Kwestionariuszu Satysfakcji Seksualnej autorstwa Nomejko i Dolińskiej-Zygmunt (2014).

Wyniki dotyczące oceny jakości związków przez osoby pozostające w trwałych relacjach międzykulturowych i monokulturowych prezentuje tabela 28.

Tabela 28

Zmienne jakości związku osób w relacjach międzykulturowych i monokulturowych (analiza testem U Manna-Whitneya)

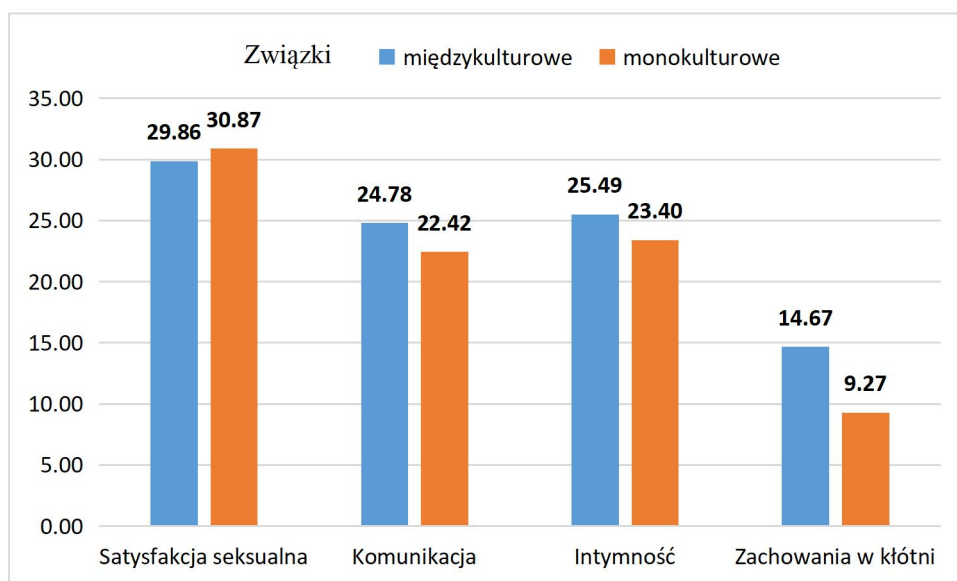
Zmienne	Związki				U	p
	międzykult.		monokult.			
	M	SD	M	SD		
Satysfakcja seksualna	29,86	6,01	30,87	6,01	81451,00	0,008
Komunikacja	24,78	7,84	22,42	5,95	70903,50	0,001
Intymność	25,49	7,54	23,40	6,03	73101,00	0,001
Zachowania w kłótni	14,67	9,49	9,27	7,94	60269,50	0,001

M – wartość średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *U* – wartość testu U Manna-Whitneya; *p* – istotność statystyczna

Wyniki na skalach komunikacji i intymności oraz wyniki na skali zachowań w kłótni okazały się istotnie statystycznie wyższe w grupie osób pozostających w związkach międzykulturowych ($p < 0,01$), a wyniki na skali satysfakcji seksualnej – w grupie osób pozostających w związkach monokulturowych ($p < 0,05$) (por. rys. 15).

Rysunek 15

Porównanie wyników wskaźników jakości związku pomiędzy grupą osób pozostających w związkach międzykulturowych i grupą osób pozostających w związkach monokulturowych

Wyniki dotyczące oceny jakości związków przez kobiety pozostające w trwałych relacjach międzykulturowych i monokulturowych prezentuje tabela 29.

Tabela 29

Zmienne składające się na jakość relacji u kobiet w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya)

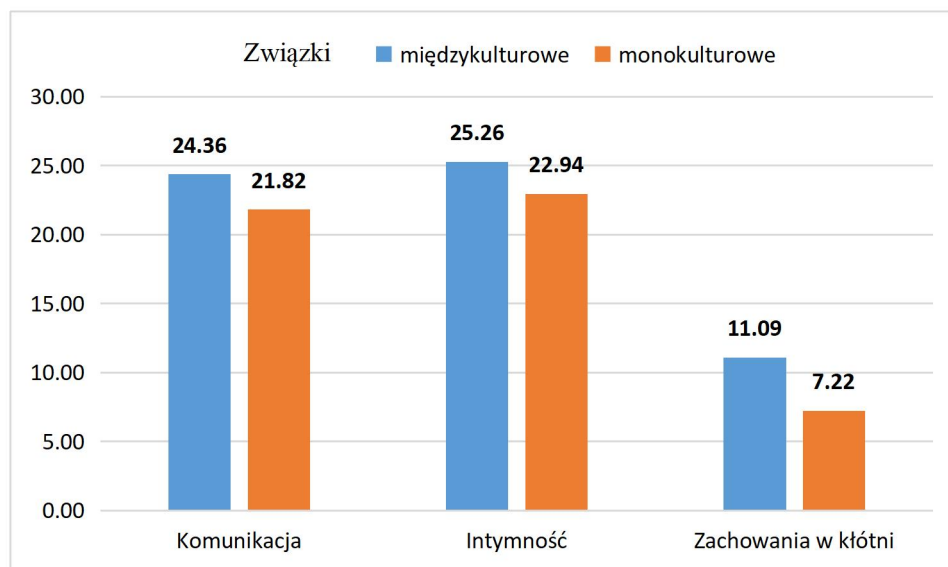
Zmienne	Związki				U	p
	międzykult.		monokult.			
	M	SD	M	SD		
Satysfakcja seksualna	30,82	6,05	30,85	6,39	27269,50	0,787
Komunikacja	24,36	7,94	21,82	5,72	21685,00	0,001
Intymność	25,26	7,40	22,94	5,77	22367,00	0,001
Zachowania w kłótni	11,09	8,60	7,22	6,67	20317,50	0,001

M – wartość średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *U* – wartość testu U Manna-Whitneya; *p* – istotność statystyczna

Wyniki na skalach komunikacji, intymności i zachowań w kłótni były istotnie statystycznie wyższe w grupie kobiet pozostających w związkach międzykulturowych ($p < 0,01$) (por. rys. 16). Satysfakcja seksualna nie różnicowała kobiet ze związków międzykulturowych i monokulturowych.

Rysunek 16

Porównanie wyników komunikacji, intymności i zachowań w kłótni w grupie kobiet pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie kobiet pozostających w związkach monokulturowych

Wyniki dotyczące oceny jakości związków przez mężczyzn pozostających w trwałych relacjach międzykulturowych i monokulturowych prezentuje tabela 30.

Tabela 30

Zmienne składające się na jakość związku u mężczyzn w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analiza testem U Manna-Whitneya)

Zmienne	Związki				U	p
	międzykult.		monokult.			
	M	SD	M	SD		
Satysfakcja seksualna	28,82	5,80	30,91	5,46	14251,50	0,001
Komunikacja	25,23	7,72	23,28	6,17	14331,00	0,001
Intymność	25,74	7,69	24,06	6,34	14734,50	0,002
Zachowania w kłótni	18,53	8,90	12,18	8,67	10766,00	0,001

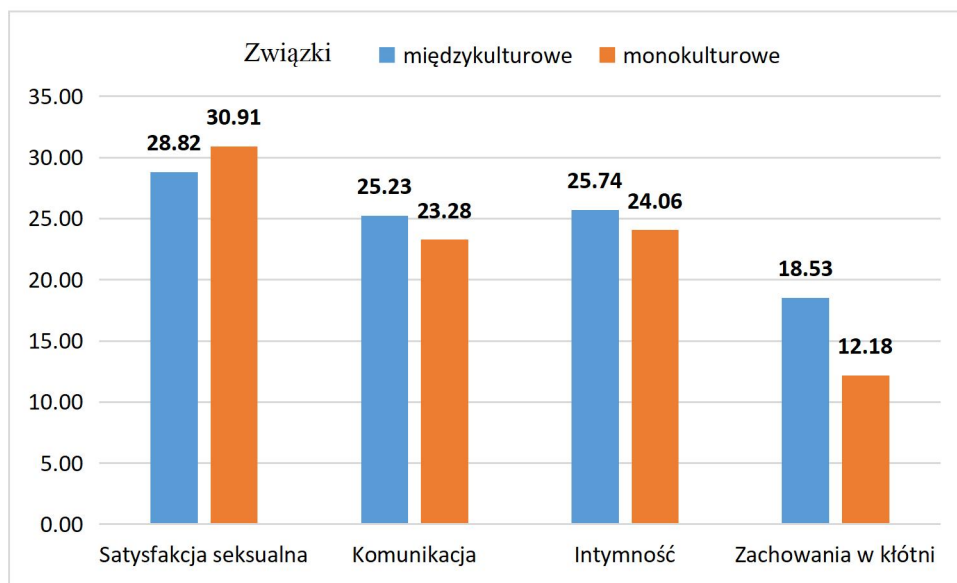
M – wartość średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *U* – wartość testu U Manna-Whitneya; *p* – istotność statystyczna

Wyniki na skalach komunikacji, intymności i zachowań w kłótni były istotnie statystycznie wyższe w grupie mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych

($p < 0,01$), a wyniki na skali satysfakcji seksualnej były istotnie statystycznie wyższe w grupie mężczyzn pozostających w związkach monokulturowych ($p < 0,01$) (por. rys. 17).

Rysunek 17

Porównanie wyników satysfakcji seksualnej, komunikacji, intymności i zachowań w kłótni w grupie mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie mężczyzn pozostających w związkach monokulturowych

Podsumowanie

Uzyskane wyniki analiz pozwoliły na weryfikację hipotez badawczych. Przyjęto hipotezę (hipoteza 6. - wraz z hipotezami szczegółowymi 6.1, 6.2, i 6.3) wskazującą, iż wymiary jakości związku - komunikacja, intymność i zachowania w kłótni różnicują osoby ze związków międzykulturowych i monokulturowych. Wyniki uzyskane w wymienionych obszarach okazały się istotnie statystycznie wyższe dla osób w związkach międzykulturowych. Okazuje się, że korzystne wyniki dotyczące wzajemnej komunikacji i intymności nie chronią par międzykulturowych przed konfliktami. Doświadczają one więcej takich zachowań, niż pary monokulturowe. Podobny kierunek różnic uzyskano w analizach przeprowadzonych dla poszczególnych płci (potwierdzono hipotezy 6.1.1, 6.1.2, 6.2.1, 6.2.2, 6.3.1 oraz 6.3.2). Przeprowadzone analizy pozwalają ponadto na odrzucenie hipotezy, iż satysfakcja seksualna nie różnicuje osób ze związków międzykulturowych i monokulturowych (hipoteza 7). Wyniki na skali satysfakcji seksualnej okazały się istotnie statystycznie niższe w grupie osób pozostających w związkach międzykulturowych. Różnice te ujawniły się w analizach przeprowadzonych z podziałem na płeć dla grupy mężczyzn

(odrzucono hipotezę 7.2). W grupie kobiet nie wykazano różnic (potwierdzono hipotezę 7.1). Korzystne wyniki uzyskane przez osoby w związkach międzykulturowych, dotyczące wzajemnej komunikacji i intymności, nie przekładają się także na satysfakcję seksualną w tych związkach - szczególnie z perspektywy mężczyzn. Możliwe, iż znaczące są tu wyniki związane z częstszymi zachowaniami w kłótni.

9.7 Jakość relacji, poczucie osamotnienia i zaufanie w związkach zgodnych mieszanych i niezgodnych

Przewidywalność zachowań partnerów jest istotna dla budowania związku. Jej brak może prowadzić do poczucia nieufności i niepewności w relacji, jak i odczuwania lęku. Ponadto, istotnym, dla jakości relacji, jest podobieństwo partnerów wpływające pozytywnie na ich wzajemne interakcje i zmniejszające ryzyko rozpadu związku (Burleson i in., 1994; Froidevaux i Campos, 2023; Morry, 2005; Wojciszke, 2006). Przeprowadzono analizy mające na celu porównanie poczucia osamotnienia, zaufania i jakości związku u osób o orientacji zgodnej sprawczej, zgodnej wspólnotowej i zgodnej mieszanej oraz niezgodnej (szczegółowy opis orientacji osób badanych i ich podział w rozdziale 9.2).

W tabeli 31 przedstawiono średnie wartości wskaźników poszczególnych zmiennych otrzymane w grupie osób pozostających w związkach o orientacji zgodnej mieszanej i w grupie osób pozostających w związkach o orientacji niezgodnej. Związki o orientacji zgodnej sprawczej i wspólnotowej pominięto w analizie ze względu na małą liczebność tych grup.

Tabela 31

Średnie wartości wskaźników poczucia osamotnienia, zaufania i wskaźników jakości związku otrzymane w grupie osób pozostających w związkach o orientacji zgodnej mieszanej (n= 425) i w grupie osób pozostających w związkach o orientacji niezgodnej (n=176)

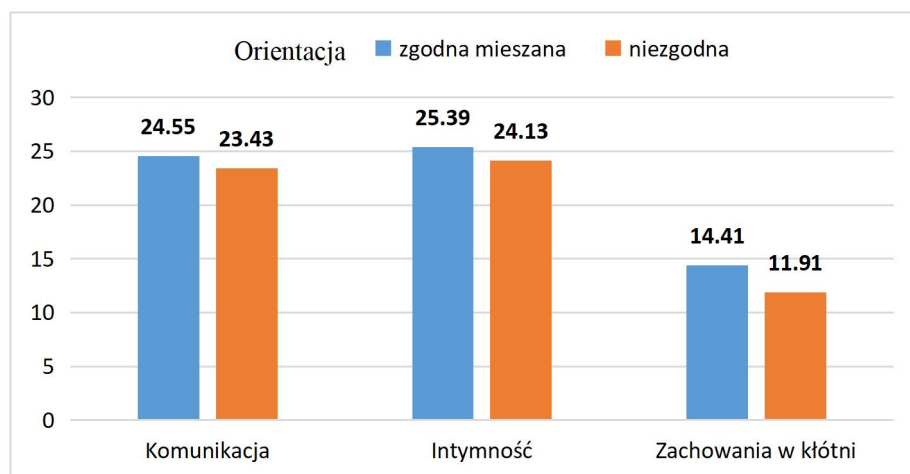
Zmienne	Orientacja				U	p
	zgodna mieszana		niezgodna			
	M	SD	M	SD		
Poczucie braku kontaktu	21,06	7,53	20,41	6,98	35987,00	0,439
Zaufanie	26,37	6,41	27,06	6,25	35335,50	0,266
Satysfakcja seksualna	30,37	5,86	29,43	6,21	34539,50	0,128
Komunikacja	24,55	7,53	23,43	6,96	33415,00	0,036
Intymność	25,39	7,34	24,13	6,73	32596,00	0,012
Zachowania w kłótni	14,41	9,56	11,91	9,07	31677,00	0,003

M – wartość średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *U* – wartość testu U Manna-Whitneya; *p* – istotność statystyczna

Stwierdzono, że wyniki na skalach komunikacji, intymności i zachowań w kłótni były istotnie statystycznie wyższe ($p < 0,05$) w grupie osób pozostających w związkach o orientacji zgodnej mieszanej niż w grupie osób pozostających w związkach o orientacji niezgodnej (por. rys. 18).

Rysunek 18

Porównanie wyników komunikacji, intymności i zachowań w kłótni w grupie osób pozostających w związkach o orientacji zgodnej mieszanej i w grupie osób pozostających w związkach o orientacji niezgodnej

W tabeli 32 przedstawiono średnie wartości wskaźników poczucia braku oczekiwanego kontaktu z osobą partnerską, zaufania, satysfakcji seksualnej, komunikacji, intymności i zachowań w kłótni otrzymane w grupie osób pozostających w związkach o orientacji niepohamowanej zgodnej mieszanej i w grupie osób pozostających w związkach o orientacji niepohamowanej niezgodnej. Związki o orientacji zgodnej sprawczej i wspólnotowej pominięto w analizie ze względu na ich małą liczebność.

Tabela 32

Średnie wartości wskaźników poczucia osamotnienia, zaufania, satysfakcji seksualnej i jakości związku otrzymane w grupie osób pozostających w związkach o orientacji niepohamowanej zgodnej mieszanej (n= 317) i w grupie osób pozostających w związkach o orientacji niepohamowanej niezgodnej (n= 422)

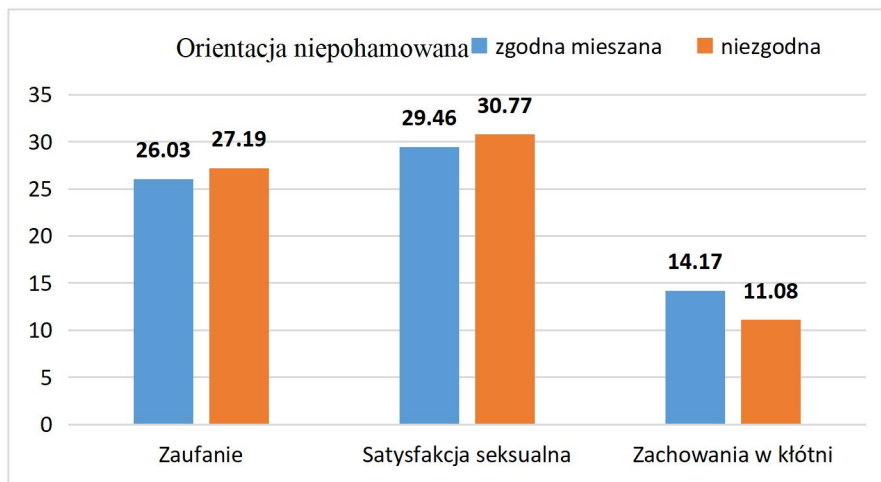
Zmienne	Orientacja niepohamowana				U	p
	zgodna mieszana		niezgodna			
	M	SD	M	SD		
Poczucie braku kontaktu	21,36	7,72	20,24	7,10	62971,00	0,077
Zaufanie	26,03	6,40	27,19	6,31	60632,50	0,010
Satysfakcja seksualna	29,46	5,72	30,77	6,25	58674,00	0,001
Komunikacja	23,84	7,07	22,90	7,14	63602,50	0,122
Intymność	24,33	6,89	24,05	6,99	66895,00	0,677
Zachowania w kłótni	14,17	9,99	11,08	8,56	56405,00	0,001

M – wartość średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *U* – wartość testu U Manna-Whitneya; *p* – istotność statystyczna

Stwierdzono, że poziom zaufania i satysfakcji seksualnej był istotnie statystycznie wyższy ($p < 0,05$), a wyniki na skali zachowań w kłótni istotnie statystycznie niższe ($p < 0,01$) w związkach o orientacji niepohamowanej niezgodnej niż w związkach o orientacji niepohamowanej zgodnej mieszanej (por. rys. 19).

Rysunek 19

Porównanie wyników zaufania, satysfakcji seksualnej i wyników na skali zachowań w kłótni w grupie osób pozostających w związkach o orientacji niepohamowanej zgodnej mieszanej i w grupie osób pozostających w związkach o orientacji niepohamowanej niezgodnej

Podsumowanie

Przeprowadzone analizy pozwalają wnioskować o różnicowaniu wybranych typów związków przez wzajemną komunikację, intymność i zachowania w kłótni. Zmienne te różnicują jedynie związki zgodne mieszane od związków o orientacji niezgodnej, przy czym to w związkach zgodnych mieszanych można zaobserwować ich wyższe poziomy. Poczucie osamotnienia, zaufanie i satysfakcja seksualna nie różnicowały badanych typów związków. Można wnioskować, że podobieństwo partnerów odnośnie orientacji mieszanej okazało się korzystne dla ich wzajemnej komunikacji i intymności. Nie chroni ono jednak przed występowaniem zachowań konfliktowych, których było mniej w diadach o orientacji niezgodnej. Osoby o orientacjach niezgodnych mogą nie przywiązywać wagi do dzielących ich różnic, które nie przekładają się zatem na zachowania w kłótni. Mogą także oceniać te zachowania jako mniej dotkliwe - co może wiązać się z akceptacją różnic.

Wyniki pozwalają ponadto na zaobserwowanie różnicowania krańcowych postaci badanych typów związków przez zaufanie, satysfakcję seksualną i zachowania w kłótni. Zmienne te różnicują jedynie związki o orientacji zgodnej mieszanej niepohamowanej od związków o orientacji niezgodnej niepohamowanej, przy czym to w związkach niezgodnych niepohamowanych można zaobserwować wyższe poziomy zaufania i satysfakcji seksualnej, a w związkach zgodnych niepohamowanych mieszanych - zachowań w kłótni. Natomiast poczucie osamotnienia, wzajemna komunikacja i intymność nie różnicowały krańcowych

postaci badanych typów związków. Możliwe, że osoby o orientacjach niepohamowanych niezgodnych (czyli dezadaptacyjnych, ale też bardziej wyrazistych) przejawiają zestaw cech i potrzeb, który jest na tyle komplementarny, że okazuje się korzystny dla ich zaufania i satysfakcji seksualnej. Brak takiej komplementarności może jednocześnie skutkować częstszymi zachowaniami w kłótni w związkach niepohamowanych mieszanych.

9.8 Satysfakcja seksualna a komunikacja, intymność i zachowania w kłótni

Sprawdzono, czy satysfakcja seksualna (w badaniach własnych) współwystępuje ze wskaźnikami jakości związku trójczynnikiem modelu Hahlwega (1996). Przeprowadzono analizy korelacji satysfakcji seksualnej z komunikacją, intymnością i zachowaniami w kłótni. Współczynniki korelacji ρ Spearmana przedstawiono w tabeli 33.

Tabela 33

Współczynniki korelacji pomiędzy komunikacją, intymnością i zachowaniami w kłótni a poziomem satysfakcji seksualnej

	Satysfakcja seksualna
Komunikacja	0,257**
Intymność	0,354**
Zachowania w kłótni	-0,434**

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Stwierdzono, że wyniki na skali komunikacji i intymności korelowały z satysfakcją seksualną dodatnio, a wyniki na skali zachowań w kłótni – ujemnie.

Uzyskane rezultaty z badań upoważniają do traktowania satysfakcji seksualnej jako istotnej zmiennej współwystępującej z wzajemną komunikacją i intymnością partnerów oraz rzadkimi zachowaniami w kłótni. Pozwala to na przyjęcie hipotezy wskazującej na występowanie związku satysfakcji seksualnej i wskaźników ujętych w modelu jakości związku Hahlwega (1996): wzajemnej komunikacji, intymności i zachowań w kłótni (hipoteza 14, wraz z hipotezami szczegółowymi: 14.1-14.3).

Uzyskane wyniki upoważniają do traktowania satysfakcji seksualnej i wymiarów jakości związku jako wzajemnie zależnych.

9.9 Orientacja sprawcza i wspólnotowa osób badanych i ich partnerów a jakość związku

Przeprowadzono analizy sprawdzające występowanie zależności między orientacją sprawczą i wspólnotową (oraz ich postaci krańcowych) a wskaźnikami jakości związku. Doniesienia badawcze wskazują, że pozytywne cechy potencjalnych partnerów romantycznych są naturalnie zakorzenione w sprawczości i wspólnotowości, a wymiary te wykazują związek z zadowoleniem z relacji. Niepohamowana sprawczość i wspólnotowość wiążą się natomiast z negatywnymi i destruktywnymi zachowaniami w bliskich związkach - także w sferze seksualnej (Moroń, 2015; Mosher i Danoff-Burg, 2005; Shoikhedbrod i in., 2023; Wojciszke i Cieślak, 2014).

Poniższe analizy przeprowadzono w celu weryfikacji hipotez dotyczących zależności między sprawczością i wspólnotowością i ich formami niepohamowanymi, a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

W tabeli 34 przedstawiono współczynniki korelacji ρ Spearmana pomiędzy wskaźnikami orientacji sprawczej i wspólnotowej oraz ich postaci niepohamowanych a wskaźnikami jakości związku.

Tabela 34

Współczynniki korelacji pomiędzy wskaźnikami orientacji sprawczej i wspólnotowej (oraz ich postaci niepohamowanych) a wskaźnikami jakości związku

Orientacja	Sat.seksualna	Komunikacja	Intymność	Zachowania w kłótni
Sprawczość osoby badanej	0,271**	0,160**	0,191**	-0,005
Wspólnotowość osoby badanej	0,238**	0,135**	0,178**	-0,229**
Sprawczość partnera/ki	0,299**	0,253**	0,278**	-0,161**
Wspólnotowość partnera/ki	0,263**	0,353**	0,317**	-0,292**
Niepohamowana sprawczość osoby badanej	-0,160**	0,065	0,047	0,325**
Niepohamowana wspólnotowość osoby badanej	-0,051	0,091**	0,119**	0,106**
Niepohamowana sprawczość partnera/ki	-0,114**	-0,037	-0,044	0,289**
Niepohamowana wspólnotowość partnera/ki	-0,039	0,218**	0,188**	0,134**

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Stwierdzono, że orientacje sprawcza i wspólnotowa osób badanych i ich partnerów/partnerek korelowały dodatnio z satysfakcją seksualną i wynikami na skalach komunikacji i intymności. Wspólnotowość osób badanych oraz sprawczość i wspólnotowość ich partnerów/partnerek korelowały również ujemnie – z wynikami na skali zachowań w kłótni. Niepohamowana sprawczość osób badanych i ich partnerów/partnerek korelowała ujemnie z satysfakcją seksualną, a dodatnio - z wynikami na skali zachowań w kłótni. Niepohamowana wspólnotowość osób badanych oraz ich partnerów/partnerek korelowała dodatnio z wynikami na skalach komunikacji, intymności i zachowań w kłótni. Wspomniane zależności okazały się słabe.

Podsumowanie

Wyniki przeprowadzonych analiz umożliwiają przyjęcie hipotez, zakładających wzrost komunikacji, intymności i satysfakcji seksualnej oraz ograniczanie zachowań w kłótni wraz ze wzrostem orientacji sprawczej i wspólnotowej (hipotezy szczegółowe 15.1, 15.2 i 15.4 oraz hipoteza 16., wraz z hipotezami szczegółowymi 16.1 - 16.4; hipotezę 15.3 odrzucono). Przeprowadzone analizy pozwoliły ponadto na zweryfikowanie hipotez szczegółowych zakładających, że im wyższa niepohamowana sprawczość i niepohamowana wspólnotowość tym słabsza komunikacja, mniejsza intymność i satysfakcja seksualna oraz więcej zachowań w kłótni. Wykazano, że wraz ze wzrostem orientacji sprawczej niepohamowanej częstsze są zachowania w kłótni oraz maleje satysfakcja seksualna (przyjęto hipotezy 17.3 i 17.4). Wyniki nie potwierdziły występowania zależności między wskazaną zmienną a wzajemną komunikacją i intymnością (odrzucono hipotezy 17.1 i 17.2). Analizy wykazały, że także wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej niepohamowanej częstsze są zachowania w kłótni (przyjęto hipotezę 18.3), jednak nie ujawniły one występowania zależności między tą orientacją a satysfakcją seksualną (odrzucono hipotezę 18.4). Co więcej, należy odrzucić hipotezy szczegółowe (18.1 i 18.2) zakładające, iż wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej niepohamowanej pojawi się spadek wzajemnej komunikacji i intymności - wyniki analiz wykazały występowanie wzrostu wskazanych zmiennych jakości związku. Upoważnia to do wniosku, że sprawczość i wspólnotowość wspierają funkcjonowanie par w obszarach istotnych dla jakości związku - komunikacji, intymności i satysfakcji seksualnej oraz zachowań w kłótni. Analizy wskazują ponadto na dezadaptacyjną rolę orientacji niepohamowanych, które współwystępują z częstszymi zachowaniami w kłótni i - w przypadku niepohamowanej sprawczości - obniżoną satysfakcją seksualną. Należy przy tym zaznaczyć, że orientacje niepohamowane nie muszą zakłócać funkcjonowania pary

w obszarze komunikacji i intymności, a w przypadku niepohamowanej wspólnotowości - także w obszarze satysfakcji seksualnej.

9.10 Orientacja sprawcza i wspólnotowa osób badanych i ich partnerów a poczucie osamotnienia w bliskim związku

Charakterystyka sprawczości i wspólnotowości pozwala przypuszczać, iż są to zmienne, które (w przeciwieństwie do ich postaci niepohamowanych) mogą stanowić czynnik chroniący przed doświadczaniem osamotnienia. Podczas gdy cechy składające się na orientację wspólnotową łączą się z dbałością o relacje z innymi, cechy właściwości orientacji sprawczej są związane z dążeniem do aktywności i indywidualności oraz cechami sprzyjającymi nawiązywanie nowych znajomości (Abele i Wojciszke, 2007; Wojciszke i Białobrzaska, 2014; Wojciszke i Cieślak, 2014; Wojciszke i Szlendak, 2010).

W tabeli 35 przedstawiono współczynniki korelacji ρ Spearmana pomiędzy wskaźnikami orientacji sprawczej i wspólnotowej oraz ich postaci niepohamowanych a poczuciem osamotnienia związanym z brakiem oczekiwanego zainteresowania i bliskości ze strony partnera/partnerki.

Tabela 35

Współczynniki korelacji pomiędzy wskaźnikami orientacji sprawczej i wspólnotowej (oraz ich postaci niepohamowanych) a poczuciem braku oczekiwanego kontaktu z osobą partnerską

Orientacja		Brak kontaktu z partnerem/partnerką
Sprawczość osoby badanej		-0,045
Wspólnotowość osoby badanej		-0,161**
Sprawczość partnera/ki		-0,187**
Wspólnotowość partnera/ki		-0,318**
Niepohamowana sprawczość osoby badanej		0,257**
Niepohamowana	wspólnotowość	0,170**
osoby badanej		
Niepohamowana	sprawczość	0,299**
partnera/ki		
Niepohamowana	wspólnotowość	0,050
partnera/ki		

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Stwierdzono, że występuje negatywna zależność między orientacją wspólnotową osób badanych oraz orientacjami sprawczą i wspólnotową ich partnerów/partnerek a poczuciem braku oczekiwanego kontaktu z partnerem/partnerką. Z brakiem takiego kontaktu, w bliskim związku, pozytywnie wiązały się orientacje niepohamowane - sprawczość i wspólnotowość osób badanych oraz sprawczość partnera/partnerki.

Podsumowanie

Uzyskane wyniki pozwalają na przyjęcie hipotezy 19.2. Istnieje istotna (choć słaba) zależność między orientacją wspólnotową a poczuciem osamotnienia. Im wyższa wspólnotowość osoby badanej tym mniejsze poczucie osamotnienia doświadczane jako brak kontaktu z partnerem/partnerką. Dla orientacji sprawczej i poczucia osamotnienia zależność nie ujawniła się (odrzucono hipotezę 19.1). Co ciekawe, wyniki wskazują, że im postrzegana, przez badanych, sprawczość i wspólnotowość ich partnerów/partnerek jest wyższa tym mniejsze poczucie osamotnienia badanych. Możliwe zatem, że sprawczość i wspólnotowość są orientacjami wspierającymi funkcjonowanie związków, współwystępując z niższym poczuciem osamotnienia związanym z brakiem oczekiwanego kontaktu z osobą partnerską. Sprawczość jest przy tym znacząca dla badanych jedynie z poziomu postrzeganej orientacji partnera/partnerki relacji.

Przeprowadzone analizy pozwalają ponadto na przyjęcie hipotez mówiących, że wraz ze wzrostem orientacji sprawczej niepohamowanej i wspólnotowej niepohamowanej wzrasta poczucie osamotnienia (hipotezy 20.1 i 20.2). Istotne zależności wykazano zarówno dla orientacji niepohamowanej sprawczej i niepohamowanej wspólnotowej badanych oraz niepohamowanej sprawczości ich partnerów/partnerek. Orientacje niepohamowane są zatem niekorzystne, wzmacniając ryzyko doświadczania osamotnienia w bliskich związkach romantycznych.

9.11 Orientacja sprawcza i wspólnotowa a zaufanie diadyczne

Zaufanie stanowi zmienną istotną dla trwałości bliskich związków. Jest ono związane z troską o dobro innych i założeniem, że mają oni dobre intencje - jest więc konstruktem składającym się z elementów wpisanych w konceptualizację orientacji wspólnotowej. Doniesienia badawcze pozwalają ponadto na przypuszczenie, iż zaufanie w relacji powinno

wiązać się pozytywnie z otwartą komunikacją własnych potrzeb w relacji, wartości i przekonań, co koresponduje z koncepcją orientacji sprawczej (Abele i Wojciszke, 2007; Ashraf i in., 2006; Balliet i Van Lange, 2013; Jasielska i Rajchert, 2020; Johnson i Mislin, 2011; Wade i Robinson, 2012; Wojciszke i Białobrzeska, 2014; Wojciszke i Cieślak, 2014; Wojciszke i Szlendak, 2010).

Tabela 36 przedstawia współczynniki korelacji ρ Spearmana pomiędzy wskaźnikami orientacji sprawczej i wspólnotowej oraz ich postaci niepohamowanych a poziomem zaufania.

Tabela 36

Współczynniki korelacji pomiędzy wskaźnikami orientacji sprawczej i wspólnotowej (oraz ich postaci niepohamowanych) a poziomem zaufania

Orientacja		Zaufanie
Sprawczość osoby badanej		0,173**
Wspólnotowość osoby badanej		0,309**
Sprawczość partnera/ki		0,334**
Wspólnotowość partnera/ki		0,466**
Niepohamowana sprawczość osoby badanej		-0,184**
Niepohamowana	wspólnotowość	0,055
osoby badanej		
Niepohamowana	sprawczość	-0,144**
partnera/ki		
Niepohamowana	wspólnotowość	0,092**
partnera/ki		

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Stwierdzono istotną i pozytywną zależność między orientacjami sprawczą i wspólnotową osób badanych, a także ich partnerów/partnerek, a poziomem zaufania. Niepohamowana sprawczość osób badanych oraz ich partnera/partnerki wiązała się ujemnie z poziomem zaufania. Natomiast, związek niepohamowanej wspólnotowości partnera/partnerki z zaufaniem okazał się pozytywny i bardzo słaby.

Podsumowanie

Przeprowadzone analizy potwierdzają hipotezę 21 mówiącą, że wzrost orientacji sprawczej i wspólnotowej sprzyja wzmacnianiu zaufania, a związki te okazały się silniejsze

dla orientacji wspólnotowej. Zależności te wykazano także dla postrzeganej orientacji sprawczej i wspólnotowej partnerów/partnerek osób badanych. Ponownie, związki te okazały się silniejsze dla orientacji wspólnotowej, jednak różnica była mniejsza niż w przypadku osób badanych. Wyniki nie pozwalają jednak na przyjęcie hipotezy 22, wskazującej na spadek zaufania wraz ze wzrostem orientacji sprawczej niepoohamowanej i wspólnotowej niepoohamowanej. Zależność tę wykazano jedynie dla niepoohamowanej sprawczości (przyjęto hipotezę 22.1 i odrzucono hipotezę 22.2). Ujawniła się ona także w przypadku, gdy uczestnicy badania postrzegali swoich partnerów/partnerki jako osoby o orientacji sprawczej niepoohamowanej. Analizy przeprowadzone dla orientacji wspólnotowej niepoohamowanej osób partnerskich pokazały natomiast na odwrotną zależność - jej wzrost powodował wzmocnienie zaufania. Należy przy tym zaznaczyć, że wykazana zależność była słaba.

Pozwala to wnioskować, że orientacje sprawcza i wspólnotowa wspierają budowanie zaufania w bliskich relacjach, podczas gdy orientacja niepoohamowana sprawcza zakłóca funkcjonowanie partnerów w tym obszarze. Orientacja wspólnotowa niepoohamowana nie musi być postrzegana jako niekorzystna wtedy, gdy przypisywana jest osobom partnerskim. Stanowi to wynik zaskakujący. Biorąc pod uwagę, iż orientacja ta wiązana jest z zachowaniami dezadaptacyjnymi (m.in. odrzucenie potrzeb własnych czy intruzywność w stosunku do osoby partnerskiej) - co nie sprzyja budowaniu zaufania - należy rozważyć, w jaki sposób respondenci interpretowali itemy narzędzia, które nie odnosiły się do nich w sposób bezpośredni.

9.12 Poczucie osamotnienia i zaufanie diadyczne a jakość związku

Zgodnie z doniesieniami badawczymi, poczucie osamotnienia i zaufanie wykazują wzajemne powiązania - osamotnienie wiązane jest z obniżeniem zaufania. Są to ponadto zmienne istotne w formowaniu bliskich relacji. Podczas gdy zaufanie jest akcentowane jako czynnik pogłębiający intymność i satysfakcję w związku, osamotnienie łączone jest z niższą świadomością relacyjną, częstszymi konfliktami i negatywnymi ocenami umiejętności komunikacyjnych innych (Betts i in., 2015; Givertz i in., 2013; Qualter i in., 2009; Qualter i in., 2013; Rotenberg i in., 2004; Rotenberg i in., 2010; Sease i in., 2024; Spithoven i in., 2017; Troop-Gordon i Ladd, 2005).

W tabeli 37 przedstawiono współczynniki korelacji ρ Spearmana pomiędzy poczuciem braku oczekiwanego kontaktu z partnerem/partnerką i poziomem zaufania a wskaźnikami jakości związku.

Tabela 37

Współczynniki korelacji pomiędzy poczuciem braku kontaktu z osobą partnerską i poziomem zaufania a wskaźnikami jakości związku

Jakość związku	Brak kontaktu z partnerem/partnerką	Zaufanie
Satysfakcja seksualna	-0,476**	0,391**
Komunikacja	-0,313**	0,439**
Intymność	-0,306**	0,411**
Zachowania w kłótni	0,569**	-0,501**

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Stwierdzono istotny i ujemny związek między poczuciem braku oczekiwanego kontaktu z partnerem/partnerką a satysfakcją seksualną, komunikacją i intymnością, natomiast dodatni - z zachowaniami w kłótni. Poziom zaufania wiązał się dodatnio z satysfakcją seksualną i wynikami na skalach komunikacji i intymności, a z wynikami na skali zachowań w kłótni - ujemnie.

Podsumowanie

Uzyskane wyniki pozwalają na przyjęcie hipotez mówiących o związku poczucia osamotnienia i zaufania ze wskaźnikami jakości związku (hipotezy 23 i 24, wraz z hipotezami szczegółowymi 23.1 - 23.4 oraz 24.1 - 24.4). Oznacza to, że jakość związku może być wzmacniana przez zaufanie i osłabiana w wyniku braku oczekiwanego kontaktu z osobą partnerską. Przeprowadzone analizy wykazały, że wraz ze wzrostem osamotnienia następował spadek satysfakcji seksualnej, wzajemnej komunikacji i intymności. Zachowania w kłótni stawały się częstsze. Wzrost zaufania miał natomiast odwrotny skutek - wzrost satysfakcji seksualnej, wzajemnej komunikacji i intymności oraz spadek częstotliwości zachowań w kłótni. Zaufanie oraz poczucie osamotnienia można zatem uznać za znaczące dla funkcjonowania i jakości związków romantycznych.

9.13 Poczucie osamotnienia i zaufanie jako mediatory zależności pomiędzy orientacją sprawczą i wspólnotową a wymiarami jakości związku

Przeprowadzono analizę mediacji, w której poczucie osamotnienia (brak oczekiwanego kontaktu i bliskości z partnerem/partnerką) i zaufania analizowano jako kolejne szeregowo mediatory zależności pomiędzy orientacją a wymiarami jakości związku (komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną). Analizowano cztery wskaźniki - orientację sprawczą i wspólnotową oraz ich postaci niepoahamowane, jako kolejne zmienne wyjaśniające oraz cztery kolejne wskaźniki jakości związku. W tabeli 38 przedstawiono wyniki analiz, w których jako zmienną wyjaśnianą analizowano wyniki na skali komunikacji.

Tabela 38

Poczucie osamotnienia - braku oczekiwanego kontaktu z partnerem/partnerką i zaufanie jako mediatory zależności pomiędzy orientacją sprawczą i wspólnotową oraz ich postaciami niepohamowanymi a wynikami na skali komunikacji

Zm. wyjaśniająca	Efekty	Zależność	Beta	p
Orientacja sprawcza	pośrednie	Orientacja sprawcza ⇒ Brak kontaktu ⇒ Komunikacja	0,01	0,681
		Orientacja sprawcza ⇒ Zaufanie ⇒ Komunikacja	0,07	0,002
		Orientacja sprawcza ⇒ Brak kontaktu ⇒ Zaufanie ⇒ Komunikacja	0,01	0,626
	Częstkowe	Orientacja sprawcza ⇒ Brak kontaktu	0,02	0,627
		Brak kontaktu ⇒ Komunikacja	-0,10	0,053
		Orientacja sprawcza ⇒ Zaufanie	0,18	<,001
		Zaufanie ⇒ Komunikacja	0,38	<,001
		Brak kontaktu . ⇒ Zaufanie	-0,44	<,001
	bepośredni całkowity	Orientacja sprawcza ⇒ Komunikacja	0,13	0,001
		Orientacja sprawcza ⇒ Komunikacja	0,19	<,001
Orientacja wspólnotowa	pośrednie	Orientacja wspólnotowa ⇒ Brak kontaktu ⇒ Komunikacja	0,01	0,254
		Orientacja wspólnotowa ⇒ Zaufanie ⇒ Komunikacja	0,09	<,001
		Orientacja wspólnotowa ⇒ Brak kontaktu ⇒ Zaufanie ⇒ Komunikacja	0,02	0,031
	częstkowe	Orientacja wspólnotowa ⇒ Brak kontaktu	-0,10	0,028
		Brak kontaktu ⇒ Komunikacja	-0,09	0,093
		Orientacja wspólnotowa ⇒ Zaufanie	0,23	<,001
		Zaufanie ⇒ Komunikacja	0,39	<,001
		Brak kontaktu ⇒ Zaufanie	-0,42	<,001
	bepośredni całkowity	Orientacja wspólnotowa ⇒ Komunikacja	0,05	0,177
		Orientacja wspólnotowa ⇒ Komunikacja	0,17	<,001
Orientacja sprawcza niepohamowana	pośrednie	Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu ⇒ Komunikacja	-0,05	<,001
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Zaufanie ⇒ Komunikacja	0,01	0,806
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu ⇒ Zaufanie ⇒ Komunikacja	-0,05	<,001
	częstkowe	Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu	0,28	<,001
		Brak kontaktu ⇒ Komunikacja	-0,17	<,001
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Zaufanie	0,01	0,805
		Zaufanie ⇒ Komunikacja	0,40	<,001
		Brak kontaktu ⇒ Zaufanie	-0,48	<,001
	bepośredni całkowity	Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Komunikacja	0,21	<,001
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Komunikacja	0,11	0,009
Orientacja wspólnotowa niepohamowana	pośrednie	Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu ⇒ Komunikacja	-0,03	0,005
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Zaufanie ⇒ Komunikacja	0,06	0,005
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu ⇒ Zaufanie ⇒ Komunikacja	-0,04	<,001
	częstkowe	Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu	0,21	<,001
		Brak kontaktu ⇒ Komunikacja	-0,15	0,002
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Zaufanie	0,15	0,002
		Zaufanie ⇒ Komunikacja	0,39	<,001
		Brak kontaktu ⇒ Zaufanie	-0,51	<,001
	bepośredni całkowity	Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Komunikacja	0,11	<,001
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Komunikacja	0,10	0,026

Beta – standaryzowany współczynnik regresji; p – istotność statystyczna

Stwierdzono, że poziom zaufania jest istotnym statystycznie mediatorem zależności pomiędzy orientacją sprawczą, orientacją wspólnotową i orientacją wspólnotową niepoahamowaną a komunikacją. Im większe orientacje sprawcza, wspólnotowa i wspólnotowa niepoahamowana tym wyższy poziom zaufania - a im wyższy poziom zaufania tym lepsza komunikacja.

Stwierdzono również, że poczucie osamotnienia wynikające z braku bliskości i zainteresowania partnera/partnerki jest istotnym statystycznie mediatorem zależności pomiędzy orientacją sprawczą niepoahamowaną i orientacją wspólnotową niepoahamowaną a komunikacją. Im większe orientacje sprawcza niepoahamowana i wspólnotowa niepoahamowana tym większe poczucie braku kontaktu z osobą partnerską - a im większe poczucie braku takiego kontaktu tym gorsza komunikacja.

Poczucie braku kontaktu i poziom zaufania są również dwoma kolejnymi szeregowymi mediatorami zależności pomiędzy orientacją wspólnotową, orientacją sprawczą niepoahamowaną i orientacją wspólnotową niepoahamowaną a komunikacją. Im większe orientacje sprawcza niepoahamowana i wspólnotowa niepoahamowana tym większe poczucie braku kontaktu, co z kolei przekłada się na niższy poziom zaufania, który wiąże się z niższą komunikacją. Im większa orientacja wspólnotowa tym mniejsze poczucie braku kontaktu, co przekłada się na większe zaufanie i w konsekwencji - lepszą komunikację.

Przedstawione analizy pozwalają zatem na przyjęcie hipotez szczegółowych mówiących o mediującej roli poczucia osamotnienia dla związku między orientacjami niepoahamowaną sprawczą (hipoteza 27.1 i 27.1.1) i niepoahamowaną wspólnotową (hipoteza 28.1 i 28.1.1) a wzajemną komunikacją. Poczucie braku kontaktu nie okazało się zmienną mediującą związek jedynie między orientacjami sprawczą i wspólnotową a wzajemną komunikacją - odrzucono hipotezy 25.1 i 26.1.

Uzyskane wyniki potwierdziły hipotezy wskazujące na mediującą rolę zaufania dla związku między orientacjami sprawczą (hipoteza 29.1 i 29.1.1) i wspólnotową (hipoteza 30.1 i 30.1.1) a wzajemną komunikacją. Hipoteza 32.1, mówiąca o mediującej roli zaufania w związku między orientacją wspólnotową niepoahamowaną a wzajemną komunikacją została potwierdzona. Zaufanie pełni rolę mediatora opisanego związku, ale wbrew założeniom wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej niepoahamowanej wzrasta poziom zaufania, co w konsekwencji przekłada się na wyższą wzajemną komunikację. Dlatego należy odrzucić hipotezę szczegółową 32.1.1. Zaufanie nie okazało się także zmienną mediującą związek między orientacją sprawczą niepoahamowaną a wzajemną komunikacją - odrzucono hipotezę 31.1).

Ponadto, potwierdzono hipotezy o pełnieniu przez poczucie osamotnienia i zaufania roli mediatorów w modelu podwójnym dla związków między orientacjami: wspólnotową (hipoteza 34.1), sprawczą niepoohamowaną (hipoteza 35.1) i wspólnotową niepoohamowaną (hipoteza 36.1) a wzajemną komunikacją. Zmienne te nie pełnią funkcji mediatorów szeregowych dla związków między sprawczością a komunikacją (odrzucono hipotezę 33.1).

W tabeli 39 przedstawiono wyniki analiz, w których jako zmienną wyjaśnianą analizowano wyniki na skali intymności.

Tabela 39

Poczucie osamotnienia – braku oczekiwanego kontaktu z partnerem/partnerką i zaufanie jako mediatory zależności pomiędzy orientacją sprawczą i wspólnotową oraz ich postaciami niepohamowanymi a wynikami na skali intymności

Zm. wyjaśniająca	Efekty	Zależność	Beta	p
Orientacja sprawcza	pośrednie	Orientacja sprawcza ⇒ Brak kontaktu ⇒ Intymność	0,01	0,657
		Orientacja sprawcza ⇒ Zaufanie ⇒ Intymność	0,06	0,002
		Orientacja sprawcza ⇒ Brak kontaktu ⇒ Zaufanie ⇒ Intymność	0,01	0,636
	cząstkowe	Orientacja sprawcza ⇒ Brak kontaktu	0,02	0,633
		Brak kontaktu ⇒ Intymność	-0,12	0,009
		Orientacja sprawcza ⇒ Zaufanie	0,18	<,001
		Zaufanie ⇒ Intymność	0,33	<,001
		Brak kontaktu ⇒ Zaufanie	-0,44	<,001
	bepośredni całkowity	Orientacja sprawcza ⇒ Intymność	0,15	<,001
		Orientacja sprawcza ⇒ Intymność	0,20	<,001
Orientacja wspólnotowa	pośrednie	Orientacja wspólnotowa ⇒ Brak kontaktu ⇒ Intymność	0,01	0,167
		Orientacja wspólnotowa ⇒ Zaufanie ⇒ Intymność	0,08	<,001
		Orientacja wspólnotowa ⇒ Brak kontaktu . ⇒ Zaufanie ⇒ Intymność	0,01	0,031
	cząstkowe	Orientacja wspólnotowa ⇒ Brak kontaktu	-0,10	0,025
		Brak kontaktu ⇒ Intymność	-0,11	0,030
		Orientacja wspólnotowa ⇒ Zaufanie	0,23	<,001
		Zaufanie ⇒ Intymność	0,34	<,001
		Brak kontaktu ⇒ Zaufanie	-0,42	<,001
	bepośredni całkowity	Orientacja wspólnotowa ⇒ Intymność	0,09	0,014
		Orientacja wspólnotowa ⇒ Intymność	0,20	<,001
Orientacja sprawcza niepohamowana	pośrednie	Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu. ⇒ Intymność	-0,05	<,001
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Zaufanie ⇒ Intymność	0,01	0,812
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu ⇒ Zaufanie ⇒ Intymność	-0,05	<,001
	cząstkowe	Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu	0,28	<,001
		Brak kontaktu ⇒ Intymność	-0,18	<,001
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Zaufanie	0,01	0,809
		Zaufanie ⇒ Intymność	0,38	<,001
		Brak kontaktu ⇒ Zaufanie	-0,48	<,001
	bepośredni całkowity	Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Intymność	0,16	<,001
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Intymność	0,06	0,087
Orientacja wspólnotowa niepohamowana	pośrednie	Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu ⇒ Intymność	-0,04	0,002
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Zaufanie ⇒ Intymność	0,05	0,006
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu ⇒ Zaufanie ⇒ Intymność	-0,04	<,001
	cząstkowe	Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu	0,21	<,001
		Brak kontaktu . ⇒ Intymność	-0,17	<,001
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Zaufanie	0,15	0,002
		Zaufanie ⇒ Intymność	0,35	<,001
		Brak kontaktu . ⇒ Zaufanie	-0,51	<,001
	bepośredni całkowity	Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Intymność	0,13	<,001
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Intymność	0,11	0,010

Beta – standaryzowany współczynnik regresji; p – istotność statystyczna

Stwierdzono, że poziom zaufania jest istotnym statystycznie mediatorem zależności pomiędzy orientacją sprawczą, orientacją wspólnotową i orientacją wspólnotową niepoahamowaną a intymnością. Im większe orientacje sprawcza, wspólnotowa i wspólnotowa niepoahamowana tym wyższy poziom zaufania, a im wyższy poziom zaufania tym większa intymność.

Stwierdzono również, że poczucie braku kontaktu z partnerem jest istotnym statystycznie mediatorem zależności pomiędzy orientacją sprawczą niepoahamowaną i orientacją wspólnotową niepoahamowaną a intymnością. Im większe orientacje sprawcza niepoahamowana i wspólnotowa niepoahamowana tym większe poczucie braku kontaktu z partnerem a im większe poczucie braku takiego kontaktu, tym niższy poziom intymności.

Poczucie braku kontaktu i poziom zaufania są również dwoma kolejnymi szeregowymi mediatorami zależności pomiędzy orientacją wspólnotową, orientacją sprawczą niepoahamowaną i orientacją wspólnotową niepoahamowaną a intymnością. Im większe orientacje sprawcza niepoahamowana i wspólnotowa niepoahamowana tym większe poczucie braku kontaktu z partnerem/partnerką, co z kolei przekłada się na niższy poziom zaufania, który wiąże się z niższym poziomem intymności. Im większa orientacja wspólnotowa tym mniejsze poczucie braku kontaktu, co przekłada się na większe zaufanie i w konsekwencji - większą intymność.

Przeprowadzone analizy mediacji pozwalają na weryfikację hipotez badawczych i przyjęcie części z nich. Wyniki potwierdziły hipotezy mówiące o poczuciu osamotnienia jako zmiennej mediującej związek między orientacjami: sprawczą niepoahamowaną (hipoteza 27.2 i 27.2.1) i wspólnotową niepoahamowaną (hipoteza 28.2 i 28.2.1) a intymnością. Poczucie braku kontaktu nie stanowi zmiennej mediującej związku między orientacją sprawczą i wspólnotową a intymnością (odrzucono hipotezy 25.2 i 26.2).

Potwierdzone zostały także hipotezy o mediującej roli zaufania w związkach między orientacjami: sprawczą (hipoteza 29.2 i 29.2.1), wspólnotową (hipotezy 30.2 i 30.2.1) a intymnością. Hipoteza 32.2 mówiąca o mediującej roli zaufania w związku między orientacją wspólnotową niepoahamowaną a intymnością została potwierdzona - zaufanie pełni rolę mediatora opisanego związku, jednak wbrew założeniom wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej niepoahamowanej wzrasta poziom zaufania, co w konsekwencji przekłada się na wyższą intymność (dlatego należy odrzucić hipotezę szczegółową 32.2.1). Zaufanie nie okazało się jednak zmienną mediującą zależności między orientacją sprawczą niepoahamowaną a intymnością (odrzucono hipotezę 31.2).

Co więcej, przyjęto hipotezy o pełnieniu przez poczucie osamotnienia i zaufanie roli mediatorów w modelu podwójnym dla związków między orientacjami: wspólnotową (hipoteza 34.2), sprawczą niepoohamowaną (hipoteza 35.2) i wspólnotową niepoohamowaną (hipoteza 36.2) a intymnością. Zmienne te nie pełnią funkcji mediatorów szeregowych dla związków między sprawczością a intymnością (odrzucono hipotezę 33.2).

W tabeli 40 przedstawiono wyniki analiz, w których jako zmienną wyjaśnianą analizowano wyniki na skali zachowań w kłótni.

Tabela 40

Poczucie osamotnienia - braku oczekiwanego kontaktu z partnerem/partnerką i zaufanie jako mediatory zależności pomiędzy orientacją sprawczą i wspólnotową oraz ich postaciami niepohamowanymi a wynikami na skali zachowań w kłótni

Zm. wyjaśniająca	Efekty	Zależność	Beta	p
Orientacja sprawcza	pośrednie	Orientacja sprawcza ⇒ Brak kontaktu . ⇒ Kłótnie	0,01	0,634
		Orientacja sprawcza ⇒ Zaufanie ⇒ Kłótnie	-0,03	0,011
		Orientacja sprawcza ⇒ Brak kontaktu ⇒ Zaufanie ⇒ Kłótnie	0,00	0,650
	częstkowe	Orientacja sprawcza ⇒ Brak kontaktu	0,02	0,633
		Brak kontaktu ⇒ Kłótnie	0,52	<,001
		Orientacja sprawcza ⇒ Zaufanie	0,18	<,001
		Zaufanie ⇒ Kłótnie	-0,19	<,001
		Brak kontaktu ⇒ Zaufanie	-0,44	<,001
		Orientacja sprawcza ⇒ Kłótnie	0,04	0,229
Orientacja wspólnotowa	pośrednie	Orientacja sprawcza ⇒ Kłótnie	0,02	0,704
		Orientacja wspólnotowa ⇒ Brak kontaktu ⇒ Kłótnie	-0,06	0,029
		Orientacja wspólnotowa ⇒ Zaufanie ⇒ Kłótnie	-0,03	0,008
	częstkowe	Orientacja wspólnotowa ⇒ Brak kontaktu ⇒ Zaufanie ⇒ Kłótnie	-0,01	0,057
		Orientacja wspólnotowa ⇒ Brak kontaktu	-0,10	0,025
		Brak kontaktu ⇒ Kłótnie	0,53	<,001
		Orientacja wspólnotowa ⇒ Zaufanie	0,23	<,001
		Zaufanie ⇒ Kłótnie	-0,15	<,001
		Brak kontaktu ⇒ Zaufanie	-0,42	<,001
Orientacja sprawcza niepohamowana	pośrednie	Orientacja wspólnotowa ⇒ Kłótnie	-0,12	<,001
		Orientacja wspólnotowa ⇒ Kłótnie	-0,21	<,001
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu ⇒ Kłótnie	0,13	<,001
	częstkowe	Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Zaufanie ⇒ Kłótnie	0,00	0,810
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu ⇒ Zaufanie ⇒ Kłótnie	0,02	<,001
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu	0,28	<,001
		Brak kontaktu ⇒ Kłótnie	0,46	<,001
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Zaufanie	0,01	0,804
		Zaufanie ⇒ Kłótnie	-0,18	<,001
Orientacja wspólnotowa niepohamowana	pośrednie	Brak kontaktu ⇒ Zaufanie	-0,48	<,001
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Kłótnie	0,18	<,001
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Kłótnie	0,33	<,001
	częstkowe	Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu ⇒ Kłótnie	0,11	<,001
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Zaufanie ⇒ Kłótnie	-0,03	0,014
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu ⇒ Zaufanie ⇒ Kłótnie	0,02	<,001
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu	0,21	<,001
		Brak kontaktu ⇒ Kłótnie	0,50	<,001
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Zaufanie	0,15	0,002
	pośrednie	Zaufanie ⇒ Kłótnie	-0,19	<,001
		Brak kontaktu ⇒ Zaufanie	-0,51	<,001
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Kłótnie	0,04	0,195
	całkowity	Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Kłótnie	0,14	<,001

Beta – standaryzowany współczynnik regresji; p – istotność statystyczna

Stwierdzono, że poziom zaufania jest istotnym statystycznie mediatorem zależności pomiędzy orientacją sprawczą, orientacją wspólnotową i orientacją wspólnotową niepoahamowaną a zachowaniami w kłótni. Im większe orientacje sprawcza, wspólnotowa i wspólnotowa niepoahamowana tym wyższy poziom zaufania, a im wyższy poziom zaufania tym niższe wyniki na skali zachowań w kłótni.

Stwierdzono również, że poczucie braku kontaktu jest istotnym statystycznie mediatorem zależności pomiędzy orientacją wspólnotową, orientacją sprawczą niepoahamowaną i orientacją wspólnotową niepoahamowaną a zachowaniami w kłótni. Im większe orientacje sprawcza niepoahamowana i wspólnotowa niepoahamowana tym większe poczucie braku kontaktu z partnerem, a im większe poczucie braku takiego kontaktu tym wyższe wyniki na skali zachowań w kłótni. Im większa orientacja wspólnotowa tym mniejsze poczucie braku kontaktu a konsekwencji - niższe wyniki na skali zachowań w kłótni.

Poczucie braku oczekiwanego kontaktu i poziom zaufania są również dwoma kolejnymi szeregowymi mediatorami zależności pomiędzy orientacją wspólnotową, orientacją sprawczą niepoahamowaną i orientacją wspólnotową niepoahamowaną a wynikami na skali zachowań w kłótni. Im większe orientacje sprawcza niepoahamowana i wspólnotowa niepoahamowana tym większe poczucie braku kontaktu z partnerem, co z kolei przekłada się na niższy poziom zaufania, który wiąże się z wyższymi wynikami na skali zachowań w kłótni. Im większa orientacja wspólnotowa tym mniejsze poczucie braku kontaktu z partnerem, co przekłada się na większe zaufanie i w konsekwencji - niższe wyniki na skali kłótni.

Wyniki przeprowadzonych analiz pozwalają na weryfikację hipotez badawczych i przyjęcie części z nich. Potwierdzone zostały hipotezy mówiące o poczuciu osamotnienia jako zmiennej mediującej związek między orientacjami: wspólnotową (hipoteza 26.3 i 26.3.1), sprawczą niepoahamowaną (hipoteza 27.3 i 27.3.1) i wspólnotową niepoahamowaną (hipoteza 28.3 i 28.3.1) a zachowaniami w kłótni. Poczucie osamotnienia nie okazało się zmienną mediującą związek jedynie między orientacją sprawczą a zachowaniami w kłótni (odrzucono hipotezę 25.3).

Przyjęte zostały także hipotezy o mediującej roli zaufania w związkach między orientacjami: sprawczą (hipoteza 29.3 i 29.3.1) i wspólnotową (hipoteza 30.3.1) a zachowaniami w kłótni. Hipoteza mówiąca o mediującej roli zaufania w związku między orientacją wspólnotową niepoahamowaną a zachowaniami w kłótni (hipoteza 32.3) została potwierdzona. Biorąc jednak pod uwagę, iż zaufanie pełni rolę mediatora opisanego związku, ale wbrew założeniom wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej niepoahamowanej wzrasta poziom zaufania, co w konsekwencji przekłada się na niższe zachowania w kłótni odrzucono

hipotezę szczegółową 32.3.1. Co więcej, zaufanie nie okazało się zmienną mediującą zależności między orientacją sprawczą niepoohamowaną a zachowaniami w kłótni (odrzucono hipotezę 31.3). Przyjęto ponadto hipotezy o pełnieniu przez poczucie osamotnienia i zaufanie roli mediatorów w modelu podwójnym dla związków między orientacjami: wspólnotową (hipoteza 34.3), sprawczą niepoohamowaną (hipoteza 35.3) i wspólnotową niepoohamowaną (hipoteza 36.3) a zachowaniami w kłótni. Zmienne te nie pełnią funkcji mediatorów szeregowych dla związków między sprawczością a zachowaniami w kłótni (odrzucono hipotezę 33.3).

W tabeli 41 przedstawiono wyniki analiz, w których jako zmienną wyjaśnianą analizowano poziom satysfakcji seksualnej.

Tabela 41

Poczucie osamotnienia - braku oczekiwanego kontaktu z partnerem/partnerką i zaufanie jako mediatory zależności pomiędzy orientacją sprawczą i wspólnotową oraz ich postaciami niepohamowanymi a poziomem satysfakcji seksualnej

Zm. wyjaśniająca	Efekty	Zależność	Beta	p
Orientacja sprawcza	pośrednie	Orientacja sprawcza ⇒ Brak kontaktu. ⇒ sat.seks	-0,01	0,634
		Orientacja sprawcza ⇒ Zaufanie ⇒ sat.seks	0,02	0,066
		Orientacja sprawcza ⇒ Brak kontaktu ⇒ Zaufanie ⇒ sat.seks	0,00	0,652
	cząstkowe	Orientacja sprawcza ⇒ Brak kontaktu	0,02	0,629
		Brak kontaktu ⇒ sat.seks	-0,39	<,001
		Orientacja sprawcza ⇒ Zaufanie	0,18	<,001
		Zaufanie ⇒ sat.seks	0,12	0,012
		Brak kontaktu ⇒ Zaufanie	-0,44	<,001
		Orientacja sprawcza ⇒ sat.seks	0,28	<,001
		Orientacja sprawcza ⇒ sat.seks	0,30	<,001
Orientacja wspólnotowa	pośrednie	Orientacja wspólnotowa ⇒ Brak kontaktu ⇒ sat.seks	0,04	0,037
		Orientacja wspólnotowa ⇒ Zaufanie ⇒ sat.seks	0,03	0,037
		Orientacja wspólnotowa ⇒ Brak kontaktu ⇒ Zaufanie ⇒ sat.seks	0,01	0,100
	cząstkowe	Orientacja wspólnotowa ⇒ Brak kontaktu	-0,10	0,030
		Brak kontaktu . ⇒ sat.seks	-0,36	<,001
		Orientacja wspólnotowa ⇒ Zaufanie	0,23	<,001
		Zaufanie ⇒ sat.seks	0,14	0,009
		Brak kontaktu ⇒ Zaufanie	-0,42	<,001
		Orientacja wspólnotowa ⇒ sat.seks	0,16	0,001
		Orientacja wspólnotowa ⇒ sat.seks	0,24	<,001
Orientacja sprawcza niepohamowana	pośrednie	Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu ⇒ sat.seks	-0,09	<,001
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Zaufanie ⇒ sat.seks	0,00	0,824
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu ⇒ Zaufanie ⇒ sat.seks	-0,03	<,001
	cząstkowe	Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu	0,28	<,001
		Brak kontaktu ⇒ sat.seks	-0,34	<,001
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ Zaufanie	0,01	0,814
		Zaufanie ⇒ sat.seks	0,20	<,001
		Brak kontaktu . ⇒ Zaufanie	-0,48	<,001
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ sat.seks	-0,01	0,777
		Orientacja spraw. niepohamowana ⇒ sat.seks	-0,13	0,001
Orientacja wspólnotowa niepohamowana	pośrednie	Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu ⇒ sat.seks	-0,07	<,001
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Zaufanie ⇒ sat.seks	0,03	0,018
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu ⇒ Zaufanie ⇒ sat.seks	-0,02	<,001
	cząstkowe	Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Brak kontaktu	0,21	<,001
		Brak kontaktu ⇒ sat.seks	-0,35	<,001
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ Zaufanie	0,15	0,001
		Zaufanie ⇒ sat.seks	0,20	<,001
		Brak kontaktu ⇒ Zaufanie	-0,51	<,001
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ sat.seks	0,02	0,640
		Orientacja wspóln. niepohamowana ⇒ sat.seks	-0,05	0,262

Beta – standaryzowany współczynnik regresji; p – istotność statystyczna

Stwierdzono, że poziom zaufania jest istotnym statystycznie mediatorem zależności pomiędzy orientacją wspólnotową i orientacją wspólnotową niepohamowaną a satysfakcją seksualną. Im większe orientacje wspólnotowa i wspólnotowa niepohamowana tym wyższy poziom zaufania, a im wyższy poziom zaufania tym większa satysfakcja seksualna.

Stwierdzono również, że poczucie braku kontaktu z partnerem jest istotnym statystycznie mediatorem zależności pomiędzy orientacją wspólnotową, orientacją sprawczą niepohamowaną i orientacją wspólnotową niepohamowaną a satysfakcją seksualną. Im większe orientacje sprawcza niepohamowana i wspólnotowa niepohamowana tym większe poczucie braku kontaktu z partnerem, a im większe poczucie braku takiego kontaktu tym mniejsza satysfakcja seksualna. Im większa orientacja wspólnotowa tym mniejsze poczucie braku kontaktu z partnerem, a w konsekwencji - większa satysfakcja seksualna. Poczucie braku kontaktu z partnerem i poziom zaufania są również dwoma kolejnymi szeregowymi mediatorami zależności pomiędzy orientacją sprawczą niepohamowaną i orientacją wspólnotową niepohamowaną a satysfakcją seksualną. Im większe orientacje sprawcza niepohamowana i wspólnotowa niepohamowana tym większe poczucie braku kontaktu z partnerem, co z kolei przekłada się na niższy poziom zaufania, który wiąże się z mniejszą satysfakcją seksualną.

Wyniki przeprowadzonych analiz mediacji pozwalają na weryfikację hipotez badawczych i przyjęcie części z nich. Potwierdzone zostały hipotezy mówiące o poczuciu osamotnienia jako zmiennej mediującej związek między orientacjami: wspólnotową (hipoteza 26.4 i 26.4.1), sprawczą niepohamowaną (hipoteza 27.4 i 27.4.1) i wspólnotową niepohamowaną (hipoteza 28.4 i 28.4.1) a satysfakcją seksualną. Nie stwierdzono mediacyjnej roli poczucia osamotnienia jedynie dla związku między orientacją sprawczą a satysfakcją seksualną (odrzucono hipotezę 25.4).

Przyjęta została także hipoteza o mediującej roli zaufania w związku między orientacją wspólnotową (hipoteza 30.4 i 30.4.1) a satysfakcją seksualną. Potwierdzono również hipotezę o mediującej roli zaufania w związku między orientacją wspólnotową niepohamowaną (hipoteza 32.4) a satysfakcją seksualną. Zakładała ona jednak, że wraz ze wzrostem orientacji wspólnotowej niepohamowanej poziom zaufania będzie się obniżał, co w konsekwencji będzie się przekładać na niższą satysfakcję seksualną - wykazano zależność odwrotną (odrzucono hipotezę

32.4.1). Natomiast nie stwierdzono mediacyjnej roli zaufania dla związku między orientacjami sprawczą i sprawczą niepohamowaną a satysfakcją seksualną (odrzucono hipotezy 29.4 i 31.4).

Przyjęto ponadto hipotezy o pełnieniu przez poczucie osamotnienia i zaufanie roli mediatorów w modelu podwójnym dla związków między orientacjami: sprawczą niepohamowaną (hipoteza 35.4) i wspólnotową niepohamowaną (hipoteza 36.4) a satysfakcją seksualną. Zmienne te nie pełnią funkcji mediatorów szeregowych dla związków między sprawczością i wspólnotowością a satysfakcją seksualną (odrzucono hipotezy 33.4 i 34.4).

Podsumowanie

Wyniki przeprowadzonych badań pozwalają na identyfikację zaufania i poczucia osamotnienia jako dwóch zmiennych znaczących dla jakości bliskich relacji. Pełnią one role mediatorów związków pomiędzy wybranymi orientacjami (oraz ich wybranymi formami krańcowymi) a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Analizy wykazały, że im wyższe poziomy orientacji sprawczej, wspólnotowej i wspólnotowej niepohamowanej tym wyższe zaufanie, co przekłada się na lepszą komunikację, większą intymność i mniej zachowań w kłótni. Co więcej, silniejsze orientacje - wspólnotowa i wspólnotowa niepohamowana prowadzą do większego zaufania, a w konsekwencji - większej satysfakcji seksualnej.

Poczucie osamotnienia jako brak oczekiwanego kontaktu z osobą partnerską okazało się znaczące w przypadku orientacji sprawczej niepohamowanej i wspólnotowej niepohamowanej. Im wyższe poziomy wskazanych orientacji, tym większe poczucie osamotnienia, co prowadzi do pogorszenia komunikacji, intymności, większej liczby zachowań w kłótni i mniejszej satysfakcji seksualnej. Ponadto, poczucie osamotnienia jest znaczące dla związków orientacji wspólnotowej i zachowań w kłótni oraz satysfakcji seksualnej - im wyższa orientacja wspólnotowa, tym niższe poczucie osamotnienia. Prowadzi to do mniejszej ilości zachowań w kłótni i większej satysfakcji seksualnej.

Wyniki badań ujawniły ponadto, że zaufanie i poczucie osamotnienia pełnią rolę dwóch kolejnych szeregowych mediatorów zależności między wybranymi orientacjami i zmiennymi jakości związku. Im większe orientacje niepohamowane - sprawcza i wspólnotowa, tym większe poczucie osamotnienia. Przekłada się to na

niższy poziom zaufania, a w konsekwencji - na pogorszenie wzajemnej komunikacji, intymności, większą liczbę zachowań w kłótni i niższą satysfakcję seksualną. Z kolei, im większa orientacja wspólnotowa, tym mniejsze poczucie osamotnienia, co przekłada się na większe zaufanie, a w konsekwencji - lepszą komunikację, większą intymność, i mniej zachowań w kłótni.

Dane te są znaczące biorąc pod uwagę wykazane niewielkie różnice między związkami międzykulturowymi i monokulturowymi w postrzeganiu orientacji własnej i partnera/partnerki oraz zgodności tych orientacji.

9.14 Staż związku jako moderator zależności pomiędzy orientacją a wymiarami jakości związku

Staż związku analizowano w roli moderatora zależności pomiędzy orientacją a wymiarami jakości związku (komunikacją, intymnością i zachowaniami w kłótni) uzupełnionymi o satysfakcję seksualną. Analizowano cztery wskaźniki - orientację sprawczą i wspólnotową oraz ich postaci niepohamowane - jako kolejne zmienne wyjaśniające oraz wymiary jakości związku: komunikację, intymność, zachowania w kłótni i satysfakcję seksualną. W tabeli 42 przedstawiono wartości testów istotności statystycznej interakcji pomiędzy kolejnymi wskaźnikami orientacji a stażem związku, otrzymane w analizach moderacji.

Tabela 42

Efekty interakcyjne pomiędzy stażem związku a wskaźnikami orientacji

Orientacja	Komunikacja		Intymność		Zach. w kłótni		Sat. seksualna	
	<i>Z</i>	<i>p</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
Orientacja sprawcza	-1,09	0,276	-0,59	0,555	-1,53	0,126	0,38	0,704
Orientacja wspólnotowa	-1,63	0,104	-1,88	0,060	-0,18	0,860	-0,33	0,740
Orientacja spraw. niepohamowana	-0,63	0,526	-0,33	0,745	-1,51	0,130	2,26	0,024
Orientacja wspóln. niepohamowana	-1,16	0,245	-1,27	0,203	0,20	0,843	0,50	0,619

Z – wartość testu istotności statystycznej efektu interakcyjnego; *p* – istotność statystyczna

Otrzymano istotne statystycznie efekty interakcyjne pomiędzy stażem związku a orientacją sprawczą niepoohamowaną osób badanych w modelu, w którym jako zmienną wyjaśnianą analizowano satysfakcję seksualną. Analiza efektów prostych pozwoliła stwierdzić, że ujemna zależność pomiędzy orientacją sprawczą niepoohamowaną a satysfakcją seksualną była najsilniejsza w grupie osób pozostających w związkach z krótkim stażem (<-1 SD), $B=-0,11$, $Z=-3,51$, $p<0,001$, słabsza w grupie osób pozostających w związkach z przeciętnym stażem ($+/- 1$ SD), $B=-0,07$, $Z=-3,22$, $p<0,001$, i nieistotna statystycznie w grupie osób pozostających w związkach z dłuższym stażem (>1 SD), $B=-0,03$, $Z=-1,30$, $p>0,05$.

Podsumowanie

Uzyskane wyniki pozwalają na przyjęcie hipotezy 39.4 zakładającej, że staż wspólnego życia partnerów pełni rolę moderatora związku między orientacją sprawczą niepoohamowaną a satysfakcją seksualną. Należy zaznaczyć, że opisany efekt moderacyjny został wykazany jedynie dla zmiennej - satysfakcji seksualnej w związkach z krótkim i przeciętnym stażem. Oznacza to, że w tych relacjach, wraz ze wzrostem długości stażu związek orientacji sprawczej niepoohamowanej z satysfakcją seksualną będzie ulegał osłabieniu.

Przeprowadzone analizy pozwalają ponadto na odrzucenie hipotez o roli stażu jako moderatora związku pomiędzy orientacjami sprawczą, wspólnotową oraz wspólnotową niepoohamowaną a pozostałymi wskaźnikami jakości związku (wzajemną komunikacją, intymnością i zachowaniami w kłótni).

10. Dyskusja wyników

Celem badań była ocena jakości związków międzykulturowych z uwzględnieniem orientacji sprawczej i wspólnotowej partnerów. Ocena jakości związku została ujęta wielowymiarowo. Założono, że jest ona zależna od wzajemnej komunikacji, intymności, zachowań konfliktowych oraz satysfakcji seksualnej. Poczucie osamotnienia i zaufanie uznano za zmienne pośredniczące w zastosowanym modelu zmiennych.

Analizy rozpoczęto od sprawdzenia rozkładu zmiennych orientacji sprawczej i wspólnotowej oraz ich postaci niepoahamowanych u osób badanych i ich partnerek/partnerów. Orientacje sprawcza i wspólnotowa zostały uznane za istotne zmienne indywidualne nie tylko ze względu na ich potencjalne znaczenie dla jakości związku, ale także ich aspekt kulturowy.

Przyjęto, że zarówno orientacja sprawcza, jak i wspólnotowa będą różnicować osoby ze związków międzykulturowych i monokulturowych, a różnice te ujawnią się także przy podziale względem płci. Założenie to podyktowane było doniesieniami o odmiennych preferencjach nasilenia wymienionych orientacji, w różnych grupach kulturowych. Wzięto także pod uwagę wykazane wcześniej łączenie cech wpisujących się w charakterystykę sprawczości i wspólnotowości z założeniami dotyczącymi indywidualizmu i kolektywizmu (Abele i Wojciszke, 2007; Fiske i in., 2007; Judd i in., 2005; Kagitcibasi, 2005; Wojciszke i Białobrzaska, 2014).

Podane wyżej założenie nie zostało jednak potwierdzone. Przeprowadzone badania wskazały na podobieństwo osób badanych pozostających w związkach między- i monokulturowych pod względem postrzeganej sprawczości i wspólnotowości (również ich form krańcowych) własnej oraz partnera/partnerki. Wyniki te są kluczowe pod względem przełamania istniejących stereotypów odnoszących się do „odmienności” przedstawicieli innych kultur. Podważają także pogląd, że zagraża to powodzeniu tego typu relacji. Korespondują ponadto z danymi dotyczącymi kryteriów doboru parterów w związkach romantycznych i czynników świadczących o ich atrakcyjności. Podobieństwo jest bowiem uznawane za podstawę wielu relacji międzyludzkich. Atrakcyjność podobieństw związana jest głównie z postrzeganą, a nie rzeczywistą zgodnością. Zjawisko to, nazywane efektem podobieństwa, zostało dowiedzione w literaturze przedmiotu, gdy brano pod uwagę

m.in. cechy osobowości, postawy, hobby czy atrakcyjność fizyczną (Chu i Lowery, 2023; From i in., 2025; Montoya i in., 2008; Philipp-Muller i in., 2020). Warto zauważyć, iż istnieją badania, które nie wykazały wskazanego efektu (por. Luo i Zhang, 2009 - badanie zainteresowania potencjalnym partnerem podczas speed-datingu) lub podkreślały jego występowanie we wstępnych fazach związku, ale nie w relacjach długoterminowych (Montoya i in., 2008). Należy jednak wziąć pod uwagę (także w kontekście przeprowadzonych badań) sferę i zakres podobieństwa partnerów, które mogą mieć tu największe znaczenie.

Badania wskazały na większy udział osób wspólnotowych w związkach monokulturowych niż międzykulturowych. Osoby w związkach monokulturowych oceniały swoich partnerów/partnerki jako bardziej sprawczych oraz bardziej wspólnotowych, niż osoby w związkach międzykulturowych. Istotną kwestią do rozważenia jest tutaj charakterystyka związków międzykulturowych. Partnerzy w tego typu relacjach o wiele szybciej podejmują tematy dotyczące różnic między sobą i rozpoczynają negocjacje ważnych kwestii relacyjnych. Gdy ich kultury pochodzenia są bardzo odległe podejmują próby przystosowania się i wypracowania wspólnych rozwiązań. Charakteryzują się także wyższym stopniem rozróżnienia siebie i partnera/partnerki (Bhugra i De Silva, 2000, Bhugun, 2019; Bustamante i in., 2011; Crippen i Brew, 2007; Jassem-Staniecka, 2018; Kuramoto, 2017; Ting-Toomey, 2011; Yurtaeva i Charura, 2024). Może to istotnie wpływać na pierwszą fazę związku - romantyczne początki (Wojciszke, 2006) - i prowadzić do szybszej rezygnacji z idealizacji partnera/partnerki, a zatem bardziej realistycznego i wyważonego postrzegania bliskiej osoby (lub zakończenia relacji). Podejmowanie już od samego początku działań mających na celu utrzymanie i poprawę jakości związku może stanowić o przesunięciu orientacji w kierunku sprawczości.

Niewiele osób przypisywało sobie cechy związane z orientacją sprawczą. Warto w tym miejscu się zastanowić czy respondenci wiedząc, że badanie dotyczy związków, mogli odbierać cechy wspólnotowe jako bardziej pożądane od sprawczych i chętniej się z nimi identyfikować. Możliwe także, że związki trwałe częściej tworzą osoby zorientowane bardziej wspólnotowo niż sprawczo.

Nie potwierdzono także hipotezy dotyczącej różnic w orientacjach, między osobami badanymi a ich partnerami w związkach międzykulturowych i monokulturowych. Zakładano, iż w związkach międzykulturowych będą one występowały częściej. Wyniki badań ujawniły podobieństwo badanych relacji w tym

zakresie. Większość osób pozostających w związkach międzykulturowych i monokulturowych określiła orientację własną i partnera/partnerki jako zgodną mieszaną (sprawczo-wspólnotową), co ponownie można odnieść do danych dotyczących kryteriów doboru partnerów. Jak zakładano wcześniej, różnice w prezentowanych poziomach orientacji sprawczej i wspólnotowej mogą się zacierać lub nie występować ze względu na postępującą globalizację, mieszanie się społeczeństw i procesy związane z akulturacją.

Interesujące okazały się dane dotyczące orientacji niepoahamowanych. Wśród związków międzykulturowych dominowała orientacja niepoahamowana zgodna mieszaną, podczas gdy wśród związków monokulturowych - niepoahamowana niezgodna. Analizy, przy podziale względem płci, ujawniły różnice w grupie osób w związkach międzykulturowych. Kobiety, podobnie jak osoby ze związków monokulturowych, postrzegały orientację w związku jako niepoahamowaną niezgodną, podczas gdy mężczyźni - jako niepoahamowaną zgodną mieszaną.

Bardzo istotna jest kwestia metody przeprowadzonych pomiarów badania jednej strony - Polek i Polaków, w związkach z obcokrajowcami. Różnice wyników pod względem płci wydają się o tyle zasadne, iż według dotychczasowych badań jakość związku romantycznego jest silniej powiązana z sensem życia u mężczyzn niż u kobiet. Co więcej, badania wykazują, że to kobiety są mniej odizolowane społecznie i mają więcej źródeł wsparcia - w tym źródeł wsparcia wyższej jakości oraz z mniejszą częstotliwością zwracają się po nie do partnerów romantycznych, niż mężczyźni. Z mniejszym prawdopodobieństwem uznają one także partnerów jako osoby, z którymi tworzą najbliższe relacje (Gold, 2024; Röhr i in., 2022; Taylor i in., 2000).

Przeprowadzone analizy potwierdziły, że poczucie osamotnienia jest zmienną różnicującą osoby w związkach międzykulturowych i monokulturowych. Wyższe poziomy tej zmiennej można zaobserwować w związkach międzykulturowych. Założenie to zostało postawione biorąc pod uwagę dotychczasowe doniesienia badawcze, świadczące o niezrozumieniu i braku akceptacji przez najbliższych, jako czynnikach istotnych dla odczuwania osamotnienia (Janicka, 2004; Kim, 1999; Korporaal i in., 2008; Savikko i in., 2005; Tilvis i in., 2011; Tough i in., 2018) oraz o różnicach kulturowych w rozumieniu i postrzeganiu tej zmiennej (Yum, 2003). Wpisuje się ono ponadto w doniesienia, iż doświadczając stresorów (także czynników zewnętrznych - którymi w przypadku związków międzykulturowych mogłaby być

np. dyskryminacja) partnerzy więcej czasu poświęcają na radzenie sobie z nimi i mniej angażują się w zwiększanie intymności w relacji (Finkel i in., 2017; Neff i Karney, 2009). Może to potencjalnie przyczyniać się do odczuwania osamotnienia relacyjnego.

Warto zauważyć, że choć wyniki badania potwierdziły hipotezę, to jednak nie wskazały na powody zaobserwowanych różnic. Przeprowadzenie dalszych badań dotyczących tego aspektu mogłoby dostarczyć dokładniejszych danych oraz dać podstawę do wyciągnięcia istotnych wniosków aplikacyjnych.

Zakładana różnica w poziomach zaufania, osób badanych, w stosunku do partnera/partnerki również została potwierdzona. Okazało się, że respondenci w związkach międzykulturowych cechowali się niższymi poziomami tej zmiennej. Podobnie jak w przypadku poczucia osamotnienia, odmienne poziomy zaufania były przewidywane ze względu na podejrzaną rolę różnic kulturowych w budowaniu zaufania w związku. Pierwszym jego etapem jest bowiem uznanie zachowań bliskiej osoby za przewidywalne. Dopiero potem ludzie rozważają czy partner/partnerka jest osobą godną zaufania i przywiązaną do nich (Wojciszke, 2006). Odmienność kulturowa może wprowadzać do związku pewną dozę nieprzewidywalności i zakłócać formowanie zaufania w relacji. Ważne są także doniesienia o znaczeniu kultury dla satysfakcji partnerskiej i oceny jakości związku. Wskazują one, że ocena i interpretacja zachowań partnera/partnerki, jako wzmocnień negatywnych może pojawiać się częściej w relacjach międzykulturowych (Williamson i in., 2012). Jest to istotne, biorąc pod uwagę, iż różnorodne doświadczenia pozytywne i negatywne wpływają na skłonność jednostki do okazywania zaufania (Rotter, 1971; za: Różycka, 2012).

Zgodnie z przewidywaniami, satysfakcja seksualna okazała się zmienną współwystępującą ze wskaźnikami jakości związku ujętymi w modelu Hahlwega (1996). Wzrost satysfakcji seksualnej współwystępuje ze wzrostem komunikacji w relacji i intymności oraz rzadszymi niekonstruktywnymi zachowaniami w kłótni. Zmienne te są bardzo dobrze przebadane w literaturze przedmiotu (Birditt i in., 2010; Byers, 2011; Faulkner i Lannutti, 2010; Haavio-Mannila i Kontula, 1997; Henderson i in., 2009; Janicka, 2008; Janicka, 2016; Jarecka, 2022; MacNeil i Byers, 2009; Mallory, 2022; Manalel i in., 2019; Rubin i Campbell, 2012; Ryś i in., 2019; Sánchez-Fuentes i in., 2014). Dostępne informacje na temat jakości związków międzykulturowych, są jednak niejednoznaczne. Wyniki badań pozwalają przyjąć, że

jest ona niższa (Blount i Young, 2015; Bramlett i Mosher, 2002; Hohmann-Marriott i Amato, 2008; Fu, 2006; Fu i in., 2001), jak i podobna lub wyższa w porównaniu do jakości relacji w związkach monokulturowych (Blount i Young, 2015; Bucx i Seiffge-Krenke, 2010; Froidevaux i Campos, 2023; Hohmann-Marriott i Amato, 2008; Negy i Snyder, 2000; Troy i in., 2006).

W prezentowanym badaniu założono, że wzajemna komunikacja, intymność i zachowania w kłótni będą stanowić zmienne różnicujące wskazane typy związków. Było to podyktowane doniesieniami o kulturowych różnicach w rozumieniu i ekspresji miłości, podejściu do konfliktów oraz niuansach komunikacyjnych, które mogą wynikać z różnic językowych, trudności związanych z językiem komunikacji w parze czy sposobem okazywania uczuć (Dhital, 2023; Fonseca i in., 2020; Hofstede, 2011; Karandashev, 2015; de Munck i in., 2011; Yurtaeva i Charura, 2024).

Wyniki analiz pozwoliły na przyjęcie hipotezy. Okazało się też, że to związki międzykulturowe prezentują wyższy poziom wszystkich trzech wymienionych zmiennych. Koresponduje to z doniesieniami o otwartości oraz chęci do komunikacji, jako niezbędnym składniku strategii radzenia sobie, obieranym przez związki międzykulturowe (Machette i Cionea, 2023). Jest to ponadto zgodne z założeniami, że pary międzykulturowe, będąc świadome kwestii uwarunkowań kulturowych, zwiększają strategie związane z wymianą informacji i szerszym dzieleniem się wewnętrznymi emocjami, ustalają cele w związku i pracują nad zwiększeniem satysfakcji małżeńskiej. W konsekwencji ich relacje są bardziej spójne pod kątem jakości związku niż wśród par monokulturowych. Jest to uznawane za przejaw otwartej komunikacji i zaangażowania (Chebotareva i Volk, 2020; Cifci, 2023).

Wyższe wyniki intymności dobrze wpisują się w doniesienia o bliskości jako o jednym z najsilniejszych predyktorów związków międzykulturowych (Vaquera i Kao, 2005). Uzyskane dane dotyczące częstszych zachowań w kłótni, choć niepokojące, mogły być spodziewane, mając na uwadze, iż zróżnicowanie przekonań i wartości (bardziej prawdopodobne w parach międzykulturowych) jest związane z większym ryzykiem konfliktów (Bhugra i De Silva, 2000; Skowroński i in., 2014). Należy rozważyć także występowanie potencjalnych zmiennych zakłócających, które mogły wpłynąć na otrzymany wynik. Badania nad zachowaniami konfliktowymi w związkach międzykulturowych dowiodły, że duże znaczenie dla występowania i przebiegu kłótni mają wrażliwość i elastyczność kulturowa oraz różnice w wartościach interpersonalnych. Są to czynniki uznane za przyczyniające się

do konfliktów. Duże znaczenie może mieć etnocentryczność - brak skłonności do zrozumienia kultury, tradycji i wartości partnerów, co może przekładać się na konflikty (Naeimi i in., 2023; Zervos i Langlais, 2025). Istotnym do rozważenia jest także wpływ czynników zewnętrznych. Jeśli pary międzykulturowe doświadczają dużej ilości stresorów (np. o podłożu uprzedzeń), mogą część swoich samoregulacyjnych zasobów wykorzystać na radzenie sobie z nimi. Osłabia to umiejętności reagowania w konstruktywny sposób i wzmacnia szansę na zastosowanie odwetu w odpowiedzi na prowokację (Finkel i in., 2017).

Zakładany brak różnic w poziomach satysfakcji seksualnej między związkami międzykulturowymi a monokulturowymi nie został natomiast wykazany. Z uwagi na to, że różnice indywidualne partnerów wyraźniej określają satysfakcję seksualną niż kwestie kulturowe przyjęto, że rozbieżności w badanych grupach się nie pojawiają (Ashkinazi i in., 2024; Birnbaum, 2007; Birnbaum i in., 2006; van den Brink i in., 2018; Butzer i Campbell, 2008; Davis i in. 2004; Feeney i in., 1999; Feeney i Noller, 2004; Janicka, 2006; Janicka, 2008, Janicka i Cieślak, 2020; Jarecka, 2022; Mikulincer i Shaver, 2007; Nomejko i Dolińska-Zygmunt, 2014, 2019; Sánchez-Fuentes i in., 2014). Badania ujawniły jednak istotnie statystycznie niższe wyniki dla grupy respondentów w związkach międzykulturowych. Co ciekawe, analiza danych z podziałem na płeć ujawniła różnice tylko między grupami mężczyzn, czego nie odnotowano dla grupy kobiet. Jest to istotna kwestia, biorąc pod uwagę, iż satysfakcja seksualna została zidentyfikowana jako jeden z czynników stanowiących o stabilności związków i mających znaczenie dla pozostałych sfer życia partnerów. Uzyskane dane dotyczące mężczyzn w związkach międzykulturowych prezentowały niższe średnie wyniki, niż średnie uzyskane dla kobiet, co jest ponadto sprzeczne z doniesieniami badawczymi wykazującymi, iż to mężczyźni raportują częściej wyższą satysfakcję seksualną (Salazar-Molina i in., 2015). Mężczyźni i kobiety w związkach monokulturowych uzyskali podobne średnie wyniki.

Interesujące, z punktu widzenia badań nad związkami międzykulturowymi, może być znaczenie wpływów socjokulturowych na formowanie się seksualności i przekonań seksualnych partnerów. Czynniki społeczne i kulturowe odgrywają znaczącą rolę w kształtowaniu obserwowanych różnic płciowych. Tradycyjne role płciowe, oczekiwania i doświadczenia mogą wpływać na rozwój poznawczy i zachowanie (m.in. zgodnie z normami płciowymi, kobiety częściej raportują angażowanie się w submisywne zachowania seksualne niż mężczyźni - por. Sanchez

i in., 2012). Kulturowo uwarunkowane oczekiwania względem płci i podwójne standardy seksualne mogą wyraźniej uwidaczniać się w związkach międzykulturowych. Podwójne standardy seksualne zakładają aktywność, dominację i inicjatywę seksualną po stronie mężczyzn oraz bierność, uległość i reaktywność seksualną po stronie kobiet. Badania dowodzą, że to mężczyźni w większym stopniu aprobuja opisane zjawisko (Emmerink i in., 2016; Lafta i in., 2024; Sanchez i in., 2012; Sprecher i in., 2013). Należy przy tym zaznaczyć, że według doniesień badawczych, mężczyźni odczuwają jednak niższe poziomy satysfakcji seksualnej, gdy kobiety angażują się w zachowania seksualne o charakterze submisywnym, nie mając na to ochoty. Ich postrzeganie satysfakcji seksualnej, doświadczanej przez partnerki, jest przy tym trafniejsze, niż w przypadku kobiet oceniających mężczyzn. Jak podkreślają badacze może to być istotnym aspektem wyjaśniającym nierówność wpływu zachowań partnerów na satysfakcję jednostek. Zachowanie kobiet ma silniejszy wpływ na satysfakcję mężczyzn niż odwrotnie (Sanchez i in., 2012).

Zbadano także zależności między orientacjami sprawczą i wspólnotową a zmiennymi świadczącymi o jakości związku. Na podstawie wyników przeprowadzonych analiz przyjęto hipotezy zakładające wzrost komunikacji, intymności i satysfakcji seksualnej oraz zmniejszenie częstotliwości zachowań w kłótni wraz ze wzrostem orientacji sprawczej i wspólnotowej. Badacze wskazują, że satysfakcja z relacji jest związana ze sprawczością i wspólnotowością, a cechy pożądane u partnerów są w tych orientacjach z natury zakorzenione. Związek wspólnotowości i intymności został udokumentowany badawczo, podobnie jak zależności wskazanej orientacji i seksualności. Co więcej, zrównoważone poziomy sprawczości i wspólnotowości (w przeciwieństwie do ich form nadmiarowych) związane są z umiejętnościami zarządzania konfliktami i radzeniem sobie w sytuacjach trudnych (Diehl i in., 2004; Helgeson i Fritz, 2000; Moroń, 2015; Shoikhedbrod i in., 2023; Wojciszke i Cieślak, 2014).

W przypadku zależności między orientacjami krańcowymi, a zmiennymi jakości związku wykazano jednak, że choć wraz ze wzrostem orientacji sprawczej niepoohamowanej zachowania w kłótni są częstsze, a satysfakcja seksualna maleje, to - wbrew przyjętym założeniom - zależności między wskazaną zmienną, a wzajemną komunikacją i intymnością nie występują w badanej grupie. Nie ujawniły się ponadto zależności dla orientacji wspólnotowej niepoohamowanej i satysfakcji seksualnej. Zgodnie z założeniami wzrost orientacji wspólnotowej niepoohamowanej

współwystępował ze wzrostem częstotliwości zachowań w kłótni. Wbrew przewidywaniom, wraz ze wzrostem wskazanej orientacji następował wzrost wzajemnej komunikacji i intymności.

Wyniki dla powiązań obu orientacji z zachowaniami w kłótni były spodziewane. Niepohamowana sprawczość i niepohamowana wspólnotowość mają udokumentowany związek z destruktywnymi zachowaniami, utrudniającymi prowadzenie konstruktywnych konfliktów, ważnych dla rozwoju relacji (Wojciszke i Cieślak, 2014). Biorąc pod uwagę intensywne zachowania nakierowanie na własne zyski i cele oraz brak skłonności do kompromisu (wiążane z orientacją sprawczą niepohamowaną) nietrudno zauważyć, że cechy te nie sprzyjają budowaniu satysfakcjonujących relacji seksualnych. Zaskakującym okazał się brak powiązań zmiennej ze wzajemną komunikacją i intymnością, których obniżenia spodziewano się wraz ze wzrostem niepohamowanej sprawczości. Można tu spekulować nad znaczeniem doboru narzędzia. Twierdzenia zawarte w Skalach Niepohamowanej Sprawczości i Niepohamowanej Wspólnotowości nie odnoszą się bezpośrednio do kwestii bliskich relacji romantycznych, co prowadzi do pytania: jak były one odbierane przez osoby badane? Wątpliwości te należy także odnieść do powiązań orientacji wspólnotowej niepohamowanej z komunikacją i intymnością. Można też przyjąć, że niepohamowana orientacja wspólnotowa nie musi zakłócać funkcjonowania pary w obszarze komunikacji i intymności.

W przeprowadzonych badaniach zakładano negatywną zależność między orientacją wspólnotową, a poczuciem osamotnienia. Hipoteza ta została potwierdzona. Im wyższa wspólnotowość jednostki, tym mniejsze osamotnienie (jednak ta zależność okazała się słaba). Podobną hipotezę postawiono dla orientacji sprawczej i poczucia osamotnienia. Nie wykazano jednak żadnej zależności między badanymi zmiennymi. Biorąc pod uwagę koncentrację na relacjach, wpisującą się w charakterystykę wspólnotowości, łatwo zrozumieć większe znaczenie orientacji wspólnotowej dla poczucia osamotnienia. Należy jednak mieć na uwadze, że doświadczanie osamotnienia może wynikać nie tylko z niezaspokojenia potrzeb wspólnotowych, ale także z zaniedbania potrzeb sprawczych. Możliwe, że dla poczucia osamotnienia w bliskich związkach znaczące są nie poziomy orientacji sprawczej i wspólnotowej, a ich konfiguracje (por. Ybarra i Chan, 2023). Warto uwzględnić tę kwestię w przyszłych badaniach.

Omawiając te wyniki należy zauważyć, że to osoby w związkach monokulturowych postrzegały siebie jako bardziej wspólnotowe, niż osoby w związkach międzykulturowych, podczas gdy te drugie raportowały wyższe poziomy poczucia osamotnienia.

Interesujące są wyniki dla powiązań między postrzeganą sprawczością i wspólnotowością partnerek i partnerów, a poczuciem osamotnienia respondentów. Okazało się, że im wyższe poziomy wymienionych orientacji, tym niższe osamotnienie badanych. Może to sugerować, że sposoby postrzegania i ocena partnerów mają większe znaczenie dla osamotnienia relacyjnego. Z dotychczasowych badań wynika, że rozwój dynamiki w związku zależy od sposobu postrzegania interakcji i znaczących doświadczeń pary. Percepcja tych aspektów jest stale aktualizowana (Finkel i in., 2017). Ponadto sprawczość i wspólnotowość partnerów/partnerek prawdopodobnie dają badanym większy dostęp do wsparcia.

Przyjęto założenie o zależności między orientacjami krańcowymi (sprawczą niepohamowaną i wspólnotową niepohamowaną) a poczuciem osamotnienia. Wraz ze wzrostem niepohamowanej sprawczości i niepohamowanej wspólnotowości wzrasta osamotnienie. Zależność wystąpiła zarówno dla orientacji osób badanych, jak i postrzeganych orientacji ich partnerów/partnerek. Upoważnia to do wnioskowania, że destruktywne zachowania związane z niepohamowaną sprawczością i niepohamowaną wspólnotowością nie sprzyjają integracji związku, a w konsekwencji - wywołują poczucie dystansu między partnerami.

Przyjmując, że niepohamowana wspólnotowość wiązana jest z odrzuceniem własnych potrzeb (Wojciszke i Cieślak, 2014) wzmacnia to postawione wyżej tezy.

Założono, że orientacje sprawcza i wspólnotowa będą sprzyjały zaufaniu w związku. Zależności te wykazano zarówno dla orientacji sprawczej i wspólnotowej respondentów, jak i postrzeganej orientacji ich partnerów/partnerek. Zgodnie z przypuszczeniami, związki te okazały się silniejsze dla orientacji wspólnotowej, co ponownie warto odnieść do wyników dotyczących orientacji sprawczej i wspólnotowej respondentów. Osoby w związkach monokulturowych przypisywały sobie więcej cech wspólnotowych i to właśnie ci respondenci wykazywali wyższe poziomy zaufania diadycznego.

Warto wspomnieć, że zaufanie zawiera w sobie składowe wspólne z konstruktem wspólnotowości (Ashraf i in., 2006; Balliet i Van Lange, 2013;

Jasielska i Rajchert, 2020; Johnson i Mislin, 2011). Biorąc pod uwagę uzyskane wyniki należy rozważyć potencjalne implikacje aplikacyjne. Można przypuszczać, że wzmacnianie cech wspólnotowych jest strategią prowadzącą do wzrostu zaufania w relacji. Uzyskane wyniki wskazują również na znaczenie cech sprawczych. Mają one realne przełożenie na funkcjonowanie związku - m.in. gotowość do otwartej komunikacji (Wojciszke i Cieślak, 2014; Wojciszke i Szlendak, 2010).

W przypadku orientacji niepohamowanych spodziewano się spadku zaufania wraz z ich wzrostem, co okazało się prawdą jedynie dla krańcowej sprawczości (także, gdy respondenci postrzegali swoich parterów i partnerki jako niepohamowanie sprawczych). Wzrost niepohamowanej wspólnotowości powodował natomiast wzrost zaufania, choć ta zależność okazała się słaba.

W dotychczasowych badaniach brak zaufania ukazywany jest jako jedna z przyczyn negatywnych zachowań osób niepohamowanie sprawczych. Źle reagują oni na opinie i wskazówki, nie tylko ze względu na wyolbrzymione przekonanie o własnych zasobach, ale także dlatego, że nie ufają innym. Powoduje to, że nie korzystają oni z dostępnych źródeł wsparcia, są niechętni do okazywania emocji i słabości (Helgeson i Fritz, 2000). Pozwala to na zrozumienie otrzymanych wyników (efektu wykazanego dla pomiaru orientacji respondentów, ale i postrzeganej orientacji ich partnerów/partnerek). Biorąc pod uwagę, iż w dłuższej perspektywie zainteresowanie innymi wynikające z niepohamowanej wspólnotowości może być odbierane jako nadmiarowe, intruzywne i nadopiekuńcze (Helgeson i Fritz, 2000; Wojciszke i Cieślak, 2014) pozytywna korelacja z zaufaniem, wykazana w prezentowanym badaniu, była zaskakująca. Wy tłumaczenia tego wyniku można upatrywać w specyfice grupy (respondenci mogli być grupą, w której niepohamowana wspólnotowość zaspokajała specyficzne potrzeby). Należy pamiętać, że powodzenie relacji zależy także od unikalnych dla danej pary wzorców i charakterystyk, które pojawiają się na skutek zderzenia i przecięcia indywidualnych cech partnerów (Finkel i in., 2017). Ponadto, stopień, w jakim interakcje społeczne skutecznie regulują uczucia czy zachowania i procesy poznawcze zależy od indywidualnych cech, preferencji i osobistych gustów każdego z partnerów (Lakey i Orehek, 2011).

Trzeba rozważyć czy fakt, że itemy kwestionariusza nie odnosiły się do wspomnianej intruzywności, nie był znaczący dla odpowiedzi respondentów. Odwołując się ponownie do literatury przedmiotu, istotnym jest, aby podkreślić, iż niechęć w uzyskiwaniu wsparcia, w przypadku osób niepohamowanie

wspólnotowych nie jest tłumaczona brakiem zaufania. Wynika to raczej z niskiej samooceny, niechęci do obciążania innych i poczucia, że nie zasługują na otrzymywanie pomocy (Helgeson i Fritz, 2000). Mimo wielu negatywnych skutków tej orientacji, istnieje prawdopodobieństwo, że nie ma ona bezpośredniego przełożenia na zachowanie w bliskich związkach.

W przeprowadzanym badaniu starano się znaleźć odpowiedź na pytanie czy zmienne jakości związku (wzajemna komunikacja, intymność, zachowania w kłótni i satysfakcja seksualna) oraz poczucie osamotnienia i zaufanie, różnicują typy związków utworzona na podstawie kombinacji orientacji sprawczej i wspólnotowej osób badanych i postrzeganych orientacji ich partnerów/partnerek (por. tabele 10 i 12). Rozważania te podjęto biorąc pod uwagę dane dotyczące m.in. znaczenia podobieństwa partnerów czy przewidywalności ich zachowań (por. Burleson i in., 1994; Froidevaux i Campos, 2023; Morry, 2005; Wojciszke, 2006) i uwzględniając specyfikę tych czynników w związkach międzykulturowych.

W związkach zgodnych mieszanych, w porównaniu do związków niezgodnych, zostały zaobserwowane istotnie wyższe poziomy wzajemnej komunikacji, intymności i zachowań w kłótni. Poczucie osamotnienia, zaufanie i satysfakcja seksualna okazały się nie różnicować podanych typów związków.

W przypadku krańcowych postaci badanych typów związków zaufanie, satysfakcja seksualna i zachowania w kłótni, były zmiennymi różnicującymi związku zgodne mieszane niepohamowane (wyższe poziomy zachowań w kłótni) od związków niezgodnych niepohamowanych (wyższe poziomy zaufania i satysfakcji seksualnej). Poczucie osamotnienia, wzajemna komunikacja i intymność nie różnicowały krańcowych postaci badanych typów związków.

Związki o orientacji zgodnej mieszanej z dużym prawdopodobieństwem prezentują lepszą kombinację zasobów wynikających z cech sprawczych i wspólnotowych, co (w połączeniu ze wspomnianymi efektami podobieństwa i przewidywalności) może tłumaczyć wyższe wyniki na skalach wzajemnej komunikacji i intymności w porównaniu do związków niezgodnych. Zaskakujący zdaje się tu wynik, obrazujący częstsze zachowania w kłótni w relacjach zgodnych mieszanych niż niezgodnych, który ujawnił się także przy porównaniu konstelacji orientacji niepohamowanych. Należy rozważyć czy w przypadku sytuacji konfliktowych w związkach niezgodnych nie pojawia się tendencja do zachowań unikowych, które - choć niekorzystne dla jakości relacji - mogą być strategią

chroniącą partnerów przed doświadczaniem negatywnych zachowań w kłótni. Bierna czy też pośrednia komunikacja może być korzystnym rozwiązaniem w przypadku radzenia sobie z kwestiami, których nie można już zmienić lub mało poważnymi, niewielkimi problemami. Może stanowić odpowiednią strategię, gdy partnerzy są zbyt defensywni, by zarządzać skutecznie konfliktem. Co więcej, choć opozycja jest uznawana za korzystną strategię - staje się ona szkodliwa, gdy partnerzy nie posiadają odpowiednich kompetencji komunikacyjnych (Finkel i in., 2017; Overall i McNulty, 2017).

Biorąc pod uwagę konstelację związków niezgodnych niepoahamowanych (w prezentowanym badaniu składały się na nie pary o niespójnych orientacjach krańcowych partnerów) można przypuszczać, iż są to relacje, które zaspokajają specyficzne potrzeby wynikające z tychże orientacji (potrzeba brania, realizacji własnych celów vs potrzeba ofiarowywania i realizacji celów innych), co odzwierciedla się w zaufaniu i satysfakcji seksualnej, zmiennych poniekąd transakcyjnych.

Należy rozważyć czy dla badanych zmiennych większego znaczenia nie mają indywidualne konstelacje poszczególnych orientacji.

Analiza spójności orientacji krańcowych w parach tworzonych przez respondentów wykazała, że osoby w związkach międzykulturowych odbierają swoje relacje jako niepoahamowane zgodne mieszane, podczas gdy osoby w związkach monokulturowych - jako niepoahamowane niezgodne. Co istotne, analizy z podziałem na płeć wykazały zmiany w grupie respondentów ze związków międzykulturowych. Kobiety postrzegały swoje związki jako niepoahamowane niezgodne, a mężczyźni - jako niepoahamowane zgodne mieszane. Jest to znaczące w kontekście powyższych analiz, biorąc pod uwagę niższe poziomy zaufania i satysfakcji seksualnej raportowane w związkach międzykulturowych, które przy podziale względem płci, dla satysfakcji seksualnej ukazały się tylko w grupie mężczyzn. Wymaga to uwagi, gdyż nie bez znaczenia są tu doniesienia badawcze świadczące, że konformizm mężczyzn wobec tradycyjnych ról i norm męskich jest negatywnie związany z satysfakcją z relacji romantycznych (Burn i Ward, 2005; Levant, 1996). Może mieć to istotne znaczenie, biorąc pod uwagę, iż w związkach międzykulturowych partnerzy mogą mieć odmienne wyobrażenia co do ról płciowych.

Przyjęto założenie o związku poczucia osamotnienia i zaufania ze wskaźnikami jakości relacji romantycznej - wzajemnej komunikacji, intymności, zachowań

w kłótni i satysfakcji seksualnej. Są to powiązania dobrze przebadane i szeroko opisane w literaturze. Komunikacja i intymność wymieniane są wśród czynników chroniących przed osamotnieniem w związku, a konflikty i kłótnie - wśród zmiennych mogących do niego prowadzić. Udowodniono także związki między satysfakcją w związku, satysfakcją seksualną i osamotnieniem (Chen i Feeley, 2014; Hawkley i in., 2008; Lawal i Okereke, 2020; Saenz, 2021; Sease i in., 2024; Sha'ked, 2015). Zaufanie, jako jeden z kluczowych czynników relacyjnych, jest ściśle powiązane z komunikacją, intymnością i satysfakcją seksualną, jego brak zaś - z negatywnymi zachowaniami komunikacyjnymi (Arikewuyo i in., 2021; Balliet i Van Lange, 2013; Hahlweg, 1996; Janicka, 2016; Lewicki i Bunker, 1996; Robinson, 1996; za: Balliet i Van Lange, 2013; Tianqi i Jinhao, 2024; Towner i in., 2015).

Analizy wyników badań własnych potwierdziły, że wraz ze wzrostem poczucia osamotnienia słabły wzajemna komunikacja, intymność i satysfakcja seksualna, a następował wzrost zachowań w kłótni. Potwierdzono także, że wraz ze wzrostem zaufania następował wzrost wzajemnej komunikacji, intymności oraz satysfakcji seksualnej, a częstotliwość zachowań w kłótni malała.

Istotną częścią analiz było zbadanie czy poczucie osamotnienia i zaufanie pełnią rolę zmiennych pośredniczących (mediatorów) w związkach orientacji sprawczej i wspólnotowej ze zmiennymi świadczącymi o jakości związku. Ostatecznie poczucie osamotnienia i zaufanie zostały zidentyfikowane jako zmienne znaczące dla jakości bliskich relacji - mediatory związków pomiędzy wybranymi orientacjami (oraz ich wybranymi formami krańcowymi) a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną.

Zaufanie okazało się mediatorem związków orientacji sprawczej, wspólnotowej i wspólnotowej niepohamowanej z komunikacją, intymnością i zachowaniami w kłótni. Im wyższe poziomy wskazanych orientacji, tym wyższe zaufanie, co z kolei przekładało się na wyższe poziomy wzajemnej komunikacji i intymności oraz rzadsze zachowania w kłótni. Zaufanie jest także mediatorem dla związków orientacji wspólnotowej i wspólnotowej niepohamowanej z satysfakcją seksualną - im wyższe poziomy tych orientacji, tym wyższe poziomy zaufania, a w konsekwencji - większa satysfakcja seksualna.

Wyniki te potwierdzają przypuszczenia o zaufaniu, jako zmiennej, która wzmacnia pozytywne aspekty orientacji sprawczej (otwartość, gotowość do rozmowy, komunikacji własnych potrzeb) i wspólnotowej (troska o dobro innych, predyspozycje

do zaufania) (Abele i Wojciszke, 2007; Ashraf i in., 2006; Balliet i Van Lange, 2013; Jasielska i Rajchert, 2020; Johnson i Mislin, 2011; Wade i Robinson, 2012; Wojciszke i Białobrzaska, 2014; Wojciszke i Cieślak, 2014; Wojciszke i Szlendak, 2010). Konsekwencją jest wzmocnienie zmiennych relacyjnych i osłabienie dysfunkcji. Orientacja wspólnotowa jako zaspokajanie wzajemnych potrzeb seksualnych oraz wzmacnianie poczucia sprawczości seksualnej partnerów jest udokumentowaną zmienną intensyfikującą satysfakcję seksualną (Impett i in., 2018; Shoikhedbrod i in., 2023). Nie jest zatem zaskoczeniem, że zaufanie wzmacnia spodziewane efekty. Biorąc pod uwagę, że w kontekście seksualności niepoohamowana wspólnotowość wiąże się z zaspokajaniem osób partnerskich własnym kosztem oraz niższą satysfakcją seksualną i satysfakcją z relacji (Impett i in., 2018; Shoikhedbrod i in., 2023) uzyskane wyniki były niespodzianką. Wskazuje to na konieczność pogłębienia badań w kontekście wymienionych zmiennych. Większość badań nad satysfakcją seksualną i orientacją niepoohamowaną wspólnotową została przeprowadzona z wykorzystaniem metod uwzględniających seksualny kontekst mierzonych zachowań. Twierdzenia zamieszczone w zastosowanym narzędziu nie odnosiły się do seksualności, a zatem mogą nie w pełni odzwierciedlać uczucia i poglądy respondentów.

W przypadku poczucia osamotnienia, wykazano, iż jest ono mediatorem związków orientacji sprawczej niepoohamowanej i wspólnotowej niepoohamowanej z wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną. Im wyższe poziomy wskazanych orientacji, tym wyższe poczucie osamotnienia, a w konsekwencji - gorsza komunikacja, mniejsza intymność i satysfakcja seksualna oraz częstsze zachowania w kłótni. Poczucie osamotnienia okazało się też mediatorem dla związku orientacji wspólnotowej oraz zachowań w kłótni i satysfakcji seksualnej. Wraz ze wzrostem tej orientacji poczucie osamotnienia się obniża, co prowadzi do rzadszych zachowań w kłótni i większej satysfakcji seksualnej.

Powiązania poczucia osamotnienia z negatywnymi - oceną i nastawieniem do innych oraz niższą uważnością w bliskich relacjach zostały potwierdzone w dotychczasowych i licznych badaniach (por. Betts i in., 2015; Givertz i in., 2013; Qualter i in., 2009; Qualter i in., 2013; Rotenberg i in., 2004; Rotenberg i in., 2010; Sease i in., 2024; Spithoven i in., 2017; Troop-Gordon i Ladd, 2005), co dobrze koresponduje z negatywnymi aspektami orientacji krańcowych i ich potencjalnymi

skutkami dla związków partnerskich (Diehl i in., 2004; Mosher i Danoff-Burg, 2005; Shoikhedbrod i in., 2023; Wojciszke i Cieślak, 2014).

Charakterystyka orientacji wspólnotowej pozwala przypuszczać, iż jest ona czynnikiem chroniącym przed osamotnieniem. Osoby wspólnotowe, w porównaniu do sprawczych, mają większą tendencję do przypisywania sobie negatywnych cech i uczuć, niż innym (Abele i Wojciszke, 2007; Diehl i in., 2004; Wojciszke i Białobrzaska, 2014; Wojciszke i Cieślak, 2014; Wojciszke i Szlendak, 2010). W sytuacjach konfliktowych może przekładać się zatem na empatię i próbę zrozumienia osoby partnerskiej oraz większą kontrolę impulsów skłaniających do negatywnych zachowań. Wyższe poziomy orientacji wspólnotowej można ponadto wiązać z motywacją do zaspokajania wzajemnych potrzeb seksualnych (Shoikhedbrod i in., 2023). Dotyk jest istotnym elementem budowania więzi i komunikacji emocjonalnej w związku. Uzyskane wyniki korespondują z doniesieniami Heatley Tejadi i współpracowników (2020), którzy dowiedli, że respondenci z możliwościami nawiązywania kontaktu intymnego raportowali niższe poziomy osamotnienia. Może to być istotne w świetle prezentowanych badań własnych. Uzyskane przez Heatley Tejadę i współpracowników wyniki pokazały, że poczucie osamotnienia było silniejsze wśród singli niż u osób w związkach małżeńskich. Efekt ten wyjaśniany jest większym dostępem do kontaktu fizycznego w małżeństwach, niż u osób żyjących w pojedynkę. Badania Graya i Roberta (2023) wykazały ponadto, że to połączenie dotyku seksualnego i czułego (przytulenia, trzymanie za dłonie, itp.), jest kluczowe w zmniejszaniu poczucia osamotnienia w relacji. Można przypuszczać, że osoby wspólnotowe, a więc zorientowane na innych, mają tendencję do zapewniania tego rodzaju kontaktu partnerom relacji.

Skontrolowanie powiązań wykorzystanych w badaniu zmiennych ze sprawczością i wspólnotowością seksualną² mogłoby pozwolić na pozyskanie istotnych danych, poszerzających wnioski postawione na podstawie prezentowanych wyników.

² W literaturze anglojęzycznej można odnaleźć terminy takie jak *sexual agency*, *sexual communion* czy *sexual communal strength*, które odnoszą się do zachowań korzystnych dla jakości związku i satysfakcji seksualnej, takich jak motywacja, by zaspokoić potrzeby seksualne osoby partnerskiej. Napotkać można także terminy *unmitigated sexual communion* i *unmitigated sexual agency*, odnoszące się do zachowań dezadaptacyjnych np. koncentracja na zaspokojeniu potrzeb seksualnych osoby partnerskiej przy pominięciu potrzeb własnych (por. Hogue i in., 2019; Shoikhedbrod i in., 2023).

Przeprowadzone analizy wykazały ponadto, że poczucie osamotnienia i zaufanie w modelu podwójnym pełnią rolę mediacyjną dla orientacji sprawczej niepohamowanej i wspólnotowej niepohamowanej oraz wzajemnej komunikacji, intymności, zachowań w kłótni i satysfakcji seksualnej. Im wyższe poziomy wskazanych orientacji, tym wyższe osamotnienie, co prowadzi do niższego zaufania i konsekwentnie - słabszej komunikacji, intymności i satysfakcji seksualnej, a także częstszych zachowań w kłótni. Co więcej, wyższa orientacja wspólnotowa sprzyja niższemu poczuciu osamotnienia, co prowadzi do większego zaufania. Konsekwencją są lepsza komunikacja, większa intymność i mniej zachowań w kłótni. Wyniki badań pokazały, że dla funkcjonowania związków duże znaczenie ma poczucie osamotnienia - zmienna, która wchodzi w istotne interakcje z zaufaniem. Stanowi to o konieczności kontynuacji badań we wskazanym obszarze i próby zidentyfikowania przyczyn występowania osamotnienia relacyjnego w związkach międzykulturowych i monokulturowych, także w odniesieniu do kontekstu społeczno-kulturowego. Skoro dezaprobata społeczna może prowadzić nawet do poczucia bycia zachęcanych do zakończenia związku (Gurung i Duong, 1999; Wang i in., 2006), można przewidywać, że podobne czynniki będą wpływać na dostrzeganie lub dopatrywanie się przesłanek osamotnienia, braku oczekiwanego kontaktu z osobą partnerską.

Uzyskane rezultaty z podanych wyżej badań są znaczące biorąc pod uwagę: (1) wykazane niewielkie różnice między związkami międzykulturowymi i monokulturowymi w postrzeganiu orientacji własnej i partnera/partnerki (oraz zgodności tych orientacji), (2) zaobserwowane wyższe poziomy poczucia osamotnienia i (3) niższe poziomy zaufania w związkach międzykulturowych.

Ostatnim elementem dokonanych analiz statystycznych było zbadanie roli stażu związku jako moderatora zależności pomiędzy orientacją a wskaźnikami jakości relacji romantycznych. Otrzymane wyniki potwierdziły jedynie hipotezę o roli stażu jako moderatora związku między orientacją sprawczą niepohamowaną a satysfakcją seksualną. Efekt wykazano tylko dla związków o krótkim lub przeciętnym stażu, gdzie wzrost długości wspólnego życia powodował osłabienie związku orientacji sprawczej niepohamowanej i satysfakcji seksualnej. Założenia o roli stażu jako moderatora związku pomiędzy orientacjami sprawczą, wspólnotową oraz wspólnotową niepohamowaną, a pozostałymi wskaźnikami jakości związku (wzajemną komunikacją, intymnością i zachowaniami w kłótni) należało odrzucić.

Wyniki te można odnieść do danych świadczących, iż dłuższy staż w związku łączy się z lepszym zrozumieniem własnej seksualności i bardziej komfortowymi rozmowami na jej temat w relacji. Orientacja sprawcza niepoohamowana jest związana z wieloma negatywnymi zachowaniami, często nakierowanymi na cel własny, które objawiają się także w sferze seksualnej (Mosher i Danoff-Burg, 2005; Wojciszke i Cieślak, 2014). Można spekulować, że staż jest zmienną znaczącą dla wskazanej orientacji i satysfakcji seksualnej, gdyż wspólne życie partnerów wymaga od nich negocjacji i wypracowania własnych rozwiązań. Im dłużej są razem, tym lepiej radzą sobie z obszarami konfliktowymi. Dochodzi do rozwiązania sytuacji trudnych lub rozpadu związku. Stąd efekt ten mógł nie zostać wykazany w związkach z długim stażem.

10.1 Ograniczenia badań własnych

Przeprowadzone badanie nie jest wolne od ograniczeń. Uwzględnia ono jedynie deklarowane zachowania i uczucia uczestników. Odpowiedzi udzielane w badaniach kwestionariuszowych mogą być odzwierciedleniem opinii respondentów o sobie i na temat własnych partnerów/partnerek oraz przedstawiać wyidealizowany lub pożądaný stan zamiast rzeczywistego.

Badania na temat związków romantycznych cieszą się zazwyczaj dużym zainteresowaniem, a potencjalni respondenci często podchodzą do nich z perspektywą dowiedzenia się czegoś o sobie. Nie zmienia to faktu, że pozyskiwane w nich dane są dość wrażliwe (zwłaszcza biorąc pod uwagę poruszaną w badaniu tematykę seksualności). Pytania zawarte w kwestionariuszach mogą wywoływać silne emocje, a w konsekwencji postawy obronne i niechęć do w pełni szczerych odpowiedzi. Dodatkowo, kontekst badań związków międzykulturowych może wzmacniać tendencję do obronności i chęci przedstawienia relacji w jak najlepszym świetle, ze względu na uprzedzenia społeczeństwa oraz negatywne mity i stereotypy na temat tego typu związków, z którymi mogą mierzyć się osoby decydujące się na taką relację. Najprawdopodobniej był to także powód trudnego dostępu do grupy.

Badanie zostało przeprowadzone metodą CAWI (Computer-Assisted Web Interview). Było to podyktowane chęcią dotarcia do szerszej grupy badanej oraz zapewniało większą anonimowość uczestnikom badania. Badania komputerowe wiążą

się z wyższym prawdopodobieństwem, iż respondenci zrezygnują z udziału w badaniu, z mniejszą koncentracją i zaangażowaniem w wypełnianie kwestionariuszy oraz ryzykiem wystąpienia trudności technicznych, które uniemożliwią udział w badaniu lub zniechęcą badanych do podjęcia kolejnej próby. Było to przedmiotem informacji zwrotnych otrzymanych od uczestników. Ponadto, część uzyskanych danych nie została włączona do analizy ze względu na niekompletność odpowiedzi w kwestionariuszach.

Grupa badana cechowała się dysproporcją płci - zauważalną szczególnie wśród osób pozostających w związkach międzykulturowych. Co więcej, wyróżnione grupy nie okazały się w pełni homogeniczne. Choć udział respondentów pod względem płci, wykształcenia i formy związku był zbliżony w grupach międzykulturowej i monokulturowej, to jednak wiek badanych okazał się zmienną różnicującą.

Niewątpliwym ograniczeniem badania była koncentracja na badaniu jedynie – Polek i Polaków w związkach międzykulturowych i monokulturowych. Niewątpliwie cenne byłoby prowadzenie badań również z udziałem ich partnerów i partnerek, co zapewne wiązałoby się z koniecznością odpowiedniego dostosowania narzędzi – przetłumaczenia kwestionariuszy na różne języki.

Badano jedynie postrzegane orientacje sprawczą i wspólnotową (oraz ich formy krańcowe) partnerów i partnerek osób badanych. Było to istotne, by zmierzyć spójność (lub jej brak) zmiennej nacechowanej kulturowo w relacji romantycznej, w odbiorze respondentów. Brak danych pozyskanych od osób partnerskich uniemożliwiał jednak konfrontację otrzymanych informacji i porównanie obrazu wszystkich mierzonych zmiennych (także dotyczących jakości związku, zaufania i osamotnienia) w relacji. Można to uznać za ograniczenie badania, lecz stanowi to również jego zasób. Istotne jest bowiem to, jak odbieramy własny związek i partnerów relacji - zewnętrzna ocena ma tutaj mniejsze znaczenie.

10.2 Kierunki dalszych badań

Przeprowadzone badania wskazują na wiele kierunków przyszłego rozwoju oraz obszarów wartych pogłębienia. Replikacje zaprezentowanego badania pozwoliłyby na uzyskanie bardziej jednoznacznych danych oraz lepsze zrozumienie zaproponowanego modelu, który choć w dużej mierze został potwierdzony, wykazał efekty mediacyjne i moderacyjne tylko dla wybranych układów zmiennych. W celu weryfikacji postawionych wniosków i uzyskania dokładniejszych danych należy kontynuować badania dotyczące jakości związków międzykulturowych.

Wskazaniem byłoby zgromadzenie grupy respondentów z większym udziałem mężczyzn w związkach monokulturowych i międzykulturowych.

Biorąc pod uwagę otrzymane wyniki, świadczące o większej ilości zachowań w kłótni w związkach międzykulturowych niż monokulturowych, istotnym kierunkiem zdaje się pogłębienie wiedzy o przebiegu i przyczynach konfliktów oraz stosowanych strategiach zaradczych w takich relacjach. Wymagałoby to kontroli ewentualnych zmiennych znaczących np. kompetencji kulturowych. Badania bowiem dowodzą pozytywnego związku kompetencji kulturowych z komunikacją (Zervos i Langlais, 2025). W przypadku par międzykulturowych zmienna ta może stanowić cenny zasób dla radzenia sobie z konfliktem i możliwościami jego rozwiązania.

Co więcej, interesującym wydaje się rozszerzenie badań o inne aspekty międzykulturowości. Różnice kulturowe opierają się nie tylko na innej narodowości, ale i odmienności na tle etnicznym czy religijnym. Istotnym mogłoby być także uwzględnienie pomiaru poziomu akulturacji partnera/partnerki/pary do kraju, w którym przebywają oraz ich stosunku do własnego podłoża kulturowego.

Rozwiązaniem, które pozwoliłoby na zdobycie szerszego zakresu danych byłoby połączenie badań ilościowych z serią wywiadów jakościowych z osobami w związkach międzykulturowych. Badania dwuetapowe zakładające wypełnienie przez respondentów zestawu kwestionariuszy oraz udział w wywiadzie mogłoby rzucić szersze światło na analizowane zmienne i pozwolić lepiej zrozumieć uzyskane wyniki.

Istotnym jest także przeprowadzenie podobnych badań z udziałem obu partnerów relacji, co umożliwiłoby porównanie ich subiektywnych ocen związku. Odpowiednio zaprojektowane badania dałyby szansę na zdobycie unikalnej wiedzy

dotyczącej kultury własnego kraju pochodzenia, ale i kultur poszczególnych uczestników badania. Dostarczyłyby informacji nie tylko o związkach międzykulturowych oczami Polek i Polaków, ale i o Polkach i Polakach w postrzeganiu ich zagranicznych partnerek i partnerów.

Przeprowadzone badania stanowią wkład w rozwój nauki i uzupełnienie wiedzy na temat jakości i trwałości związków międzykulturowych. "Mieszanie się" społeczeństw sprzyja integracji, ale też może prowadzić do izolacji od własnej grupy, a w konsekwencji - poczucia osamotnienia. Zaproponowane nowe podejście do badań par międzykulturowych może stanowić inspirację dla innych badaczy.

10.3 Wnioski aplikacyjne

Jak podkreślają Baker i współpracownicy (2022), terapie par międzykulturowych stanowią wyzwanie dla terapeutów osadzonych w jednej kulturze, którzy nie stykają się ze specyficznymi stresorami, doświadczanymi przez takie pary. Bhugra i de Silva (2000) sygnalizują, że specjaliści mogą mieć trudności z oceną sytuacji i zaplanowaniem terapii związku międzykulturowego.

Podkreśla to znaczenie badań nad związkami międzykulturowymi, które mogłyby być podstawą do poszukiwania odpowiednio dostosowanych rozwiązań praktycznych, diagnostycznych i terapeutycznych, ale i szkoleniowych - pozwalających na głębsze zrozumienie problematyki międzykulturowości oraz nabycie właściwej perspektywy, wrażliwości i wglądu.

Przeprowadzone badania nie wskazały na orientację sprawczą i wspólnotową ani na orientację sprawczą niepohamowaną i wspólnotową niepohamowaną jako na zmienne różnicujące osoby w związkach międzykulturowych i monokulturowych. Nie wykazano także różnic między tymi grupami w postrzeganej spójności wskazanych orientacji - respondentów i ich osób partnerskich. Daje to przesłanki do poddania w wątpliwość, czy różnice między parami międzykulturowymi, a parami monokulturowymi nie są nadmiernie wyolbrzymiane.

Uzyskane wyniki ukazały większe podobieństwo kobiet niż mężczyzn w związkach międzykulturowych, do grupy osób w związkach monokulturowych, co sugeruje konieczność zbadania perspektywy męskiej i sposobu postrzegania przez

nich tego typu relacji oraz objęcia ich szerszym zakresem działań prewencyjnych oraz psychoedukacyjnych.

Analizy prezentujące wyższe wyniki wzajemnej komunikacji i intymności u osób w związkach międzykulturowych są obiecujące i ujawniają potencjalnie zasoby, na których mogą opierać się działania profilaktyczne i terapeutyczne zorientowane na takie relacje.

Na uwagę zasługują wyższe poziomy poczucia osamotnienia w związkach międzykulturowych, co może wymagać interwencji w tym obszarze. Choć w prezentowanym badaniu ujęto je jako zmienną relacyjną (dokonywano pomiaru poczucia osamotnienia w bliskiej relacji) należy przypuszczać, że strategie wsparcia powinny uwzględniać nie tylko kontekst relacyjny, ale i szerszy - społeczny.

Wnioski dotyczące powiązań orientacji sprawczej i wspólnotowej z zaufaniem mogą być podstawą, zarówno rozwiązań pomocowych, jak i prewencyjnych, nakierowanych na odbudowę i/lub utrzymanie wysokiej jakości związku. Należy rozważyć znaczenie wzmacniania cech, zarówno sprawczych, jak i wspólnotowych dla funkcjonowania związku oraz wzrostu zaufania.

Zaadaptowana Skala Zaufania Diadycznego może stanowić użyteczne narzędzie badawcze do pomiaru zaufania w relacjach romantycznych.

Podsumowanie

Przeprowadzone badania umożliwiły sformułowanie odpowiedzi na postawione pytania badawcze oraz weryfikację hipotez. Poniżej zestawiono kluczowe ustalenia empiryczne.

Uzyskane wyniki pokazały, że osoby w związkach międzykulturowych i monokulturowych nie różnią się znacząco pod względem orientacji sprawczej i wspólnotowej, jak i postrzeganego podobieństwa wskazanych orientacji w związku. Większość osób badanych, kobiet i mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i monokulturowych charakteryzowała się orientacją mieszaną (obejmującą cechy sprawcze i wspólnotowe). Natomiast układ orientacji osób badanych i ich partnerów pozwala zaklasyfikować pary międzykulturowe i monokulturowe do związków zgodnych mieszanych, w których orientacja sprawcza i wspólnotowa są postrzegane jako charakteryzujące i osobę badaną, i jej partnera/partnerkę.

Osoby w związkach międzykulturowych, w porównaniu do monokulturowych, istotnie wyżej oceniają swoje osoby partnerskie jako sprawcze, niepohamowanie sprawcze i niepohamowanie wspólnotowe. U osób w związkach międzykulturowych zaobserwowano również większe nasilenie orientacji krańcowych. Osoby w związkach monokulturowych częściej oceniają swoje osoby partnerskie jako sprawcze i wspólnotowe (także na wymiarach niepohamowanych), a siebie - jako bardziej wspólnotowe. Choć sprawczość i wspólnotowość to zmienne, które w zależności od kultury mogą być wartościowane w różny sposób, prezentowane badanie sugeruje, że nie muszą one różnicować związków między- i monokulturowych. Cechy wpisujące się w orientację sprawczą mogą mieć jednak większe znaczenie dla osób w związkach międzykulturowych (które w większym stopniu opisują swoje osoby partnerskie jako sprawcze), a te dotyczące orientacji wspólnotowej - dla osób pozostających w związkach monokulturowych.

Okazało się, również że osoby w związkach międzykulturowych są bardziej narażone na niższe poziomy zaufania w relacji oraz na wyższe poczucie osamotnienia związane z brakiem oczekiwanego zainteresowania i bliskości ze strony osoby partnerskiej, niż te w związkach monokulturowych. Co więcej, analizy ujawniły, że wzrost orientacji sprawczej i wspólnotowej (respondentów oraz ich

partnerów/partnerek), jak i niepohamowanej wspólnotowej (osób partnerskich) wzmacnia zaufanie. Wzrost orientacji niepohamowanej sprawczej - osłabia zaufanie.

Orientacja wspólnotowa chroni również przed poczuciem osamotnienia. Jej wzrost obniża poczucie braku zainteresowania i bliskości partnera życiowego. Podobne zależności wykazano dla postrzeganych orientacji sprawczej i wspólnotowej osób partnerskich. Nie dotyczy to orientacji niepohamowanych sprawczej i wspólnotowej (osób badanych i partnerskich). Ich wzrost sprzyjał poczuciu osamotnienia. Są to istotne dane, biorąc pod uwagę zaobserwowane wyższe poziomy nasilenia orientacji niepohamowanych u osób w związkach międzykulturowych oraz orientacji wspólnotowej - u osób w związkach monokulturowych.

Dalsze analizy wykazały, że osoby w związkach międzykulturowych uzyskały wyższe wyniki odnośnie wzajemnej komunikacji, intymności i zachowań w kłótni, a niższe w zakresie satysfakcji seksualnej w porównaniu z osobami w związkach monokulturowych. Sugeruje to, że zasoby takie jak wzajemna komunikacja i intymność nie zabezpieczają tych związków przed konfliktami. Wspomniane wcześniej niższe zaufanie i większe ryzyko poczucia osamotnienia sprzyjają konfliktom i niższej satysfakcji seksualnej, czego efekt może być silniejszy dla związków międzykulturowych. Dane te są znaczące także ze względu na fakt, że uzyskane rezultaty z badań upoważniają do wnioskowania o istotnej roli satysfakcji seksualnej dla jakości związku.

Sprawczość, wspólnotowość oraz niepohamowana wspólnotowość badanych i ich osób partnerskich okazały się być pozytywnie związane z komunikacją, intymnością i satysfakcją seksualną. Wspólnotowość respondentów może ograniczać konflikty, a niepohamowana sprawczość, u osób badanych i partnerskich, może sprzyjać takim zachowaniom i obniżać satysfakcję seksualną.

Wymiary jakości związku - wzajemna komunikacja, intymność i zachowania w kłótni różnicują związki zgodne mieszane od związków o orientacji niezgodnej (tj. związków, w których osoba badana i jej partner/partnerka cechują się odmiennymi orientacjami). Można podejrzewać, że związki zgodne mieszane będą cechować się większymi zasobami wynikającymi z łączenia orientacji sprawczej i wspólnotowej, co przekłada się na lepszą komunikację i intymność. Przypuszczalnie, wyniki wskazujące na mniej konfliktów w związkach niezgodnych mogą być skutkiem stosowania w nich strategii unikowych. Należy podkreślić, że to osoby w związkach

międzykulturowych częściej identyfikują swoje relacje jako zgodne mieszane i osiągają wysokie wyniki w wymienionych obszarach jakości relacji romantycznej.

Jak wykazano zaufanie oraz poczucie osamotnienia stanowią istotne zmienne dla jakości relacji romantycznych, która może być wzmacniana przez zaufanie oraz osłabiana, gdy jednostka doświadcza braku kontaktu z osobą partnerską. Zmienne te pełnią również role mediatorów związków między wybranymi orientacjami (oraz ich formami krańcowymi) a wzajemną komunikacją, intymnością, zachowaniami w kłótni i satysfakcją seksualną. Ponadto funkcjonują jako dwa kolejne szeregowo mediatory w opisanych wyżej zależnościach.

Uzyskane dane pozwoliły na potwierdzenie pozytywnej roli zaufania jako ważnej zmiennej relacyjnej. Badanie wykazało, że im wyższe poziomy sprawczości, wspólnotowości i wspólnotowości niepohamowanej tym większe zaufanie, a w konsekwencji lepsza komunikacja, większa intymność i rzadsze zachowania w kłótni. Podobną zależność wykazano dla wspólnotowości i niepohamowanej wspólnotowości, które prowadzą do wyższego zaufania, a w konsekwencji - większej satysfakcji seksualnej. W przypadku wskazanej orientacji krańcowej opisane wyniki były zaskoczeniem.

Poczucie osamotnienia w relacji ma negatywne skutki dla bliskich związków, co dobrze koresponduje z uzyskanymi wynikami mediacyjnymi z udziałem tej zmiennej. Okazało się, że im wyższe poziomy orientacji sprawczej niepohamowanej i wspólnotowej niepohamowanej, tym wyższe poczucie osamotnienia, a ostatecznie - gorsza komunikacja, mniejsza intymność i satysfakcja seksualna oraz częstsze zachowania w kłótni. Tymczasem, wzrost wspólnotowości prowadzi do obniżania się poczucia osamotnienia, a tym samym - do ograniczania zachowań konfliktowych i większej satysfakcji seksualnej. Opisane zależności dobrze obrazują współwystępowanie negatywnych, dezadaptacyjnych orientacji i zmiennych relacyjnych oraz znaczenie jakie mogą mieć potencjalne czynniki chroniące przed osamotnieniem.

Wyniki uzyskane dla poczucia osamotnienia i zaufania, jako mediatorów w modelu podwójnym wskazują jak duże znaczenie dla jakości relacji mogą mieć te dwie zmienne - które jak wykazano są istotnie powiązane. Potwierdzono bowiem, że im wyższe orientacje niepohamowane - sprawcza i wspólnotowa, tym wyższe osamotnienie. Prowadzi to do obniżenia zaufania, a w konsekwencji - do pogorszenia komunikacji, mniejszej intymności i satysfakcji seksualnej oraz częstszych zachowań

konfliktowych. Co więcej, wyższe poziomy wspólnotowości prowadzą do obniżenia osamotnienia w związku, co wzmacnia zaufanie diadyczne. Efektami są większa intymność i mniej zachowań konfliktowych.

Ważny dla jakości związku jest staż wspólnego życia partnerów. Sprawdzono jego moderacyjną rolę w związkach poszczególnych orientacji i badanych zmiennych. Staż pełni rolę moderatora zależności jedynie między orientacją sprawczą niepohamowaną a satysfakcją seksualną - w związkach o krótkim i przeciętnym stażu. W miarę wzrostu długości trwania relacji, związek między orientacją sprawczą niepohamowaną a satysfakcją seksualną ulega osłabieniu.

Dezadaptacyjny charakter wskazanej orientacji, łączenie jej z zachowaniami nakierowanymi na osiągnięcie celu własnego, może ujawniać się również w sferze seksualnej, co niewątpliwie stanowi trudne doświadczenie dla relacji partnerskich. Wraz z czasem ich trwania, dochodzi do rozwiązywania obszarów spornych lub rozpadu związku.

Przeprowadzone badania stanowią wkład w rozwój nauki i poszerzenie wiedzy na temat jakości związków międzykulturowych z uwzględnieniem orientacji sprawczej i wspólnotowej partnerów.

Bibliografia

Abele, A. E., & Wojciszke, B. (2007). Agency and communion from the perspective of self versus others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(5), 751–763. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.93.5.751>

Abu-Rayya, H. M. (2007). Acculturation, Christian religiosity, and psychological and marital well-being among the European wives of Arabs in Israel. *Mental Health, Religion & Culture*, 10(2), 171–190. <https://doi.org/10.1080/13694670500504901>

Acitelli L. K., Kenny D. A., Weiner D. (2001). The importance of similarity and understanding of partners' marital ideals to relationship satisfaction. *Personal Relationships*, 8, 167–185. doi:10.1111/j.1475-6811.2001.tb00034.x

Adamczyk, K., Segrin, C. (2015). Perceived Social Support and Mental Health Among Single vs. Partnered Polish Young Adults. *Current Psychology*, 34, 82–96. <https://doi.org/10.1007/s12144-014-9242-5>

Ahrold, T. K., Farmer, M., Trapnell, P. D., Meston, C. M. (2011). The relationship among sexual attitudes, sexual fantasy, and religiosity. *Archives of sexual behavior*, 40(3), 619–630. <https://doi.org/10.1007/s10508-010-9621-4>

Ahrold, T. K., Meston, C. M. (2010). Ethnic differences in sexual attitudes of U.S. college students: gender, acculturation, and religiosity factors. *Archives of sexual behavior*, 39(1), 190–202. <https://doi.org/10.1007/s10508-008-9406-1>

Aksamit, E. (2016). Sprawczość i wspólnotowość a stereotypy płci. *Przegląd Badań Edukacyjnych*, 22, 59-81. doi: 10.12775/pbe.2015.061

Anderson, C., Keltner, D., & John, O. P. (2003). Emotional convergence between people over time. *Journal of personality and social psychology*, 84(5), 1054–1068. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.84.5.1054>

Arikewuyo, A. O., Eluwole, K. K., & Özad, B. (2021). Influence of Lack of Trust on Romantic Relationship Problems: The Mediating Role of Partner Cell Phone Snooping. *Psychological Reports*, 124(1), 348–365. <https://doi.org/10.1177/0033294119899902>

Arriaga X. B. (2001). The ups and downs of dating: fluctuations in satisfaction in newly formed romantic relationships. *Journal of personality and social psychology*, 80(5), 754–765. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.80.5.754>

Ashkinazi, M., Wagner, S. A., Cunningham, K., & Mattson, R. E. (2024). Body image satisfaction and body-related partner commentary link to marital quality through sexual frequency and satisfaction: A path model. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 13(1), 31–49. <https://doi.org/10.1037/cfp0000216>

Ashraf, N., Bohnet, I. & Piankov, N. (2006) Decomposing trust and trustworthiness. *Experimental Economics*, 9, 193–208. <https://doi.org/10.1007/s10683-006-9122-4>

Asif, A., & Saim, S. (2018). *Trust and marital satisfaction among single and dual career couples*. MedCrave Group.

Aumer, K. (2014). The influence of culture and gender on sexual selfschemas and satisfaction in romantic relationships. *Sexual and Relationship Therapy*, 29(3), 280–292, DOI: 10.1080/14681994.2014.890282

Austin, B. A. (1983). Factorial Structure of the UCLA Loneliness Scale. *Psychological Reports*, 53, 883– 889. doi: 10.2466/pr0.1983.53.3.883

Ayalon, L., Shiovitz-Ezra, S., Palgi, Y. (2013). Associations of loneliness in older married men and women. *Aging & Mental Health*, 17, 33–39. <https://doi.org/10.1080/13607863.2012.702725>.

Baker, S., Pinkowska-Zielińska, H., & Zalewski, B. (2022). Diagnoza pary międzykulturowej. W: B. Zalewski & H. Pinkowska-Zielińska (red.), *Diagnoza w psychoterapii par. Specyficzne zjawiska w diagnostyce par* (s. 323–362). Wydawnictwo PWN.

Balliet, D., Van Lange, P. A. M. (2013). Trust, Conflict, and Cooperation: A Meta-Analysis. *Psychological Bulletin*, 139(5), 1090–1112. <https://doi.org/10.1037/a0030939>

Bancroft, J., Long, J. S., & McCabe, J. (2011). Sexual well-being: a comparison of U.S. black and white women in heterosexual relationships. *Archives of sexual behavior*, 40(4), 725–740. <https://doi.org/10.1007/s10508-010-9679-z>

Bangee, M., Harris, R. A., Bridges, N., Rotenberg, K. J., Qualter, P. (2014). Loneliness and attention to social threat in adults: Findings from an eye-tracker study. *Personality and Individual Differences*, 63, 16–23. doi:10.1016/j.paid.2014.01.039

Barbour, A. (1993). Research report: Dyadic loneliness in marriage. *Journal of Group Psychotherapy, Psychodrama & Sociometry*, 46(2), 70–73.

Baumeister, R. F., Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological bulletin*, 117(3), 497–529.

Bearman, P. S., Brückner, H. (2001). Promising the Future: Virginity Pledges and First Intercourse. *American Journal of Sociology*, 106(4), 859–912. <https://doi.org/10.1086/320295>

Beckwith, H. D., Morrow, J. A. (2005). Sexual Attitudes of College Students: The Impact of Religiosity and Spirituality. *College Student Journal*, 39(2), 357–366.

Bell, G. C., Hastings, S. O. (2015). Exploring parental approval and disapproval for Black and White interracial couples. *Journal of Social Issues*, 71, 755–771. <http://dx.doi.org/10.1111/josi.12147>

Bellou, A. (2015). The impact of Internet diffusion on marriage rates: evidence from the broadband market. *Journal of Population Economics*, 28(2), 265–297. <http://www.jstor.org/stable/44289898>

Benio, M. (2012). Od nowych kierunków migracji do nowej jakości migracji. Rozmowa z prof. dr. hab. Markiem Okólskim, dyrektorem Ośrodka Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego. *Zarządzanie Publiczne*, 3(21), 83-86.

Betts, L. R., Steer, O. L., Gardner, S. E., Houston, J. E. (2015). Adolescents' Experiences of Victimization: The Role of Attribution Style and Generalized Trust. *Journal of School Violence*, 16(1), 25–48. <https://doi.org/10.1080/15388220.2015.1100117>

Beutel, M. E., Klein, E. M., Brähler, E., Reiner, I., Jünger, C., Michal, M., Wiltink, J., Wild, P. S., Münzel, T., Lackner, K. J., Tibulos, A. N. (2017). Loneliness in the general population: prevalence, determinants and relations to mental health. *BMC Psychiatry*, 17(1), 97. <https://doi.org/10.1186/s12888-017-1262-x>

Bhat, S., Myers, S., Royne, M. (2018). Interracial Couples in Ads: Do Consumers' Gender and Racial Differences Affect Their Reactions?, *Journal of Current Issues & Research in Advertising*, 39(2), 160-177, DOI: [10.1080/10641734.2018.1428249](https://doi.org/10.1080/10641734.2018.1428249)

Bhugra, D., De Silva, P. (2000). Couple Therapy Across Cultures. *Sexual and Relationship Therapy*, 15(2), 183-192.

Bhugun, C. D. (2019). *Intercultural Parenting and Relationships. Challenges and Rewards*. Palgrave Macmillan.

Birditt, K. S., Brown, E., Orbuch, T. L., McIlvane, J. M. (2010). Marital Conflict Behaviors and Implications for Divorce over 16 Years. *Journal of marriage and the family*, 72(5), 1188–1204. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00758.x>

Birnbaum, G. E. (2007). Attachment orientations, sexual functioning, and relationship satisfaction in a community sample of women. *Journal of Social and Personal Relationships*, 24, 21–35.

Birnbaum, G. E., Reis, H. T., Mikulincer, M., Gillath, O., Orpaz, A. (2006). When sex is more than just sex: Attachment orientations, sexual experience, and relationship quality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91, 929–943.

Blount, A. J., Young, M. E. (2015). Counseling Multiple-Heritage Couples. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 43, 137-152. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1912.2015.00070.x>

Boratav, H. B., Doğan, T. N., Söylemez, Y., & Saydam, S. Z. (2021). “more alike than different”: A qualitative exploration of the relational experiences of multicultural couples in turkey. *Sexual and Relationship Therapy*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/14681994.2021.1931095>

Bosak, J., Sczesny, S., & Eagly, A. H. (2008). Communion and agency judgments of women and men as a function of role information and response format. *European Journal of Social Psychology*, 38(7), 1148–1155. <https://doi.org/10.1002/ejsp.538>

Boski, P. (2009). Psychologia akulturacji. W: P. Boski (red.), *Kulturowe ramy zacho wań społecznych*, (s. 682 - 745). Wydawnictwo Naukowe PWN.

Bowlby, J. (1969/82). *Attachment and Loss: Vol 1. Attachment (2nd ed.)*. Basic Books.

Bramlett, M. D., Mosher, W. D. (2002). Cohabitation, marriage, divorce, and remarriage in the United States. *Vital and health statistics. Series 23, Data from the National Survey of Family Growth*, (22), 1–93.

Brummett, E. A., Steuber, K. R. (2015). To reveal or conceal? Privacy management processes among interracial romantic partners. *Western Journal of Communication*, 79, 22– 44. <http://dx.doi.org/10.1080/10570314.2014.943417>

Bucx, F., Seiffge-Krenke, I. (2010). Romantic relationships in intra-ethnic and inter-ethnic adolescent couples in Germany: The role of attachment to parents, self-esteem, and conflict resolution skills. *International Journal of Behavioral Development*, 34(2), 128–135. <https://doi.org/10.1177/0165025409360294>

Burke, D., Nolan, C., Hayward, W. G., Russell, R., & Sulikowski, D. (2013). Is there an own-race preference in attractiveness?. *Evolutionary psychology : an international journal of evolutionary approaches to psychology and behavior*, 11(4), 855–872. <https://doi.org/10.1177/147470491301100410>

Burleson, B. R., Kunkel, A. W., & Birch, J. D. (1994). Thoughts about talk in romantic relationships: Similarity makes for attraction (and happiness, too). *Communication Quarterly*, 42(3), 259–273. <https://doi.org/10.1080/01463379409369933>

Burn, S. M., & Ward, A. Z. (2005). Men's Conformity to Traditional Masculinity and Relationship Satisfaction. *Psychology of Men & Masculinity*, 6(4), 254–263. <https://doi.org/10.1037/1524-9220.6.4.254>

Bustamante, R. M., Nelson, J. A., Henriksen, R. C., Jr., Monakes, S. (2011). Intercultural couples: Coping with culture-related stressors. *The Family Journal*, 19(2), 154–164. <https://doi.org/10.1177/1066480711399723>

Butzer, B., Campbell, L. (2008). Adult attachment, sexual satisfaction, and relationship satisfaction: A study of married couples. *Personal Relationships*, 15(1), 141–154. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2007.00189.x>

Byers, E. S. (2011). Beyond the birds and the bees and was it good for you?: Thirty years of research on sexual communication. *Canadian Psychology / Psychologie canadienne*, 52(1), 20–28. <https://doi.org/10.1037/a0022048>

Byrd, M. M., Garwick, A. W. (2006). Family identity: black-white interracial family health experience. *Journal of family nursing*, 12(1), 22–37. <https://doi.org/10.1177/1074840705285213>

Bystydzienski, J. M. (2011). *Intercultural couples: Crossing boundaries, negotiating difference*. NYU Press.

Cacioppo, J. T., Cacioppo, S., Boomsma, D. I. (2013). Evolutionary mechanisms for loneliness. *Cognition & emotion*, 28(1), 3–21. <https://doi.org/10.1080/02699931.2013.837379>

Cacioppo, J. T., Ernst, J. M., Burleson, M. H., McClintock, M. K., Malarkey, W. B., Hawkley, L. C., Kowalewski, R. B., Paulsen, A., Hobson, J. A., Hugdahl, K., Spiegel, D., Berntson, G. G. (2000). Lonely traits and concomitant physiological processes: the MacArthur social neuroscience studies. *International journal of psychophysiology : official journal of the International Organization of Psychophysiology*, 35(2-3), 143–154. [https://doi.org/10.1016/s0167-8760\(99\)00049-5](https://doi.org/10.1016/s0167-8760(99)00049-5)

Cacioppo, J. T., Gardner, W. L., Berntson, G. G. (1997). Beyond Bipolar Conceptualizations and Measures: The Case of Attitudes and Evaluative Space. *Personality & Social Psychology Review (Lawrence Erlbaum Associates)*, 1(1), 3. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0101_2

Cacioppo, J. T., Hawkley, L. C. (2005). People thinking about people: The vicious cycle of being a social outcast in one's own mind. W: K. D. Williams, J. P. Forgas, W. Hoppel (red.), *The Social Outcast: Ostracism, Social Exclusion, Rejection, and Bullying*. (s. 91–108). New York: Psychology Press.

Campbell, L., Simpson, J. A., Boldry, J. G., & Rubin, H. (2010). Trust, variability in relationship evaluations, and relationship processes. *Journal of personality and social psychology*, 99(1), 14–31. <https://doi.org/10.1037/a0019714>

Campos, B., & Kim, H. S. (2017). Incorporating the cultural diversity of family and close relationships into the study of health. *American Psychologist*, 72(6), 543–554. <https://doi.org/10.1037/amp0000122>

Canary, D., Cupach, W., Messman, S. (1995). *Relationship conflict: Conflict in parent-child, friendship, and romantic relationships*. SAGE Publications.

Carol, S. (2014). Like Will to Like? Partner Choice among Muslim Migrants and Natives in Western Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(2), 261–276. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2014.963037>

Charania, M. R., & Ickes, W. (2007). Predicting marital satisfaction: Social absorption and individuation versus attachment anxiety and avoidance. *Personal Relationships*, 14(2), 187–208.

Chasson, M., Ben-Yaakov, O., & Taubman-Ben-Ari, O. (2021). Meaning in Life among New Mothers before and during the COVID-19 Pandemic: The Role of Mothers' Marital Satisfaction and Perception of the Infant. *Journal of happiness studies*, 22(8), 3499–3512. <https://doi.org/10.1007/s10902-021-00378-1>

Chebotareva, E. Y., & Volk, M. I. (2020). Life and Family Values Similarity in Inter-Ethnic and Inter-Faith Couples. *Behavioral sciences (Basel, Switzerland)*, 10(1), 38. <https://doi.org/10.3390/bs10010038>

Chen, Y., & Feeley, T. H. (2014). Social support, social strain, loneliness, and well-being among older adults: An analysis of the Health and Retirement Study. *Journal of Social and Personal Relationships*, 31(2), 141–161. <https://doi.org/10.1177/0265407513488728>

Chen, Y., Weziak-Bialowolska, D., Lee, M. T., Bialowolski, P., McNeely, E., & VanderWeele, T. J. (2022). Longitudinal associations between domains of flourishing. *Scientific reports*, 12(1), 2740. <https://doi.org/10.1038/s41598-022-06626-5>

Choi, K. H., & Tienda, M. (2017). Marriage-Market Constraints and Mate-Selection Behavior: Racial, Ethnic, and Gender Differences in Inter-marriage. *Journal of marriage and the family*, 79(2), 301–317. <https://doi.org/10.1111/jomf.12346>

Chu, C., & Lowery, B. S. (2023). Self-essentialist reasoning underlies the similarity-attraction effect. *Journal of personality and social psychology*, 125(5), 1055–1071. <https://doi.org/10.1037/pspi0000425>

Ciairano, S., Bonino, S., Kliewer, W., Miceli, R., & Jackson, S. (2006). Dating, Sexual Activity, and Well-Being in Italian Adolescents. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 35(2), 275–282. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp3502_11

Cifci, F. (2023). The Comparison of Relationship Satisfaction in Monocultural and Intercultural Couples. *Open Access Library Journal*, 10, 1-13. doi: 10.4236/oalib.1110372.

Clark, M.S., Mills, J., Powell, M.C. (1986). Keeping track of needs in communal and exchange relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 333–338.

Coleman, D. A. (1994). Trends in fertility and intermarriage among immigrant populations in Western Europe as measures of integration. *Journal of Biosocial Science*, 26, 107–136.

Collet, B. (2012). Mixed couples in France. Statistical facts, definitions, and social reality. *Papers. Revista De Sociologia*, 97(1), 61–77. <https://doi.org/10.5565/rev/papers/v97n1.277>

Cools, C. A. (2006). Relational communication in intercultural couples. *Language and Intercultural Communication*, 6(3–4), 262–274. <https://doi.org/10.2167/laic253.0>

Coşkun, E., Rittersberger-Tılıç, H. (2024). Crossborder Marriages as a Path to “Upward” Social Mobility: The case of Kyrgyz Women in Türkiye. *Women's Studies International Forum*, 105, e102949

Crippen, C., & Brew, L. (2007). Intercultural parenting and the transcultural family: A literature review. *The Family Journal*, 15(2), 107–115. <https://doi.org/10.1177/1066480706297783>

Cuddy, A. J. C., Wolf, E. B., Glick, P., Crotty, S., Chong, J., & Norton, M. I. (2015). Men as cultural ideals: Cultural values moderate gender stereotype content. *Journal of Personality and Social Psychology*, 109(4), 622–635. <https://doi.org/10.1037/pspi0000027>

Cukras-Stelągowska, J. (2022). Konflikty, kompromisy i rezerwuar międzykulturowości w małżeństwach mieszanych. *Kultura-Społeczeństwo-Edukacja*, 22, 145–164.

Daneshpour, M. (2003). Lives together, worlds apart? The lives of multicultural Muslim couples. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 2(2–3), 57–71. https://doi.org/10.1300/J398v02n02_05

Davila, J., Mattanah, J., Bhatia, V., Latack, J. A., Feinstein, B. A., Eaton, N. R., Daks, J. S., Kumar, S. A., Lomash, E. F., McCormick, M., & Zhou, J. (2017). Romantic competence, healthy relationship functioning, and well-being in emerging adults. *Personal Relationships*, 24(1), 162–184. <https://doi.org/10.1111/pere.12175>

Davis, D., Shaver, P. R., Vernon, M. L. (2004). Attachment style and subjective motivations for sex. *Personality & social psychology bulletin*, 30(8), 1076–1090. <https://doi.org/10.1177/0146167204264794>

Davis, D., Shaver, P. R., Widaman, K. F., Vernon, M. L., Follette, W. C., & Beitz, K. (2006). "I can't get no satisfaction": Insecure attachment, inhibited sexual communication, and sexual dissatisfaction. *Personal Relationships*, 13(4), 465–483. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2006.00130.x>

de Munck, V. C., Korotayev, A., de Munck, J., & Khaltourina, D. (2011). Cross-Cultural Analysis of Models of Romantic Love Among U.S. Residents, Russians, and Lithuanians. *Cross-Cultural Research*, 45(2), 128–154. <https://doi.org/10.1177/1069397110393313>

Debats, D. L. (1999). Sources of Meaning: An Investigation of Significant Commitments in Life. *Journal of Humanistic Psychology*, 39(4), 30–57. <https://doi.org/10.1177/0022167899394003>

Dessyrianti, R. F., & Setiawan, J. L. (2023). Trust and communication as predictors of marital intimacy among individuals in dual-earner marriages. *Humanitas*:

Indonesian Psychological Journal, 20(1), 1–10.
<https://doi.org/10.26555/humanitas.v20i1.18>

DeWall, C. N., Maner, J. K., Deckman, T., & Rouby, D. A. (2011). Forbidden fruit: inattention to attractive alternatives provokes implicit relationship reactance. *Journal of personality and social psychology*, 100(4), 621–629. <https://doi.org/10.1037/a0021749>

Dhital, R. (2023). Applying Hofstede's Cultural Dimension Theory to Analyze Intercultural Communication Differences. *Journal of Linguistics and Communication Studies*, 2(3), 17-23.

Diehl, M., Owen, S. K., & Youngblade, L. M. (2004). Agency and communion attributes in adults' spontaneous self-representations. *International Journal of Behavioral Development*, 28(1), 1–15. <https://doi.org/10.1080/01650250344000226>

Dindia, K., Fitzpatrick, M. A. (1985). Marital communication: Three approaches compared. W: S. Duck, D. Perlman (red.), *Understanding personal relationships: An interdisciplinary approach* (137-157). London: Sage.

Distel, M. A., Rebollo-Mesa, I., Abdellaoui, A., Derom, C. A., Willemsen, G., Cacioppo, J. T., Boomsma, D. I. (2010). Familial resemblance for loneliness. *Behavior genetics*, 40(4), 480–494. <https://doi.org/10.1007/s10519-010-9341-5>

Djurdjevic, M., Roca Girona, J. (2016). Mixed couples and critical cosmopolitanism: Experiences of cross-border love. *Journal of Intercultural Studies*, 37(4), 390–405. <https://doi.org/10.1080/07256868.2016.1190695>

Dołęga, Z. (2003). *Samotność młodzieży – analiza teoretyczna i studia empiryczne*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Dribe, M., Lundh, C. (2012). Intermarriage, value context and union dissolution: Sweden 1990-2005. *European Journal of Population*, 28, 139–158. <https://doi.org/10.1007/s10680-011-9253-y>

Duncan, B., & Trejo, S. J. (2011). Intermarriage and the Intergenerational Transmission of Ethnic Identity and Human Capital for Mexican Americans. *Journal of labor economics*, 29(2), 195–227. <https://doi.org/10.1086/658088>

Dundon, C. M., Rellini, A. H. (2010). More than sexual function: predictors of sexual satisfaction in a sample of women age 40-70. *The journal of sexual medicine*, 7(2 Pt 2), 896–904. <https://doi.org/10.1111/j.1743-6109.2009.01557.x>

Dykstra, P. A., Fokkema, T. (2007). Social and emotional loneliness among divorced and married men and women: Comparing the deficit and cognitive perspectives. *Basic and Applied Social Psychology*, 29, 1–12. <https://doi.org/10.1080/01973530701330843>.

Dyrdal, G. M., Røysamb, E., Nes, R. B., & Vittersø, J. (2011). Can a Happy Relationship Predict a Happy Life? A Population-Based Study of Maternal Well-Being During the Life Transition of Pregnancy, Infancy, and Toddlerhood. *Journal of happiness studies*, 12(6), 947–962. <https://doi.org/10.1007/s10902-010-9238-2>

Eagly, A. H., Nater, C., Miller, D. I., Kaufmann, M., & Sczesny, S. (2020). Gender stereotypes have changed: A cross-temporal meta-analysis of U.S. public opinion polls from 1946 to 2018. *The American psychologist*, 75(3), 301–315. <https://doi.org/10.1037/amp0000494>

Eagly, A. H., Wood, W., & Diekmann, A. B. (2000). Social role theory of sex differences and similarities: A current appraisal. W: T. Eckes & H. M. Trautner (red.), *The developmental social psychology of gender* (pp. 123–174). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Eastwick, P. W., Richeson, J. A., Son, D., Finkel, E. J. (2009). Is love colorblind? Political orientation and interracial romantic desire. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35(9), 1258–1268. <https://doi.org/10.1177/0146167209338524>

Emmerink, P. M., Vanwesenbeeck, I., van den Eijnden, R. J., & Ter Bogt, T. F. (2016). Psychosexual Correlates of Sexual Double Standard Endorsement in Adolescent Sexuality. *Journal of sex research*, 53(3), 286–297. <https://doi.org/10.1080/00224499.2015.1030720>

Ercole V., Parr J. (2020). Problems of Loneliness and Its Impact on Health and Well-Being. W: W. Leal Filho, T. Wall, A. Azul, L. Brandli, P. Özuyar (red.), *Good Health and Well-Being. Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals*. Springer, Cham.

Falicov, C. J. (1995). Cross-cultural marriages. W: N. Jacobson & A. Gurman (red.), *Clinical handbook of couple therapy* (pp. 231-246). New York, NY: Guilford.

Farooqi, S. R. (2014). The Construct of Relationship Quality. *Journal of Relationships Research*, 5(2), 1-11.

Faulkner, S. L., & Lannutti, P. J. (2010). Examining the content and outcomes of young adults' satisfying and unsatisfying conversations about sex. *Qualitative health research*, 20(3), 375–385. <https://doi.org/10.1177/1049732309354274>

Feeney, J. A. (1999). Adult attachment, emotional control, and marital satisfaction. *Personal Relationships*, 6(2), 169–185. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.1999.tb00185.x>

Feeney, J. A., Kelly, L., Gallois, C., Peterson, C., Terry, D. J. (1999). Attachment style, assertive communication, and safer-sex behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 29(9), 1964–1983. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1999.tb00159.x>

Feeney, J. A., Noller, P. (2004). *Attachment and sexuality in close relationships*. W: J. H. Harvey, A. Wenzel, S. Sprecher (red.), *The handbook of sexuality in close relationships* (pp. 183–201). Mahwah, NJ: Erlbaum Associates.

Field, C. J., Kimuna, S. R., & Straus, M. A. (2013). Attitudes Toward Interracial Relationships Among College Students: Race, Class, Gender, and Perceptions of Parental Views. *Journal of Black Studies*, 44(7), 741-776. <https://doi.org/10.1177/0021934713507580> (Original work published 2013)

Fincham, F. D., Rogge, R. (2010). Understanding Relationship Quality: Theoretical Challenges and New Tools for Assessment. *Journal of Family Theory & Review*, 2(4), 227–242. <https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2010.00059.x>

Finkel, E. J., Simpson, J. A., & Eastwick, P. W. (2017). The Psychology of Close Relationships: Fourteen Core Principles. *Annual review of psychology*, 68, 383–411. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010416-044038>

Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., Glick, P. (2007). Universal dimensions of social cognition: warmth and competence. *Trends in Cognitive Sciences*, 11(2), 77–83. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2006.11.005>

Flood, S. M., & Genadek, K. R. (2016). Time for Each Other: Work and Family Constraints Among Couples. *Journal of marriage and the family*, 78(1), 142–164. <https://doi.org/10.1111/jomf.12255>

Flora, J., Segrin, C. (2000). Relationship development in dating couples: Implications for relational satisfaction and loneliness. *Journal of Social and Personal Relationships*, 17, 811–825. <https://doi.org/10.1177/0265407500176006>

Foeman, A. K., Nance, T. (1999). From Miscegenation to Multiculturalism: Perceptions and Stages of Interracial Relationship Development. *Journal of Black Studies*, 29(4), 540–557.

Foeman, A. K., Nance, T. (2002). Building New Cultures, Reframing Old Images: Success Strategies of Interracial Couples. *Howard Journal of Communications*, 13(3), 237–249. <https://doi.org/10.1080/10646170290109716>

Fonseca, A. L., Ye, T., Curran, M., Koyama, J., & Butler, E. A. (2020). Cultural Similarities and Differences in Relationship Goals in Intercultural Romantic Couples. *Journal of Family Issues*, 42(4), 813–838. <https://doi.org/10.1177/0192513X20929071>

Frederick, D. A., Lever, J., Gillespie, B. J., & Garcia, J. R. (2016). What keeps passion alive? Sexual satisfaction is associated with sexual communication, mood setting, sexual variety, oral sex, orgasm, and sex frequency in a national U.S. study. *Journal of Sex Research*, 54(2), 186–201. doi: 10.1080/ 00224499.2015.1137854

Freeman, H., Simons, J., & Benson, N. F. (2023). Romantic Duration, Relationship Quality, and Attachment Insecurity among Dating Couples. *International journal of environmental research and public health*, 20(1), 856. <https://doi.org/10.3390/ijerph20010856>

Froidevaux, N. M., & Campos, B. (2023). Intercultural romantic relationship quality: What is the role of accommodation? *Journal of Social & Personal Relationships*, 40(12), 3983–4000. <https://doi.org/10.1177/02654075231196927>

From, A., Diamond, E., Kafaee, N., Reynaga, M., Edelstein, R. S., & Gordon, A. M. (2025). Does similarity matter? A scoping review of perceived and actual similarity in romantic couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/02654075251349720>

Fryer, R. G. (2007). Guess Who’s Been Coming to Dinner? Trends in Interracial Marriage over the 20th Century. *The Journal of Economic Perspectives*, 21(2), 71–90. <http://www.jstor.org/stable/30033718>

Fu, X. (2006). Impact of socioeconomic status on inter-racial mate selection and divorce. *The Social Science Journal*, 43(2), 239–258. <https://doi.org/10.1016/j.soscij.2006.02.004>

Fu, X., Tora, J., Kendall, H. (2001). Marital Happiness and Inter-Racial Marriage: A Study in a Multi-Ethnic Community in Hawaii. *Journal of Comparative Family Studies*, 32(1), 47–60.

Fujino, D. C. (1997). The Rates, Patterns and Reasons for Forming Heterosexual Interracial Dating Relationships Among Asian Americans. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14(6), 809–828.

Furtado, D. (2015). Ethnic Intermarriage. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2(8), 118-122.

Furtado, D., & Theodoropoulos, N. (2010). Why does intermarriage increase immigrant employment? The role of networks. *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*, 10(1). <https://doi.org/10.2202/1935-1682.2527>

Garcia, J. R., Lloyd, E. A., Wallen, K., Fisher, H. E. (2014). Variation in orgasm occurrence by sexual orientation in a sample of U.S. singles. *The journal of sexual medicine*, 11(11), 2645–2652. <https://doi.org/10.1111/jsm.12669>

Gardner, W. L., Pickett, C. L., Jefferis, V., Knowles, M. (2005). On the outside looking in: loneliness and social monitoring. *Personality & social psychology bulletin*, 31(11), 1549–1560. <https://doi.org/10.1177/0146167205277208>

Gierczyk, M., Dobosz, D. (2022). Functioning of Polish Women in Binational Relationships - An Outline of the Issue against the Background of Migration in the Interpreted Paradigm. *Humans*, 2(2), 50-63. doi 10.3390/humans2020004

Gierveld, J., van Groenou, M. B., Hoogendoorn, A. W., Smit, J. H. (2009). Quality of marriages in later life and emotional and social loneliness. *The journals of gerontology. Series B, Psychological sciences and social sciences*, 64(4), 497–506. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbn043>

Gilmartin, M., & Migge, B. (2013). European migrants in Ireland: Pathways to integration. *European Urban and Regional Studies*, 22(3), 285-299. <https://doi.org/10.1177/0969776412474583>

Gius, M. (2013). The Effects of Interracial Marriage on Individual-Level Earnings: An Analysis Using 2010 PUMS Data. *Journal of Applied Business & Economics*, 14(4), 37–41.

Givertz, M., Wosidlo, A., Segrin, C., Knutson, K. (2013). Direct and indirect effects of attachment orientation on relationship quality and loneliness in married couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 30, 1096–1120. <https://doi.org/10.1177/0265407513482445>.

Glick, P., Fiske, S. T. (2001). Ambivalent sexism. *Advances in Experimental Social Psychology*, 33, 115–188.

Glick, P., Lameiras, M., Fiske, S. T., Eckes, T., Masser, B., Volpato, C. i in. (2004). Bad but bold: Ambivalent attitudes toward men predict gender inequality in 16 nations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86, 713–728

Główny Urząd Statystyczny (2019). *Sytuacja demograficzna Polski do 2018 r. Tworzenie i rozpad rodzin*. Zakład Wydawnictw Statystycznych.

Główny Urząd Statystyczny (2023). *Rocznik demograficzny*. Zakład Wydawnictw Statystycznych.

Główny Urząd Statystyczny (2024). *Rocznik demograficzny*. Zakład Wydawnictw Statystycznych.

Gold, A. I., Ryjova, Y., Aviv, E. C., Corner, G. W., Rasmussen, H. F., Kim, Y., & Margolin, G. (2024). Social contributions to meaning in life: the role of romantic relationship quality, parenting, and gender. *Frontiers in psychology, 15*, 1349642. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1349642>

Goldenberg, T., Finneran, C., Andes, K. L., & Stephenson, R. (2015). 'Sometimes people let love conquer them': how love, intimacy, and trust in relationships between men who have sex with men influence perceptions of sexual risk and sexual decision-making. *Culture, health & sexuality, 17*(5), 607–622.

Golovchanova, N., Owiredua, C., Boersma, K., Andershed, H., & Hellfeldt, K. (2021). Presence of Meaning in Life in Older Men and Women: The Role of Dimensions of Frailty and Social Support. *Frontiers in psychology, 12*, 730724. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.730724>

Gottman, J. N. (1979). *Marital interaction. Experimental investigations*. New York, San Francisco: Academic Press.

Gómez-López, M., Viejo, C., & Ortega-Ruiz, R. (2019). Well-Being and Romantic Relationships: A Systematic Review in Adolescence and Emerging Adulthood. *International journal of environmental research and public health, 16*(13), 2415. <https://doi.org/10.3390/ijerph16132415>

Gray, N. L. T., & Roberts, S. C. (2023). An investigation of simulated and real touch on feelings of loneliness. *Scientific reports, 13*(1), 10587. <https://doi.org/10.1038/s41598-023-37467-5>

Green, L. R., Richardson, D. S., Lago, T., Schatten-Jones, E. C. (2001). Network correlates of social and emotional loneliness in young and older adults. *Personality and Social Psychology Bulletin, 27*(3), 281–288. <https://doi.org/10.1177/0146167201273002>

Gurung, R. A., Duong, T. (1999). Mixing and matching: assessing the concomitants of mixed-ethnic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships, 16*, 639–657.

Haavio-Mannila, E., Kontula, O. (1997). Correlates of increased sexual satisfaction. *Archives of sexual behavior*, 26(4), 399–419. <https://doi.org/10.1023/a:1024591318836>

Hahlweg, K. (1996). *Fragebogen zur Partnerschaftsdiagnostik (FPD)*. Göttingen–Bern Toronto–Seattle: Hogrefe, Verlag für Psychologie.

Hansen, G. L. (1985). Perceived threats and marital jealousy. *Social Psychology Quarterly*, 48(3), 262–268. <https://doi.org/10.2307/3033686>

Harper, G. W., Gannon, C., Watson, S. E., Catania, J. A., & Dolcini, M. M. (2004). The Role of Close Friends in African American Adolescents' Dating and Sexual Behavior. *Journal of Sex Research*, 41(4), 351–362. <https://doi.org/10.1080/00224490409552242>

Harris, T. M., Kalbfleisch, P. J. (2000). Interracial dating: The implications of race for initiating a romantic relationship. *The Howard Journal of Communications*, 11(1), 49-64.

Harwas-Napierała, B. (2014). *Specyfika komunikacji interpersonalnej w rodzinie ujmowanej jako system*. [The specificity of interpersonal communication in a family perceived as a system.] (W:) I. Janicka, H. Liberska (red.), *Psychologia rodziny [Family psychology]*, 47-72. PWN.

Hassebrauck, M., Fehr, B. (2002). Dimensions of relationship quality. *Personal Relationships*, 9(3), 253–270. <https://doi.org/10.1111/1475-6811.00017>

Hawkley, L. C., Browne, M. W., & Cacioppo, J. T. (2005). How can I connect with thee? Let me count the ways. *Psychological science*, 16(10), 798–804. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2005.01617.x>

Hawkley, L. C., Cacioppo, J. T. (2010). How Can I Connect with Thee: Measuring and Comparing Satisfaction in Multiple Relationship Domains. *Journal of individual psychology (1998)*, 66(1), 43–58.

Hawkley, L. C., Gu, Y., Luo, Y. J., Cacioppo, J. T. (2012). The mental representation of social connections: generalizability extended to Beijing adults. *PloS one*, 7(9), e44065. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0044065>

Hawkley, L. C., Hughes, M. E., Waite, L. J., Masi, C. M., Thisted, R. A., & Cacioppo, J. T. (2008). From social structural factors to perceptions of relationship quality and loneliness: the Chicago health, aging, and social relations study. *The journals of gerontology. Series B, Psychological sciences and social sciences*, 63(6), S375–S384. <https://doi.org/10.1093/geronb/63.6.s375>

Heatley Tejada, A., Dunbar, R. I. M., & Montero, M. (2020). Physical Contact and Loneliness: Being Touched Reduces Perceptions of Loneliness. *Adaptive human behavior and physiology*, 6(3), 292–306. <https://doi.org/10.1007/s40750-020-00138-0>

Helgeson, V. S. (1994). Relation of agency and communion to well-being: Evidence and potential explanations. *Psychological Bulletin*, 116(3), 412–428. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.116.3.412>

Helgeson, V. S. (2003). Gender-related traits and health. W: J. Suls & K. A. Wallston (red.), *Social psychological foundations of health and illness* (pp. 367–394). Blackwell Publishing. <https://doi.org/10.1002/9780470753552.ch14>

Helgeson, V. S., & Fritz, H. L. (1998). A theory of unmitigated communion. *Personality and social psychology review : an official journal of the Society for Personality and Social Psychology, Inc*, 2(3), 173–183. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0203_2

Helgeson, V. S., & Fritz, H. L. (2000). The implications of unmitigated agency and unmitigated communion for domains of problem behavior. *Journal of personality*, 68(6), 1031–1057. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00125>

Henderson, A. W., Lehavot, K., Simoni, J. M. (2009). Ecological models of sexual satisfaction among lesbian/bisexual and heterosexual women. *Archives of sexual behavior*, 38(1), 50–65. <https://doi.org/10.1007/s10508-008-9384-3>

Hergovich, P., Ortega, J. (2018). *The Strength of Absent Ties: Social Integration via Online Dating*. Social Science Research Network, Rochester, NY.

Higgins, J. A., Trussell, J., Moore, N. B., Davidson, J. K. (2010). Virginity lost, satisfaction gained? Physiological and psychological sexual satisfaction at heterosexual debut. *Journal of sex research*, 47(4), 384–394. <https://doi.org/10.1080/00224491003774792>

Hinchliff, S., Carvalheira, A. A., Štulhofer, A., Janssen, E., Hald, G. M., & Træen, B. (2019). Seeking help for sexual difficulties: findings from a study with older adults in four European countries. *European journal of ageing*, 17(2), 185–195. <https://doi.org/10.1007/s10433-019-00536-8>

Hinz, A., Stöbel-Richter, Y., Brähler, E. (2001). Der Partnerschaftsfragebogen (PFB): Normierung und soziodemographische Einflussgrößen auf die Partnerschaftsqualität [Partnership Questionnaire: Standardization and the impact of sociodemographic characteristics on the relationship quality]. *Diagnostica*, 47, 132–141. <http://dx.doi.org/10.1026//0012-1924.47.3.132>.

Hirschman, C. (2004a). The Origins and Demise of the Concept of Race. *Population and Development Review*, 30(3), 385–415.

Hirschman, C. (2004b). The role of religion in the origins and adaptation of immigrant groups in the United States. *International Migration Review*, 38, 1206–1233.

Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 1-26. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014>

Hofstede, G., & McCrae, R. R. (2004). Personality and Culture Revisited: Linking Traits and Dimensions of Culture. *Cross-Cultural Research: The Journal of Comparative Social Science*, 38(1), 52–88. <https://doi.org/10.1177/1069397103259443>

Hogue, J. V., Rosen, N. O., Bockaj, A., Impett, E. A., & Muise, A. (2019). Sexual communal motivation in couples coping with low sexual interest/arousal: Associations with sexual well-being and sexual goals. *PloS one*, 14(7), e0219768. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0219768>

Hohmann-Marriott, B. E., Amato, P. (2008). Relationship quality in interethnic marriages and cohabitations. *Social Forces*, 87, 825–855.

Holmes, J. G., & Rempel, J. K. (1989). Trust in close relationships. W: C. Hendrick (red.), *Close relationships* (187–220). Newbury Park, CA: Sage.

Hoogenraad, H. (2021). Marriage migration as happiness projects? Africa-origin male marriage migrants' experiences with marriage migration to Australia. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 47(9), 2144–2160. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2020.1729106>

Hook, M. K., Gerstein, L. H., Detterich, L., Gridley, B. (2003). How Close Are We? Measuring Intimacy and Examining Gender Differences. *Journal of Counseling & Development*, 81(4), 462–472. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2003.tb00273.x>

Hruzd-Matuszczyk, A. (2021). Małżeństwa mieszane w przestrzeni społecznej - przegląd aktualnych doniesień. *Edukacja Międzykulturowa*, 15, 311-325. DOI: 10.15804/em.2021.02.17

Hsieh, N., Hawkley, L. (2018). Loneliness in the older adult marriage: Associations with dyadic aversion, indifference, and ambivalence. *Journal of social and personal relationships*, 35(10), 1319–1339. <https://doi.org/10.1177/0265407517712480>

Hsu, J. (2001). Marital therapy for intercultural couples. W: W.-S. Tseng, & J. Streltzer (red.), *Culture and psychotherapy: A guide to clinical practice* (225–243). American Psychiatric Press.

Impett, E. A., Muise, A., & Harasymchuk, C. (2018). Giving in the bedroom: The costs and benefits of responding to a partner's sexual needs in daily life. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(8), 2455-2473. <https://doi.org/10.1177/0265407518787349>

Inman, A. G., Altman, A., Kaduvettoor-Davidson, A. N. J. U., Carr, A., Walker, J. A. (2011). Cultural intersections: A qualitative inquiry into the experience of Asian Indian–White interracial couples. *Family Process*, 50(2), 248–266. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2011.01358.x>

Janicka, I. (2004). Poczucie osamotnienia w małżeństwie. *Psychologia rozwojowa*, 9(2), 55-63.

Janicka I. (2006). *Kohabitacja a małżeństwo w perspektywie psychologicznej*. Łódź: Wydawnictwo UŁ.

Janicka, I. (2008). Stosunki partnerskie w związkach niemażeńskich. *Przegląd psychologiczny*, 51(1), 37-53.

Janicka I. (2016). Style komunikacji w związkach kohabitacyjnych. *Psychologiczne Zeszyty Naukowe Instytutu Psychologii w Zielonej Górze*, 2, 37-49.

Janicka I. (2021). No Licence for Love versus Same-sex Relationships. Partner Relations and Interpersonal Commitment among Homosexuals. *Current Issues in Personality Psychology* – 9(2), 101–113(70) DOI: <https://doi.org/10.5114/cipp.2021.106590>

Janicka I, Cieślak M. (2020). Satysfakcja seksualna i jej znaczenie w bliskich związkach emocjonalnych. *Polskie Forum Psychologiczne*, 4, 389-405. DOI: 10.14656/PFP20200401

Janicka, I. L., Jarecka, K. A. (2025). Sexual satisfaction and oversexualization among adults. The moderating role of self-esteem. *Current Issues in Personality Psychology*, 13(1), 26-34. <https://doi.org/10.5114/cipp/185627>

Janicka I., Niebrzydowski L. (1994). *Psychologia małżeństwa*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Janicka, I., Szymczak, W. (2017). Kwestionariusz Zaangażowania Interpersonalnego - polska adaptacja metody. *Polskie Forum Psychologiczne*, 22(2), 205-2018.

Janicka, I., Wnuk, A. (2021). Communication of partners in intercultural marriages. *Kwartalnik Naukowy Fides Et Ratio*, 46(2), 142-172. <https://doi.org/10.34766/fetr.v46i2.871>

Jankowska, M. (2016). Komunikacja pomiędzy małżonkami a ocena jakości związku małżeńskiego. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, 4(28), 119-139, (za:) <https://fidesetratio.com.pl/ojs/index.php/FetR/article/view/728>.

Jarecka, K. (2022). Wiek partnerów i staż związku a jakość bliskich relacji. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, 1(49), 1-13.

Jasielska, D., & Rajchert, J. (2020). When is happy also prosocial? The relationship between happiness and social orientation depends on trust, agency and communion. *Current Issues in Personality Psychology*, 8(4), 309–316.

Jassem-Staniecka, A. (2018). International Marriages in Japan: Marital Satisfaction in Couples of Western Women and Japanese Men. *Gdańskie Studia Azji Wschodniej / Gdansk Journal of East Asian Studies*, 13, 173–192.

Ji, J., Norling, A. M. (2004). Sexual satisfaction of married urban Chinese. *Journal of Developing Societies*, 20, 21-38.

Johnson, N. D., & Mislin, A. A. (2011). Trust games: A meta-analysis. *Journal of Economic Psychology*, 32(5), 865–889. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2011.05.007>

Józefacka, N. M., Szpakiewicz, E., Lech, D., Guzowski, K., & Kania, G. (2023). What Matters in a Relationship-Age, Sexual Satisfaction, Relationship Length, and Interpersonal Closeness as Predictors of Relationship Satisfaction in Young Adults. *International journal of environmental research and public health*, 20(5), 4103. <https://doi.org/10.3390/ijerph20054103>

Judd, C. M., James-Hawkins, L., Yzerbyt, V., & Kashima, Y. (2005). Fundamental dimensions of social judgment: Understanding the relations between judgments of competence and warmth. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(6), 899–913. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.89.6.89>

Juarez, J., Pritchard, M. (2012). Body Dissatisfaction: Commitment, Support and Trust in Romantic Relationships. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 22(2), 188-200.

Kalmijn, M. (1998). Inter marriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends. *Annual Review of Sociology*, 24, 395–421. <http://www.jstor.org/stable/223487>

Kamp Dush, C. M., & Amato, P. R. (2005). Consequences of relationship status and quality for subjective well-being. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(5), 607–627. <https://doi.org/10.1177/0265407505056438>

Kagiticibasi, C. (2005). Autonomy and Relatedness in Cultural Context: Implications for Self and Family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36(4), 403–422. <https://doi.org/10.1177/0022022105275959>

Karandashev, V. (2015). A Cultural Perspective on Romantic Love. *Online Readings in Psychology and Culture*, 5(4). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1135>

Karantzas, G. C., Feeney, J. A., Goncalves, C. V., & McCabe, M. P. (2014). Towards an integrative attachment-based model of relationship functioning. *British journal of psychology (London, England : 1953)*, 105(3), 413–434. <https://doi.org/10.1111/bjop.12047>

Kardan-Souraki, M., Hamzehgardeshi, Z., Asadpour, I., Mohammadpour, R. A., & Khani, S. (2016). A Review of Marital Intimacy-Enhancing Interventions among Married Individuals. *Global journal of health science*, 8(8), 53109. <https://doi.org/10.5539/gjhs.v8n8p74>

Kaźmierczak, M., Plopa, M. (2012). *Komunikacja w bliskich związkach* [Communication in close relationships]. Vizja Press & IT.

Kenney, K. R., Kenney, M. E. (2012). Contemporary US multiple heritage couples, individuals, and families: Issues, concerns, and counseling implications. *Counselling Psychology Quarterly*, 25(2), 99–112. <https://doi.org/10.1080/09515070.2012.674682>

Kiecolt-Glaser, J. K., & Newton, T. L. (2001). Marriage and health: His and hers. *Psychological Bulletin*, 127(4), 472–503. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.127.4.472>

Killian, K. D. (2001). Crossing borders. *Journal of Feminist Family Therapy*, 13(1), 1–31. https://doi.org/10.1300/J086v13n01_01

King, L. A., & Hicks, J. A. (2021). The science of meaning in life. *Annual Review of Psychology*, 72, 561–584. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-072420-122921>

Kim, O. (1999). Predictors of loneliness in elderly Korean immigrant women living in the United States of America. *Journal of advanced nursing*, 29(5), 1082–1088.

Kim, H., Edwards, A., Sweeney, K., Wetchler, J. (2012). The Effects of Differentiation and Attachment on Satisfaction and Acculturation in Asian-White American International Couple Relationships: Assessment With Chinese, South Korean, and Japanese Partners in Relationships With White American Partners in the United States. *American Journal of Family Therapy*, 40(4), 320–335. <https://doi.org/10.1080/01926187.2011.616409>

Kito, M. (2005). Self-disclosure in romantic relationship and friendships among American and Japanese college students. *The Journal of Social Psychology*, 145(2), 127–140.

Knoke, J., Burau, J., Roehrle, B. (2010). Attachment styles, loneliness, quality, and stability of marital relationships. *Journal of Divorce & Remarriage*, 51(5), 310–325. <https://doi.org/10.1080/10502551003652017>

Kofta, M. (2001). Stereotyp spiskowy jako centralny składnik antysemityzmu. W: M. Kofta, A. Jasińska-Kania (red.). *Stereotypy i uprzedzenia: Uwarunkowania psychologiczne i kulturowe* (274-297). Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Komorowska-Pudło, M. (2014). Satysfakcja seksualna małżonków a jakość ich relacji w innych sferach funkcjonowania związku. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, 4(20), 162-195.

Korporaal, M., Broese van Groenou, M. I., & van Tilburg, T. G. (2008). Effects of own and spousal disability on loneliness among older adults. *Journal of aging and health*, 20(3), 306–325. <https://doi.org/10.1177/0898264308315431>

Korsgaard, M. A., Brower, H. H. & Lester, S. W. (2014). It isn't always mutual: A critical review of dyadic trust. *Journal of Management*. 41(1), 47-70.

Kremer, G., Bulgan, G., Çetinkaya Yildiz, E. (2016). Gender differences, infidelity, dyadic trust, and jealousy among married Turkish individuals. *Current Psychology*, 35, 335–343. doi: 10.1007/s12144-014-9298-2

Krok, D. (2011). Charakter relacji rodzinnych a dobrostan psychiczny. *Family Forum*, 1, 63–78.

Krok, D. (2015). Satysfakcja ze związku małżeńskiego a poziom hedonistycznego i eudajmonistycznego dobrostanu psychicznego małżonków. *Family Forum*, 5, 141-160.

Kosakowska-Berezecka, N., Besta, T., Jurek, P., Olech, M., Sobiecki, J., Bosson, J., Vandello, J. A., Best, D., Zawisza, M., Safdar, S., Włodarczyk, A., & Żadkowska, M. (2024). Towards Gender Harmony Dataset: Gender Beliefs and Gender

Stereotypes in 62 Countries (Version 1). *Anglia Ruskin Research Online (ARRO)*.
<https://hdl.handle.net/10779/aru.25943731.v1>

Kosakowska-Berezecka, N., Bosson, J. K., Jurek, P., Besta, T., Olech, M., Vandello, J. A., Bender, M., Dandy, J., Hoorens, V., Jasinskaja-Lahti, I., Mankowski, E., Venäläinen, S., Abuhamdeh, S., Agyemang, C. B., Akbaş, G., Albayrak-Aydemir, N., Ammirati, S., Anderson, J., Anjum, G., ... Żadkowska, M. (2022). Gendered Self-Views Across 62 Countries: A Test of Competing Models. *Social Psychological and Personality Science*, 14(7), 808-824. <https://doi.org/10.1177/19485506221129687> (Original work published 2023)

Kosakowska-Berezecka, N., Sawicki, A., Celikkol, G., Bosson, J. K., Van Laar, C., Van Rossum, A., Best, D., Jurek, P., Besta, T., Olech, M., & Glick, P. (2025). Does Culture Moderate Gender Stereotypes? Individualism Predicts Communal (but Not Agentic) Prescriptions for Men Across 62 Nations. *Social Psychological and Personality Science*, 16(4), 359-372. <https://doi.org/10.1177/19485506231221913>

Kucharski, S., Rzepa, T. (2017). Samoocena i jej komponenty a satysfakcja z życia seksualnego. *Psychoseksuologia*, 3, 61–67.

Kuramoto, M. (2017). Strength of Intercultural Couples in the Transition to Parenthood: A Qualitative Study of Intermarried Parents in Japan. *Marriage & Family Review*, 54(6), 549–564. <https://doi.org/10.1080/01494929.2017.1403995>

Kwiatkowska, M. M., Rogoza, R., Kwiatkowska, K. (2018). Analysis of the psychometric properties of the Revised UCLA Loneliness Scale in a Polish adolescent sample. *Current Issues in Personality Psychology*, 6(2), 164-170. <https://doi.org/10.5114/cipp.2017.69681>

Laborde, N. D., van Dommelen-Gonzalez, E., & Minnis, A. M. (2014). Trust - that's a big one: intimate partnership values among urban Latino youth. *Culture, health & sexuality*, 16(9), 1009–1022. <https://doi.org/10.1080/13691058.2014.921837>

Lafontaine, M. F., Dandurand, C. (2013). Intimacy and Couple Satisfaction: The Moderating Role of Romantic Attachment. *International Journal of Psychological Studies*, 5(1), 74-90. <https://doi.org/10.5539/ijps.v5n1p74>

Lafta, M. S., Mwinyi, J., Affatato, O., Rukh, G., Dang, J., Andersson, G., & Schiöth, H. B. (2024). Exploring sex differences: insights into gene expression, neuroanatomy, neurochemistry, cognition, and pathology. *Frontiers in neuroscience*, 18, 1340108. <https://doi.org/10.3389/fnins.2024.1340108>

Lahey, B., & Orehek, E. (2011). Relational regulation theory: a new approach to explain the link between perceived social support and mental health. *Psychological review*, 118(3), 482–495. <https://doi.org/10.1037/a0023477>

Lambert, N. M., Stillman, T. F., Baumeister, R. F., Fincham, F. D., Hicks, J. A., & Graham, S. (2010). Family as a salient source of meaning in young adulthood. *Journal of Positive Psychology*, 5, 367-376.

Lambert, N. M., Stillman, T. F., Hicks, J. A., Kamble, S., Baumeister, R. F., & Fincham, F. D. (2013). To belong is to matter: sense of belonging enhances meaning in life. *Personality & social psychology bulletin*, 39(11), 1418–1427. <https://doi.org/10.1177/0146167213499186>

Lantagne, A., & Furman, W. (2017). Romantic relationship development: The interplay between age and relationship length. *Developmental psychology*, 53(9), 1738–1749. <https://doi.org/10.1037/dev0000363>

Larzelere, R. E., Huston, T. L. (1980). The Dyadic Trust Scale: Toward Understanding Interpersonal Trust in Close Relationships. *Journal of Marriage and The Family*, 42, 595-604.

Lau, J. T., Kim, J. H., & Tsui, H. Y. (2005). Mental health and lifestyle correlates of sexual problems and sexual satisfaction in heterosexual Hong Kong Chinese population. *Urology*, 66(6), 1271–1281. <https://doi.org/10.1016/j.urology.2005.06.093>

Lawal, A. M., Okereke, C. G. (2020). Relationship satisfaction in cohabiting university students: evidence from the role of duration of cohabitation, loneliness and sex-life satisfaction. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 16(2), 134-143

Leary, M. R., Tambor, E. S., Terdal, S. K., Downs, D. L. (1995). Self-esteem as an interpersonal monitor: The sociometer hypothesis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(3), 518–530. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.3.518>

Lehmiller, J. J., Graziano, W. G., & VanderDrift, L. E. (2014). Peer Influence and Attraction to Interracial Romantic Relationships. *Social Sciences*, 3(1), 115-127. <https://doi.org/10.3390/socsci3010115>

Leiblum, S., Wiegel, M., Brickle, F. (2003). Sexual attitudes of US and Canadian medical students: The role of ethnicity, gender, religion and acculturation. *Sexual and Relationship Therapy*, 18(4), 473–491. <https://doi.org/10.1080/14681990310001609813>

- Levant, R. F. (1996). The new psychology of men. *Professional Psychology: Research and Practice*, 27(3), 259–265. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.27.3.259>
- Lew-Starowicz, Z. (2010) Psychospołeczne uwarunkowania seksualności. In Lew-Starowicz & Z., Skrzypulec, V. *Podstawy Seksuologii*. Wydawnictwo Lekarskie PZWL.
- Lewicki, R. J., Bunker, B. B. (1996). Developing and maintaining trust in work relationships. W: R. M. Kramer, T. R. Tyler (red), *Trust in organizations: Frontiers of theory and research* (pp. 114 –139). Thousand Oaks, CA: Sage. doi:10.4135/9781452243610.n7
- London, B., Downey, G., Bonica, C., Paltin, I. (2007). Social causes and consequences of rejection sensitivity. *Journal of Research on Adolescence*, 17, 481–505. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1532-7795.2007.00531.x>.
- Lu, S., & Yeung, W.-J. J. (2024). The rise in cross-national marriages and the emergent inequalities in East and Southeast Asia. *Sociology Compass*, e13219. <https://doi.org/10.1111/soc4.1321>
- Luhmann, M., Hawkley, L. C. (2016). Age differences in loneliness from late adolescence to oldest old age. *Developmental psychology*, 52(6), 943–959. <https://doi.org/10.1037/dev0000117>
- Luo, S., & Zhang, G. (2009). What leads to romantic attraction: similarity, reciprocity, security, or beauty? Evidence from a speed-dating study. *Journal of personality*, 77(4), 933–964. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2009.00570.x>
- Machell, K. A., Kashdan, T. B., Short, J. L., & Nezlek, J. B. (2015). Relationships between meaning in life, social and achievement events, and positive and negative affect in daily life. *Journal of personality*, 83(3), 287–298. <https://doi.org/10.1111/jopy.12103>
- Machette, A. T., Cionea, I. A. (2023). In-Laws, Communication, and Other Frustrations: The Challenges of Intercultural Marriages. *Interpersona*, 17(1), 1–18. <https://doi.org/10.5964/ijpr.8047>
- MacNeil, S., Byers, E. S. (2009). Role of sexual self-disclosure in the sexual satisfaction of long-term heterosexual couples. *Journal of sex research*, 46(1), 3–14. <https://doi.org/10.1080/00224490802398399>
- Mallory A. B. (2022). Dimensions of couples' sexual communication, relationship satisfaction, and sexual satisfaction: A meta-analysis. *Journal of family psychology : JFP : journal of the Division of Family Psychology of the American*

Psychological Association (Division 43), 36(3), 358–371.
<https://doi.org/10.1037/fam0000946>

Manalel, J. A., Birditt, K. S., Orbuch, T. L., Antonucci, T. C. (2019). Beyond destructive conflict: Implications of marital tension for marital well-being. *Journal of family psychology: JFP: journal of the Division of Family Psychology of the American Psychological Association (Division 43)*, 33(5), 597–606.
<https://doi.org/10.1037/fam0000512>

Mandal, E., Kocur, D. (2015). Poczucie władzy a poczucie satysfakcji seksualnej w intymnych relacjach. *Seksuologia polska*, 13(1), 1-7.

Mandal, E., & Lip, M. (2022). Mindfulness, relationship quality, and conflict resolution strategies used by partners in close relationships. *Current issues in personality psychology*, 10(2), 135–146. <https://doi.org/10.5114/cipp.2021.111981>

Marin, B. V., & Marin, G. (1992). Predictors of condom accessibility among Hispanics in San Francisco. *American journal of public health*, 82(4), 592–595.
<https://doi.org/10.2105/ajph.82.4.592>

Masters, N. T., Casey, E., Wells, E. A., & Morrison, D. M. (2013). Sexual scripts among young heterosexually active men and women: continuity and change. *Journal of s*

Mayblin, L., Valentine, G., & Winiarska, A. (2016). Migration and diversity in a post-socialist context: Creating integrative encounters in Poland. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 48(5), 960-978. <https://doi.org/10.1177/0308518X15623534>

McCree, D. H., Wingood, G. M., DiClemente, R., Davies, S., Harrington, K. F. (2003). Religiosity and risky sexual behavior in African-American adolescent females. *The Journal of Adolescent Health*, 33(1), 2–8. [https://doi.org/10.1016/s1054-139x\(02\)00460-3](https://doi.org/10.1016/s1054-139x(02)00460-3)

McCullough, M. E. (2000). Forgiveness as human strength: Theory, measurement, and links to well-being. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 19(1), 43–55. <https://doi.org/10.1521/jscp.2000.19.1.43>

McElroy-Heltzel, S. E., Davis, D. E., DeBlare, C., Hook, J. N., Massengale, M., Choe, E., Rice, K. G. (2018). Cultural humility: Pilot study testing the social bonds hypothesis in interethnic couples. *Journal of counseling psychology*, 65(4), 531–537.
<https://doi.org/10.1037/cou0000268>

Mellor, D., Stokes, M., Firth, L., Hayashi, Y., Cummins, R. (2008). Need for belonging, relationship satisfaction, loneliness, and life satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 45(3), 213–218. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2008.03.020>

Meston, C. M., Trapnell, P. D., Gorzalka, B. B. (1998). Ethnic, gender, and length-of-residency influences on sexual knowledge and attitudes. *The Journal of Sex Research*, 35(2), 176-188.

Mikulincer, M., Shaver, P. R. (2007). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. New York: Guilford Press.

Milbrath, C., Ohlson, B., & Eyre, S. L. (2009). Analyzing Cultural Models in Adolescent Accounts of Romantic Relationships. *Journal of Research on Adolescence*, 19(2), 313–351. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2009.00598.x>

Milek, A., Butler, E.A., Bodenmann, G. (2015). The interplay of couple's shared time, women's intimacy, and intradyadic stress. *Journal of Family Psychology*, 29(6), 831-842, <https://doi.org/10.1037/fam0000133>.

Miluska, J. (2018). Małżeństwo w perspektywie badań międzykulturowych. *Edukacja Międzykulturowa*, 1(8), 42-60, doi: <https://doi.org/10.15804/em.2018.01.03>.

Mirecki, R. M., Chou, J. L., Elliott, M. & Schneider, C. M. (2013) What Factors Influence Marital Satisfaction? Differences Between First and Second Marriages, *Journal of Divorce & Remarriage*, 54(1), 78-93, DOI: 10.1080/10502556.2012.743831

Montesi, J. L., Fauber, R. L., Gordon, E. A., & Heimberg, R. G. (2010). The specific importance of communicating about sex to couples' sexual and overall relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28(5), 591–609. <https://doi.org/10.1177/0265407510386833>

Montoya, R. M., Horton, R. S., & Kirchner, J. (2008). Is actual similarity necessary for attraction? A meta-analysis of actual and perceived similarity. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25(6), 889-922. <https://doi.org/10.1177/0265407508096700>

Moorman, S. M. (2016). Dyadic perspectives on marital quality and loneliness in later life. *Journal of Social and Personal Relationships*, 33(5), 600–618. <https://doi.org/10.1177/0265407515584504>

Morling, B., Kitayama, S., Miyamoto, Y. (2002). Cultural practices emphasize influence in the United States and adjustment in Japan. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(3), 311–323.

Moroń, M. (2015). Mate preferences toward agency and communion. *Letters on Evolutionary Behavioral Science*, 6(1), 1-4.

Moroz, A. (2014). Małżeństwa mieszane wyznaniowo - w stronę sekularyzacji czy akulturacji? *Pogranicze. Studia społeczne*, 24, 31-47.

Moroz, A. (2020). Kontakty kulturowe w mikroskali – jak żyć razem, kiedy dzieli nas kultura? O związkach międzykulturowych. W: E. Dąbrowska-Prokopowska, P. Goryń, M.F. Zaniewska (Red.) *Kultura w Polsce w XXI wieku. Konteksty społeczne, kulturowe i medialne*, 403–411. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.

Morry, M. M. (2005). Relationship satisfaction as a predictor of similarity ratings: A test of the attraction-similarity hypothesis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(4), 561–584. <https://doi.org/10.1177/0265407505054524>

Moses, J., & Woesthoff, J. (2019). Romantic relationships across boundaries: global and comparative perspectives. *The History of the Family*, 24(3), 439–465. <https://doi.org/10.1080/1081602X.2019.1634120>

Mosher, C., Danoff-Burg, S. (2005). Agentic and Communal Personality Traits: Relations to Attitudes Toward Sex and Sexual Experiences. *Sex Roles*, 52, 121–129. <https://doi.org/10.1007/s11199-005-1199-2>

Mund, M., Johnson, M. D. (2020). Lonely me, lonely you: Loneliness and the longitudinal course of relationship satisfaction. *Journal of Happiness Studies*, 22, 575-597.

Murray, S. L., & Holmes, J. G. (2009). The architecture of interdependent minds: A motivation-management theory of mutual responsiveness. *Psychological Review*, 116(4), 908–928. <https://doi.org/10.1037/a0017015>

Murray, S. L., Pinkus, R. T., Holmes, J. G., Harris, B., Gomillion, S., Aloni, M., Derrick, J. L., & Leder, S. (2011). Signaling when (and when not) to be cautious and self-protective: impulsive and reflective trust in close relationships. *Journal of personality and social psychology*, 101(3), 485–502. <https://doi.org/10.1037/a0023233>

Naeimi, H., West, A. L., Muise, A., Johnson, M. D., & Impett, E. A. (2023). Through the cultural looking glass: Diversity ideologies and cultural sharing in intercultural romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 41(1), 247-273. <https://doi.org/10.1177/02654075231208727>

Neff, L. A., & Karney, B. R. (2009). Stress and reactivity to daily relationship experiences: How stress hinders adaptive processes in marriage. *Journal of personality and social psychology*, 97(3), 435–450. <https://doi.org/10.1037/a0015663>

Neto, F. (2012). The Satisfaction With Sex Life Scale. *Measurement & Evaluation in Counseling & Development*, 45(1), 18–31. <https://doi.org/10.1177/0748175611422898>

Negy, C., Snyder, D. K. (2000). Relationship satisfaction of Mexican American Intheretnic couples: issues of acculturation and clinical intervention. *Journal of Marital and Family Therapy*, 26, 293-304. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2000.tb00299.x>

Nehring, D., Wang, X. (2016). Making transnational intimacies: intergenerational relationships in Chinese-Western families in Beijing. *The Journal of Chinese Sociology*, 3(1), 1-24. <https://doi.org/10.1186/s40711-016-0032-3>

Nomejko, A., Dolińska-Zygmunt, G. (2014). The Sexual Satisfaction Questionnaire – psychometric properties. *Polish Journal of Applied Psychology*, 12(3), 105-112.

Nomejko, A., Dolińska-Zygmunt, G. (2015). Psycho-social determinants of sexual satisfaction in young, middle and late adulthood. *Polish Journal of Applied Psychology*, 13(2), 47-68.

Nomejko A, Dolinska-Zygmunt G. (2019). *Satysfakcja seksualna kobiet i mężczyzn w okresie wczesnej, średniej i późnej dorosłości — uwarunkowania psychospołeczne: komu i kiedy seks przynosi radość?* Wydawnictwo Impuls.

Nomejko, A., Dolińska-Zygmunt, G., Zdrojewicz, Z. (2012). Poczucie jakości życia a satysfakcja z życia seksualnego — badania własne. *Seksuologia Polska*, 10(2), 54-60.

O’Leary, R., Finnäs, F. (2002). Education, social integration and minority-majority group intermarriage. *Sociology*, 36(2), 235–254. <https://doi.org/10.1177/003803850203600200>

Oldehinkel, A. J., Ormel, J., Veenstra, R., De Winter, A. F., Verhulst, F. C. (2008). Parental divorce and offspring depressive symptoms: Dutch developmental trends during early adolescence. *Journal of Marriage and Family*, 70(2), 284–293. doi: 10.1111/j.1741-3737.2008.00481.x

O'Sullivan, L. F. & Meyer-Bahlburg, H. F. (2003). African-American and Latina Inner-City Girls' Reports of Romantic and Sexual Development. *Journal of Social and Personal Relationships*, 20, 221-238.

Overall, N. C., & McNulty, J. K. (2017). What Type of Communication during Conflict is Beneficial for Intimate Relationships?. *Current opinion in psychology*, 13, 1–5. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.03.002>

Passel, J.S., Wang, W., Taylor, P. (2010). *Marrying out: One-in-seven new U.S. marriages is interracial or interethnic*. Washington, DC: Pew Research Center.

Pearce-Morris, J., & King, V. (2012). The Well-Being of Children Living with Interethnic Parents: Are They at a Disadvantage?. *Journal of family issues*, 33(7), 898–919. <https://doi.org/10.1177/0192513X11420938>

Peeters, G. (2002). From good and bad to can and must: subjective necessity of acts associated with positively and negatively valued stimuli. *European Journal of Social Psychology*, 32(1), 125–136. <https://doi.org/10.1002/ejsp.70>

Peplau, L. A., Perlman, D. (1982). Theoretical approaches to loneliness. W: L. A. Peplau, D. Perlman (red.) *Loneliness: a sourcebook of current theory, research and therapy* (s. 1-134). New York: Wiley.

Pettit, E. J., Bloom, B. L. (2012). Whose decision was it? The effects of initiator status on adjustment to marital disruption. *Journal of Marriage and Family*, 46(3), 587–595.

Petronoti, M., Papagaroufali, E. (2006). Marrying a 'foe': Joint scripts and rewritten histories of Greek-Turkish couples. *Identities*, 13(4), 557–584. <https://doi.org/10.1080/10702890600995447>

Philipp-Muller, A., Wallace, L. E., Sawicki, V., Patton, K. M., & Wegener, D. T. (2020). Understanding When Similarity-Induced Affective Attraction Predicts Willingness to Affiliate: An Attitude Strength Perspective. *Frontiers in psychology*, 11, 1919. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01919>

Plopa, M. (2005). *Psychologia rodziny. Teoria i badania*. Oficyna Wydawnicza Impuls.

Plopa, M. (2017). Kwestionariusz Satysfakcji Seksualnej. *Polskie Forum Psychologiczne*, 22(4), 519-543.

Pluhar, E., Frongillo, E. A., Stycos, J. M., Dempser-McClain, D. (1998). Understanding the relationship between religion and the sexual attitudes and behaviors of college students. *Journal of Sex Education and Therapy*, 23, 288–296.

Potarca, G. (2025). Dating and online partnership formation. W: D. Mortelmans, L. Bernardi, B. Perelli-Harris (red.), *Research Handbook on Partnering across the Life Course* (pp. 141–152). Edward Elgar Publishing. <http://doi.org/10.4337/9781803923383.00019>

Poulsen, S. S. (2003). Therapists' Perspectives on Working with Interracial Couples. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 2(2/3), 163–177. https://doi.org/10.1300/J398v02n02_12

Prentice, D. A. & Carranza, E. (2002). What women and men should be, shouldn't be, are allowed to be, and don't have to be: The contents of prescriptive gender stereotypes. *Psychology of Women Quarterly*, 26, 269–281.

Pufal-Struzik, I. (2017). Poczucie odmienności i osamotnienia u dzieci zdolnych - The feeling of otherness and loneliness of gifted children. *Psychologiczne Zeszyty Naukowe*, 2, 55-69.

Pujols, Y., Seal, B. N., Meston, C. M. (2010). The association between sexual satisfaction and body image in women. *The journal of sexual medicine*, 7(2 Pt 2), 905–916. <https://doi.org/10.1111/j.1743-6109.2009.01604.x>

Qualter, P., Brown, S. L., Rotenberg, K. J., Vanhalst, J., Harris, R. A., Goossens, L., Bangee, M., Munn, P. (2013). Trajectories of loneliness during childhood and adolescence: predictors and health outcomes. *Journal of adolescence*, 36(6), 1283–1293. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2013.01.005>

Qualter, P., Munn, P. (2002). The separateness of social and emotional loneliness in childhood. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines*, 43(2), 233–244. <https://doi.org/10.1111/1469-7610.00016>

Qualter, P., Munn, P. (2005). The friendships and play partners of lonely children. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(3), 379–397. <https://doi.org/10.1177/0265407505052442>

Qualter, P., Quinton, S. J., Wagner, H., Brown, S. (2009). Loneliness, interpersonal distrust, and alexithymia in university students. *Journal of Applied Social Psychology*, 39, 1461–1479. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1559-1816.2009.00491.x>.

Reiter, M. J., Gee, C. B. (2008). Open communication and partner support in intercultural and interfaith romantic relationships: A relational maintenance approach. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25, 539–559.

Regnerus, M. D (2007). *Forbidden Fruit: Sex & Religion in the Lives of American Teenagers*. Oxford University Press.

Rempel, J. K., Holmes, J. G., & Zanna, M. P. (1985). Trust in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49(1), 95–112. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.49.1.95>

Roca Girona, J., Anzil, V., Yzusqui, R. (2017). Love and its borders: The monitoring and control of binational marriages in Spain. *Anthropological Notebooks*, 23, 21–37.

Rokach, A., Sha'ked, A., & Ben-Artzi, E. (2022). Loneliness in Intimate Relationships Scale (LIRS): Development and Validation. *International journal of environmental research and public health*, 19(19), 12970. <https://doi.org/10.3390/ijerph191912970>

Rosenblatt, P. C. (2009). A systems theory analysis of intercultural couple relationships. W: T. A. Karis, & K. D. Killian (red.), *Intercultural couples: Exploring diversity in intimate relationships* (3–20). Routledge.

Rostowska, T., Rostowski, J. (2014). *Małżeństwo i miłość. Kontekst psychologiczny i neuropsychologiczny* [Marriage and love. Psychological and neuropsychological context]. Difin.

Rostowski, J. (1987). *Zarys psychologii małżeństwa*. PWN.

Rotenberg, K. J., Addis, N., Betts, L. R., Corrigan, A., Fox, C., Hobson, Z., Rennison, S., Trueman, M., Boulton, M. J. (2010). The relation between trust beliefs and loneliness during early childhood, middle childhood, and adulthood. *Personality & social psychology bulletin*, 36(8), 1086–1100. <https://doi.org/10.1177/0146167210374957>

Rotenberg, K. J., MacDonald, K. J., King, E. V. (2004). The relationship between loneliness and interpersonal trust during middle childhood. *Journal of Genetic Psychology*, 165, 233–249.

Roth, K., Harkins, D., & Eng, L. (2014). Parental Conflict During Divorce as an Indicator of Adjustment and Future Relationships: A Retrospective Sibling Study. *Journal of Divorce & Remarriage*, 55(2), 117–138. <https://doi.org/10.1080/10502556.2013.871951>

Rothbaum, F., Rosen, K., Ujiie, T., Uchida, N. (2002). Family systems theory, attachment theory, and culture. *Family Process*, 41(3), 328–350. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2002.41305.x>

Różycka, J. (2012). *Życie społeczne jako Gra. Kontekst międzykulturowy*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.

Röhr, S., Wittmann, F., Engel, C., Enzenbach, C., Witte, A. V., Villringer, A., Löffler, M., & Riedel-Heller, S. G. (2022). Social factors and the prevalence of social isolation in a population-based adult cohort. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 57(10), 1959–1968. <https://doi.org/10.1007/s00127-021-02174-x>

Russell, D. W., Peplau, L. A., & Cutrona, C. E. (1980). The Revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and discriminant validity evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 472–480. doi: 10.1037/0022-3514.39.3.472

Rubin, H., & Campbell, L. (2012). Day-to-Day Changes in Intimacy Predict Heightened relationship passion, sexual occurrence, and sexual satisfaction: A dyadic diary analysis. *Social Psychological and Personality Science*, 3(2), 224–231. <https://doi.org/10.1177/1948550611416520>

Ryś, M., Greszta, E., Grabarczyk, K. (2019). Intelktualna, emocjonalna i działaniowa bliskość małżonków a ich gotowość do rozwiązywania konfliktów oraz przebaczenia. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, 2(38), 221-254, <https://doi.org/10.34766/fetr.v2i38.77>.

Sadowski, A. (2011). Socjologia wielokulturowości jako nowa subdyscyplina socjologiczna. *Pogranicze. Studia Społeczne*, 18, 5-25.

Saenz, J. L. (2021). Spousal Support, Spousal Strain, and Loneliness in Older Mexican Couples. *The journals of gerontology. Series B, Psychological sciences and social sciences*, 76(4), e176–e186. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbaa194>

Salazar-Molina, A., Klijn, T. P., & Delgado, J. B. (2015). Sexual satisfaction in couples in the male and female climacteric stage. *Cadernos de saude publica*, 31(2), 311–320. <https://doi.org/10.1590/0102-311x00051214>

Sanchez, D. T., Phelan, J. E., Moss-Racusin, C. A., & Good, J. J. (2012). The gender role motivation model of women's sexually submissive behavior and satisfaction in heterosexual couples. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(4), 528–539. <https://doi.org/10.1177/0146167211430088>

Savikko, N., Routasalo, P., Tilvis, R. S., Strandberg, T. E., Pitkälä, K. H. (2005). Predictors and subjective causes of loneliness in an aged population. *Archives of gerontology and geriatrics*, 41(3), 223–233. <https://doi.org/10.1016/j.archger.2005.03.002>

Sánchez-Fuentes, M. d. M., Santos-Iglesias, P., Sierra, J. C. (2014). A systematic review of sexual satisfaction. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 14(1), 67–75. [https://doi.org/10.1016/S1697-2600\(14\)70038-9](https://doi.org/10.1016/S1697-2600(14)70038-9)

Schachner, D. A., Shaver, P. R. (2004). Attachment dimensions and sexual motives. *Personal Relationships*, 11, 179–195.

Schug, J., Yuki, M., Maddux, W. (2010). Relational mobility explains between- and within-culture differences in self-disclosure to close friends. *Psychological Science*, 21(10), 1471–1478. <https://doi.org/10.1177/0956797610382786>

Schwartz, P., Young, L. (2009). Sexual satisfaction in committed relationships. *Sexuality Research & Social Policy*, 6(1), 1–17. <https://doi.org/10.1525/srsp.2009.6.1.1>

Scott, V. C., Sandberg, J. G., Harper, J. M., Miller, R. B. (2012). The impact of depressive symptoms and health on sexual satisfaction for older couples: Implications for clinicians. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 34(3), 376–390. <https://doi.org/10.1007/s10591-012-9198-2>

Sease, T. B., Sandoz, E. K., Yoke, L., Swets, J. A., & Cox, C. R. (2024). Loneliness and Relationship Well-Being: Investigating the Mediating Roles of Relationship Awareness and Distraction among Romantic Partners. *Behavioral sciences (Basel, Switzerland)*, 14(6), 439. <https://doi.org/10.3390/bs14060439>

Serlin, I. A. (2004). Religious and spiritual issues in couples therapy. W: M. Harway (red.), *Handbook of couples therapy*. Manhattan, NY: John Wiley & Sons.

Seto, A., Cavallaro, M. (2007). Cross-national couples in the mainland United States. *The Family Journal*, 15(3), 258–264. <https://doi.org/10.1177/1066480707301315>

Shahvari, Z., Raisi, F., Parsa Yekta, Z., Ebadi, A., Kazemnejad, A. (2015). Married Women's Sexual Satisfaction Questionnaire; A Developmental and Psychometric Evaluation. *Iranian Red Crescent medical journal*, 17(4), e26488. [https://doi.org/10.5812/ircmj.17\(4\)2015.26488](https://doi.org/10.5812/ircmj.17(4)2015.26488)

Sha'ked, A. (2015). Addressing loneliness in romantic relationships. W: A. Sha'ked & A. Rokach (red.), *Addressing loneliness: Coping, prevention and clinical interventions* (pp. 135–154). Routledge/Taylor & Francis Group.

Shallcross, S. L., & Simpson, J. A. (2012). Trust and responsiveness in strain-test situations: A dyadic perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102, 1031–1044. doi:10.1037/a0026829

Shoikhedbrod, A., Rosen, N. O., Corsini-Munt, S., Harasymchuk, C., Impett, E. A., & Muise, A. (2023). Being Responsive and Self-Determined When it Comes to Sex: How and Why Sexual Motivation is Associated with Satisfaction and Desire in Romantic Relationships. *Journal of sex research*, 60(8), 1113–1125. <https://doi.org/10.1080/00224499.2022.2130132>

Shulman, S., Scharf, M. (2000). Adolescent romantic behaviors and perceptions: Age- and gender-related differences and links with family and peer relationships. *Journal of Research on Adolescence*, 10, 99–118.

Silva, L. C., Campbell, K., & Wright, D. W. (2012). Intercultural Relationships: Entry, Adjustment, and Cultural Negotiations. *Journal of Comparative Family Studies*, 43(6), 857–870. <http://www.jstor.org/stable/41756274>

Simpson, J. A. (2007). Psychological Foundations of Trust. *Current Directions in Psychological Science*, 16(5), 264–268. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2007.00517.x>

Skowroński, D. P., Othman, A. B., Siang, D. T. W., Han, G. L. W., Yang, J. W. J., Waszyńska, K. (2014). The outline of selected marital satisfaction factors in the intercultural couples based on the westerner and non-westerner relationships. *Polish Psychological Bulletin*, 45(3), 346–356.

Slany, K., Ślusarczyk, M., Krzyżowski, Ł. (2014). *Wpływ Współczesnych Migracji Polaków na Przemiany Więzi Społecznych, Relacje w Rodzinie i Relacje Międzygeneracyjne*. PAN.

Slany, K., Żadkowska, M. (2017). Mixed relationships and marriages in the context of migration and multiculturalism. *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny*, 166(4), 5–12.

Soliz, J., Thorson, A. R., Rittenour, C. E. (2009). Communicative correlates of satisfaction, family identity, and group salience in multiracial/ethnic families. *Journal of Marriage and Family*, 71(4), 819–832. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2009.00637.x>

Spithoven, A. W. M., Bijttebier, P., Goossens, L. (2017). It is all in their mind: A review on information processing bias in lonely individuals. *Clinical Psychology Review*, 58, 97–114.

Sprecher, S., Cate, R. (2004). *Sexual satisfaction and sexual expression as predictors of relationship satisfaction and stability*. W: J. H. Harvey, A. Wenzel, S.

Sprecher (red.), *The handbook of sexuality in close relationships* (pp. 235–256). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Sprecher, S., Treger, S., & Sakaluk, J. K. (2013). Premarital sexual standards and sociosexuality: gender, ethnicity, and cohort differences. *Archives of sexual behavior*, 42(8), 1395–1405. <https://doi.org/10.1007/s10508-013-0145-6>

Stack, S. (1998). Marriage, family and loneliness: A cross-national study. *Sociological Perspectives*, 41(2), 415–432. <https://doi.org/10.2307/1389484>

Stanley, S., Markman, H. (1992). Assessing commitment in personal relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 54, 595-608.

Stevens, P. Jr. (2015). Culture and sexuality. W: P. Welehan & A. Bolin (red.), *The international encyclopedia of human sexuality* (pp. 1–8). Wiley.

Stillman, T. F., Baumeister, R. F., Lambert, N. M., Crescioni, A. W., DeWall, C. N., & Fincham, F. D. (2009). Alone and without purpose: Life loses meaning following social exclusion. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45(4), 686–694. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2009.03.007>

Stavrova, O., & Luhmann, M. (2016). Social connectedness as a source and consequence of meaning in life. *Journal of Positive Psychology*, 11(5), 470–479. <https://doi.org/10.1080/17439760.2015.1117127>

Stokes, J. E. (2017a). Marital quality and loneliness in later life: A dyadic analysis of older married couples in Ireland. *Journal of Social and Personal Relationships*, 34, 114–135. <https://doi.org/10.1177/0265407515626309>.

Stokes, J. E. (2017b). Two-wave dyadic analysis of marital quality and loneliness in later life: Results from the Irish Longitudinal Study on Ageing. *Research on Aging*, 39, 635–656. <https://doi.org/10.1177/0164027515624224>.

Størksen, I., Røysamb, E., Holmen, T. L., Tambs, K. (2006). Adolescent adjustment and well-being: Effects of parental divorce and distress. *Scandinavian Journal of Psychology*, 47(1), 75–84. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2006.00494.x>

Szlendak, T. (2015). *Socjologia rodziny*, PWN

Szukalski, P. (2013a). Małżeństwa binacionalne. *Demografia i Gerontologia Społeczna. Biuletyn Informacyjny*, 3, Uniwersytet Łódzki.

Szukalski, P. (2013b). *Małżeństwo: początek i koniec*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Szukalski, P. (2015). Małżeństwa binacionalne. *Demografia i Gerontologia Społeczna. Biuletyn Informacyjny*, 5, Uniwersytet Łódzki.

Szukalski, P. (2017). *Małżeństwa i rozwody*. W: A. Potrykowska (red.), *Sytuacja demograficzna Polski. Raport 2016–2017* (pp. 79–98). Rządowa Rada Ludnościowa.

Szukalski, P. (2019). *Małżeństwa i rozwody*. W: A. Potrykowska, D. Bojarska-Lis, M. Budziński, E. Kowalczyk (red.), *Sytuacja demograficzna Polski. Raport 2018–2019* (pp. 65–81). Rządowa Rada Ludnościowa.

Szukalski, P. (2024). *Małżeństwa i rozwody*. W: D. Bojarska-Lis (red.), *Sytuacja demograficzna Polski. Raport 2022–2023* (pp. 27–45). Rządowa Rada Ludnościowa.

Taylor, S. E., Klein, L. C., Lewis, B. P., Gruenewald, T. L., Gurung, R. A., & Updegraff, J. A. (2000). Biobehavioral responses to stress in females: tend-and-befriend, not fight-or-flight. *Psychological review*, 107(3), 411–429. <https://doi.org/10.1037/0033-295x.107.3.411>

Tianqi, X., Jinhao, J. (2024). Intimacy and Trust in Interpersonal Relationships: A Sociological Perspective. *Journal of Sociology and Ethnology*, 6, 38–42. DOI: <http://dx.doi.org/10.23977/jsoce.2024.060306>.

Tilvis, R. S., Laitala, V., Routasalo, P. E., Pitkälä, K. H. (2011). Suffering from loneliness indicates significant mortality risk of older people. *Journal of aging research*, 2011, 534781. <https://doi.org/10.4061/2011/534781>

Ting-Toomey, S. (2011). A mindful approach to managing conflict in intercultural intimate couples. W: T. A. Karris & K. D. Kilian (red.), *Intercultural couples: Exploring diversity in intimate relationships* (pp. 52–70). Routledge.

Tiwari, S. C. (2013). Loneliness: A disease? *Indian journal of psychiatry*, 55(4), 320–322. <https://doi.org/10.4103/0019-5545.120536>

Tough, H., Brinkhof, M. W. G., Siegrist, J., & Fekete, C. (2018). The impact of loneliness and relationship quality on life satisfaction: A longitudinal dyadic analysis in persons with physical disabilities and their partners. *Journal of psychosomatic research*, 110, 61–67. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2018.04.009>

Towner, S. L., Dolcini, M. M., & Harper, G. W. (2015). Romantic Relationship Dynamics of Urban African American Adolescents: Patterns of Monogamy, Commitment, and Trust. *Youth & society*, 47(3), 343–373. <https://doi.org/10.1177/0044118X12462591>

Tracy, J. L., Shaver, P. R., Albino, A. W., Cooper, M. L. (2003). *Attachment styles and adolescent sexuality*. W: P. Florsheim (Red.), *Adolescent romantic*

relations and sexual behavior: Theory, research, and practical implications (pp. 137–159). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Triandis, H.C. (2001). Individualism-Collectivism and Personality. *Journal of Personality*, 69, 907-924. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.696169>

Troop-Gordon, W., Ladd, G. W. (2005). Trajectories of peer victimization and perceptions of the self and schoolmates: Precursors to internalizing and externalizing problems. *Child Development*, 76, 1072–1091. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-8624.2005.00898.x>.

Troy, A. B., Lewis-Smith, J., Laurenceau, J.-P. (2006). Interracial and intraracial romantic relationships: The search for differences in satisfaction, conflict, and attachment style. *Journal of Social & Personal Relationships*, 23(1), 65–80. <https://doi.org/10.1177/0265407506060178>

Twenge, J. M., Catanese, K. R., & Baumeister, R. F. (2003). Social Exclusion and the Deconstructed State: Time Perception, Meaninglessness, Lethargy, Lack of Emotion, and Self-Awareness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(3), 409–423. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.3.409>

Uhlich, M., Luginbuehl, T., Schoebi, D. (2022). Cultural diversity within couples: Risk or chance? A meta-analytic review of relationship satisfaction. *Personal Relationships*, 29(1), 120–145. <https://doi.org/10.1111/pere.12405>

Urahmah, S., Lubis, L. A. & Zulkarnain, I. (2024). The Phenomenon of Marriage Trust Issues in the Millennial Generation from A Psychological Perspective Communication in Medan City. *International Journal of Scientific Multidisciplinary Research*, 2(7), 861–874. <https://doi.org/10.55927/ijsmr.v2i7.10578>

Uysal, A., Lin, H. L., & Bush, A. L. (2012). The reciprocal cycle of self-concealment and trust in romantic relationships. *European Journal of Social Psychology*, 42, 844–851. doi:10.1002/ejsp.1904

Vandello, J. A., & Bosson, J. K. (2013). Hard won and easily lost: A review and synthesis of theory and research on precarious manhood. *Psychology of Men & Masculinity*, 14(2), 101–113. <https://doi.org/10.1037/a0029826>

Wade, L., Robison, R. A. V. (2012). The Psychology of Trust and its Relation to Sustainability. *Global Sustainability Institute Briefing Note 2*.

Waldman, K., & Rubalcava, L. (2005). Psychotherapy with intercultural couples: a contemporary psychodynamic approach. *American journal of psychotherapy*, 59(3), 227–245. <https://doi.org/10.1176/appi.psychotherapy.2005.59.3.227>

Wang, H., Kao, G., Joyner, K. (2006). Stability of interracial and intraracial romantic relationships among adolescents. *Social Science Research*, 35(2), 435–453. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2004.10.001>

Wang, X. X., & Miller, G. (2024). Biracial Faces Offer Visual Cues of Successful Intergroup Contact: Genetic Admixture and Coalition Detection. *Evolutionary psychology : an international journal of evolutionary approaches to psychology and behavior*, 22(1), 14747049241238623. <https://doi.org/10.1177/14747049241238623>

Wehrly, B., Kenney, K.R., Kenney, M.E. (1999). *Counseling multiracial families*. SAGE Publications, Inc.

Weiss, A., Egan, V., Figueredo, A. J. (2004). Sensational interests as a form of intrasexual competition. *Personality and Individual Differences*, 36, 563–573.

Weld, C., Eriksen, K. (2006). The Challenge of Religious Conflicts in Couples Counseling. *The Family Journal*, 14, 383–391.

West, T. V., Magee, J. C., Gordon, S. H., Gullett, L. (2014). A Little Similarity Goes a Long Way: The Effects of Peripheral but Self-Revealing Similarities on Improving and Sustaining Interracial Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 107(1), 81–100. <https://doi.org/10.1037/a0036556>

West, A. L., Naeimi, H., Di Bartolomeo, A. A., Yampolsky, M., & Muise, A. (2024). Growing Together Through Our Cultural Differences: Self-Expansion in Intercultural Romantic Relationships. *Personality & social psychology bulletin*, 50(2), 182–199. <https://doi.org/10.1177/01461672221121508>

West, T. V., Pearson, A. R., Dovidio, J. F., Shelton, J. N., Trail, T. E. (2009). Superordinate identity and intergroup roommate friendship development. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45(6), 1266–1272. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2009.08.002>

Wieselquist, J. (2009). Interpersonal forgiveness, trust, and the investment model of commitment. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26(4), 531–548. <https://doi.org/10.1177/0265407509347931>

Wieselquist, J., Rusbult, C. E., Foster, C. A., & Agnew, C. R. (1999). Commitment, pro-relationship behavior, and trust in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(5), 942–966. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.77.5.942>

Williamson, H. C., Ju, X., Bradbury, T. N., Karney, B. R., Fang, X., & Liu, X. (2012). Communication behavior and relationship satisfaction among American and Chinese newlywed couples. *Journal of family psychology : JFP : journal of the Division of Family Psychology of the American Psychological Association (Division 43)*, 26(3), 308–315. <https://doi.org/10.1037/a0027752>

Wilox, W. B., Chaves, M., Franz, D. (2004). Focused on the Family? Religious Traditions, Family Discourse, and Pastoral Practice. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 43, 491-504. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5906.2004.00251.x>

Wojciszke, B. (1997). Parallels between competence- versus morality-related traits and individualistic versus collectivistic values. *European Journal of Social Psychology*, 27(3), 245–256. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0992\(199705\)27:3<245::AID-EJSP819>3.0.CO;2-H](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0992(199705)27:3<245::AID-EJSP819>3.0.CO;2-H)

Wojciszke, B. (2005). Morality and competence in person- and self-perception. *European Review of Social Psychology*, 16, 155-188.

Wojciszke, B. (2006). *Psychologia miłości*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Wojciszke, B. (2010). *Wspólnotowość i sprawczość. Podstawowe wymiary spostrzegania społecznego*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Wojciszke, B. (2011). *Psychologia społeczna*. Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Wojciszke, B., Bialobrzaska, O. (2014). Agency versus Communion as Predictors of Self-esteem: Searching for the Role of Culture and Self-construal. *Polish Psychological Bulletin*, 45(4), 469–479. <https://doi.org/10.2478/ppb-2014-0057>

Wojciszke, B., Cieślak, M. (2014). Orientacja sprawcza i wspólnotowa a wybrane aspekty funkcjonowania zdrowotnego i społecznego. *Psychologia społeczna*, 93(30), 285-297.

Wojciszke, B., Szlendak, M. A. (2010). Skale do pomiaru orientacji sprawczej i wspólnotowej. *Psychologia społeczna*, 51(13), 57-70.

Wong, L. Y. (2003). Why Do Only 5.5% of Black Men Marry White Women? *International Economic Review*, 44(3), 803–826.

Woo, J. S., Morshedian, N., Brotto, L. A., & Gorzalka, B. B. (2012). Sex guilt mediates the relationship between religiosity and sexual desire in East Asian and Euro-Canadian college-aged women. *Archives of sexual behavior*, 41(6), 1485–1495. <https://doi.org/10.1007/s10508-012-9918-6>

World Health Organization. (2010). *Measuring sexual health: conceptual and practical considerations and related indicators*. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/70434>

Woźniak, N., Cieślak, M., Janicka, I. (2025). *Validation of the Polish version of the Dyadic Trust Scale*. *Health Psychology Report*, 13(3), 298-302. <https://doi.org/10.5114/hpr/171846>

van den Brink, F., Vollmann, M., Smeets, M. A. M., Hessen, D. J., & Woertman, L. (2018). Relationships between body image, sexual satisfaction, and relationship quality in romantic couples. *Journal of family psychology : JFP : journal of the Division of Family Psychology of the American Psychological Association (Division 43)*, 32(4), 466–474. <https://doi.org/10.1037/fam0000407>

Van Mol, C., & de Valk, H. A. G. (2016). Relationship satisfaction of European binational couples in the Netherlands. *International Journal of Intercultural Relations*, 50(January), 50-59. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2015.12.001>

Vaquera, E., Kao, G. (2005). Private and Public Displays of Affection Among Interracial and Intra-Racial Adolescent Couples. *Social Science Quarterly*, 86, 484-508. <https://doi.org/10.1111/j.0038-4941.2005.00314.x>

Yampolsky, M. A., & Amiot, C. E. (2016). Discrimination and multicultural identity configurations: The mediating role of stress. *International Journal of Intercultural Relations*, 55, 86–96. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2016.09.002>

Yanagisawa, K., Masui, K., Furutani, K., Nomura, M., Ura, M., & Yoshida, H. (2011). Does higher general trust serve as a psychosocial buffer against social pain? An NIRS study of social exclusion. *Social neuroscience*, 6(2), 190–197. <https://doi.org/10.1080/17470919.2010.506139>

Yancey, G. (2003). A preliminary examination of differential sexual attitudes among individuals involved in interracial relationships: Testing “Jungle Fever”. *The Social Science Journal*, 40(1), 153–157. [https://doi.org/10.1016/S0362-3319\(02\)00266-5](https://doi.org/10.1016/S0362-3319(02)00266-5)

Yasan, A., & Gürgen, F. (2009). Marital satisfaction, sexual problems, and the possible difficulties on sex therapy in traditional Islamic culture. *Journal of sex & marital therapy*, 35(1), 68–75. <https://doi.org/10.1080/00926230802525687>

Ybarra, O., Chan, T. (2023). The s(squad) model, a pattern approach for understanding the individual and their social network relations: application to

loneliness. *Frontiers in Social Psychology*, 1:1278671. doi: 10.3389/frsps.2023.1278671

Yeh, H. C., Lorenz, F. O., Wickrama, K. A., Conger, R. D., & Elder, G. H., Jr (2006). Relationships among sexual satisfaction, marital quality, and marital instability at midlife. *Journal of family psychology : JFP : journal of the Division of Family Psychology of the American Psychological Association (Division 43)*, 20(2), 339–343. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.20.2.339>

Yılmaz, C. D., Lajunen, T., & Sullman, M. J. M. (2023). Trust in relationships: a preliminary investigation of the influence of parental divorce, breakup experiences, adult attachment style, and close relationship beliefs on dyadic trust. *Frontiers in psychology*, 14, 1260480. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1260480>

Yum, Y.-O. (2003) The relationships among loneliness, self/partner constructive maintenance behavior, and relational satisfaction in two cultures, *Communication Studies*, 54(4), 451-467, DOI: 10.1080/10510970309363303

Yurtaeva, E., & Charura, D. (2024). Comprehensive scoping review of research on intercultural love and romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 41(6), 1654-1676. <https://doi.org/10.1177/02654075241228791>

Zebroski, S. A. (1999). Black-White Intermarriages: The Racial and Gender Dynamics of Support and Opposition. *Journal of Black Studies*, 30(1), 123–132.

Zervos, S., & Langlais, M. R. (2025). Intercultural dating relationships and relationship quality: A mixed-methods explorative study. *Sexuality & Culture: An Interdisciplinary Quarterly*, 29(1), 402–427. <https://doi.org/10.1007/s12119-024-10276-2>

Zhang, X. (2023). Adolescent exposure to racially and ethnically diverse neighborhoods and schools: Implications for interracial dating, cohabitation, and marriage in emerging and young adulthood. *Journal of Social and Personal Relationships*, 41(4), 706-719. <https://doi.org/10.1177/02654075231193451>

Ziherl, S., & Masten, R. (2010). Differences in predictors of sexual satisfaction and in sexual satisfaction between female and male university students in Slovenia. *Psychiatria Danubina*, 22(3), 425–429.

Żak-Łykus, A., Nawrat, M. (2013). Satysfakcja seksualna, życiowa i partnerska. *Family Forum*, 3, 171-186.

Żurek, A. (2021). *Więzi Społeczne a Zjawisko Samotności i Osamotnienia*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. doi:10.18778/7969-483-9.03

Spis tabel

Tabela 1 <i>Badane zmienne i ich wskaźniki.....</i>	97
Tabela 2 <i>Wiek osób badanych.....</i>	99
Tabela 3 <i>Wykształcenie osób badanych.....</i>	100
Tabela 4 <i>Forma związków osób badanych.....</i>	100
Tabela 5 <i>Staż związku osób badanych.....</i>	101
Tabela 6 <i>Charakterystyka wybranych zmiennych socjodemograficznych (N=853).....</i>	101
Tabela 7 <i>Statystyki opisowe dla analizowanych zmiennych.....</i>	107
Tabela 8 <i>Przedziały wyników dla orientacji sprawczej, wspólnotowej, niepohamowanej sprawczej i niepohamowanej wspólnotowej.....</i>	109
Tabela 9 <i>Kryteria podziału respondentów oraz ich partnerów/partnerek pod względem orientacji.....</i>	109
Tabela 10 <i>Kryteria oceny postrzeganej spójności orientacji osób badanych i ich partnerów/partnerek.....</i>	110
Tabela 11 <i>Kryteria podziału respondentów oraz ich partnerów/partnerek pod względem orientacji form krańcowych.....</i>	110
Tabela 12 <i>Kryteria oceny postrzeganej spójności orientacji form krańcowych osób badanych i ich partnerów/partnerek.....</i>	111
Tabela 13 <i>Orientacja kobiet i mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych.....</i>	112
Tabela 14 <i>Orientacja partnerów i partnerek w percepcji osób badanych pozostających w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych.....</i>	113
Tabela 15 <i>Układ orientacji w parach tworzonych przez osoby badane, kobiety i mężczyzn, pozostających w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych.....</i>	114
Tabela 16 <i>Orientacja niepohamowana kobiet i mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych.....</i>	115
Tabela 17 <i>Orientacja niepohamowana partnerów i partnerek w percepcji osób badanych pozostających w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych.....</i>	116

Tabela 18 Układ orientacji niepohamowanej w parach tworzonych przez osoby badane, pozostające w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych.....	117
Tabela 19 Orientacja sprawcza i wspólnotowa oraz ich formy niepohamowane u osób w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya).....	119
Tabela 20 Orientacja sprawcza i wspólnotowa oraz ich formy niepohamowane u kobiet w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya).....	122
Tabela 21 Orientacja sprawcza i wspólnotowa oraz ich formy niepohamowane u mężczyzn w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya).....	124
Tabela 22 Poczucie osamotnienia jako brak oczekiwanego kontaktu z partnerem/ką u osób w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya).....	127
Tabela 23 Poczucie braku oczekiwanego kontaktu z partnerem u kobiet w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya).....	128
Tabela 24 Poczucie braku oczekiwanego kontaktu z partnerką u mężczyzn w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya)	129
Tabela 25 Zaufanie u osób w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya).....	131
Tabela 26 Zaufanie u kobiet w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya).....	132
Tabela 27 Zaufanie u mężczyzn w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya).....	133
Tabela 28 Zmienne jakości związku osób w relacjach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya).....	135
Tabela 29 Zmienne składające się na jakość relacji u kobiet w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya).....	136
Tabela 30 Zmienne składające się na jakość związku u mężczyzn w związkach międzykulturowych i monokulturowych (analizy testem U Manna-Whitneya).....	137

Tabela 31 Średnie wartości wskaźników poczucia osamotnienia, zaufania i wskaźników jakości związku otrzymane w grupie osób pozostających w związkach o orientacji zgodnej mieszanej (n= 425) i w grupie osób pozostających w związkach o orientacji niezgodnej (n=176).....	140
Tabela 32 Średnie wartości wskaźników poczucia osamotnienia, zaufania, satysfakcji seksualnej i jakości związku otrzymane w grupie osób pozostających w związkach o orientacji niepohamowanej zgodnej mieszanej (n= 317) i w grupie osób pozostających w związkach o orientacji niepohamowanej niezgodnej (n= 422).....	141
Tabela 33 Współczynniki korelacji pomiędzy komunikacją, intymnością i zachowaniami w klótni a poziomem satysfakcji seksualnej.....	143
Tabela 34 Współczynniki korelacji pomiędzy wskaźnikami orientacji sprawczej i wspólnotowej (oraz ich postaci niepohamowanych) a wskaźnikami jakości związku.....	144
Tabela 35 Współczynniki korelacji pomiędzy wskaźnikami orientacji sprawczej i wspólnotowej (oraz ich postaci niepohamowanych) a poczuciem braku oczekiwanego kontaktu z osobą partnerską.....	146
Tabela 36 Współczynniki korelacji pomiędzy wskaźnikami orientacji sprawczej i wspólnotowej (oraz ich postaci niepohamowanych) a poziomem zaufania.....	148
Tabela 37 Współczynniki korelacji pomiędzy poczuciem braku kontaktu z osobą partnerską i poziomem zaufania a wskaźnikami jakości związku.....	150
Tabela 38 Poczucie osamotnienia - braku oczekiwanego kontaktu z partnerem/partnerką i zaufanie jako mediatory zależności pomiędzy orientacją sprawczą i wspólnotową oraz ich postaciami niepohamowanymi a wynikami na skali komunikacji.....	152
Tabela 39 Poczucie osamotnienia – braku oczekiwanego kontaktu z partnerem/partnerką i zaufanie jako mediatory zależności pomiędzy orientacją sprawczą i wspólnotową oraz ich postaciami niepohamowanymi a wynikami na skali intymności.....	154
Tabela 40 Poczucie osamotnienia - braku oczekiwanego kontaktu z partnerem/partnerką i zaufanie jako mediatory zależności pomiędzy orientacją	

sprawczą i wspólnotową oraz ich postaciami niepohamowanymi a wynikami na skali zachowa.....157

Tabela 41 *Poczucie osamotnienia - braku oczekiwanego kontaktu z partnerem/partnerką i zaufanie jako mediatory zależności pomiędzy orientacją sprawczą i wspólnotową oraz ich postaciami niepohamowanymi a poziomem satysfakcji seksualnej.....160*

Tabela 42 *Efekty interakcyjne pomiędzy stażem związku a wskaźnikami orientacji.....163*

Spis rysunków

Rysunek 1 <i>Model zależności testowanych w badaniu.....</i>	66
Rysunek 2 <i>Porównanie wyników orientacji wspólnotowej w grupie osób pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie osób pozostających w związkach monokulturowych.....</i>	120
Rysunek 3 <i>Porównanie wyników sprawczości partnerów/partnerek w grupie osób pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie osób pozostających w związkach monokulturowych.....</i>	120
Rysunek 4 <i>Porównanie wyników orientacji niepohamowanej osób badanych i ich partnerek/partnerów pomiędzy grupą osób pozostających w związkach międzykulturowych i grupą osób pozostających w związkach monokulturowych.....</i>	121
Rysunek 5 <i>Porównanie wyników orientacji wspólnotowej w grupie kobiet pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie kobiet pozostających w związkach monokulturowych.....</i>	123
Rysunek 6 <i>Porównanie wyników orientacji niepohamowanej kobiet i ich partnerów pomiędzy grupą kobiet pozostających w związkach międzykulturowych i grupą kobiet pozostających w związkach monokulturowych.....</i>	123
Rysunek 7 <i>Porównanie wyników orientacji wspólnotowej w grupie mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie kobiet pozostających w związkach monokulturowych.....</i>	125
Rysunek 8 <i>Porównanie wyników orientacji niepohamowanej badanych mężczyzn i ich partnerek w związkach międzykulturowych i w związkach monokulturowych.....</i>	125
Rysunek 9 <i>Porównanie wyników poczucia braku oczekiwanego kontaktu z partnerem pomiędzy grupą osób pozostających w związkach międzykulturowych i grupą osób pozostających w związkach monokulturowych.....</i>	128
Rysunek 10 <i>Porównanie wyników poczucia braku oczekiwanego kontaktu z partnerem pomiędzy grupą kobiet pozostających w związkach międzykulturowych i grupą kobiet pozostających w związkach monokulturowych.....</i>	129

Rysunek 11 <i>Porównanie wyników poczucia braku oczekiwanego kontaktu z partnerką w grupie mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie mężczyzn pozostających w związkach monokulturowych.....</i>	130
Rysunek 12 <i>Porównanie wyników zaufania pomiędzy grupą osób pozostających w związkach międzykulturowych i grupą osób pozostających w związkach monokulturowych.....</i>	131
Rysunek 13 <i>Porównanie wyników zaufania pomiędzy grupą kobiet pozostających w związkach międzykulturowych i grupą kobiet pozostających w związkach monokulturowych.....</i>	132
Rysunek 14 <i>Porównanie wyników zaufania w grupie mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie mężczyzn pozostających w związkach monokulturowych.....</i>	133
Rysunek 15 <i>Porównanie wyników wskaźników jakości związku pomiędzy grupą osób pozostających w związkach międzykulturowych i grupą osób pozostających w związkach monokulturowych.....</i>	135
Rysunek 16 <i>Porównanie wyników komunikacji, intymności i zachowań w kłótni w grupie kobiet pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie kobiet pozostających w związkach monokulturowych.....</i>	137
Rysunek 17 <i>Porównanie wyników satysfakcji seksualnej, komunikacji, intymności i zachowań w kłótni w grupie mężczyzn pozostających w związkach międzykulturowych i w grupie mężczyzn pozostających w związkach monokulturowych.....</i>	138
Rysunek 18 <i>Porównanie wyników komunikacji, intymności i zachowań w kłótni w grupie osób pozostających w związkach o orientacji zgodnej mieszanej i w grupie osób pozostających w związkach o orientacji niezgodnej.....</i>	140
Rysunek 19 <i>Porównanie wyników zaufania, satysfakcji seksualnej i wyników na skali zachowań w kłótni w grupie osób pozostających w związkach o orientacji niepoohamowanej zgodnej mieszanej i w grupie osób pozostających w związkach o orientacji niepoohamowanej niezgodnej.....</i>	142

Aneks

Załącznik 1.

Skale Sprawczości i Wspólnotowości B. Wojciszke, M. Szlendak (2010).

Poniżej znajduje się 30 określeń różnych cech. Prosimy o wskazanie, jak dalece każda z tych cech opisuje **Ciebie** lub nie, zgodnie z podanym poniżej znaczeniem:

1 – zdecydowanie nie

2 – nie

3 – raczej nie

4 – trudno powiedzieć, trochę tak, trochę nie

5 – raczej tak

6 – tak

7 – zdecydowanie tak

1. Koleżeński/a	1	2	3	4	5	6	7
2. Wyznający/a	1	2	3	4	5	6	7
3. Pewny/a siebie	1	2	3	4	5	6	7
4. Skuteczny/a	1	2	3	4	5	6	7
5. Opiekun/a	1	2	3	4	5	6	7
6. Przyjazny/a	1	2	3	4	5	6	7
7. Konsekwentny/a	1	2	3	4	5	6	7
8. Skłonny/a do kompromisu	1	2	3	4	5	6	7
9. Uczynny/a	1	2	3	4	5	6	7
10. Ambitny/a	1	2	3	4	5	6	7
11. Życzliwy/a	1	2	3	4	5	6	7
12. Doceniający/a innych	1	2	3	4	5	6	7
13. Energiczny/a	1	2	3	4	5	6	7

14. Przedsiębiorczy/a	1	2	3	4	5	6	7
15. Współczujący/a	1	2	3	4	5	6	7
16. O silnej woli	1	2	3	4	5	6	7
17. Sprawny/a	1	2	3	4	5	6	7
18. O skłonnościach przywódczych	1	2	3	4	5	6	7
19. Wspierający/a innych	1	2	3	4	5	6	7
20. Pomocny/a	1	2	3	4	5	6	7
21. Przekonujący/a	1	2	3	4	5	6	7
22. Wybaczący/a	1	2	3	4	5	6	7
23. Przebojowy/a	1	2	3	4	5	6	7
24. Pomysłowy/a	1	2	3	4	5	6	7
25. Rozumiejący/a innych	1	2	3	4	5	6	7
26. Zaradny/a	1	2	3	4	5	6	7
27. Poświęcający/a się dla innych	1	2	3	4	5	6	7
28. Zdecydowany/a	1	2	3	4	5	6	7
29. Aktywny/a	1	2	3	4	5	6	7
30. Wrażliwy/a na innych	1	2	3	4	5	6	7

Poniżej znajduje się 30 określeń różnych cech. Prosimy o wskazanie, jak dalece każda z tych cech opisuje **Twojego Partnera/Twoją partnerkę** lub nie, zgodnie z podanym poniżej znaczeniem:

1 – zdecydowanie nie

2 – nie

3 – raczej nie

4 – trudno powiedzieć, trochę tak, trochę nie

5 – raczej tak

6 – tak

7 – zdecydowanie tak

1. Koleżeński/a	1	2	3	4	5	6	7
2. Wyrozumiały/a	1	2	3	4	5	6	7
3. Pewny/a siebie	1	2	3	4	5	6	7
4. Skuteczny/a	1	2	3	4	5	6	7
5. Opiekuńczy/a	1	2	3	4	5	6	7
6. Przyjazny/a	1	2	3	4	5	6	7
7. Konsekwentny/a	1	2	3	4	5	6	7
8. Skłonny/a do kompromisu	1	2	3	4	5	6	7
9. Uczynny/a	1	2	3	4	5	6	7
10. Ambitny/a	1	2	3	4	5	6	7
11. Życzliwy/a	1	2	3	4	5	6	7
12. Doceniający/a innych	1	2	3	4	5	6	7
13. Energiczny/a	1	2	3	4	5	6	7
14. Przedsiębiorczy/a	1	2	3	4	5	6	7
15. Współczujący/a	1	2	3	4	5	6	7
16. O silnej woli	1	2	3	4	5	6	7
17. Sprawny/a	1	2	3	4	5	6	7
18. O skłonnościach przywódczych	1	2	3	4	5	6	7

19. Wspierający/a innych	1	2	3	4	5	6	7
20. Pomocny/a	1	2	3	4	5	6	7
21. Przekonujący/a	1	2	3	4	5	6	7
22. Wybaczący/a	1	2	3	4	5	6	7
23. Przebojowy/a	1	2	3	4	5	6	7
24. Pomysłowy/a	1	2	3	4	5	6	7
25. Rozumiejący/a innych	1	2	3	4	5	6	7
26. Zaradny/a	1	2	3	4	5	6	7
27. Poświęcający/a się dla innych	1	2	3	4	5	6	7
28. Zdecydowany/a	1	2	3	4	5	6	7
29. Aktywny/a	1	2	3	4	5	6	7
30. Wrażliwy/a na innych	1	2	3	4	5	6	7

Załącznik 2.

Skale Niepohamowanej Sprawczości i Niepohamowanej Wspólnotowości B. Wojciszke, M. Szlendak (2010).

Poniżej znajdują się 22 opinie. Inni ludzie, o których mowa w tych opiniach, to ludzie Tobie bliscy – rodzina i przyjaciele – prosimy o nich właśnie myśleć w trakcie udzielania odpowiedzi. Prosimy o wskazanie, jak dalece każda z tych opinii jest prawdziwa w odniesieniu **do Ciebie** lub nie, zgodnie z podanym poniżej znaczeniem:

1 – zdecydowanie nie

2 – nie

3 – raczej nie

4 – trudno powiedzieć, trochę tak, trochę nie

5 – raczej tak

6 – tak

7 – zdecydowanie tak

1. Zawsze stawiam potrzeby innych przed własnymi.	1	2	3	4	5	6	7
--	---	---	---	---	---	---	---

2. Skupiam się na realizacji swoich zadań tak bardzo, że zapominam o reszcie świata.	1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---	---

3. Mogę czuć się szczęśliwy/a tylko wtedy, kiedy inni są szczęśliwi.	1	2	3	4	5	6	7
--	---	---	---	---	---	---	---

4. Swoje cele realizuję niezależnie od tego, co sobie inni pomyślą.	1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---	---

5. Nie potrafię odmówić, kiedy ktoś prosi mnie o pomoc.	1	2	3	4	5	6	7
6. Człowiek jest tyle wart, ile w życiu osiągnął.	1	2	3	4	5	6	7
7. Czuję się okropnie, gdy nie jestem w stanie pomóc komuś w potrzebie.	1	2	3	4	5	6	7
8. Nigdy nie angażuję się nadmiernie w problemy innych.	1	2	3	4	5	6	7
9. Złoszczę się, gdy ktoś swoimi problemami przeszkadza mi w realizacji moich celów.	1	2	3	4	5	6	7
10. Miewam za mało czasu, aby zajmować się sprawami innych.	1	2	3	4	5	6	7
11. Bliscy mają do mnie pretensje, że poświęcam im za mało czasu.	1	2	3	4	5	6	7
12. Nie jestem w stanie zaspokoić swoich potrzeb, jeżeli to przeszkadzałoby to potrzebom innych.	1	2	3	4	5	6	7
13. Największą przyjemnością dla mnie jest sprawianie radości innym.	1	2	3	4	5	6	7
14. Rezygnuję z własnych marzeń lub planów, jeżeli są sprzeczne z pragnieniami kogoś bliskiego	1	2	3	4	5	6	7

15. Kiedy pracuję, nie pozwalam innym, aby mi przeszkadzali.	1	2	3	4	5	6	7
16. Często postępuję wbrew sobie, aby nie sprawić innym przykrości.	1	2	3	4	5	6	7
17. Gdy skoncentruję się na pracy (nauce), nie starcza mi „miejsca” na kontakty z ludźmi.	1	2	3	4	5	6	7
18. Dobre relacje z innymi są dla mnie ważniejsze od sukcesu.	1	2	3	4	5	6	7
19. Najpierw trzeba zadbać o pozycję zawodową, nawet jeżeli na krótką metę przeszkadza to w życiu rodzinnym.	1	2	3	4	5	6	7
20. Mocno przeżywam przykrości innych.	1	2	3	4	5	6	7
21. Bardziej potrafię zadbać o innych niż o siebie.	1	2	3	4	5	6	7
22. Jeżeli postawię sobie jakiś cel, realizuję go, nawet gdy moi bliscy się sprzeciwiają.	1	2	3	4	5	6	7

Poniżej znajdują się 22 opinie. Inni ludzie, o których mowa w tych opiniach, to ludzie bliscy – rodzina i przyjaciele – prosimy o nich właśnie myśleć w trakcie udzielania odpowiedzi. Prosimy o wskazanie, jak dalece każda z tych opinii jest Twoim zadaniem prawdziwa w odniesieniu **do Twojego partnera/Twojej partnerki** lub nie, zgodnie z podanym poniżej znaczeniem:

1 – zdecydowanie nie

2 – nie

3 – raczej nie

4 – trudno powiedzieć, trochę tak, trochę nie

5 – raczej tak

6 – tak

7 – zdecydowanie tak

1. Zawsze stawia potrzeby innych przed własnymi.	1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---	---

2. Skupia się na realizacji swoich zadań tak bardzo, że zapomina o reszcie świata.	1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---	---

3. Może czuć się szczęśliwy/a tylko wtedy, kiedy inni są szczęśliwi.	1	2	3	4	5	6	7
--	---	---	---	---	---	---	---

4. Swoje cele realizuje niezależnie od tego, co sobie inni pomyślą.	1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---	---

5. Nie potrafi odmówić, kiedy ktoś prosi o pomoc.	1	2	3	4	5	6	7
--	---	---	---	---	---	---	---

6. Człowiek jest tyle wart, ile w życiu osiągnął.	1	2	3	4	5	6	7
--	---	---	---	---	---	---	---

7. Czuję się okropnie, gdy nie jest w stanie pomóc komuś w potrzebie.	1	2	3	4	5	6	7
8. Nigdy nie angażuje się nadmiernie w problemy innych.	1	2	3	4	5	6	7
9. Złości się, gdy ktoś swoimi problemami przeszkadza mu/jej w realizacji moich celów.	1	2	3	4	5	6	7
10. Miewa za mało czasu, aby zajmować się sprawami innych.	1	2	3	4	5	6	7
11. Bliscy mają do niej/niego pretensje, że poświęca im za mało czasu.	1	2	3	4	5	6	7
12. Nie jest w stanie zaspokoić swoich potrzeb, jeżeli przeszkadzałoby to potrzebom innych.	1	2	3	4	5	6	7
13. Największą przyjemnością dla niego/niej jest sprawianie radości innym.	1	2	3	4	5	6	7
14. Rezygnuje z własnych marzeń lub planów, jeżeli są sprzeczne z pragnieniami kogoś bliskiego	1	2	3	4	5	6	7
15. Kiedy pracuje, nie pozwala innym, aby mu/jej przeszkadzali.	1	2	3	4	5	6	7

16. Często postępuje wbrew sobie, aby nie sprawić innym przykrości.	1	2	3	4	5	6	7
17. Gdy skoncentruje się na pracy (nauce), nie starcza mu/jej „miejsca” na kontakty z ludźmi.	1	2	3	4	5	6	7
18. Dobre relacje z innymi są dla niego/niej ważniejsze od sukcesu.	1	2	3	4	5	6	7
19. Najpierw trzeba zadbać o pozycję zawodową, nawet jeżeli na krótką metę przeszkadza to w życiu rodzinnym.	1	2	3	4	5	6	7
20. Mocno przeżywa przykrości innych.	1	2	3	4	5	6	7
21. Bardziej potrafi zadbać o innych niż o siebie.	1	2	3	4	5	6	7
22. Jeżeli postawi sobie jakiś cel, realizuje go, nawet gdy bliscy się sprzeciwiają.	1	2	3	4	5	6	7

Załącznik 3.

Zrewidowana Skala Samotności R-UCLA, w adaptacji M. Kwiatkowskiej, R. Rogoży i K. Kwiatkowskiej (2018)

Poniżej zebrano stwierdzenia, które w różnym stopniu dotyczą każdego człowieka. Postaraj się zaznaczyć na skali, w jakim stopniu opisują one Ciebie zgodnie z podanym poniżej znaczeniem:

- 1 - nigdy;
- 2 - rzadko;
- 3 - czasami;
- 4 - często.

1. Brakuje mi towarzystwa mojego partnera/mojej partnerki.	1	2	3	4
2. Mój partner/moja partnerka nie jest osobą, do której mogłabym/mógłbym się zwrócić.	1	2	3	4
3. Już nie jestem, dla mojego partnera/mojej partnerki, bliską osobą.	1	2	3	4
4. Moje zainteresowania nie są podzielane przez mojego partnera/moją partnerkę.	1	2	3	4
5. Czuję się opuszczony/opuszczona.	1	2	3	4
6. Moje relacje z partnerem/partnerką są powierzchowne.	1	2	3	4
7. Mój partner/moja partnerka tak naprawdę nie zna mnie dobrze.	1	2	3	4
8. Czuję się odizolowana/y od mojego partnera/mojej partnerki.	1	2	3	4
9. Zamykam się w sobie, co powoduje, że jestem nieszczęśliwy/a.	1	2	3	4
10. Mój partner/moja partnerka jest blisko mnie, ale nie ze mną.	1	2	3	4

Załącznik 4.

Skala Zaufania Diadycznego, w adaptacji N. Woźniak, M. Cieślaka i I. Janickiej (2025)

Prosimy o wskazanie, jak dalece każda z tych opinii jest Twoim zadaniem prawdziwa w odniesieniu do Twojego partnera/Twojej partnerki lub nie, zgodnie z podanym poniżej znaczeniem:

- 1 – zdecydowanie nie
- 2 – nie
- 3 – raczej nie
- 4 – trudno powiedzieć, trochę tak, trochę nie
- 5 – raczej tak
- 6 – tak
- 7 – zdecydowanie tak

1. Mój partner/moja partnerka jest ze mną całkowicie szczery i prawdomówny.	1	2	3	4	5	6	7
2. Czuję, że mogę całkowicie zaufać mojemu partnerowi/mojej partnerce.	1	2	3	4	5	6	7
3. Mój partner/moja partnerka jest naprawdę szczery/a w swoich obietnicach.	1	2	3	4	5	6	7
4. Mój partner/moja partnerka traktuje mnie uczciwie i sprawiedliwie.	1	2	3	4	5	6	7
5. Czuję, że mogę liczyć na pomoc mojego partnera/mojej partnerki.	1	2	3	4	5	6	7

Załącznik 5.

Kwestionariusz Satysfakcji Seksualnej A Nomejko i G. Dolińskiej-Zygmunt (2014)

Poniższe stwierdzenia związane są z różnymi aspektami życia seksualnego. Proszę zaznaczyć, w jakim stopniu opisują one Ciebie, poprzez zakreślenie pod każdym z nich jednej odpowiedzi.

1- zupełnie tak nie jest

2- raczej tak nie jest

3- raczej tak jest

4- zdecydowanie tak jest

1. Niepokoi mnie jakiś element mojego życia seksualnego.	1	2	3	4
2. Seks jest dla mnie źródłem przyjemności.	1	2	3	4
1. Myślenie o seksie wywołuje we mnie negatywne emocje.	1	2	3	4
2. Czuję się atrakcyjny/atrakcyjna seksualnie.	1	2	3	4
3. Myślę o sobie jako o kiepskim partnerze seksualnym.	1	2	3	4
4. Nie mam problemów w życiu intymnym.	1	2	3	4
5. Lubię myśleć o moim życiu seksualnym.	1	2	3	4
6. Moje życie seksualne mnie frustruje.	1	2	3	4
7. Obawiam się, że nie zadowalam mojego partnera/partnerki seksualnej.	1	2	3	4
8. Uważam moje życie seksualne za udane.	1	2	3	4

Załącznik 6.

Kwestionariusz Stosunków Partnerskich, w adaptacji I. Janickiej (2008)

Poniżej podana jest lista sposobów zachowań. Są to zachowania w stosunku do Twojej (Twojego) Partnerki (Partnera). Proszę zaznaczyć odpowiedź pierwszą, która przyjdzie Ci do głowy. Nie należy analizować pytań pod kątem właściwej odpowiedzi. Proszę nie pominąć żadnego z pytań. Przy każdym należy zaznaczyć odpowiedź.

0 - nigdy/bardzo rzadko

1 - rzadko

2 - często

3 - bardzo często

1. On /ona przypomina mi błąd, który kiedyś, w przeszłości popełniłam/popełniłem.	0	1	2	3
2. Pieszczoty jej/jego w czasie gry wstępnej powodują u mnie seksualne pobudzenie.	0	1	2	3
3. Wiem, że on/ona spostrzega mnie jako atrakcyjną (atrakcyjnego) fizycznie.	0	1	2	3
4. On/ona mówi mi, że jest zadowolony, gdy jest ze mną.	0	1	2	3
5. Przed zaśnięciem pieścimy się i przytulamy.	0	1	2	3
6. On/ona kłóci się ze mną o byle drobiazg.	0	1	2	3
7. On/ona mówi mi otwarcie o swoich myślach i uczuciach.	0	1	2	3
8. On/ona wyzywa mnie w czasie kłótni.	0	1	2	3
9. On/ona reaguje pozytywnie na moje potrzeby seksualne.	0	1	2	3
10. Razem uzgadniamy wspólne plany na przyszłość.	0	1	2	3
11. Kiedy on/ona opowiada o swojej pracy chce usłyszeć moje zdanie.	0	1	2	3

12. Wspólnie planujemy spędzanie wolnego czasu.	0	1	2	3
13. Kiedy on/ona dotyka mnie delikatnie to jest mi wtedy przyjemnie.	0	1	2	3
14. On/ona prawi mi komplementy dotyczące mojego wyglądu.	0	1	2	3
15. On/ona mówi mi o swojej pracy.	0	1	2	3
16. On/ona stara się odgadnąć moje życzenia i spełnia je przy nadarzającej się okazji.	0	1	2	3
17. On/ona krytykuje mnie w złośliwy, ironiczny sposób.	0	1	2	3
18. On/ona wyśmiewa moje wypowiedzi.	0	1	2	3
19. On/ona przeprasza mnie, gdy mnie nieodpowiednio potraktuje.	0	1	2	3
20. Kiedy rozmawiamy wieczorem próbujemy rozwiązać problemy, które wynikły w ciągu dnia	0	1	2	3
21. Trudno nam zakończyć kłótnie (przestać się kłócić).	0	1	2	3
22. On/ona obwinia mnie, gdy coś się nam w życiu nie udaje.	0	1	2	3
23. On/ona przytula mnie.	0	1	2	3
24. On/ona podczas kłótni krzyczy na mnie.	0	1	2	3
25. On /ona pyta mnie wieczorem, jak minął dzień?	0	1	2	3
26. Jak się kłócimy, przekręca moje wypowiedzi.	0	1	2	3
27. Rozmawiamy otwarcie o swoich potrzebach seksualnych.	0	1	2	3
28. On dotyka mnie czule, głaszcze mnie delikatnie.	0	1	2	3
29. On/ona mówi mi że mnie lubi.	0	1	2	3
30. On/ona ogranicza moją osobistą wolność.	0	1	2	3

Załącznik 7.

Ankieta socjodemograficzna, w opracowaniu własnym

Płeć:

- Kobieta
- Mężczyzna

Wiek

Wykształcenie

- Podstawowe
- Średnie
- Wyższe

Kraj pochodzenia partnera/ki

Staż w związku (w miesiącach)

Typ związku

- Małżeński
- Partnerski

Czy macie dzieci?

- Tak
- Nie

**Liczba dzieci (w przypadku braku dzieci proszę wpisać
Nie dotyczy)**

Wyznanie/Religia

Wyznanie/Religia partnera/ki

**Język komunikowania się na co dzień z partnerem/partnerką (np. polski,
angielski, etc.)**